

ภาพ " กัมพูชา " ในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ

โดย
Mr.PHIRUN But

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาภาษาไทย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพ " กัมพูชา " ในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาภาษาไทย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

IMAGES OF CAMBODIA IN SAJJAPHOUM LAOR'S TRAVELOGUES

By

Mr. Phirun BUT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for Master of Arts THAI

Department of THAI

Academic Year 2024

Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	ภาพ " กัมพูชา " ในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ
โดย	Mr.PHIRUN But
สาขาวิชา	ภาษาไทย แผน ก แบบ ก 2
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร. นันทวัลย์ สุนทรภาระสัตรู

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

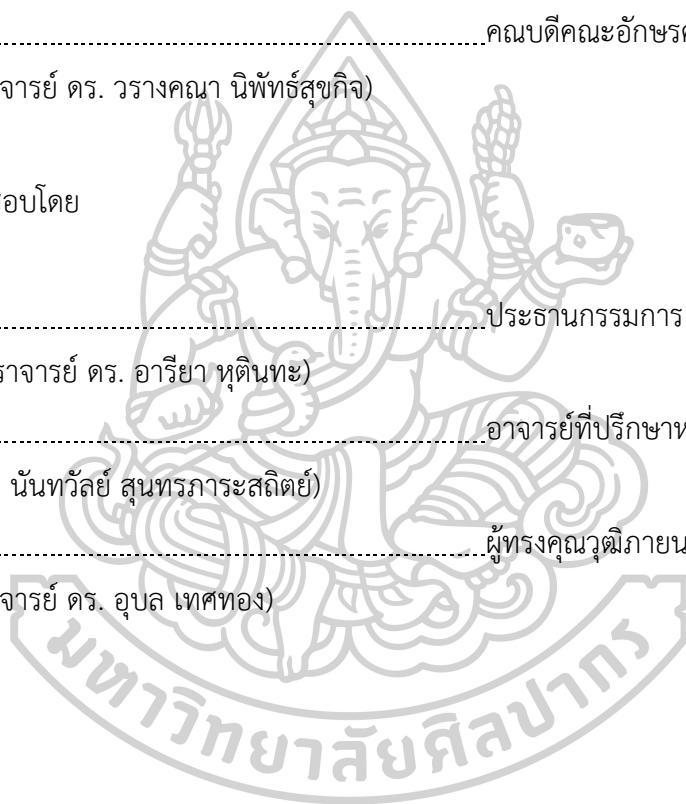
.....คนบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาริยา หุตินทะ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร. นันทวัลย์ สุนทรภาระสัตรู)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร. อุบล เทศทอง)

640520012 : ภาษาไทย แผน ก แบบ ก 2

คำสำคัญ : สารคดีท่องเที่ยว, กัมพูชา, ภาพ, สัจภูมิ ละออ

Mr. PHIRUN But: ภาพ " กัมพูชา " ในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก : อาจารย์ ดร. นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพกัมพูชาและกลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของ สัจภูมิ ละออ โดยศึกษาจากสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ เตียวเขมร (2544) สองเขมรตระเวนกัมพูเจีย (2546) ผ่าเขมรเห็นไข่งอน (2548) และ จมเรียบซัวร์ บัดต้อมบอง (สวัสดีพระตะบอง) (2553)

ผลการศึกษาพบภาพกัมพูชาในงานสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ แบ่งได้เป็น 3 ภาพหลัก ได้แก่ 1) ภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล โดยนำเสนอผ่านโบราณสถานอันวิจิตรคือ นครวัด นครธม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์และอารยธรรมที่เก่าแก่ ตลอดจนความเจริญด้านสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่ทั่วโลกยอมรับ ส่วนประวัติศาสตร์บาดแผล สัจภูมินำเสนอผ่านสถานที่ท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ยุคเขมรแดง 2 แห่ง คือ ทุ่งสังหารเจืองเอ็กและพิพิธภัณฑสถานคุกตวลเสลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงโศกนาฏกรรมอันเลวร้ายจากเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในยุคเขมรแดง นอกจากนี้การท่องเที่ยวด้วยตนเองของสัจภูมิยังนำไปสู่การได้ใกล้ชิดและสนทนากับชาวกัมพูชาที่ผ่านประสบการณ์บาดแผล สัจภูมิจึงได้นำเสนอภาพชาวกัมพูชาที่เข้มแข็งและพยายามกอบกู้ประเทศชาติและชีวิตตนเองขึ้นมาใหม่หลังจากความกินัทพัง 2) ภาพกัมพูชาในฐานะบ้านพี่เมืองน้องกับไทย ซึ่งแบ่งเป็นความใกล้ชิดในเชิงพรมแดน ความใกล้ชิดในเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม 3) ภาพความใกล้ชิดในเชิงวิถีชีวิต ซึ่งการนำเสนอภาพเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้สึกใกล้ชิดกันระหว่างสองดินแดนให้แก่ผู้อ่าน ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในท่ามกลางความสัมพันธ์ทางการทูตที่เปราะบางระหว่างไทยกับกัมพูชา

ในด้านกลวิธีการนำเสนอประกอบด้วย การตั้งชื่อเรื่องซึ่งจะใช้ชื่อสถานที่ร่วมกับส่วนขยายที่บ่งบอกถึงภาพรวมของเนื้อหาภายในบท การใช้ภาษาที่เรียบง่ายและให้ภาพชัดเจน การแทรกอารมณ์ขันซึ่งสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่าน อีกสองกลวิธีสุดท้าย คือ ลักษณะเด่นของงานสัจภูมิ ได้แก่ การแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า และการอ้างอิงข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งล้วนมาจากการมีความรู้ด้านเขมรศึกษาของสัจภูมิ ละออ

640520012 : Major THAI

Keyword : Travelogues . Cambodia . Image . Sajjaphoum La-or

Mr. Phirun BUT : Images of Cambodia in Sajjaphoum Laor's Travelogues Thesis
advisor : Nantawan Sunthonparasathit, Ph.D.

This thesis aimed to study the images of Cambodia and the narrative techniques employed in Sajjaphoum La-or's travelogues. The analysis is based on a selection of four documentary books namely, Diaw Khmer (2001), Song Khmer Trawen Kampuchea (2003), Pha Khmer Hen Saigon (2005) and Jum Reap Suar: Battombong (Hello, Battambang) (2010).

The study reveals that the images of Cambodia in Sajjaphoum La-or's travelogues can be categorized into three primary perspectives: 1) Cambodia as a land of history and trauma: this perspective is presented through the grandeur of historical landmarks such as Angkor Wat and Angkor Thom, which highlight Cambodia's rich history and ancient civilization, as well as its architectural and sculptural achievements recognized worldwide. Meanwhile, the portrayal of historical trauma is conveyed through two key tourist sites associated with the Khmer Rouge era: the Choeung Ek Killing Fields and the Tuol Sleng Genocide Museum. These locations underscore the harrowing tragedy of the genocide during the Khmer Rouge regime. Furthermore, Sajjaphoum's self-guided travels allowed him to engage closely with Cambodian individuals who had lived through traumatic experiences. He portrays Cambodians as resilient people striving to rebuild their nation and lives after devastating hardships. 2) Cambodia as a sister nation to Thailand: this perspective highlights the close ties between the two countries, emphasizing their geographical proximity, shared history, and intertwined cultural and artistic heritage. 3) Cambodia as a neighbor in way of life: this perspective play a crucial role in strengthening the perception of closeness between the two nations, an essential contribution amidst the fragile diplomatic relations between Thailand and Cambodia.

The presentation techniques consist of the following key elements: Title Construction crafted by combining the names of locations with descriptive extensions that reflect the overall content of the chapters, providing readers with a clear sense of the subject matter. Use of simple and vivid Language, incorporation of humor providing readers with a pleasurable and entertaining experience. The last two strategies are distinctive features of Sajjaphoum's work, including inserting bits of knowledge, tales, legends, stories, and citing information that is correct according to academic principles. All of which come from Sajjaphoum La-or's knowledge of Khmer studies.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตาอย่างสูงจากอาจารย์ ดร.นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางด้านวิชาการและการใช้ชีวิตให้แก่ผู้วิจัย อีกทั้งสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ตลอดจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยสัมผัสได้คือ อาจารย์ให้ความรัก ความห่วงใย ดูแลเอาใจใส่อย่างดีเสมอมา ค่อยให้กำลังใจในยามที่ผู้วิจัยรู้สึกท้อแท้ในการทำงาน ซึ่งเป็นที่พึ่งอันประเสริฐแก่ผู้วิจัย ความเมตตาที่ท่านอาจารย์มีให้ผู้วิจัยนั้นมากเกินจะพรรณนาได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ผู้เป็นที่รักและเคารพ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารียา หุตินทะ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์ ดร.อุบล เทศทอง ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาสละเวลาอ่าน ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งชี้แนะแนวทาง ให้คำแนะนำต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างมากในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA) ที่เมตตา กรุณาให้ความอุปถัมภ์ด้านทุนทรัพย์ในการศึกษาและให้ความสนับสนุนด้านการเรียนตลอดจนประสบความสำเร็จ การศึกษา ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA) เป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน ที่ให้ความเมตตา ดูแลเอาใจใส่ ให้กำลังใจและอบรมสั่งสอนให้ความรู้ผู้วิจัยอย่างเต็มกำลัง

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นปริญญาโทปี 64 น้อง Vanlyta Chan และ น้องสุริยา พิมพ์ภา ที่ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกันมาตลอดการศึกษา ตลอดจนรุ่นพี่ รุ่นน้องทั้งปริญญาเอก และปริญญาโทในภาควิชาภาษาไทยทุกท่าน พี่ชญชิตา บุญเหาะ (พี่แป้ง) พี่แมน คล้ายสุวรรณ พี่สายรุ้ง เพ็ชรอนุรักษ์ และพี่ ๆ เพื่อน ๆ ที่ผู้วิจัยมิได้เอยนามได้ไม่หมดที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยในเรื่องต่างๆด้วยดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ ขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของ บิดาและมารดา ผู้มีพระคุณสูงสุด เป็นผู้ที่ให้ทั้งทุนทรัพย์ และกำลังใจ ที่คอยเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้ลูกดำเนินชีวิตในทางที่ดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
3. สมมติฐานการวิจัย.....	7
4. ขอบเขตของการวิจัย.....	7
5. วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
7. นิยามศัพท์เฉพาะ	8
8. กรอบแนวคิด.....	9
9. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	10
บทที่ 2 สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏในประเทศไทยและภูมิหลังของสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของ สัจภูมิ ละออ.....	19
2.1 สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏก่อนงานของสัจภูมิ ละออ.....	19
2.2 สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ	31
2.3 ภาพกัมพูชาในสารคดีท่องเที่ยวเล่มสำคัญ.....	39
บทที่ 3 การศึกษาภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ	55
3.1 ภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล.....	61

3.2 ภาพกัมพูชาในฐานะบ้านพี่เมืองน้องกับไทย	74
3.3 ภาพวิถีชีวิตคนกัมพูชาเหมือนกับคนไทย	81
บทที่ 4 กลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ	88
4.1 กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง	89
4.2 กลวิธีการใช้ภาษา	92
4.3 การสอดแทรกอารมณ์ขัน	100
4.4 การแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน และเรื่องเล่า	107
4.5 การอ้างอิงข้อมูล	113
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	125
5.1 สรุปผลการศึกษา	125
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	129
5.3 ข้อเสนอแนะ	131
รายการอ้างอิง	132
ประวัติผู้เขียน	139

มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สารคดีท่องเที่ยวเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนบันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นจากการท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพและได้รับความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ความเป็นอยู่ของผู้คน สภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ผู้เขียนใช้ลีลาในการนำเสนอข้อมูลแบบเรื่องเล่า โดยมุ่งเน้นศิลปะการใช้ภาษา และปรุงแต่งภาษาเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน ทั้งนี้อาจมีการกล่าวถึงเกร็ดความรู้หรือตำนานของสถานที่ สารคดีท่องเที่ยวที่สมบูรณ์จะมีเรื่องราวของชีวิต การทำมาหากินของผู้คนในท้องถิ่น และมีภาพประกอบ (บุญยงค์ เกศเทศ, 2525: 82) การอ่านสารคดีท่องเที่ยวจะช่วยให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อมกับความรู้ที่ผู้เขียนถ่ายทอด (ชลอ รอดลอย, 2544: 50) รวมถึงเข้าใจบริบทต่าง ๆ เช่น สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้สารคดีท่องเที่ยวยังเปรียบเสมือนคู่มือการเดินทางที่ช่วยให้ผู้อ่านเตรียมตัวที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้สะดวกมากขึ้น

สารคดีท่องเที่ยวมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการนำเสนอประสบการณ์และการรับรู้ใหม่ ซึ่งเทียบได้กับประสบการณ์จริง ผู้อ่านจะได้รับรู้โลกทัศน์ใหม่ และรู้จักประเทศอื่นหรือต่างแดนที่มีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมผ่านสายตาผู้เขียนสารคดี ดังที่รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2535: 34) ได้กล่าวไว้ว่าสารคดีท่องเที่ยวเป็นสารคดีที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่าน เพราะเนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยวสอดคล้องกับลักษณะนิสัยและความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ อีกทั้งผู้อ่านจะได้ความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ความรู้ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีโอกาสได้เดินทางไปเป็นสถานที่ที่ตนอยากไป เมื่อได้อ่านสารคดีท่องเที่ยวจึงเปรียบเสมือนได้รับประสบการณ์จริง (second hand experience) นอกจากนี้สารคดีท่องเที่ยวยังช่วยกระตุ้นสัญชาตญาณการแสวงหาสิ่งแปลกใหม่ให้แก่ชีวิตอีกด้วย

สารคดีท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นบันทึกการเดินทางต่างประเทศของไทยเริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่สมัยอยุธยา เช่น เรื่อง จดหมายเหตุระยะทางพระอุบาลีไปลังกาทวีป มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่พุทธศาสนา ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบันทึกการเดินทางไปประเทศอังกฤษคือ เรื่อง จดหมายเหตุราชทูตไทยไปอังกฤษ (2400) ของหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว.กระต่าย อิศรางกูร) (ดวงเนตร์ มีแย้ม, 2544: 3) โดยมีเป้าหมายเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศเป็นหลัก ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีบันทึกการ

เดินทางต่างประเทศเรื่อง *ไกลบ้าน* (2449) เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง *โดยสารเรือเมลไปยุโรป* และเรื่อง *ไปเมืองเตอร์กี* เป็นพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (ดวงเนตร์ มีแย้ม, 2544: 3) ซึ่งการเสด็จเยือนประเทศในแถบยุโรปที่ปรากฏในบันทึกการเดินทางของผู้ประพันธ์ทั้งสองพระองค์ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีและดูกิจการต่าง ๆ ดังนั้น วรรณกรรมไทยที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปต่างประเทศจึงมีลักษณะเป็นการบันทึกความรู้ บันทึกประวัติศาสตร์ไปพร้อมกับการเดินทางเพื่อปฏิบัติการกิจในต่างแดน ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และเปิดรับโลกทัศน์ใหม่ ๆ จากต่างประเทศ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏบันทึกการเดินทางที่มีลักษณะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และครอบครัว คือเรื่อง *นิราศนครวัด* (2467) เมื่อพระองค์เสด็จประพาสกัมพูชาเป็นการส่วนพระองค์ โดยพระองค์ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเพราะการท่องเที่ยวให้ประโยชน์ด้านความสุขสำราญ และเป็นการบรรเทาอาการเจ็บป่วย ตลอดจนได้ประโยชน์ทางความรู้ เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้พบเห็นผู้คน สิ่งของ บ้านเมือง ภูมิประเทศ และแผ่นดินต่างถิ่นที่ได้ไปท่องเที่ยว (ปิ่นเพชร จำปา, 2545: 57) ซึ่งเรื่อง *นิราศนครวัด* เป็นหนังสือเล่มแรกที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับกัมพูชา เช่น ภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณคดี พุทธศาสนา ตลอดจนสภาพสังคม บ้านเมือง และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกัมพูชาให้คนไทยได้รู้จัก นับได้ว่า *นิราศนครวัด* เป็นหนังสือที่แนะนำประเทศกัมพูชาในรูปแบบของสารคดีท่องเที่ยวที่ปรากฏในแวดวงวรรณกรรมไทย

สังเกตเห็นว่า บันทึกการเดินทางไปต่างประเทศในรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจเล่มแรกที่ปรากฏในวรรณกรรมของไทย คือการเดินทางท่องเที่ยวที่ประเทศเขมรหรือกัมพูชา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับประเทศกัมพูชา เนื่องจากประเทศไทยและประเทศกัมพูชามีพรมแดนติดกัน อีกทั้งยังมีประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ใกล้ชิดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่เพียงเท่านั้น กัมพูชาเป็นประเทศที่ร่ำรวยด้วยอารยธรรมโบราณ โบราณสถาน และปราสาทหินอันเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจคนไทยให้เดินทางท่องเที่ยวกัมพูชา สิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้เกิดงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ เรื่อง *ถกเขมร* (2496) ผลงานของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่อง *เขมรสามยก* (2536) พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง *ลุยเขมร* (2536) ของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ และเรื่อง *เที่ยวไปกินไปในต่างแดน พม่า เขมร ลาว สิงคโปร์ ภูฏาน ญี่ปุ่น* (2541) ของทวีทอง หงส์วิวัฒน์ และยอดแก้ว อักษร

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของนักเขียนไทยที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเหล่านี้ล้วนแต่นำเสนอภาพของกัมพูชาที่ผ่านสายตาของผู้เขียนแต่ละคน ทำให้ผู้อ่านได้รู้จักกัมพูชาในแง่มุมที่หลากหลาย แม้ว่าในแวดวงสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาจะมีนักเขียนมากมายที่เขียนถึงกัมพูชา แต่มีนักเขียนเพียงคนเดียวที่มีผลงานสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชามากที่สุดในประเทศไทยนั่นคือ สัจภูมิ ละออ ซึ่งมีผลงานสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ *เดี่ยวเขมร* (2544) *สองเขมรตระเวนกัมพูเจีย* (2546) *ผ่าเขมรเห็นไข่มุก* (2548) และ *จุมเรียบซัวร์ บัดต่อมบอง (สวัสดีพระตะบอง)* (2553) นอกจากนี้ยังมีหนังสือที่ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับไทยและกัมพูชาอีกหนึ่งเล่ม คือ *สยามแพ้ เขมรพ่าย* (2553)

สัจภูมิ ละออ เป็นนักเขียนที่มีความสนใจกัมพูชาและมีความรู้เกี่ยวกับกัมพูชาอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะด้านจารึก โบราณคดี และประวัติศาสตร์ เนื่องจากสัจภูมิ จบการศึกษาระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอกด้านเขมรศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นนักเขียนที่มีความรู้เกี่ยวกับกัมพูชาอย่างแท้จริง ระยะเวลาเกือบ 10 ปี สัจภูมิ ได้ทำให้คนไทยรู้จักกัมพูชาอย่างต่อเนื่องผ่านสารคดีท่องเที่ยว สัจภูมิ เดินทางเข้าสู่ประเทศกัมพูชามากครั้ง ได้เห็นบริบทสังคมของกัมพูชาด้วยสายตาของตนเอง และบันทึกวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามเส้นทางตามเมืองต่าง ๆ ทั้งเป็นตัวอักษรและรูปภาพ การเดินทางท่องเที่ยวของสัจภูมิ เป็นการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะนี้แตกต่างจากการเดินทางท่องเที่ยวโดยบริษัทนำเที่ยว เนื่องจากสามารถเดินทางได้อย่างอิสระ ไม่มีรายการบังคับเที่ยว อีกทั้งยังได้พบปะ ใกล้ชิด และสัมผัสวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นได้มากกว่า จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ สัจภูมิ รู้จักกัมพูชาและเปิดใจกว้างเรียนรู้วัฒนธรรมกัมพูชามากยิ่งขึ้น สัจภูมิ ใช้ประสบการณ์ ความกล้า รอยยิ้ม และมิตรภาพเรียนรู้วิถีชีวิต จิตใจของชาวกัมพูชา ตลอดจนถึงมุมมองของคนกัมพูชาที่มีต่อคนไทย เพื่อถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ความเข้าใจ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และทัศนคติให้ผู้อ่านได้เห็นภาพ และรู้จักกัมพูชา ซึ่งภาพที่สื่อสารผ่านสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ ส่งผลต่อทัศนคติและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกัมพูชาให้แก่ผู้อ่านชาวไทยได้เป็นอย่างดี

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาที่มีความบาดหมางกัน จากกรณีการเผาสถานทูตไทยในกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อพ.ศ. 2546 ความบาดหมางดังกล่าวเกิดขึ้นจากบทความในหนังสือพิมพ์รัสมิ์อังคอร์ (Rasmei Angkor) ที่ได้เผยแพร่เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2546 โดยมีเนื้อหาระบุว่า ดารานักแสดงชาวไทยให้สัมภาษณ์ว่า เกลียดชาวกัมพูชา เนื่องจากขโมยนครวัดไปจากไทย ซึ่งข่าวลือดังกล่าวถูกเผยแพร่ออกไปมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2546 นายกรัฐมนตรีสุน เชน ได้สั่งการให้

สถานีโทรทัศน์ของกัมพูชางดเผยแพร่ละครไทยทั้งหมด แม้ว่าดาราสาวของไทยจะปฏิเสธถึงข่าวที่เกิดขึ้น แต่กระแสความไม่พอใจของชาวกัมพูชายังคงถูกแพร่กระจายออกไป และรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ชาวกัมพูชาเป็นจำนวนมากได้ออกมารวมตัวประท้วงกันที่ด้านหน้าสถานทูตไทยในกรุงพนมเปญ สถานการณ์ดังกล่าวได้ลุกลามมากยิ่งขึ้น จนทำให้เกิดเหตุจลาจล นำไปสู่การเผาสถานทูตไทยในกรุงพนมเปญ รวมไปถึงการเผาทำลายทรัพย์สินของคนไทยหลายแห่งในกัมพูชา (MONO News, 2023)

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาต้องหยุดชะงักชั่วคราว สัจภูมิในฐานะนักเขียนคนหนึ่งที่มีความสนใจเกี่ยวกับกัมพูชา ตระหนักเห็นว่า ผลงานของเขาอาจเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยกระชับความสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจให้ชาวไทยได้รู้จักกัมพูชามากยิ่งขึ้น จากบางถ้อยคำของคนเขียนในหนังสือ *ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย* สัจภูมิ ละออ (9 พฤษภาคม 2546) ได้กล่าวว่า “กัมพูชาเป็นเพื่อนบ้านกับไทยมาแต่บรรพกาล เสียหายที่เราไม่ค่อยได้ทำความเข้าใจกันมากนัก อาจด้วยเหตุผลของภาษา การเดินทางหรือว่าปัจจัยใด ๆ ก็ตาม ความไม่เข้าใจกันทำให้ประเมินใจกันผิดพลาด จึงเกิดเหตุการณ์ไม่พึงปรารถนาขึ้น เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2546 ที่ผ่านมา เหตุการณ์นั้นคงไม่ปรากฏ ถ้าเราเข้าใจกัน” สัจภูมิ ได้กล่าวต่ออีกว่า ด้วยเหตุผลหน้าที่การงาน และความสมัครใจ ทำให้สัจภูมิเองได้เดินทางเข้า ออกกัมพูชาหลายครั้ง และได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก “โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค” แม้ว่า โครงการดังกล่าวถูกยุบไป แต่ผลงานของสัจภูมิที่ได้รับทุนจากโครงการนี้เป็นเครื่องยืนยันเจตนาอันงดงามสืบไป

ดังคำกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่าสัจภูมิให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา และผลงานสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ได้ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมต่อความเข้าใจ ศิลปวัฒนธรรมระหว่างไทยกับกัมพูชา โดยสัจภูมิ ได้นำเสนอภาพประวัติศาสตร์อาณาจักรกัมพูชาที่เป็นอาณาจักรอารยธรรมยิ่งใหญ่ในอดีตและมีความเกี่ยวข้องกับไทย ภาพความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับกัมพูชาในฐานะบ้านพี่เมืองน้อง และสภาพบ้านเมืองภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนกัมพูชาที่เหมือนกับคนไทย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความเป็นกัมพูชาและเห็นถึงความสำคัญของประเทศเพื่อนบ้านมากยิ่งขึ้น จึงมีการหยิบประเด็นกัมพูชามาสร้างเป็นงานเขียนและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางบริบทสังคมระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาอย่างชัดเจน กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ

ด้วยความเชี่ยวชาญและทัศนคติดีของสัจภูมิ ละออที่มีต่อกัมพูชา ทำให้เขาได้รับความไว้วางใจจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ให้สร้างสรรค์ผลงานสารคดีท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ประเทศกัมพูชากับประเทศไทย ซึ่งเป็นทุนสนับสนุนของรัฐบาลไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาและสร้างความเข้าใจอันดีต่อประเทศเพื่อนบ้านในแ่งมุ่มระดับประเทศและระดับประชาชน ผลงานดังกล่าวมีชื่อว่า *ฝ่าเขมรเห็นไซ่ง่อน* (2548) เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นด้วยประสบการณ์ตรงของสัจภูมิที่ได้ศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมของกัมพูชา และได้ใกล้ชิดกับชาวกัมพูชา ซึ่งมีเนื้อหานำเสนอภาพกัมพูชาทั้งในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม การศึกษา การเมือง การท่องเที่ยว เป็นต้น สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยเอื้อให้คนไทยเข้าใจกัมพูชามากยิ่งขึ้น จึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองให้ดีขึ้น ดังจากคำนำใน *ฝ่าเขมร เห็นไซ่ง่อน* ได้กล่าวไว้ว่า

ไทยมีประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดอยู่หลายประเทศ ที่ไปหาสู่ซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ที่ราบรื่นและมีเหตุให้กระทบกระทั่งกันอยู่บ้างพอสมควร ในอดีตที่ผ่านมา โลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เราสามารถเรียนรู้ความแตกต่างและเหมือนกันมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อต่าง ๆ ที่เปรียบเหมือนสะพานเชื่อมวัฒนธรรมให้เข้าใจกัน ดังนั้นเราควรเรียนรู้จากกันให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ หนังสือ *ฝ่าเขมร เห็นไซ่ง่อน* เล่มนี้มีการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นสารคดีเส้นทางไทย-กัมพูชา โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.) เพื่อให้ศึกษาทั้งด้านชีวิต วัฒนธรรม การศึกษา การเมือง การท่องเที่ยว ฯลฯ นับเป็นหนทางหนึ่งในอันที่จะก้าวไปสู่สัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างกัน

(สัจภูมิ ละออ, 2548: คำนำสำนักพิมพ์)

จากข้อความข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติและมุมมองของรัฐบาลไทยที่ตระหนักถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา โดยรัฐบาลไทยสนับสนุนให้จัดสร้างผลงานสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาและคัดเลือกนักเขียนคือ สัจภูมิ ละออ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับกัมพูชาอย่างแท้จริง มีความสนใจศึกษาเรื่องราวของกัมพูชาและเปิดใจที่จะเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมกัมพูชา รวมทั้งมีทัศนคติและมุมมองที่ดีต่อกัมพูชา การที่รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนการผลิตผลงาน

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชา เพราะหวังว่าผลงานของสัจภูมิ ละออ จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อคนกัมพูชาและคนไทยเองมากขึ้นในการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ มีการศึกษาภาพแทนของกัมพูชาในหนังสือนำเที่ยว Lonely Planet Cambodia ปรากฏให้เห็น คือ Hidden sights Tourism, representation and Lonely Planet Cambodia ของ Tegelberg (2010) ซึ่งบทความนี้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของชาวตะวันตกที่มีต่อกัมพูชาในฐานะดินแดนตะวันออก และเคยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสมาก่อน กล่าวคือ เป็นการสร้างภาพของกัมพูชาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก ด้วยการนำเสนอเรื่องราวโศกนาฏกรรมในยุคเขมรแดงซ้ำ ๆ และวาทกรรมที่กัมพูชาอยู่ภายใต้อาณานิคมของตะวันตก

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ปรากฏในงานของสัจภูมิ ละออ มีความแตกต่างกับผลงานของชาวตะวันตก กล่าวคือ งานเขียนของสัจภูมิ เป็นการนำเสนอภาพกัมพูชาในสายตาของชาวตะวันออกมองชาวตะวันออกด้วยกัน โดยสัจภูมิ ได้ให้ภาพกัมพูชาในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาช้านาน นำเสนอภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกัมพูชาผ่านประสบการณ์ ความใกล้ชิด และการสนทนากับชาวกัมพูชา ขณะที่บทความของ แมทธิว เทเกลเบิร์ก (Matthew Tegelberg) ให้ภาพกัมพูชาในฐานะดินแดนที่อยู่ภายใต้อาณานิคมที่มีปราสาทหินอันใหญ่โต และภาพยุคโศกนาฏกรรมเขมรแดง ไม่ได้นำเสนอประสบการณ์ ความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวกัมพูชา ดังความว่า “เราไม่ค่อยพบข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติทางวัฒนธรรม สังคมของชาวกัมพูชา ในหนังสือนำเที่ยว Lonely Planet Cambodia แต่กลิ่นอายของนครวัดและโศกนาฏกรรมอันน่าสลดใจในยุคเขมรแดงได้ถูกนำเสนอเน้นย้ำซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพื่อตอบสนองความสนใจของนักท่องเที่ยว ” (Tegelberg, 2010: 498) ซึ่งจากการกล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงทัศนคติของสังคมตะวันตกที่มองสังคมตะวันออกและสังคมตะวันออกมองสังคมตะวันออกด้วยกันได้อย่างชัดเจนจากตัวบทวรรณกรรม

ดังกล่าวนี้อย่างหมดนี้ จะเห็นได้ว่างานเขียนสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ มีความสำคัญในการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อกัมพูชา เป็นส่วนสำคัญในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาในฐานะบ้านพี่เมืองน้องกันในการเปิดใจเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกันท่ามกลางสถานการณ์การเมืองระหว่างไทยกับกัมพูชาที่มีความขัดแย้งกัน โดยผลงานของสัจภูมิ ได้นำเสนอภาพกัมพูชาประกอบด้วยทัศนะหลากหลายแง่มุม เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านความสัมพันธ์ ด้านวิถีชีวิต ด้านวัฒนธรรม รวมทั้งลีลาในการนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจ เช่น การใช้ภาษาที่เรียบง่าย และการสอดแทรกอารมณ์ขันทำให้ผู้อ่านได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน

ไปพร้อมกัน ประเด็นเหล่านี้ เป็นจุดเด่นในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ ที่น่าสนใจนำมาศึกษาการวิจัยในแง่มุมของการนำเสนอเรื่องราวภาพสังคมของกัมพูชาที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทย จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่มีผู้ใดศึกษาสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ โดยหวังว่าการศึกษาในครั้งนี้จะช่วยสร้างมุมมองที่ดีระหว่างไทยกับกัมพูชาและเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาในแง่มุมของประชาชน ซึ่งงานวิจัยนี้นับว่าเป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจบริบทของชาวกัมพูชาได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาภาพของกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ

3. สมมติฐานการวิจัย

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ ให้ภาพประเทศกัมพูชาในฐานะดินแดนที่มีประวัติศาสตร์และอารยธรรมเก่าแก่ มีสภาพสังคมและวิถีชีวิตใกล้เคียงกับประเทศไทย อีกทั้งมีความเป็นบ้านพี่เมืองน้อง มีสายสัมพันธ์แนบแน่นกับไทย นอกจากนี้ยังให้ภาพคนกัมพูชาที่มีน้ำใจ ขยันขันแข็งและไม่ย่อท้อต่อความลำบาก ซึ่งภาพเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการสื่อสารทัศนคติที่ดีต่อประเทศกัมพูชาให้แก่ผู้อ่านคนไทย ในส่วนกลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชา สัจภูมิ ละออ ใช้การตั้งข้อบ่งชี้ที่สื่อถึงใจความสำคัญของเนื้อหาและสอดแทรกความรู้เชิงวิชาการซึ่งมาจากภูมิหลังของผู้เขียนที่สำเร็จการศึกษาด้านเคมีศึกษา

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ต้นฉบับสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ จำนวน 4 เล่ม ได้แก่

1. เดี่ยวเขมร (2544) สำนักพิมพ์ภัทรธรศ กรุงเทพมหานคร
2. สองเขมรตระเวนกัมพูเจีย (2546) สำนักพิมพ์เนชั่นบุ๊คส์ กรุงเทพมหานคร
3. ผ่าเขมร เห็นใจอ่อน (2548) สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น กรุงเทพมหานคร
4. จุ่มเรียบข้าว บัดดีอมบอง (สวัสดีพระตะบอง) (2553) สำนักพิมพ์รัก 99 พรินต์ติ้ง จังหวัดนนทบุรี

5. วิธีดำเนินการวิจัย

1. สํารวจและรวบรวมสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ ตลอดจนรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2. ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

3. ศึกษาเนื้อหาสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ 1. เดี่ยวเขมร 2. สองเขมรตระเวนกัมพูเจีย 3. ผ่าเขมร เห็นไข่งอน และ 4. จมเรียบซัวร์บัดต้อมบอง (สวัสดีพระตะบอง)

4. วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ 1. เดี่ยวเขมร 2. สองเขมรตระเวนกัมพูเจีย 3. ผ่าเขมร เห็นไข่งอน และ 4. จมเรียบซัวร์ บัดต้อมบอง (สวัสดีพระตะบอง)

5. สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงภาพกัมพูชาในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของ สัจภูมิ ละออ ซึ่งจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวไทยกับชาวกัมพูชา

2. ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจภูมิหลังของประเทศกัมพูชามากขึ้น

3. ผลของการวิจัยสามารถนำไปใช้ประกอบการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมใน สถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ

4. เป็นแนวทางในการศึกษาสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศของผู้เขียนคนอื่น ๆ ต่อไป

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นิยามคำว่าภาพ

คำว่า “ภาพ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Image” Macmillan Dictionary for Advanced Learners International Student Edition (2002: p.714) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. ภาพ คือทัศนคติที่ผู้คนมีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะไม่ใช่ความจริง (Image is an opinion that people have about someone or something, which may not be a true one.)

2. ภาพ คือทัศนะของตัวเรา ของบริษัท หรือของชุมชนที่พยายามสร้างขึ้นอย่างตั้งใจ เพื่อให้อยู่ในความนึกคิดของคนอื่น ๆ (Image is the opinion of yourself, your company, or your community that you deliberately try to create in the minds of other people.)
3. ภาพ คือรูปหรือความคิดต่อบางสิ่งบางอย่างที่อยู่ในใจเรา (Image is a picture or idea of something in your mine.)
4. ภาพ คือภาพถ่าย ภาพวาด หรืองานศิลปะอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงบุคคลหรือสิ่งของ (Image is a photograph, painting, or other work of art that represents a person or thing.)
5. ภาพ คือการอธิบายบางสิ่งบางอย่างโดยใช้ภาษา หรือมีการผสมผสานความคิดเข้าไปในแง่มุมที่น่าสนใจ (Image is a description of something that uses language or combines ideas in an interesting way.)

จากความหมายทั้ง 5 บทนิยามดังกล่าว จะเห็นว่าความหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่สุดกับงานเขียนก็คือ ความหมายที่ 5 โดยมีความหมายที่ 1-3 ขยายความให้ชัดเจนขึ้น ดังนั้นในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จึงนิยามคำว่า ภาพ หมายถึงการใช้ภาษาอธิบายทำให้เกิดโนภาพ และสร้างทัศนคติต่อบุคคล สถานที่ และสิ่งต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนรู้สึก ซึ่งอาจไม่ใช่ความเป็นจริง

2. นิยามคำว่าสารคดีท่องเที่ยว

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้นิยามสารคดีท่องเที่ยวของบุญยงค์ เกศเทศ (2525: 82) ที่ให้ความหมายสารคดีท่องเที่ยวว่า เป็นข้อเขียนที่บันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นจากการท่องเที่ยว โดยประสงค์ให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของสถานที่ ความเป็นอยู่ของผู้คน สภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ผู้เขียนมักมีลีลาในการนำเสนอข้อมูลในทำนองเรื่องเล่าโดยมุ่งเน้นศิลปะ การใช้ภาษาและการปรุงแต่งเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน ซึ่งอาจมีการกล่าวถึงเกร็ดหรือตำนานของสถานที่ดังกล่าว สารคดีท่องเที่ยวที่สมบูรณ์จะมีเรื่องราวของชีวิต การทำมาหากินของคนในท้องถิ่น และมีภาพประกอบ

8. กรอบแนวคิด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ศึกษาสารคดีท่องเที่ยว โดยใช้กรอบแนวคิดตามแนวทางการประเมินค่าสารคดีในหนังสือภาษาไทยเพื่ออักษรศาสตร์ บทการอ่านเพื่อพัฒนาตนเอง หัวข้อแนวการอ่านสารคดี

ของอารียา หุติณฑะ และนันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์ (2564: 151-152) ซึ่งได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์สารคดีไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. แยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็น เป็นการแยกข้อมูลให้ออกว่า ส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง และส่วนใดเป็นความคิดเห็นของผู้เขียน เพื่อนำแต่ละส่วนไปพิจารณาด้วยหลักเกณฑ์ที่ต่างกัน

2. พิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริง เป็นการพิจารณาผู้เขียนว่ามีการศึกษาและประสบการณ์เกี่ยวกับงานที่เขียนมากน้อยเพียงใด แหล่งข้อมูลที่ผู้เขียนอ้างอิงมีความเหมาะสมและทันสมัยหรือไม่

3. พิจารณาความน่าเชื่อถือของความคิดเห็น เป็นการพิจารณาภูมิหลัง ความรู้ ประสบการณ์ และจุดประสงค์ในการแต่งของผู้เขียนว่า มีความเที่ยงธรรมหรือแสดงความคิดเห็นในเชิงลบหรือไม่ และการแสดงความคิดเห็นนั้น ๆ ทำให้ผู้เขียนได้รับผลประโยชน์จากเรื่องที่เขียนหรือไม่

4. พิจารณากลวิธีการนำเสนอเนื้อหา เป็นการพิจารณาตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องว่า ดึงดูดความสนใจผู้อ่านและสอดคล้องกับเนื้อหามากน้อยเพียงใด การเปิดเรื่องมีการชวนให้ผู้อ่านติดตามหรือไม่ การลำดับเนื้อหามีความเข้าใจง่ายหรือไม่ ผู้เขียนมีกลวิธีเฉพาะอย่างไร การจัดรูปแบบและรูปภาพเหมาะสมกับขนาดของหนังสือและอ่านสะดวกหรือไม่ ภาพประกอบมีความชัดเจนและตรงกับเนื้อหาเพียงใด และการปิดเรื่องทำให้ผู้อ่านประทับใจหรือไม่อย่างไร

5. พิจารณาการใช้ภาษา เป็นการพิจารณาถึงการเลือกใช้โวหารต่าง ๆ ของผู้เขียน ไม่ว่าจะเป็นบรรยายโวหาร อธิบายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร หรือสาธกโวหารได้ชัดเจน และเหมาะสมกับเนื้อหาแต่ละตอนหรือไม่ และต้องพิจารณาการใช้คำ สำนวน และภาพพจน์ว่าถูกต้องและสื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการของผู้เขียนหรือไม่อย่างไร

6. พิจารณาความกลมกลืนของส่วนต่าง ๆ และประเมินคุณค่า เป็นการพิจารณาทั้งความสมบูรณ์ของข้อเท็จจริงและความคิดเห็น กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา ตลอดจนลีลาการใช้ภาษาว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร แล้วจึงประเมินคุณค่าว่า “ดี” “ไม่ดี” ควรค่าแก่การยกย่องมากน้อยเพียงใด

9. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าในงานศึกษาภาษาไทย ยังไม่มีการศึกษาสารคดีท่องเที่ยวภูมิปัญญาเป็นการเฉพาะทั้งของนักเขียนคนใดคนหนึ่ง หรือสารคดีท่องเที่ยวที่

เฉพาะเจาะจงว่าเป็นพื้นที่ในกัมพูชา แต่พบการศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวเฉพาะของกัมพูชาในการศึกษาของชาวต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงจะขอแบ่งกลุ่มเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวกัมพูชาในงานของตะวันตก และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวของไทย

9.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวกัมพูชาในงานของตะวันตก

จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยที่ศึกษากัมพูชาจากสารคดีท่องเที่ยวของชาวตะวันตกมีงานวิจัยเรื่อง *Hidden sights Tourism, representation and lonely Planet Cambodia* ของ Tegelberg (2010) ซึ่งงานวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายศึกษาวัฒนธรรมและการเป็นภาพแทนในหนังสือนำเที่ยว lonely Planet Cambodia ผลการศึกษาพบว่า ภาพกัมพูชาถูกวางกรอบด้วยประเทศล่าอาณานิคม วัฒนธรรมที่กัมพูชาอยู่ภายใต้อาณานิคมของตะวันตก และการสร้างภาพของกัมพูชาเกี่ยวกับเรื่องราวโศกนาฏกรรมในยุคเขมรแดง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก

จากงานวิจัยเรื่องนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้และเข้าใจถึงทัศนคติ มุมมองของชาวตะวันตกที่มีต่อกัมพูชาในฐานะดินแดนเอเชียอาคเนย์ ซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้วิจัยในการศึกษางานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ กล่าวคือ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ทัศนคติของสัจภูมิ ที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาในฐานะสายตาของคนตะวันออกที่มองสังคมตะวันออกด้วยกัน เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ ซึ่งการรับรู้ทัศนคติ มุมมองของผู้เขียนที่มีต่อกัมพูชา จึงเป็นสิ่งสำคัญในการวิเคราะห์ให้เห็นภาพกัมพูชาที่ปรากฏในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

9.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวของไทย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวของไทย ผู้วิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) การศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวเชิงพัฒนาการ 2) การศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวเฉพาะของนักเขียนท่านใดท่านหนึ่ง และ 3) การศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวในด้านการใช้ภาษาที่โดดเด่น ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังนี้

9.2.1 การศึกษาศาสตรคดีท่องเที่ยวเชิงพัฒนาการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีท่องเที่ยวเชิงพัฒนาการ ผู้วิจัยพบงานวิจัยกลุ่มนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสารคดีท่องเที่ยวของไทย ซึ่งพบ 2 งานวิจัย

ได้แก่ 1) งานวิจัยเรื่อง จดหมายเหตุรายวัน พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : ต้นเค้าการเขียนสารคดีท่องเที่ยวยุคแรกของไทย ของสรดี ใจสะอาด (2542) โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาลักษณะการเขียนและวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของจดหมายเหตุรายวัน พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลการศึกษาพบว่าพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุรายวันในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีลักษณะการเขียนด้วยการใช้กลวิธีการประพันธ์ต่าง ๆ เช่น การใช้สำนวนโวหาร การใช้ภาพพจน์ การใช้คำทับศัพท์ และการเรียบเรียงข้อความที่มีเสียงสัมผัส มีดุลแห่งความหมายและน้ำหนักของเสียงเท่าเทียมกัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงใช้ภาษาง่าย ชัดเจน มีการแทรกพระอารมณ์ขันและมีรูปภาพประกอบเพื่อให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินและเห็นภาพที่ชัดเจน

ลักษณะเฉพาะของจดหมายเหตุรายวัน พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ใช้ข้อมูลจริงในการนำเสนอประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและด้านอื่น ๆ เช่น ด้านภูมิประเทศ บ้านเมือง เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งยังทรงแทรกนิทาน ตำนาน ความเชื่อ ค่านิยม เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ จากลักษณะเฉพาะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การเขียนสารคดีท่องเที่ยวในปัจจุบัน จึงถือได้ว่าพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุรายวันเป็นต้นเค้าการเขียนสารคดีท่องเที่ยวยุคแรกของไทย

2) งานวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการของการเขียนสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศ ตั้งแต่พุทธศักราช 2475 ถึงพุทธศักราช 2540 ของ ดวงเนตร มีแย้ม (2544) ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพัฒนาการของการเขียนสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2540 จากสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวน 72 เรื่อง โดยศึกษาในด้านวัตถุประสงค์ของผู้เขียน รูปแบบการเขียน เนื้อหา กลวิธีการเขียนและการใช้ภาษา ทั้งนี้ดวงเนตร ได้แบ่งเวลาในการศึกษาสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก พ.ศ. 2475-2500 ช่วงที่ 2 คือ พ.ศ. 2501-2519 และ ช่วงที่ 3 คือ พ.ศ. 2520-2540 ผลการศึกษาพบว่า ด้านการศึกษาวัตถุประสงค์ของการเขียนสารคดีท่องเที่ยว ทำให้ทราบว่า ช่วงแรก (2475-2500) ผู้เขียนต้องการเขียนเพื่อนำเสนอสาระความรู้ของประเทศต่าง ๆ ช่วงที่สอง (2501-2519) เป็นการเขียนเพื่อแนะนำวิธีการเดินทางท่องเที่ยว ส่วนช่วงที่สาม (2520-2540) ผู้เขียนเขียนสารคดีขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการและความนิยมของผู้อ่านสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศ ส่วนรูปแบบในการเขียน ปรากฏว่ามี 4 รูปแบบ คือ 1. เล่าเรื่อง 2. จดหมาย 3. บันทึก และ 4. รูปแบบผสม นอกจากนี้ยังพบว่าสารคดี

ท่องเที่ยวทุกเรื่อง มีเนื้อหากล่าวถึงเส้นทางการท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับประเทศนั้น ๆ ประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้รับจากการเดินทางและทัศนะของผู้เขียน

สรุปได้ว่าวิทยานิพนธ์ทั้ง 2 ฉบับนี้ช่วยให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการการเขียนสารคดีท่องเที่ยวของไทย รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสืบค้นสารคดีท่องเที่ยวกลุ่มพหุยุคแรก ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมไทย อีกประการหนึ่งงานวิจัยดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้เกี่ยวกับลักษณะการเขียนสารคดีท่องเที่ยว เนื่องจากจดหมายเหตุรายวัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถือว่าเป็นกลวิธีการเขียนของสารคดีท่องเที่ยวในยุคแรก ๆ ของไทย ดังนั้นงานวิจัยทั้ง 2 ฉบับนี้มีประโยชน์แก่ผู้วิจัยและสามารถนำไปปรับใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ภาพกัมพูชา รวมทั้งกลวิธีการเขียนที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวกลุ่มพหุยุคของสังคมไทย ได้อย่างดี

9.2.2 การศึกษาสารคดีท่องเที่ยวเฉพาะของนักเขียนท่านใดท่านหนึ่ง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสารคดีท่องเที่ยวเฉพาะของนักเขียนท่านใดท่านหนึ่ง ในกลุ่มนี้เป็นงานวิจัยที่เน้นการศึกษางานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของนักเขียนท่านเดียวแต่หลากหลายสถานที่ โดยเครื่องมือที่ใช้ศึกษาคือการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีทั้งในส่วนเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงและทัศนคติของผู้เขียน พบ 3 งานวิจัย ได้แก่ 1) งานวิจัยเรื่อง *พระนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ* ของวรรณศิริ ตั้งพงศศิริ (2544) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหา และการใช้ภาษาในพระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ จำนวน 14 เรื่อง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในพระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพมี 4 ลักษณะ คือ 1. สารคดีท่องเที่ยวที่เน้นการบันทึกการเดินทางและข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ 2. สารคดีท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของสถานที่ 3. สารคดีท่องเที่ยวที่มีการเล่าเกร็ดในการเดินทาง และ 4. สารคดีท่องเที่ยวที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งโดยเฉพาะ

2) งานวิจัยเรื่อง *การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี* ของเกศราพร มากจันทร์ (2548) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 9 เรื่อง ซึ่งในส่วนการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระองค์ทรงกล่าวถึงเส้นทางการเสด็จพระราชดำเนิน ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และความรู้ด้านอื่น ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี

ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เกษตรกรรม ศิลปหัตถกรรม การศึกษา การเมืองการปกครอง ศาสนา ความเชื่อ เศรษฐกิจ และศิลปะการแสดง ในส่วนพระราชพรหมานุรักษ์ พระองค์ทรงมีพระราชพรหมานุรักษ์ในเชิงบวกต่อการเดินทางโดยพระองค์ทรง เห็นว่าการเสด็จเยือนประเทศต่าง ๆ เป็นการเปิดโลกทัศน์กว้างเพื่อรับรู้สิ่งต่าง ๆ และเป็นการสร้าง ประสบการณ์แปลกใหม่ให้แก่ชีวิต นอกจากนี้พระองค์ทรงมีพระราชพรหมานุรักษ์เกี่ยวกับสถานที่ ท่องเที่ยว รวมทั้งพระราชพรหมานุรักษ์เกี่ยวกับด้านอื่น ๆ เช่น การเมืองการปกครอง การศึกษา ประวัติศาสตร์จีน ยาเสพติด และบพทวิ

3) งานวิจัยเรื่อง *เนื้อหาและกลวิธีทางภาษาในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของ “นิ้วกลม”* ของ กันญารัตน์ ผ่องสุข (2553) โดยวิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีทางภาษา ในสารคดีท่องเที่ยวของ “นิ้วกลม” จากงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวจำนวน 6 เล่ม ผลการศึกษาพบว่า ในด้านเนื้อหา นิ้วกลมได้นำเสนอข้อมูลหลัก 2 ประการ คือ 1. นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และ 2. นำเสนอทัศนะของผู้เขียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. นิ้วกลม นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยมีข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานที่ ท่องเที่ยว คำแนะนำสำหรับนักท่องเที่ยวและเกร็ดเสริม

2. นิ้วกลมนำเสนอทัศนะของผู้เขียน มี 2 ประการ คือ ทัศนะเกี่ยวกับโลกและ ทัศนะกับชีวิต ซึ่งการนำเสนอทัศนะเกี่ยวกับโลกของนิ้วกลม มี 4 ประการ ได้แก่ 1. โลกคือแหล่ง เรียนรู้ โดยนิ้วกลมแสดงให้เห็นว่า การเดินทางทำให้เห็นโลกในแง่มุมที่แตกต่างกัน เกิดความรู้ที่ หลากหลายและเห็นถึงคุณค่าความสวยงามของโบราณสถานและโบราณวัตถุ 2. โลกและสิ่งมีชีวิต ต่าง ๆ ในโลกล้วนต้องพึ่งพากัน โดยนิ้วกลมได้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของชีวิตบนโลกใบนี้ ไม่ว่าจะเป็น มนุษย์หรือสัตว์ล้วนแต่มีคุณค่าในตัวเอง มีความสามารถในแบบของตนเอง ที่สำคัญต่างก็ต้องพึ่งพากัน อยู่เสมอในการดำรงชีวิต 3. โลกและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายด้วยมือมนุษย์ โดยนิ้วกลมได้แสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ถูกทำลายด้วยฝีมือของมนุษย์ 4. โลกเป็น ของหนุ่มสาว โดยนิ้วกลมได้แสดงให้เห็นถึงพลังในวัยหนุ่มสาวที่มีความสามารถที่จะเรียนรู้และ เปลี่ยนแปลงโลกได้ ส่วนทัศนะกับชีวิตที่นิ้วกลมได้นำเสนอมิ 2 ประการ คือ 1. มนุษย์ควรเข้าใจ ชีวิต โดยนิ้วกลมได้แสดงให้เห็นว่า เกิดเป็นมนุษย์ต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องมีความฝันและ ความหวัง ต้องพบเจออุปสรรค ต้องมีชีวิตอยู่เพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และต้องยอมรับว่า ชีวิตของมนุษย์ ไม่ยืนยาว และ 2. มนุษย์ควรใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งนิ้วกลมได้แสดงให้เห็นว่า ความสุขเกิดจากการ ยอมรับความแตกต่าง การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน การเห็นคุณค่าของตนเอง ความ พอใจในสิ่งที่ตนมี การมีความหวังและความศรัทธา และความสุขเกิดจากสิ่งรอบตัวเรา

จากงานวิจัยทั้ง 3 เรื่องนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาจากตัวบทสารคดีท่องเที่ยวได้อย่างละเอียด นับว่าเป็นแนวทางให้ผู้วิจัย นำไปปรับใช้ในการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวกับพู่ชาของสังกมิต ละเอียด โดยการศึกษาด้านเนื้อหาผู้วิจัยอาจสังเกตจากการศึกษาเนื้อหาและทัศนะของผู้เขียน โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของเนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ที่ตั้ง สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของสถานที่ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และข้อมูลเกี่ยวกับ ความรู้อื่น ๆ เช่น ความเป็นอยู่ของผู้คน ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น รวมทั้งความรู้สึกและ ทัศนคติ ข้อคิดเห็นของผู้เขียนที่มีต่อสิ่งที่ตนเองได้พบเจอ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยอย่างมาก ในการทำวิจัยครั้งนี้

9.2.3 การศึกษาสารคดีท่องเที่ยวในด้านการใช้ภาษาที่โดดเด่น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสารคดีท่องเที่ยวในด้านการใช้ ภาษาที่โดดเด่น ในกลุ่มนี้เป็นงานวิจัยที่เน้นการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยพบ 5 งานวิจัย ได้แก่ 1) งานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ของบุษกร แพบำรุง (2542) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอ การใช้สำนวนโวหาร และ คุณค่าในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ จำนวน 324 เรื่อง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีลักษณะเด่นในด้านกลวิธีการนำเสนอโดยใช้ศิลปะการ เขียนที่ดึงดูดผู้อ่าน กล่าวคือ การเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยว ดำเนินเรื่องโดยการแทรกเกร็ดต่าง ๆ เช่น ตำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร และปิดเรื่องโดยการแนะนำเรื่องที่จะเขียนถึงในครั้งต่อไป ในด้านการใช้สำนวนโวหารพบว่าปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณใช้ สำนวนที่เกิดจากการกระทำมากที่สุด สำนวนที่ผู้เขียนใช้มักจะเป็นถ้อยคำสั้น ๆ และมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างรวดเร็ว ผู้เขียนใช้บรรยายโวหารมากกว่าโวหารชนิดอื่นและ ใช้ได้เหมาะสมกับเหตุการณ์เรื่องราวที่นำเสนอ ซึ่งช่วยดึงดูดความสนใจผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบ

2) งานวิจัยเรื่อง พระนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ของวรรณศิริ ตั้งพงศ์ศิริ (2544) ในการศึกษาการใช้ภาษาในพระนิพนธ์ สารคดีท่องเที่ยวของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพพบว่า ทรงใช้คำ สำนวน และภาพพจน์ ที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่ทรงนำเสนอได้ง่าย ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ สถานที่และเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น ลีลาในการใช้ภาษาที่โดดเด่นของพระองค์คือ การใช้คำซ้อน และการ ใช้กลุ่มคำเรียงกัน ซึ่งช่วยทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น และยังช่วยเน้นย้ำความคิดทัศนะของพระองค์ที่มี

ต่อสิ่งต่าง ๆ หรือสถานที่ที่ทรงพบเห็น พระองค์ทรงเรียบเรียงข้อความอย่างเป็นระเบียบ ชัดเจน และเป็นขั้นตอน

3) งานวิจัยเรื่อง ภาษาจินตภาพในเรื่องไกลบ้าน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ของวรรณพร พงษ์เพ็ง (2547) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาลักษณะการใช้ภาษาจินตภาพในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านในฐานะที่เป็นสารคดีท่องเที่ยวยุคแรกของไทย ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะเด่นในการใช้ภาษาจินตภาพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องไกลบ้านมี 3 ลักษณะ คือ 1. ลักษณะการใช้คำ 2. ลักษณะการใช้ประโยค และ 3. ลักษณะการใช้ภาพพจน์เพื่อบรรยายและพรรณนาให้ผู้อ่านเห็นภาพที่เป็นรูปธรรม เข้าใจถึงภาพที่เป็นนามธรรม และเกิดอารมณ์คล้อยตาม

ด้านการใช้คำ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียบเรียงคำและสร้างคำขึ้นใหม่เพื่อเรียกสิ่งแปลกใหม่ และพระองค์ทรงสรรคำมาใช้ในบริบทใหม่ได้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ ในการสรรค่านั้นพระองค์ทรงเลือกคำที่แสดงสี แสง เสียง กลิ่น รส สัมผัส คำแสดงรูปร่างสัณฐาน คำแสดงอาการ ส่วนการเรียบเรียงคำนั้น พระองค์ทรงใช้เพื่อให้เกิดเสียงสัมผัสพยางค์และสระระหว่างคำ

ด้านการใช้ประโยคพบว่า พระองค์ทรงใช้ประโยคที่เป็นโครงสร้างประโยค 3 แบบ คือ ประโยคที่มีโครงสร้างไม่ซับซ้อน ประโยคที่มีโครงสร้างขยายความแบบพิเศษ และประโยคที่มีการซ้ำโครงสร้าง ซึ่งการใช้ประโยคโครงสร้างทั้ง 3 แบบนี้ ทรงมีพระประสงค์เพื่อจัดลำดับภาพและขยายภาพให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

ด้านการใช้ภาพพจน์ พระองค์ใช้ภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ บุคคลาธิษฐาน และสัทพจน์ ภาพพจน์ที่ทรงใช้มากที่สุด คือ ภาพพจน์แบบอุปมา เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงพบเห็นกับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่พระองค์ถ่ายทอดได้ชัดเจน การใช้จินตภาพเหล่านี้ยังส่งผลให้เกิดคุณค่า 2 ประการ คือ 1. ทำให้พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร โดยสามารถถ่ายทอดสิ่งแปลกใหม่ให้ผู้อ่านเห็นภาพอย่างแจ่มชัด 2. ทำให้เกิดวรรณศิลป์ในเรื่องไกลบ้าน เนื่องจากทรงใช้ภาษาถ่ายทอดสิ่งที่ทรงพบเห็นได้แจ่มชัด ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความเป็นนักปราชญ์ในการแต่งสารคดีท่องเที่ยว

4) งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของเกศราพร มากจันทร์ (2548) ในด้านศึกษาการใช้ภาษาพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีนของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พบว่าพระองค์ทรงใช้คำและสำนวนทั้งภาษาไทยและภาษาจีน ใช้โวหารที่เป็น

บรรยายโวหาร อธิบายโวหารและพรรณนาโวหาร ในการใช้โวหารพระองค์ทรงใช้บรรยายโวหารเป็นหลักในการเล่าเรื่อง และพระองค์ทรงใช้ภาพพจน์อุปมาามากที่สุด สำหรับการใช้ภาษาพระองค์ทรงใช้ภาษาระดับทางการ ระดับกึ่งทางการ และระดับสนทนา โดยพระองค์ทรงใช้ภาษาทางการและระดับสนทนาเป็นส่วนใหญ่ในการพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน

5) งานวิจัยเรื่อง *การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2551* ของ Tan Xiao (2554) โดยการศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา และการใช้ภาษาในหนังสือสารคดีท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2551 จำนวน 8 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน 8 เรื่อง มีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางไปท่องเที่ยว ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่วนด้านการใช้ภาษาพบว่า การใช้ภาษาในสารคดีท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้ง 8 เรื่อง ผู้เขียนนิยมใช้ภาษาระดับกึ่งทางการมากกว่าภาษาทางการ เพราะการใช้ภาษาทางการทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน ไปพร้อมกับการท่องเที่ยวของผู้เขียนที่ผู้เขียนได้บันทึกไว้ นอกจากการใช้ภาษาทางการบันทึกเรื่องราวที่ผู้เขียนประสบแล้ว ผู้เขียนยังใช้การบรรยายโวหารเพื่อเล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ที่พบเห็นในการเดินทางอย่างละเอียด มีการใช้คำศัพท์ภาษาจีนและภาษาอังกฤษเพื่อให้ออกเสียงได้ถูกต้องตามเสียงภาษาเดิม และมีการใช้ภาษาเรียกชื่อเมืองที่ผู้เขียนไปท่องเที่ยวโดยใช้ภาษาจีนกลางเพื่อเป็นการให้ความรู้ภาษาจีนที่ถูกต้อง

จากงานวิจัยข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ ความเข้าใจในการกำหนดกรอบของการเลือกที่จะศึกษางานเขียนสารคดีท่องเที่ยว โดยเฉพาะการศึกษากลวิธีการนำเสนอ การใช้ศิลปะการเขียน การใช้ภาษา สำนวนโวหาร เพื่อก่อให้เกิดภาพ และสามารถสื่อความหมายให้แก่ผู้อ่านได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยนำไปปรับใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกลุ่มภูเขาของสัจภูมิ ละออ ในครั้งนี้ได้

จากการรวบรวมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีท่องเที่ยว ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจ และได้ความรู้อันเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวกลุ่มภูเขาของสัจภูมิ ละออ ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวกับสารคดีท่องเที่ยวเหล่านี้ เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์ในด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษาในสารคดีท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ โดยเห็นว่าในด้านเนื้อหาผู้เขียนสารคดีท่องเที่ยวมุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแก่ผู้อ่านเป็นหลัก มีการบอกเล่าวิธีการเดินทาง การเตรียมตัวก่อนที่จะเดินทาง มีการแสดงทัศนะของผู้เขียนเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและการเดินทาง ส่วนด้านการใช้ภาษานั้นพบว่าการเขียนสารคดีท่องเที่ยว ผู้เขียนจำเป็นต้องใช้ศิลปะในการใช้ภาษา และสังเกตเห็นว่าผู้เขียนมักจะใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายไม่ทำให้ผู้อ่านสับสน ในการเขียนผู้เขียนจะคำนึงถึง

ผู้อ่าน เพราะต้องการให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนในสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอ นอกจากนี้ผู้เขียนแต่ละคนยังมีศิลปะในการใช้ภาษาที่โดดเด่นเฉพาะตัว อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการศึกษางานเขียนสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ ทั้งในด้านเนื้อหาที่เป็นภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวและทั้งในด้านกลวิธีการนำเสนอ ซึ่งการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีท่องเที่ยวข้างต้น ถือว่าเป็นการเปิดช่องทางให้ผู้วิจัยมีแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้

บทที่ 2

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏในประเทศไทยและภูมิหลังของสารคดีท่องเที่ยว กัมพูชาของสัจภูมิ ละออ

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงสารคดีท่องเที่ยวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกัมพูชาที่ปรากฏในประเทศไทย ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน และภูมิหลังของสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ โดยผู้วิจัย แบ่งเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ 1. สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏก่อนงานของสัจภูมิ ละออ 2. สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ และประเด็นสุดท้ายของบท ผู้วิจัยจะกล่าวถึงภาพของกัมพูชาในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่มสำคัญ เพื่อให้เห็นภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏก่อนงานของสัจภูมิ ละออ

หัวข้อนี้จะเป็นการฉายให้เห็นภาพรวมของสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่เกิดขึ้นก่อนงานเขียนของสัจภูมิ ละออ เพื่อให้เห็นพัฒนาการของสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาและเห็นภาพโดยรวมของกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้รวบรวมสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏในประเทศไทย มีทั้งหมดจำนวน 37 เรื่อง ซึ่งผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงกัมพูชาอยู่ภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศส และช่วงกัมพูชาได้รับเอกราช

2.1.1 กัมพูชาในยุคอาณานิคมของฝรั่งเศส

กัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งที่ถูกฝรั่งเศสเข้ามาล่าอาณานิคม ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม ค.ศ.1863 จนถึงวันที่ 09 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953 ซึ่งระยะเวลา 90 ปีที่ฝรั่งเศสปกครองประเทศกัมพูชา ในขณะนั้นกัมพูชาเป็นประเทศเป้าหมายปลายทางหนึ่งของการท่องเที่ยวของคนไทย โดยเฉพาะข้าราชการระดับสูง เนื่องจากมีภูมิศาสตร์พรมแดนติดกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันตั้งแต่อดีตตลอดมา รวมทั้งมีปราสาทหิน และเทวสถานโบราณต่าง ๆ ที่ดึงดูดความสนใจของผู้คนให้เข้ามาเยี่ยมชม ทำให้มีสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาปรากฏขึ้น คือ *นิราศนครวัด* เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เขียนขึ้นเมื่อพ.ศ. 2467 และเรื่อง *ถกเขมร* เป็นผลงานของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช แต่งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2496 ซึ่งสารคดีท่องเที่ยวดังกล่าวมีลักษณะรูปแบบเป็นบันทึกการเดินทางของบุคคลที่มีสถานภาพสูง หรือข้าราชการระดับสูงเท่านั้น โดยแต่ละเรื่องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นิราศนครวัด เป็นบันทึกการเดินทางท่องเที่ยวของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งเสด็จประพาสประเทศกัมพูชาโดยเรือ เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ถึง 14 ธันวาคม พ.ศ. 2467 เพื่อท่องเที่ยวพักผ่อนและทอดพระเนตรความยิ่งใหญ่ของโบราณสถาน ปราสาทหิน และสถานที่สำคัญของประเทศกัมพูชาโดยได้รับการดูแลจากฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสอย่างใกล้ชิดเพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นมัคคุเทศพาเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ เนื่องจากกัมพูชาอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ดังนั้น การไปเยือนกัมพูชาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ จึงได้รับการดูแลจากรัฐบาลฝรั่งเศสตลอดระยะเวลาในการท่องเที่ยว

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาสองส่วน คือส่วนที่กล่าวถึงประเทศกัมพูชาและอีกส่วนหนึ่งกล่าวถึงเมืองไซ่ง่อนและเมืองเจาเล็งในประเทศเวียดนาม ส่วนที่กล่าวถึงประเทศกัมพูชาเป็นการบันทึกในขณะเดินทางท่องเที่ยวตามเมืองต่าง ๆ เช่น เมืองกำปอด เมืองพนมเปญ เมืองเสียมเรียบ นครวัด นครธม เมืองกำพงจาม และเมืองอุดงค์มีชัย จากการจดบันทึกเรื่องราวในเมืองต่าง ๆ อย่างละเอียดของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระองค์ทรงให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิประเทศ เส้นทางเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณคดี พุทธศาสนา ตลอดจนสภาพสังคม บ้านเมือง พร้อมทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวกัมพูชาช่วงที่ฝรั่งเศสปกครอง ดังความว่า

...มาทางถนนนานๆ จะพบหมู่บ้านที่อยู่ริมถนน ยานพาหนะของราษฎรเล่าก็ยังใช้เกวียนอย่างเก่าอยู่ โดยมาก เกวียนอย่างเก่านั้น ถ้าปล่อยให้เดินบนถนนก็กีดถนนเสีย ดูเหมือนรัฐบาลฝรั่งเศสจะห้ามไม่ให้เดินบนถนนอยู่แล้ว เมื่อพูดกับเรลิสต์ซูปีริเออร์ถึงเรื่องทำถนน เราพูดขึ้นว่าเกวียนอย่างโบราณใช้กับถนนไม่ได้ เขาบอกว่าพระเจ้ากรุงกัมพูชาได้ออกประกาศแล้วว่าเมื่อพัน 2 ปีล่วงไปจะไม่ยอมให้เกวียนอย่างเก่าขึ้นบนถนนเป็นอันขาด ต่อเกวียนที่มีล้อหุ้มแผ่นเหล็กจึงจะยอมให้เดิน

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2545: 187-188)

นอกจากนี้ *นิราศนครวัด* ได้นำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับกัมพูชาทั้งในระดับอาณาจักรและราชสำนัก ซึ่งเป็นการสร้างมุมมองให้คนไทยรับรู้ถึงความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันระหว่างไทยกับกัมพูชา โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้เข้าเฝ้าพระเจ้าศรีสวสดีที่เป็นพระมหากษัตริย์ของเขมร และพระเจ้าศรีสวสดีรวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ให้การ

ต้อนรับและแสดงความเป็นมิตรไมตรีต่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพและคณะผู้ร่วมเดินทางอย่างเป็นทางการเป็นญาติพี่น้องกัน ดังความว่า

สมเด็จพระศรีสวสวรรค์เสด็จลุกออกมาต้อนรับจับมือ เรานำพระยาพจนปรีชาเฝ้า ทูลว่าเป็นหลานเจ้าฟ้าอิศราพงศ์ นำหลวงสุริยพงศ์พิสุทธิแพทย์ ทูลว่าเป็นหลายพระยามนตรี ดุชอบพระอัยยาศัยด้วยเคยทรงรู้จักปู่ ตรัสว่า “อ้อ หลานเจ้าฟ้าอิศราพงศ์ หลานเจ้าคุณมนตรี” แล้วนำศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ซึ่งทรงรู้จักมาแต่ก่อนแล้ว ส่วนตัวเราเมื่อตรัสชวนให้นั่งแล้ว ตรัสว่ายินดีมากที่ได้พบปะ ไม่ได้นึกว่าเป็นคนอื่นด้วย แล้วประทานพรโดยฐานที่เป็นวุฒิบุคคล ฝ่ายเราก็ประนมมือรับพรด้วยความเคารพ...พระองค์ตรัสแก่เราว่ายินดีที่เราออกไปถึงเมืองพนมเปญให้ได้ทรงพบเข้าอยู่หลายครั้ง และตรัสต่อไปว่ายินดีเหมือนได้พบญาติ อย่าให้เรานึกว่าเป็นคนอื่นเลย ทูลตอบว่าเจ้านายซึ่งเป็นพระราชโอรสธิดาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ดูเหมือนจะรู้สึกอยู่ด้วยกันทุกพระองค์ว่าราชวงศ์กรุงกัมพูชาเหมือนกับเป็นพระญาติ ด้วยทรงทราบอยู่ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระเมตตากรุณา สนทนสนมมาแต่ก่อน

(สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2545: 39-40)

กล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้นับเป็นหนังสือเล่มแรกที่แนะนำประเทศกัมพูชาและเปิดโลกทัศน์ของคนไทยให้คนไทยรู้จักในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านภูมิประเทศ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านโบราณคดี และด้านสภาพสังคมบ้านเมืองรวมทั้งความสัมพันธ์อันใกล้ชิดแบบเครือญาติระหว่างราชสำนักไทยกับราชสำนักกัมพูชาในรูปแบบบันทึกการเดินทางที่นับเป็นสารคดีท่องเที่ยวที่เขียนถึงกัมพูชา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเดินทางของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นการท่องเที่ยวโดยตรง เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เที่ยวชมโบราณสถานต่าง ๆ แต่เนื่องจากสถานภาพของพระองค์ที่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ จึงทำให้ฝ่ายประเทศกัมพูชาให้การต้อนรับและดูแลเป็นอย่างดี ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้เป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศโดยปริยาย

เอกเขมร เป็นผลงานของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช แต่งขึ้นใน พ.ศ. 2496 เป็นหนังสือที่ผสมผสานระหว่างบันทึกเหตุการณ์การเดินทางกับการเล่าประวัติศาสตร์ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะหนังสือพิมพ์สยามรัฐ อันประกอบด้วยคุณอบ ไชยวสุ คุณประยูร จรรย์ยาวงค์ และ

คุณประยัต ศ. นาคะนาท เมื่อครั้งได้ไปเยือนประเทศกัมพูชาใน พ.ศ. 2496 ซึ่งเป็นปีที่กัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสและได้เปลี่ยนชื่อประเทศจากกัมพูชาที่อยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส เป็นราชอาณาจักรกัมพูชา The Kingdom of Cambodia หรือ The First Kingdom of Cambodia (ค.ศ. 1953-1970)

จุดประสงค์ของการเดินทางไปเยือนกัมพูชาของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะครั้งนี้ เพื่อการท่องเที่ยวโดยตรงไปกับบริษัทนำเที่ยว ไม่เกี่ยวข้องกับราชการ หรือการเมืองใดทั้งสิ้น ผู้เขียนอยากจะถ่ายทอดประสบการณ์ และมีเจตนาสื่อความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งที่ตนได้พบเห็น สร้างความสนุกสนาน ความเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่านเท่านั้น แต่เนื่องด้วยหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชและคณะเป็นข้าราชการ ทำให้ได้รับอำนวยความสะดวกในการดำเนินเอกสารวีซ่า อาหาร ที่พัก จากสถานทูตทั้งสองฝ่าย คือ สถานทูตเขมรอยู่ในประเทศไทยและสถานทูตไทยอยู่กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา

แม้ว่าหนังสือ *กัมพูชา* แต่งขึ้นในช่วงเวลาที่กัมพูชาได้รับเอกราชก็ตามแต่หนังสือเล่มนี้ยังให้ภาพกัมพูชาอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ผู้เขียนได้บรรยายถึงเส้นทาง การจัดเตรียมเอกสารเดินทางตั้งแต่เริ่มต้น และให้ความรู้เรื่องราวเมืองเขมรเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของเขมรโบราณ นครวัด นครธม ตลอดจนถึงวิถีชีวิตของชาวกัมพูชาที่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส โดยเรียบเรียงขึ้นจากข้อเท็จจริงประกอบกับอารมณ์ความรู้สึกและทัศนะของผู้เขียนในระยะเวลาที่เดินทางท่องเที่ยวเมืองเขมร กล่าวคือ ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างวัฒนธรรมไทยกับกัมพูชาในยุคนั้นที่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน รวมทั้งแสดงทัศนะต่อเหตุการณ์และสิ่งที่พบเห็น เช่น ปราสาทหินต่าง ๆ สภาพบ้านเมือง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกัมพูชา การปกครองของประเทศอาณานิคม ซึ่งทำให้รับรู้ถึงความกดดันทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่น่าเห็นใจ ดังความว่า

ที่เมืองเสียมเรียบนั้นเราได้เห็นชาวเขมรปัจจุบันอย่างใกล้ชิดอาหารการกินของเขาที่เราเห็นในตลาดบอกให้รู้ว่าเขาเขมรเป็นคนมีก้นน้อย ไม่พุ่มเฟิยสุร่ยสุร่าย และเครื่องแต่งกายของชาวเขมรในยามปกติทั่วไป ก็ส่อให้เห็นว่ารายจ่ายทางด้านนี้คงไม่มากนัก เพราะผู้ชายส่วนมากก็นุ่งโสร่ง ถอดเสื้อ มีผ้าขาวม้าพาดหรือพันไว้ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ผู้หญิงส่วนมากก็นุ่งผ้าโจงกระเบนแบบไทย ใส่เสื้อสั้นหรือมีฉนั้นก็ใส่เสื้อแบบญวนซึ่งมีชายยาวลงมาเกือบถึงข้อเท้า ที่น่าสนใจก็คือ เป็นที่สุดก็คือสีของเครื่องแต่งกาย ซึ่งใช้สีดำทั่วไปทั้งเมือง

ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง ในยามที่มีงานนักขัตฤกษ์ออกหน้าออกตา ก็ให้เห็น
แต่คนแต่งสีดำทั้งชุด แลดูมืดไปหมด นึกคิดว่าสีที่คนนิยมนั้นคงจะเป็นผล
สะท้อนมาจากความในใจของคนทั้งปวง...

(หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2547: 105)

จะเห็นได้ว่า *ถกเขมร* ให้ความรู้เกี่ยวกับประเทศกัมพูชา ศิลปวัฒนธรรมเขมรโบราณ
สภาพบ้านเมือง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขมร และการปกครองประเทศกัมพูชาในขณะที่ยังอยู่
ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส โดยหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เรียบเรียงขึ้นจากข้อเท็จจริง
ประกอบกับการแทรกข้อคิดเห็นและอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นการสร้างภาพลักษณ์ประเทศเขมรให้
คนไทยได้รู้จักมากขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวที่มีเนื้อหาให้ภาพกัมพูชาในช่วงกัมพูชาอยู่ภายใต้
อาณานิคมฝรั่งเศส เป็นสารคดีท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นการจดบันทึกการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อ
พักผ่อนหย่อนใจของบุคคลที่มีสถานภาพสูงเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเดินทางของคนในสังคม
จึงทำให้การท่องเที่ยวไม่อาจแพร่หลายเข้าสู่ระดับประชาชนโดยทั่วไปได้ เป็นเหตุทำให้สารคดี
ท่องเที่ยวที่พูดถึงกัมพูชามีน้อย อย่างไรก็ตาม หนังสือทั้ง 2 เล่มนี้เป็นการเปิดโลกทัศน์ของคนไทยให้
รู้จักกัมพูชา ซึ่งภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวในยุคนี้ คือ กัมพูชาเป็นประเทศที่มี
สถาปัตยกรรมยิ่งใหญ่และมหัศจรรย์ เช่น นครวัด นครธมและโบราณสถานอีกหลายแห่ง กัมพูชาเป็น
ดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ดังนั้น บันทึกการเดินทางท่องเที่ยวของบุคคลที่ได้ไป
เยือนกัมพูชาเหล่านี้ ถือว่าเป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไปโดยปริยาย เพราะแม้ว่าการ
เดินทางไปเยือนกัมพูชาในครั้งนั้นเป็นการท่องเที่ยวโดยตรงก็ตาม แต่ด้วยผู้เขียนแต่ละท่านเป็นบุคคล
ระดับสูงของข้าราชการไทย ส่งผลให้ประเทศกัมพูชาต้อนรับและดูแลเป็นอย่างดี

2.1.2 ช่วงกัมพูชาได้รับเอกราช

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง หลายประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมได้รับเอกราช หนึ่งใน
นั้นคือกัมพูชาที่ได้รับเอกราชจากประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 09 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953 ในช่วงนี้ผู้วิจัย
จะแบ่งงานสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1. กัมพูชาก่อนยุคเขมรแดง 2. กัมพูชาหลังยุค
เขมรแดงและ 3. กัมพูชายุคเปิดประตูสู่อาเซียน ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังนี้

2.1.2.1 กัมพูชาก่อนยุคเขมรแดง

หลังจากกัมพูชาที่ได้รับเอกราชจากประเทศฝรั่งเศสเมื่อพ.ศ. 2496 มีหนังสือเล่มหนึ่งที่เขียนถึงกัมพูชา คือ *ตำนานนครวัด* ของ จิตร ภูมิศักดิ์ เขียนขึ้นใน พ.ศ. 2501 เป็นงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ในรูปแบบกึ่งนวนิยายกึ่งบันทึกการท่องเที่ยว มีทั้งหมด 10 บท จุดประสงค์ของผู้เขียนในการเขียนหนังสือเล่มนี้ เพื่อเปิดโลกทัศน์ในการมองอาณาจักรโบราณของชาวเขมร ในขณะที่ยังตนเองเป็นนิสิตชั้นปีที่ 4 ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นมัคคุเทศก์ท่องเที่ยวของบริษัทบางกอกทัวร์ ทำให้จิตรได้เดินทางไปนครวัดหลายครั้ง จึงสามารถเขียนเล่าเรื่องนครวัดได้เสมือนมีนครวัดอยู่ตรงหน้า (จิตร ภูมิศักดิ์, 2564: คำนำฉบับพิมพ์ครั้งแรก) ผู้เขียนได้บรรยายและให้ภาพข้อมูล เนื้อหาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมขอมโบราณ นครวัด นครธม โดยสร้างตัวละครเป็นนักเดินทางไปสำรวจนครวัด นครธม และเน้นให้ตัวละครได้พุดจาสนทนาและสอดแทรกข้อมูลที่น่าสนใจของมหาอาณาจักรเขมรรวมทั้งข้อคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่ประเด็นทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าสนใจ ดังความว่า

สุธีร์ยิ้มอย่างพอใจที่อังสนาช่วยชี้แจงอย่างฉะฉาน เขาชี้ให้เราตั้งข้อสังเกตที่กระวนของพระเจ้าศรีสุริยวรมัน ซึ่งมีร่มขนาดใหญ่คล้ายกลดแต่ทว่าเชิงลาดลงเป็นชายพริ้ว มิใช่หักมุมตัดตรงลงมาอย่างกลด รอบตัวศรีสุริยวรมันนั้นร่มได้สืบทอดัน แม้ในภาพตอนที่แสดงถึงศรีสุริยวรมันกำลังทำพิธีเคลื่อนพลอยู่บนยอดเขาสิวบาท ก็มีร่มประดับโดยรอบเช่นกัน สังเกตได้ว่าเขาใช้ร่มมากันประดับบารมี มิใช่ใช้ร่มขึ้นแบบฉัตรที่ใช้กันขึ้นหลัง ซึ่งยังมีมากขึ้นก็ยิ่งแสดงถึงบุญญาบารมีมาก ไปสุดเอาที่แบบเก้าชั้น สุธีร์มิได้สนใจว่าเขมรโบราณจะมีกฎเกณฑ์ว่าร่มกี่ชั้น ใช้กับคนขนาดไหน แต่สนใจว่า เขาใช้ร่มเป็นเครื่องประดับบารมีเหมือนกันมาแต่โบราณ แต่ใช้คนละวิธีจากที่ไทย

(จิตร ภูมิศักดิ์, 2546: 167)

จะเห็นได้ว่า ภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวยุคก่อนเขมรแดง เป็นภาพที่เน้นเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมอันทรงค่าแห่งอาณาจักรขอมโบราณโดยเฉพาะ และเป็นจุดเริ่มต้นในการเปิดโลกทัศน์ของผู้คนทั่วไปที่สนใจกัมพูชา โดยเฉพาะกลุ่มนิสิต นักศึกษาที่สนใจด้านสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ของอาณาจักรขอมโบราณ หลังจากหนังสือ *ตำนานนครวัด* ได้ตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะในปี 2524 ทำให้คนสนใจประเทศกัมพูชาอีกครั้ง ประกอบกับสถานการณ์

สงครามในประเทศกัมพูชาสงบลงบ้าง ทำให้คนไทยเกิดความสนใจเดินทางไปเยือนและศึกษาสถาปัตยกรรมอันยิ่งใหญ่ในกัมพูชามากยิ่งขึ้น

2.1.2.2 กัมพูชาหลังยุคเขมรแดง

หลังจากประเทศกัมพูชาถูกปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ และถูกปิดประเทศระยะเวลาเกือบ 4 ปี กัมพูชาเปิดประเทศต้อนรับนักท่องเที่ยวอีกครั้งเมื่อกลุ่มเขมรแดง หรือพรรคคอมมิวนิสต์ กัมพูชาล่มสลายใน พ.ศ. 2522 ระยะเวลา 14 ปีผ่านมา สถานการณ์สงครามในกัมพูชาสงบลงบ้าง ประกอบกับการเดินทางมีความสะดวกมากขึ้น มีหลากหลายวิธีการเดินทาง เช่น การเดินทางโดยเครื่องบิน รถยนต์ และเรือ มีการทำสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีส มีการเลือกตั้งทั่วไปภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารชั่วคราวแห่งสหประชาชาติในกัมพูชา (UNTAC) รวมทั้งรัฐบาลกัมพูชาก็พยายามปรับปรุงแก้ไขในด้านการท่องเที่ยวด้วยนโยบายเปิดกว้างในด้านการลงทุนเกี่ยวกับธุรกิจท่องเที่ยว และมีนโยบายการบริหารจัดการในด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น การบริหารผ่านพรมแดนคือช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติสามารถขอวีซ่าเข้าเมืองที่สนามบินโปเชนตงหรือจุดผ่านแดนระหว่างประเทศอื่น ๆ ได้ (VISA ON ARRIVAL) การจัดการที่พัก ร้านอาหาร โรงแรมที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวนานาชาติ มีร้านจำหน่ายของที่ระลึก มีบริษัทนำเที่ยวและการบริหารข้อมูลการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2546: 50) จากนโยบายดังกล่าว ทำให้คนไทยสนใจเดินทางท่องเที่ยวกัมพูชาอีกครั้ง ส่งผลให้มีการเกิดสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาในภาคภาษาไทยปรากฏมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏในยุคนี้มีจำนวน 26 เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาให้ภาพกัมพูชา 4 ภาพ ได้แก่ 1) ภาพกัมพูชาเป็นประเทศที่กำลังฟื้นตัวจากภาวะสงครามและบาดแผลที่คงเหลือไว้หลังจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในยุคเขมรแดง 2) ภาพกัมพูชาที่เป็นเมืองท่องเที่ยวมากกว่าเป็นสถานที่อันตราย 3) ภาพกัมพูชาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสถาปัตยกรรม โบราณสถาน และ 4) เน้นภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนกัมพูชา

1) สารคดีท่องเที่ยวที่มีเนื้อหาให้ภาพกัมพูชาเป็นประเทศที่กำลังฟื้นตัวมาจากสงครามมี 2 เรื่อง ได้แก่ *ลุยเขมร* (2536) และ *เสียงหัวเราะและน้ำตาในศิลานคร* (2536) โดย *ลุยเขมร* ผลงานของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เขียนในปี 2536 เป็นบันทึกการเดินทางไปกัมพูชาของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ และสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวในประเทศ (สนท.) โดยบริษัทวิคเอนด์ทัวร์ ในขณะที่สภาพ

สังคมกัมพูชายังประสบปัญหาอยู่เนื่อง ๆ การตัดสินใจเดินทางไปกัมพูชาครั้งนี้ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความรู้จักและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคมบ้านเมืองกัมพูชาให้ผู้คนได้รู้จักมากยิ่งขึ้น *ลุยเขมร* จึงเป็นหนังสือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารและบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศกัมพูชาที่ปิดประเทศไปนานให้คนไทยได้รับรู้ นอกจากนี้สมาคมผู้ประกอบการท่องเที่ยวในประเทศ (สนท.) ยังได้นำตัวแทนบริษัททัวร์ไปสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและสถานการณ์ทางการเมืองของกัมพูชา เพื่อเตรียมเปิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจประเทศกัมพูชาด้วยเช่นกัน

เสียงหัวเราะและน้ำตาในศิลานคร ผลงานของ กฤษณา อโศกสิน ที่เขียนขึ้นในปี 2536 เป็นการบันทึกความทรงจำอันหลากหลายแง่มุมและหลากหลายสีสันของประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของผู้คนชาวกัมพูชาไว้อย่างน่าตื่นตะลึงของ กฤษณา อโศกสิน รวมทั้งย้อนรำลึกถึงภาพต่าง ๆ ในอดีต หนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคมบ้านเมืองกัมพูชาให้ผู้อ่านได้รู้จักและหวนคืนสู่อดีตที่ผ่านมาของกัมพูชา

หนังสือทั้งสามเล่มนี้เขียนขึ้นในปี 2536 ที่แสดงให้เห็นสภาพบ้านเมืองของกัมพูชาที่ยังมีอุปสรรค และปัญหาภายในประเทศอยู่เรื่อย ๆ เนื่องจากเพิ่งฟื้นตัวจากสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ดังที่ปรากฏในคำนำสำนักพิมพ์ในหนังสือเรื่อง *เสียงหัวเราะและน้ำตาในศิลานคร* ความว่า

วันนี้เขมรยังเป็นดินแดนที่ “แม่เข้าได้ แต่อาจจะไม่ถึง” เป็นดินแดนที่ทำให้นักธุรกิจมีอาชีพหลายคนต้องผันสลาย เป็นดินแดนที่นักท่องเที่ยวไม่ฝืนแต่ลี้เลในสวัสดิภาพและสถานการณ์ทางการเมือง...

(กฤษณา อโศกสิน, 2536: บทนำ)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าสถานการณ์ประเทศกัมพูชามีความสงบลงบ้าง แต่สภาพบ้านเมืองก็ยังมีปัญหาการเมืองและปัญหาการบริหารประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวยังมีความกังวลใจในด้านความปลอดภัย รวมทั้งการร่วมลงทุนกิจการต่าง ๆ ภาพเหล่านี้ล้วนแต่แสดงให้เห็นภาพกัมพูชายังเป็นประเทศที่กำลังฟื้นตัวจากสงครามในยุคเขมรแดง

ส่วนสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่มีเนื้อหาให้ภาพบาดแผลที่คงเหลือไว้หลังจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ มีสารคดีท่องเที่ยวของ เทอด เกียรติภูมิ เรื่อง *คำสาป/เขมร* (2540) เป็นการบันทึกชีวิตของชาวเขมรเหมือนต้องคำสาป หลังสงครามล้างเผ่าพันธุ์ ประเทศกัมพูชากลับเป็นที่รู้จักในนาม

ดินแดนแห่งสงครามที่เต็มไปด้วยการชนฆ่าทำลายล้างกันเอง ดินแดนแห่งฝังศพและโครงกระดูก แม้ทุกวันนี้ สงครามจะสงบแล้วก็ตาม แต่ยังมีปัญหาการเมืองที่จะระเบิดออกมาได้อีกทุกเวลา หนังสือเล่มนี้มี 23 บท โดยผู้เขียนมีวัตถุประสงค์นำเสนอแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาของเขมร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจและนักธุรกิจชาวไทยที่ต้องการไปลงทุนทำธุรกิจในกัมพูชา ต่อมาสารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *เดินข้ามปีที่เขมร* (2545) ของอภิญญา ตะวันออก โดยผู้เขียนเขียนขึ้นด้วยจิตสำนึกในมนุษยชาติ และงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวเล่มนี้เต็มไปด้วยรายละเอียดของชีวิต ผู้คน กีเลส สงคราม แผ่นดิน ธรรมชาติและธรรมชาติ อีกทั้งเป็นบันทึกชีวิตของหญิงใจแกร่งคนหนึ่งที่ได้เดินทางไปเขมรแล้วได้บันทึกเรื่องราวดินแดนที่มนุษยชาติอยากรู้จัก และโศกนาฏกรรมอันโหดร้ายที่เกิดขึ้นบนแผ่นดินกัมพูชา

สังเกตเห็นว่าสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาดังกล่าวมาข้างต้น ให้ภาพปัญหาที่ยังปรากฏอยู่ในกัมพูชาและบาดแผลจากโศกนาฏกรรมอันโหดร้ายที่เกิดขึ้น จึงทำให้กัมพูชาถูกปิดตัวมาหลายปี ภาพเหล่านี้แม้ว่าจะผ่านไปหลายสิบปี แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่น่าสนใจของชาวโลกที่อยากรู้จักกัมพูชาในฐานะดินแดนอันโหดร้ายที่คนฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กันเอง นอกจากนี้ภาพกัมพูชาในสารคดีท่องเที่ยวเหล่านี้ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อในการสำรวจสถานการณ์การเมืองในประเทศกัมพูชา เพื่อทำให้นักลงทุนจากหลายชาติที่สนใจเข้ามาลงทุนในกัมพูชา โดยเฉพาะนักลงทุนจากประเทศไทยที่สนใจทำธุรกิจตามเมืองใหญ่ ๆ ของกัมพูชา เนื่องจากกัมพูชากำลังฟื้นฟูเศรษฐกิจ และรัฐบาลมีนโยบายเปิดกว้างในการรองรับนักลงทุนต่างชาติเพื่อพัฒนาประเทศให้ดีขึ้น จึงทำให้มีนักลงทุนเดินทางและท่องเที่ยวเข้ากัมพูชามากยิ่งขึ้น

2) สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ให้ภาพกัมพูชาในฐานะเป็นเมืองท่องเที่ยวเต็มตัว โดยกัมพูชากลายเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจเหมือนกับประเทศอื่น ๆ เช่น สารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *เที่ยวไปกินไปในต่างแดน พม่า เขมร ลาว สิงคโปร์ ภูฏาน ญี่ปุ่น* ผลงานของทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ และ ยอดแก้ว อักษรา (2541) เรื่อง *ท่องอินโดจีน เขมร ลาวและเวียดนาม* (2546) ของปรีชา รัตนโยธา เรื่อง *บันทวนลม (หลากรส 5 ประเทศ ไทย ลาว เขมร จีน และมาเลเซีย)* (2546) ของ ยรรยง เจริญพงศ์ และเรื่อง *ท่องตะเข็บแดนสยาม : การสำรวจแนวพรมแดนไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา* (2546) ของ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และเรื่อง *คนชอบเที่ยว (ประเทศสปป.ลาว-กัมพูชา-เวียดนาม-พม่า-จีน)* (2547) ของสมศักดิ์ บุรพาพิพัฒน์ สารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศเหล่านี้ในส่วนที่กล่าวถึงประเทศกัมพูชา เป็นการบันทึกการเดินทาง ประสบการณ์เรื่องราวของผู้คน อารยธรรมและประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอสถานที่สำคัญ ๆ ของกัมพูชา เช่น นครวัด นครธมในเมืองเสียมเรียบ และเมืองหลวงพนมเปญ เป็นต้น มีการนำเสนอภาพความเป็นอยู่กับสังคมบ้านเมืองของชาวกัมพูชา รวมทั้งกล่าวถึงความสำคัญแนว

พรมแดนไทยกัมพูชา เนื่องจากพรมแดนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า และมีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพราะกัมพูชาเป็นดินแดนที่มีโบราณสถาน มีประวัติความเป็นมาที่พันปีและมีวัฒนธรรมหลากหลายที่ผู้คนสนใจอยากรู้ อยากเห็นและอยากจะได้ศึกษา

สังเกตเห็นว่าสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศเหล่านี้ แม้ไม่ใช่สารคดีท่องเที่ยวที่กล่าวถึงกัมพูชาทั้งเล่มเหมือนกับเล่มอื่น ๆ แต่สารคดีท่องเที่ยวเหล่านี้ได้นำเสนอภาพกัมพูชาผ่านสายตาและมุมมองของนักท่องเที่ยวที่มองประเทศกัมพูชาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเหมือนกับประเทศอื่น ๆ และเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างต่างประเทศมากกว่าประเทศที่มีความอันตรายหรือขาดเสถียรภาพทางการเมือง

3) สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ให้ภาพเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โดยเฉพาะนครวัด นครธม ปรากฏให้เห็นจำนวนมาก เนื่องจากกัมพูชาเป็นประเทศที่มีแหล่งธรรมชาติสวยงาม ประกอบกับมีสิ่งมหัศจรรย์ 1 ใน 7 ของโลก คือ นครวัด นครธม และปราสาทหินโบราณต่าง ๆ ที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมและสัมผัสสิ่งมหัศจรรย์ของโบราณสถานในจังหวัดเสียมเรียบ จึงทำให้เกิดสารคดีท่องเที่ยวที่มีเนื้อหากล่าวถึง นครวัด นครธม และปราสาทอื่น ๆ มากที่สุด ได้แก่ เรื่อง *นครวัด นครธม กัมพูชาดินแดนแห่งปราสาท* (2542) ของ วีระศักดิ์ รักษาทรัพย์ เรื่อง *ตามกลิ่นนางอัปสร ตามหานครวัด นครธม* (2545) ของพิชญ์ ศุภนิมิต เรื่อง *ชายชรา กับปวงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม* (2546) ของธีรภาพ โลหิตกุล เรื่อง *ดั่งสวรรค์แห่งเทวราชา ณ เมืองพระนครและพระนครหลวง* (2546) ของ อนุรักษ์ พันธรัตน์ เรื่อง *เที่ยวเขมร (ตระเวนอาณาจักร พระนคร ปราสาทนครวัด ยลนครธม)* (2545) ของวีระ ธีรภัท เรื่อง *นักล่าปราสาท เที่ยวโบราณสถานขอมนอกเมืองพระนคร* (2549) ของวิษณุ เวชชาชีวะ เรื่อง *คู่มือนำเที่ยว นครวัด-นครธม* (2549) ของศรัณย์ บุญประเสริฐ และ ยอด เนตรสุวรรณ เรื่อง *ท่องไปในเส้นทางราชมรรคา เที่ยวตามหาอัปรางฟ้าขอม* (2551) ของสุธีระ ประเสริฐสรรพ เรื่อง *ท่องศิลานครแดนปราสาทขอม* (2552) ของพระมหาดนัด อุดมจารี และ เรื่อง *เที่ยวปราสาทหิน ยลถิ่นกัมพูชา* (2555) ของล้อม เพ็งแก้ว

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีลักษณะให้ความสำคัญกับปราสาทหินต่าง ๆ เช่น นครวัด นครธม ปราสาทบันทายศรี ปราสาทพนมบาเค็ง ฯลฯ ที่ปรากฏอยู่ในจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา และเป็นบันทึกการเดินทางที่นำพาผู้อ่านย้อนอดีตไปสู่ดินแดนแห่งความมหัศจรรย์ ที่

ยิ่งใหญ่อยู่หลังการจนชาวโลกอยากมาเยี่ยมเยือนชม โดยเนื้อหาสารคดีเหล่านี้กล่าวถึงเรื่องราวของปราสาทหินอันงดงามที่มีอายุกว่าพันปี ความเจริญรุ่งเรือง วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม อำนาจการเมืองการปกครอง วิถีชีวิตผู้คนตลอดจนประวัติศาสตร์เขมรโบราณยุคอาณาจักรพระนคร อีกทั้งเป็นคู่มือท่องเที่ยวชมปราสาทอีกด้วย เพื่อแนะนำการเดินทางท่องเที่ยวชมทั้งปูพื้นฐานความเข้าใจในศิลปะ สถาปัตยกรรมอันยิ่งใหญ่ของขอมโบราณ รวมทั้งการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งที่น่าสนใจ อาหารการกิน การซื้อของฝากในจังหวัดเสียมเรียบและวิธีการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

4) สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่เน้นเนื้อหาให้ภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนกัมพูชาที่ปรากฏให้เห็นเช่นเดียวกัน คือ เรื่อง *เด็วเขมร* (2544) ของสัจภูมิ ละออ เรื่อง *ส่องเขมร ตระเวนกัมพูเจีย* (2546) ของสัจภูมิ ละออ เรื่อง *ผ่าเขมร เห็นไข่ง่อน* (2548) ของสัจภูมิ ละออ เรื่อง *กัมพูชาพริบตาเดียว* (2548) ของนิ่วกลม เรื่อง *จุมเรียบซัวร์กัมพูชา* (2552) ของวีรศักดิ์ เทียนธนะวัฒน์ เรื่อง *จุมเรียบซัวร์ บัดด้อมบอง (สวัสดิ์พระตะบอง)* (2553) ของสัจภูมิ ละออ และเรื่อง *เที่ยวไม่จ้อทัวร์ ตีตัวตะลุยกัมพูชา* (2557) ของ Kittinew ซึ่งสารคดีท่องเที่ยวเหล่านี้ เป็นบันทึกการเดินทางคนเดียวของผู้เขียน เพื่อท่องเที่ยว ศึกษาภาพบ้านเมือง และสถานที่สำคัญ ๆ ไปตามเส้นทางที่ผ่าน เช่น สภาพสังคม บ้านเมือง ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตผู้คน ภาพเมืองต่าง ๆ ตามเส้นทางตั้งแต่ชายแดนประเทศไทยจนถึงสถานที่สำคัญ ๆ อยู่ในประเทศกัมพูชา เช่น เมืองปอยเปต เมืองศรีโสภณ เมืองพระตะบอง เมืองกัมปงชนัง เมืองเสียมเรียบ และกรุงพนมเปญ ฯลฯ สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเหล่านี้ เป็นการสำรวจข้อมูล และนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ เช่น เส้นทางไทย-กัมพูชา ทั้งด้านชีวิต วัฒนธรรม การศึกษา การเมือง การท่องเที่ยว ฯลฯ เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักกัมพูชามากยิ่งขึ้นหลังจากผ่านสงครามมาหลายสิบปี

จากสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของกัมพูชาในยุคหลังสงครามเขมรแดงจนถึงปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง กัมพูชาได้กลับมาเป็นที่สนใจอีกครั้งในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่น่าตื่นตาตื่นใจของเอเชียอาคเนย์ และกำลังเปิดประเทศต้อนรับนักท่องเที่ยวจากประเทศสมาชิกอาเซียนและทั่วโลกให้มาชมสิ่งมหัศจรรย์ที่ปรากฏในประเทศกัมพูชา

2.1.2.3 กัมพูชายุคเปิดประตูสู่อาเซียน

หลังจากกัมพูชาผ่านพ้นโศกนาฏกรรมอันสาหัสมาหลายปี ประเทศกัมพูชามีการพัฒนามากขึ้นทั้งในด้านการเมือง และด้านเศรษฐกิจ ทำให้กัมพูชาได้กลายเป็นประเทศหนึ่งในสมาชิกประชาคม

อาเซียน (สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN)) ในปี 1999 ซึ่งการเข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียนจะทำให้มีการพัฒนาทั้งสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไปพร้อมกันกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ โดยไม่มีปัญหาเรื่องเขตแดน ซึ่งเป็นการเปิดโลกกว้างของประเทศสมาชิกอาเซียนในการศึกษาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อการพัฒนาประเทศไปพร้อมกัน ส่งผลให้มีผู้คนสนใจเดินทางท่องเที่ยวแต่ละประเทศมากขึ้น ประกอบด้วยการเดินทางไปมาหาสู่กันมีความสะดวกและรวดเร็ว ยิ่งทำให้มีผู้คนสนใจเดินทางท่องเที่ยวไปต่างประเทศและได้เขียนบันทึกประสบการณ์การเดินทางท่องเที่ยวของตนเองตีพิมพ์เป็นหนังสือสารคดีท่องเที่ยวออกมาเผยแพร่สู่สาธารณะ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารแต่ละประเทศของสมาชิกอาเซียน จึงส่งผลให้มีสารคดีท่องเที่ยวที่ออกมาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอาเซียนปรากฏให้เห็นมากขึ้น

สารคดีท่องเที่ยวที่ให้ภาพกับพู่ชาในลักษณะรูปแบบอาเซียนที่ปรากฏให้เห็นคือ เรื่อง *แบ็คแพ็คเอเชีย* (2552) ของมารพิน เรื่อง *10 ASEAN เที่ยว 10 ประเทศอาเซียน* (2555) ของศุภลักษณ์ สนธิชัย เรื่อง *ท่องแดนอาเซียน* (2555) ของธีรภาพ โลหิตกุลและคณะ เรื่อง *Amazing asean กับพู่ชา* (2556) ของวรศักดิ์ จรุงรัตนพงศ์ เรื่อง *50 สุดยอดแหล่งท่องเที่ยวประเทศไทย = Asean pocket guide book* (2559) ของชาธร สิทธิโคหกภาค เรื่อง *เปิดประตูท่องเที่ยวอาเซียน : เชื่อมโยง 10 ประเทศ เป็นหนึ่งเดียว* (2556) ของพินิจ จันทร และคณะ เรื่อง *มนตราอาเซียน* (2556) ของธีรภาพ โลหิตกุล และเรื่อง *ธรรมชาติอาเซียน* (2557) ของธีรภาพ โลหิตกุล ซึ่งสารคดีท่องเที่ยวเหล่านี้มีเนื้อหาแนะนำรวบรวมแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ๆ ของประเทศไทย เป็นการเปิดประตูใจสู่การเรียนรู้ประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ เป็นต้น รวมถึงแนะนำเส้นทางเดินเข้าออกในแต่ละประเทศ และประสบการณ์ที่จะต้องพกดัตตัว เช่น วัฒนธรรมท้องถิ่น ข้อควรระวัง และใช้เวลาในสถานที่ต่าง ๆ ในส่วนประเทศกับพู่ชา สารคดีท่องเที่ยวเหล่านี้กล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวในเมืองสำคัญ ๆ เช่น เมืองหลวง กรุงเทพมหานคร และปราสาทต่าง ๆ อยู่จังหวัดเสียมเรียบ เช่น นครวัด นครธม ปราสาทตาพรหม บันทายสิริ และโดนเล ساب เป็นต้น

สารคดีท่องเที่ยวกลุ่มประเทศอาเซียนเหล่านี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแง่คิดและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการเรียนรู้ในความต่างของชาวอาเซียน ให้รอบด้านทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวและสังคมวัฒนธรรมให้ลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น เพื่อเป้าหมายหรือหัวใจสำคัญของประชาคมอาเซียน คือการมุ่งมั่นสู่ความเอกภาพบนความแตกต่างให้ผู้อ่านได้รู้จักชาว

อาเซียนเหมือนกับการเปิดประตูเรียนรู้เพื่อนบ้านและเปิดโลกทัศน์ใหม่ยอมรับความเหมือน ความแตกต่างเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

อาจกล่าวได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏในประเทศไทยตั้งแต่ยุคกัมพูชาอยู่ภายใต้ อาณานิคม และหลังจากได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1953 จนถึงยุคปัจจุบันที่มีการเข้าร่วม ประชาคมอาเซียน สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเหล่านี้ ผู้เขียนเขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบอกเล่า ประสบการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองได้พบเจอเมื่อขณะเดินทางไปประเทศกัมพูชา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ สอดคล้องกับภาพกัมพูชาที่ปรากฏให้เห็นว่า กัมพูชาเป็นท่องเที่ยวที่มีสิ่งมหัศจรรย์ระดับโลก มี โบราณสถาน มีประวัติศาสตร์ที่น่าพิศวงและน่าสลดใจที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั่วโลกให้เข้ามาท่องเที่ยว โดยเฉพาะชาวไทยที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวกัมพูชา ดังนั้น สารคดีท่องเที่ยวเหล่านี้จึงมีเนื้อหาให้ภาพ สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และเมืองสำคัญ ๆ ในประเทศกัมพูชา ส่วนใหญ่ภาพที่ปรากฏให้เห็นจะเป็นภาพแสดงให้เห็นว่า กัมพูชาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีโบราณสถานที่ยิ่งใหญ่ เป็นเมืองที่ผ่านสงคราม ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และมีบาดแผล รวมทั้งภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนกัมพูชา

2.2 สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ

เนื้อหาในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงภูมิหลังของสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิละออ ประวัติของ นักเขียนและวัตถุประสงค์ของการเขียน รวมทั้งภาพรวมเนื้อหาของงานเขียนแต่ละเล่มของสัจภูมิ ละออ โดยแบ่งเป็น 2 หัวข้อ คือ 1. ประวัติของสัจภูมิ ละออ และ 2. สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของ สัจภูมิ ละออ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังนี้

2.2.1 ประวัติของสัจภูมิ ละออ

สัจภูมิ ละออ เจ้าของนามปากกา ทิน ละออ สำหรับเขียนบทกวี และอีกบางนามในหนังสือ บางเล่ม เกิดเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2507 เป็นชาวบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้มสามพัน อำเภอรู ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ดินแดนเพลงพื้นบ้านกล่อมท้องทุ่งก้องคังน้ำ จึงได้ฟังเพลงพื้นบ้านมาตั้งแต่ เด็ก ๆ สร้อยสัมผัสของเพลงพื้นบ้านที่ระเริงอยู่ในสำนึก ไม่ว่าจะเป็นเพลงเหย่ย เพลงพวงมาลัย และ ลำตัด ทำให้สัจภูมิชอบเขียนกาพย์ กลอน มีความสนใจวรรณคดีอย่างซึ้งซึ้งซึ้งซึ้ง ที่มีฉากอยู่ในถิ่น บ้านเกิด และวรรณกรรมทั่วไป (สัจภูมิ ละออ, 2557: 26)

1.การศึกษา

สัจภูมิ ละออ จบประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดปทุมวนาราม ตำบลจรเข้สามพัน อำเภอร่องทอง เมื่อพ.ศ. 2519 ต่อมาเข้าเรียนประถมปลาย (กศน.) สอบเทียบสนามสอบโรงเรียนวัดสุพรรณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อพ.ศ. 2522 และจบมัธยมต้น (กศน.) โรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เมื่อพ.ศ. 2525 ต่อมากลับมาเรียนภาคปกติที่บ้านเกิดและจบมัธยมปลาย โปรแกรม คณิต อังกฤษ จากโรงเรียนรุ่งทอง อำเภอรุ่งทอง เมื่อพ.ศ. 2528

ด้วยรักในรสนาษา สัจภูมิจึงเข้าเรียนและจบปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เอกภาษาไทย จากวิทยาลัยครุฑนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เมื่อ พ.ศ. 2532 หลังทำงานข่าวและมีผลงานสารคดีเกี่ยวกับกัมพูชา สัจภูมิแลเห็นว่าถ้าหากรู้ภาษาเขมรจะทำให้การเขียนสารคดีเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเขมรดีขึ้น ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจทำให้เกิดความใฝ่ฝันอยากรู้ภาษาเขมร ทั้ง ๆ ที่ไม่มีพื้นฐานภาษาและเชื้อสายเขมรแม้แต่้น้อย สัจภูมิจึงตัดสินใจสอบเข้าเรียนทั้งปริญญาโทและปริญญาเอกจนสำเร็จการศึกษาปริญญาโทเมื่อ พ.ศ. 2549 (สัจภูมิ ละออ, 2557: 26) และสำเร็จการศึกษาปริญญาเอกเมื่อพ.ศ. 2564 สาขาเขมรศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. การทำงาน

สัจภูมิ ละออ เริ่มทำงานอยู่ที่หนังสือพิมพ์บ้านเมือง ในตำแหน่งพนักงานพิสูจน์อักษร สมัยมานะ แพร่พันธุ์ ลูกชายของ “ยาขอบ” เป็นบรรณาธิการ เมื่อพ.ศ. 2533 เป็นพนักงานพิสูจน์อักษร ที่นิตยสารจีเอ็มเอ็มช่วงสั้น ๆ เมื่อพ.ศ. 2535 เป็นนักข่าวที่หนังสือพิมพ์สือไทย หลังจากหนังสือพิมพ์สือไทยหยุดกิจการ จึงเข้าทำงานที่รีไรเตอร์ นสพ.ข่าวสด เมื่อพ.ศ. 2536-2538 ต่อมาเป็นนักข่าวและคนเขียนข่าวประจำ กองบรรณาธิการ นสพ.กรุงเทพธุรกิจ ส่วนของจุดประกาย-วรรณกรรม เมื่อพ.ศ. 2539- 2549 ระหว่าง พ.ศ. 2549-2550 เป็นอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สอนวิชาการเขียนสารคดีและบทความ เข้าประจำกองบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ แผนกสัปดาห์ เมื่อพ.ศ. 2550-2562 เป็นนักข่าวประจำกองบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และต่อมาเป็นกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมไทยรางวัลมณีกาญจน์ ของ ม.ร.ก.กาญจนบุรี, รางวัลราชชมงคลสรเสริญของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล รัตนบุรี (2563-2565), รางวัลมูลนิธิเด็กของมูลนิธิเด็ก, รางวัลขนาดของสนพ.ประพันธ์สาส์น, รางวัลพานแว่นฟ้า ของรัฐสภา (2561-2565), รางวัลบรรณาทร ของสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย (2564-2565), รางวัลSCG (2562และ 2565), โครงการประกวดบทกวีอ่าน

ยาใจของ สสส. (2564) และรางวัลซีไรต์ปี (2560, 2563, 2565) (ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม, 2565)

3. ผลงานของสัจภูมิ ละออ

ผลงานรวมเล่มมีทั้งประเภท “บทกวี” ใช้นามปากกา “ทิน ละออ” และสารคดีใช้ชื่อจริง สัจภูมิ ละออ ตั้งแต่ผลงานเล่มแรก เมื่อพ.ศ. 2536 จนถึง พ.ศ. 2561 มีจำนวน 24 เล่ม แยกเป็นรวม บทกวี 4 เล่ม และผลงานสารคดี 20 เล่ม

ประเภท “บทกวี” ใช้นามปากกา “ทิน ละออ” มีดังนี้

1. เรื่องอรุณ จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์สมิต เมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2536
2. ฝ่าฝนหาฝัน จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ร้อยรู้ เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538
3. กรงชมดาว จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์รุ่งกีนน้ำ เมื่อเดือน เมษายน พ.ศ. 2538
4. รวมบทกวี ดอกสร้อยร้อยบุปผา ร้อยคุณค่าสมุนไพรรไทย จัดพิมพ์โดยมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จ.ปราจีนบุรี พ.ศ. 2561

ผลงานประเภท “สารคดี” ใช้ชื่อ สัจภูมิ ละออ มีดังนี้

1. เส้นทางชีวิตนักเขียน จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ ดอกหญ้า เมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. 2538
2. เนีย ! โรมานิเย่ จัดพิมพ์ครั้งแรกโดย สำนักพิมพ์มหาสมุทร เมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. 2539 จัดพิมพ์ครั้งที่สองโดย สำนักพิมพ์อาทิตย์ตา เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น โรมานิเย่ ปารีสน้อยในอดีต
3. หลวงพระบางหัวใจของล้านช้าง จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน (เขียนร่วมกัน 10 คน พิมพ์ 3 ครั้ง) เมื่อเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2542
4. เดี่ยวเขมร จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ภัคธรศ เมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2544
5. พรานทุ่ง จัดพิมพ์โดย สนพ.ดอกหญ้า 2543 เมื่อเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2544 และสำนักพิมพ์สายธาร พิมพ์ครั้งที่สอง เมื่อพ.ศ. 2550
6. เสนหาเวียงจำปาหลวง จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ดอกหญ้า 2000 พ.ศ. 2544
7. เวียดนาม ดอกไม้หลังไฟสงคราม จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์เนชั่นบุ๊คส์ เมื่อเดือน กันยายน พ.ศ. 2545
8. ส่องเขมร ตระเวนกัมพูเจีย จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์เนชั่นบุ๊คส์ เมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2546
9. 25 ปีซีไรต์ สำนักพิมพ์สยามอินเตอร์บุ๊คส์ เมื่อเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2546

10. ผ่าเขมรเห็นไช่อ่อน สารคดีเส้นทาง จากปอยเปต-โฮจิมินห์ซิตี้ ได้รับทุนจากโครงการ อาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค โดยการสนับสนุนของ “สกว.”

11. ชงคำ ศาสตร์และศิลป์แห่งการเขียน สนพ.ไม่ยมก เมื่อพ.ศ. 2547
12. ธรรมะพอเพียง (พิมพ์ 3 ครั้ง ครั้งที่ 3 เปลี่ยนชื่อเป็น ก้าวไปด้วยกัน)
13. ซีไรต์ไดอารี่ 30 ปี รางวัลซีไรต์ สำนักพิมพ์สุภาพใจ เมื่อพ.ศ. 2551
14. คลิปมปริศนา พระเจ้าล้านต้อ สำนักพิมพ์สยามบันทึก เมื่อพ.ศ. 2553
15. อารรพณ์วังต้องห้าม สำนักพิมพ์สยามบันทึก เมื่อพ.ศ. 2553
16. การเขียนสารคดี อย่างนักเขียนสารคดี สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช เมื่อพ.ศ. 2553
17. จุ่มเรียบซัวร์ บัดดีอมบอง สวัสดิ์พระตะบอง สำนักพิมพ์บ้านรัก เมื่อพ.ศ. 2553
18. เสียมเรียบ สยามแพะ แคมรพ่าย สำนักพิมพ์ สยามบันทึก เมื่อพ.ศ. 2553
19. เขียนอย่างนักเขียนมืออาชีพ สำนักพิมพ์พิมพ์คำ เมื่อพ.ศ. 2554
20. พุทธศาสตร์สยามวงศ์ ไต่คลื่นไปมันคงที่ศรีลังกา สำนักพิมพ์สุภาพใจเมื่อพ.ศ. 2556

4. รางวัลที่ได้รับ

สัจภูมิ ละออ ได้รับการยกย่องให้เป็นนักกลอนตัวอย่างจากสมาคมนักกลอนแห่งประเทศไทย เมื่อพ.ศ. 2546 และได้รับการพิจารณาจากสมาคมนักกลอนแห่งประเทศไทย ให้เป็นนักกลอนดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2556 เป็นผู้มีส่วนผลักดันทางวัฒนธรรม สาขาวรรณศิลป์ ม.เทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี เมื่อพ.ศ.2561 และพ.ศ.2562 ได้รางวัลชมเชย จากรวมบทกวีชุด ดอกสร้อยร้อยบุปผาร้อยคุณค่าสมุนไพรไทย ในการประกวดหนังสือดีเด่น (สพฐ.)

ปัจจุบัน สัจภูมิ ละออ ทำงานเป็นอาจารย์พิเศษสอนตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นอกเหนือจากงานสอนก็ยังเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการเขียนสารคดี พร้อม ๆ กับการสร้างสรรค์บทกวีและสารคดีออกมาเนื่อง ๆ (สัจภูมิ ละออ, 2557: 29)

2.2.2 สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ

สัจภูมิ ละออ เป็นนักเขียนที่ใช้ประสบการณ์ทั้งชีวิตเดินทางไปต่างประเทศ เพื่อถ่ายทอดเป็นสารคดีท่องเที่ยวทำให้ผู้อ่านได้รู้จักสถานที่ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คน สภาพบ้านเมืองของต่างประเทศ โดยสัจภูมิใช้จิตวิญญาณในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัส ได้อารมณ์ และเกิดความสนใจอยากไปเที่ยวสถานที่นั้น ๆ (รายการเปิดเล่ม, 2558) ถ้าหากมองจากภาพของการท่องเที่ยวประเทศกัมพูชา สัจภูมิ ละออ เป็นนักเขียนคนหนึ่งเขียนสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเอาไว้จำนวนมากเมื่อนักเขียนท่านอื่น ๆ กล่าวคือ มีจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ 1) *เดี่ยวเขมร* (2544) 2) *สองเขมร*

ตระเวนกำพูเจีย (2541) 3) ผ่าเขมรเห็นไซ่ง่อน (2548) 4) จุมเรียบซัวร์ บัดต้อมบอง (สวัสดิ์พระตะบอง) ซึ่งเนื้อหาแต่ละเล่มได้สะท้อนให้เห็นภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในหลาย ๆ ด้านได้อย่างลุ่มลึก และชัดเจน เนื่องจากการเขียนแต่ละที่แต่ละเรื่อง สัจภูมิ ได้ใช้ประสบการณ์ที่เดินทางไปกำพูชาและการได้รับความรู้จากการเรียนด้านเขมรศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เดียวเขมร

สารคดีท่องเที่ยวกำพูชาเรื่อง *เดียวเขมร* เขียนขึ้นเมื่อพ.ศ. 2544 หนังสือเล่มนี้ เป็นสารคดีเล่มแรกของสัจภูมิ ที่เขียนถึงประเทศกำพูชาและได้สร้างชื่อเสียงให้ สัจภูมิ ละออง ในวงการนักเขียนของไทย โดยหนังสือเล่มนี้ได้รับการตอบรับจากผู้อ่านอย่างมากจนมีโอกาสได้ตีพิมพ์ซ้ำ และมีบริษัททัวร์ได้ซื้อหนังสือนี้ไปแจกลูกค้าทัวร์ เพื่อเป็นการโฆษณา ถ้าหากว่าลูกค้าซื้อตั๋วไปเที่ยวประเทศกำพูชาทางบริษัทก็จะแจกหนังสือ “เดียวเขมร” ของสัจภูมิ ละออง ให้หนึ่งเล่มเป็นของที่ระลึก (รายการเปิดเล่ม, 2558)

สารคดีท่องเที่ยวเรื่องนี้ เขียนขึ้นหลังจากสัจภูมิได้เดินทางไปเยือนประเทศกำพูชาครั้งแรกโดย มีวัตถุประสงค์ เพื่ออยากรู้จักประเทศประเทศเขมร ที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน อยากรู้สภาพสังคม บ้านเมือง ผู้คน และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขมรว่าเหมือนหรือต่างกับชาวไทยอย่างไร เนื่องจากสัจภูมิ เป็นคนที่ชอบอ่านหนังสือสารคดีท่องเที่ยว อ่านแล้วก็อยากพบอยากเห็น อยากสัมผัสสถานที่ต่าง ๆ ด้วยตนเอง อีกประการหนึ่งสัจภูมิ ได้แรงบันดาลใจจากรุ่นพี่นักเขียนท่านหนึ่งบอกเขาว่า “ชื่อพม่าหน้าเขมร ” เมื่อ “หน้าเขมร” แล้วจะกลัวเขมรทำไม (สัจภูมิ ละออง, 2544: คำนำผู้เขียน) จากการบอกเล่าดังกล่าว ยิ่งทำให้สัจภูมิอยากรู้จักกำพูชามากยิ่งขึ้น

สารคดีท่องเที่ยวกำพูชาเล่มนี้เป็นการเดินทางท่องเที่ยวสถานที่สำคัญ ๆ ที่มีชื่อเสียงในกรุงพนมเปญ และจังหวัดเสียมเรียบเป็นหลัก โดยมีทั้งหมด 12 บท ซึ่งแต่ละบทประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวที่สัจภูมิ ได้ไปเยี่ยมชมและเล่าถึงเรื่องราวประสบการณ์ที่ตนเองได้พบเจอ มีทั้งภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี พุทธศาสนา ตลอดจนสภาพสังคม บ้านเมือง รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของสถานที่นั้น ๆ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวในกรุงพนมเปญ มีวังเขมรินทร์ วัดพนม เจืองเอ็ก และสถานที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเสียมเรียบมี โดลเลสาบ นครวัด นครธม ฯลฯ นอกจากสถานที่ที่มีชื่อเสียงแล้ว สารคดีท่องเที่ยวเล่มนี้ยังแสดงให้เห็นถึงทัศนคติ มุมมองที่ดีของสัจภูมิ ผ่านงานเขียนอีกด้วย กล่าวคือ การมองเพื่อนบ้านด้วยสายตาที่ชาวบ้านมองชาวบ้าน ไม่ได้มองว่าเราดีกว่าเขา เขาดีกว่าเรา แต่เป็นการมองเป็นมุมมองชาวบ้านไทยมองชาวบ้านกำพูชา เมื่อสัจภูมิไป

เที่ยวแต่ละเมืองแต่ละที่ สัจภูมิ มักจะมีการสื่อสารด้วยภาษากาย และภาษาใจ รวมทั้งความกล้าต่าง ๆ ซึ่งทำให้เห็นรอยยิ้ม ความเป็นมิตรไมตรี ความมีน้ำจิตน้ำใจของคนกัมพูชาที่ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี (รายการเปิดเล่ม, 2558)

2. ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย

สารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย* เขียนขึ้นเมื่อพ.ศ. 2546 เป็นสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่มที่สองของสัจภูมิ เนื่องจากสารคดีท่องเที่ยวชุด “เดี่ยวเขมร” ได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างมากจนได้มีโอกาสตีพิมพ์ซ้ำ จึงสัจภูมิ ละออง ได้เก็บประสบการณ์การเดินทางใหม่เป็นการขยายพื้นที่ท่องเที่ยวมาเล่าขานเพิ่มเติม พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อปกใหม่เป็น *ส่องเขมร ตระเวนกัมพูเจีย* โดยสัจภูมิ ได้เปลี่ยนแปลงเนื้อหาบางส่วน และเพิ่มเติมเรื่องราวที่น่าควรรู้และปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยไปตามบริบทสังคมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่มนี้เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทย-กัมพูชามีปัญหากันอย่างรุนแรง โดยเหตุการณ์เกิดขึ้นในปี 2546 เนื่องจากการเผยแพร่บทสัมภาษณ์ที่ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นของนักแสดงหญิงชื่อดังของไทย ให้สัมภาษณ์ว่า “ปราสาทนครวัด เป็นของไทย” จากหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ที่มีความน่าเชื่อถือของกัมพูชาอย่าง “รัสมิอังคอร์” (Rasmei Angkor) เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2546 ข้อความดังกล่าวแสดงถึงการเหยียดหยามประเทศกัมพูชาอย่างมาก ทำให้ชาวกัมพูชาไม่พอใจ เกิดความโกรธแค้นและต่อต้านประเทศไทย อีกทั้งรัฐบาลกัมพูชาในขณะนั้นไม่สามารถควบคุมความวุ่นวายของฝูงชนได้ จึงเกิดเหตุจลาจลเผาสถานทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2546 (กฤตภาค ศักดิชฐานนท์, 2566) สัจภูมิเขียนหนังสือนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้ชาวไทยได้รู้จักกัมพูชามากยิ่งขึ้น โดยบางเรื่องราว สัจภูมิ ได้ฉายภาพอดีตเมื่อหลายปีก่อนในหนังสือ *เดี่ยวเขมร* ให้ผู้อ่านได้เห็น แล้วนำมาเปรียบเทียบกับภาพในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏขึ้น

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่มนี้ มี 21 บท ซึ่ง 8 บทเป็นเนื้อหาที่ปรับมาจากสารคดีท่องเที่ยวชุด *เดี่ยวเขมร* และ 13 บทเป็นการเขียนใหม่หลังจากสัจภูมิ ได้เดินทางไปกัมพูชาหลายครั้งไม่ว่าด้วยเหตุผลของหน้าที่การงาน ความสนใจ และได้รับทุนสนับสนุนจาก “อบค.5” (สัจภูมิ ละออง, 2546: บางถ้อยคำจากคนเขียน) ล้วนแต่เป็นการเก็บเกี่ยวประสบการณ์การเดินทาง เพื่อเล่าขานเพิ่มเติมในการสร้างสรรค์ผลงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชา

การเดินทางครั้งนี้ สัจภูมิ ใช้วิธีเดินทางโดยรถโดยสารผ่านภาคตะวันออก ตำบลคลองลึก อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และเข้าประเทศกัมพูชาทางด้านปอยเปต จังหวัดบันเตียเมียนเจย เพื่อท่องเที่ยวโดยตรงตามเส้นทางหลักหมายเลข 5 จึงทำให้สารคดีท่องเที่ยวเรื่องนี้ปรากฏภาพสังคมบ้านเมือง วิถีชีวิตของผู้คน ศิลปวัฒนธรรม ภาพเมืองต่าง ๆ และสถานที่สำคัญ ๆ ตั้งแต่ชายแดนประเทศไทยไปตามเส้นทางหมายเลข 5 จนถึงกรุงพนมเปญประเทศกัมพูชา กล่าวคือเมืองปอยเปต เมืองศรีโสภณ เมืองพระตะบอง เมืองกัมปงชนัง เมืองเสียมเรียบ และกรุงพนมเปญ โดยปรากฏให้เห็นภาพกัมพูชาเป็นอาณาจักรของอารยธรรมยิ่งใหญ่ในอดีต ภาพวิถีชีวิตของคนกัมพูชาเป็นคนขยัน อดทน ดิ้นรน ต่อสู้ทำมาหากินในการดำรงชีวิต รวมทั้งสภาพบ้านเมืองยังไม่ได้จัดระเบียบเรียบร้อยและการบังคับใช้กฎหมายยังไม่เข้มงวดมากนัก เนื่องจากประเทศนี้ถูกทำร้ายด้วยสงครามกลางเมืองมาช้านาน

3. ผ่าเขมรเห็นไข่มุก

สารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *ผ่าเขมรเห็นไข่มุก* เขียนขึ้นเมื่อพ.ศ. 2548 เป็นสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่มที่ 3 ของสัจภูมิ ละออ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ เป็นการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นสารคดีเส้นทางไทย-กัมพูชา โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนการวิจัย(สกว.) เพื่อให้ศึกษาทั้งด้านชีวิต วัฒนธรรม การศึกษา การเมือง การท่องเที่ยว ฯลฯ นับเป็นหนทางหนึ่งที่จะก้าวไปสู่สัมพันธภาพอันดีระหว่างกันไทย-กัมพูชา เนื่องจากสัจภูมิ เป็นผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องราวของกัมพูชามายาวนาน และมีผลงานเกี่ยวกับกัมพูชามาแล้วหลายเล่ม เช่น *เด็วเขมร ส่องเขมรตระเวนกัมพูชา* ฯลฯ อีกทั้งยังศึกษาเพิ่มเติมในระดับปริญญาโท สาขาเขมรศึกษา และได้เดินทางพบปะกับชาวกัมพูชาตามเมืองต่าง ๆ บนเส้นทางผ่าน รวมทั้งได้บันทึกวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ตามเส้นทางที่เป็นตัวอักษรและรูปภาพ นอกจากนี้ได้รู้สภาพถนนหนทางแล้ว ยังได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชาวเมืองต่าง ๆ ได้เรียนรู้จิตใจของผู้คนตลอดจนมุมมองที่มีต่อคนไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยเอื้อให้คนไทยและคนกัมพูชาได้เข้าใจกันมากขึ้น

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเรื่องนี้มี 13 บท ในส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับกัมพูชามีจำนวน 10 บท ที่กล่าวถึงเส้นทางไทย-กัมพูชา ตั้งแต่เริ่มต้นจากชายแดนไทยกัมพูชาตลอดเส้นทางจนถึงชายแดนกัมพูชา-เวียดนาม ซึ่งเป็นเส้นทางอารยธรรมที่มีเรื่องราวของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ภาพชีวิตผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมในเมืองสำคัญ ๆ รวมทั้งสอดแทรกความรู้ด้านภาษาเขมร นิทาน ตำนาน เรื่อง

เล่าของเขมร และข้อมูลด้านวิชาการของกัมพูชาของสถานที่ต่าง ๆ เช่น ปอยเปต ศรีโสภณ พระตะบอง โพธิสัตว์ กัมปงชนัง พนมเปญ สวายเรียง

สารคดีท่องเที่ยวเล่มนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจ และกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกันในช่วงเวลาที่มีความกระทบกระทั่งกัน ส่งผลให้สารคดีท่องเที่ยวเล่มนี้มีความโดดเด่นในด้านเนื้อหา โดยสังกมเน้นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่ลุ่มลึกที่เป็นข้อมูลทางวิชาการอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน เช่น ข้อมูลด้านการศึกษาเส้นทาง ประวัติศาสตร์ สภาพการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ สถานที่ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวในเมืองต่าง ๆ รวมถึงความสัมพันธ์กับคนไทยของผู้คนตามเมืองต่าง ๆ การนำเสนอเรื่องราวที่พบเห็นในเส้นทางเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจและตระหนักถึงความใกล้ชิดระหว่างไทยกับกัมพูชาได้เป็นอย่างดี

4. จุ่มเรียบชัวร์บัตต้อมบอง(สวัสตีพระตะบอง)

สารคดีท่องเที่ยวเรื่อง จุ่มเรียบชัวร์บัตต้อมบอง(สวัสตีพระตะบอง) เขียนขึ้นเมื่อพ.ศ. 2553 เป็นสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่ม ที่ 4 ของสังกม โดยเขียนถึงสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระตะบอง โดยเฉพาะ เนื่องจากพระตะบองมีวัดวาอาราม โบราณสถาน และชุมชนที่มีความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสยามในอดีต และยังมีรอยรอยทางประวัติศาสตร์ของสยามหลงเหลืออยู่ ที่สำคัญเป็นพื้นที่อยู่ใกล้เคียงกันเดินทางเข้าสู่หากันสะดวก ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัสเสน่ห์ของพระตะบอง อารยธรรมโบราณ ปราสาทต่าง ๆ รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวพระตะบองติดชายแดนกับไทย

สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่มนี้มีทั้งหมด 17 บท ที่มีเนื้อหาที่บ่งบอกถึงความเก่าแก่ของเมืองพระตะบองที่มีความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยอาณาจักรพระนครที่มีหลักฐานปรากฏเด่นชัดจากซากปราสาทมากมาย เช่น ปราสาทบาแสด ปราสาทบันน็อน ปราสาทสึง และวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวพระตะบอง เช่น การทำประสอก การหาปลา ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑสถานพระตะบอง สติงสึงแก วัดด้าเรียซอ กำปิงปวยเป็นต้น ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นเสน่ห์ของเมืองพระตะบอง และมนต์ขลังของกัมพูชาแล้ว สารคดีเล่มนี้ทำให้ชาวไทยได้รู้จักเมืองพระตะบองที่เป็นจังหวัดติดชายแดนกับไทยผ่านการเล่าขานให้ชาวไทยได้รับรู้ ส่งผลให้คนไทยได้เข้าใจคนกัมพูชามากขึ้น อันนำไปเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองที่มีความเหนียวแน่นมากขึ้น

2.3 ภาพกัมพูชาในสารคดีท่องเที่ยวเล่มสำคัญ

ในส่วนนี้เป็นตัวอย่างของการวิเคราะห์ภาพของกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่มสำคัญ ๆ ซึ่งเป็นสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ได้รับความนิยมและรู้จักของคนในสังคมไทยจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ *นิราศนครวัด* (2467) *ถกเขมร* (2469) *เขมรสามยก* (2536) และ *ลุยเขมร* (2536) ส่วนหนังสือเรื่อง *ตำนานนครวัด* ของ จิตร ภูมิศักดิ์ ที่เขียนขึ้นใน พ.ศ. 2501 แม้ว่าจะได้รับความนิยมจากสังคมไทยที่ทำให้คนไทยรู้จักกัมพูชามากขึ้นก็ตาม แต่ผู้วิจัยไม่ได้นับว่าเป็นหนังสือเล่มสำคัญในการวิเคราะห์ให้เห็นภาพกัมพูชา เพราะว่า หนังสือ *ตำนานนครวัด* เป็นงานเขียนที่มีลักษณะเป็นข้อสันนิษฐานเชิงประวัติศาสตร์ และจุดมุ่งหมายของงานเขียนเล่มนี้ไม่ใช่เป็นจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยวโดยตรง ดังนั้น ผู้วิจัยขอกำหนดประเด็นการวิเคราะห์ภาพของกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวที่เป็นตัวอย่างในหนังสือเล่มสำคัญ ๆ แค่ 4 เล่ม เพื่อให้เห็นภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวของไทยในยุคก่อนสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังนี้

1. นิราศนครวัด¹

หนังสือเรื่อง *นิราศนครวัด* เป็นบันทึกรายวันของการเดินทางท่องเที่ยวสมเด็จพะเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ นิพนธ์ขึ้นเมื่อครั้งเสด็จประพาสประเทศกัมพูชาจำนวน 28 วัน นับตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน ถึงวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2467 เพื่อท่องเที่ยวพักผ่อนและทอดพระเนตรความยิ่งใหญ่ของโบราณสถาน ปราสาทหิน รวมทั้งศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของขอมโบราณ ซึ่งมีเนื้อหารายละเอียดดังนี้

- วันอาทิตย์ที่ 16 พฤศจิกายน ปีชวด พ.ศ. 2467 เวลาเที่ยง สมเด็จพะเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ออกจากวังวรดิศ ไปลงเรือสุทธาทิพย์ของบริษัทสยามสตีมานาวีเคชั่นที่ท่าเรือบริษัทอีสต์เอเชียติก เพื่อเดินทางไปเมืองเขมร โดยมีผู้ร่วมเดินทางไปครั้งนี้ มีพระธิดาของสมเด็จพะเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ 3 พระองค์ คือ หม่อมเจ้าพูนพิสมัย หม่อมเจ้าพิไลยเลขา และหม่อมเจ้าพัฒนายุ รวมทั้งพระยาพจนปรียา (ม.ร.ว. สำเริง อิศรศักดิ์ ณ อยุธยา) หลวงสุริยพงศ์ พิสุทธีแพทย

¹ ผู้วิจัยใช้ต้นฉบับมติดินพิมพ์ครั้งแรก (2545) มูลนิธิสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพและหม่อมเจ้าจางจิตรนอม ดิศกุล พระธิดา ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จัดพิมพ์ร่วมกับ สำนักพิมพ์มติดิน (2545) ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุลได้ทรงทำเชิงอรรถเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลความรู้ที่ปรากฏในเรื่องทันสมัย

(กระจำจ บุนนาค) นายสมบุญ โชติจิตร นายเดช คงสายสิริ และครอบครัวของศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ร่วม ๆ แล้วคณะในการเดินทางไปกับพวกราชนีประมาณ 14 คน

- วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2467 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พร้อมกับคณะถึงเมืองกำปอด ประเทศกัมพูชา โดยมีเรือยนต์ของรัฐบาลฝรั่งเศสเตรียมต้อนรับและดูแลคณะของพระองค์ขึ้นฝั่งที่ท่าตำบลแก้มและพักที่เมืองกำปอด ซึ่งสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้กล่าวว่า การเดินทางไปกับพวกราชนีครั้งนี้ของพระองค์มีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวเป็นการส่วนพระองค์เท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับราชการบ้านเมือง หรือต้องการแสดงยศศักดิ์แต่อย่างใด แต่ฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้เตรียมการต้อนรับดูแลด้วยความไมตรี

- วันที่ 19-20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2467 สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพและคณะอยู่ในเมืองพนมเปญ และเมอซีเออร์บอดูแอง เรสตันส์ปรีเออร์เป็นธุระในการจัดการวางแผนโปรแกรมในการท่องเที่ยวชมในเมืองพนมเปญ พระองค์และคณะไปทอดพระเนตรพระธาตุพนมเปญ พิพิธภัณฑ์สถาน วัดอุณาโลม วัดประทุมวดี เที่ยวชมเมืองราชวังกรุงพนมเปญ วัดพระแก้ว และพระองค์พร้อมกับคณะได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระศรีสวสติ พระองค์ได้เล่าเหตุการณ์ขณะเข้าเฝ้าอย่างละเอียดที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างสยามกับกัมพูชาและทั้งสองราชวงศ์

- วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2467 สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพและคณะเดินทางไปเมืองเสียมเรียบโดยเรือเมล์ ชื่อแม่โขงของบริษัทชาจรีฟลูเวียลที่ได้รับการอนุญาตจากรัฐบาลฝรั่งเศสเพื่ออำนวยความสะดวกและสวัสดิภาพแก่ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพพร้อมกับคณะผู้ร่วมเดินทาง

- วันที่ 22 พฤศจิกายน ถึงวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2467 สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพและคณะอยู่ในเมืองเสียมเรียบ เพื่อท่องเที่ยวโบราณสถานต่าง ๆ โดยฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสเป็นผู้ดูแลและวางแผนการเที่ยวชมปราสาทต่าง ๆ เมอซีเออร์มาร์ซาล ซึ่งเป็นนายช่างผู้จัดการรักษาโบราณสถานเป็นคนพาเที่ยวชมดูปราสาทหินต่าง ๆ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และคณะได้ทอดพระเนตรนครวัด นครธม และไปเที่ยวชมภูมิทัศน์นอกเมืองพระนคร มีประสาทพระขรรค์ ไปชมสระนาคพัน ปราสาทบายน เทวสถานบนเขาพนมบาเซง ปราสาทกระวัน (แปลว่าดอกนมแมว) ปราสาทแก้ว เทวสถานบาปวน เทวสถานบันทายสำเหร่ โดยสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้กล่าวถึง ศิลปะ สถาปัตยกรรม ประเพณี ตำนาน ต่าง ๆ ที่เป็นประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับแต่ละ

ปราสาทอย่างละเอียด รวมทั้งบางแห่งพระองค์ก็แสดงความคิดเห็นเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ปรากฏในเมืองสยาม

นอกจากนี้ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้แสดงถึงความรู้สึกประทับใจตื่นตาตื่นใจต่อความยิ่งใหญ่ของนครวัด นครธม และโบราณสถานต่าง ๆ โดยพระองค์ได้บรรยายความรู้สึกว่าผิดกับที่คาดหมายไว้มาก ไม่นึกว่า ใหญ่โตมหึมาขนาดนี้ ดูสง่างามมาก รวมทั้งแสดงความชื่นชมผู้คิดแบบอย่างวางแผนที่สร้างนครวัดว่า เป็นช่างฉลาดทำให้จับใจคนดู ทำให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและอำนาจของพระมหากษัตริย์เขมรที่สร้างสถาปัตยกรรมที่ใหญ่โตแบบนี้ได้

- วันที่ 2-5 ธันวาคม พ.ศ. 2467 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พร้อมกับคณะออกจากโฮเต็ลเมืองเสียมเรียบเพื่อเดินทางกลับพนมเปญผ่านมณฑลกำพงธมเมื่อถึงท่าเรือเมืองกำพงจาม สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พร้อมกับคณะขึ้นเรือไฟมุ่งไปพนมเปญ เพื่อเดินทางต่อไปเมืองไซ่งอน โดยพระองค์ได้กล่าวถึงลักษณะของถนนหนทางกัมพูชาอย่างละเอียดที่เป็นอาณาเขตของรัฐบาลฝรั่งเศสเป็นผู้ดูแล เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพกัมพูชาในช่วงอาณานิคม

- วันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2467 เมื่อสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พร้อมกับคณะได้ท่องเที่ยวเมืองไซ่งอนเสร็จเรียบร้อยแล้ว และเดินทางกลับกรุงพนมเปญ

- วันที่ 7 – 20 ธันวาคม พ.ศ. 2467 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ และคณะอยู่เมืองพนมเปญ สนทนากับข้าราชการเก่าของกรุงกัมพูชา ไปชมเที่ยวเมืองอุดมมีชัย ไปเยี่ยมชมโรงเรียนพระสงฆ์ และเข้าเฝ้าสมเด็จพระศรีสวสดีรวมทั้งได้เข้าร่วมงานเลี้ยงที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้จัดการเลี้ยงต้อนรับอย่างเป็นทางการแก่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ และคณะเพื่อเป็นเกียรติ ต่อมาวันที่ 10 ธันวาคม มีคนไทยจำนวนหนึ่งที่ย้ายมาอยู่กัมพูชาขอเข้าเฝ้าสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ โดยพระองค์ทรงเล่าว่า พวกเหล่านี้มักยังมีความขวยเขินในข้อที่ทั้งบ้านเมืองมาอยู่เขมรนาน แต่พระองค์ทรงให้ความคิดว่า เกิดมาเป็นมนุษย์ย่อมรักสุขชังทุกข์เป็นธรรมดา จะอยู่ที่เมืองไทยหรือเมืองเขมรที่ไหนก็เป็นสุขได้ สำคัญแต่อย่าทำความชั่วให้เขาติเตียนได้ เมื่อเวลาบ่ายพระองค์ก็เสด็จไปบ้านออกญาวังดังที่ได้คำขอเชิญไว้

- วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2467 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พร้อมกับคณะเตรียมตัวพร้อมออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ โดยเดินทางจากพนมเปญไปถึงเมืองกำปอดฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสต้อนรับและนอนพักค้างคืนบนเขาโบโค

- วันที่ 12-14 ธันวาคม พ.ศ. 2467 สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพ พร้อมกับคณะออกเดินทางจากบนเขาโบโคโดยเรือจนถึงกรุงเทพฯ 9 โมงเช้า ในวันที่ 14 ธันวาคม 2467

สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพ เดินทางไปยังกัมพูชาครั้งนี้ เพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจส่วนพระองค์และเที่ยวชมสถาปัตยกรรม โบราณสถานของเขมรเท่านั้น โดยไม่เกี่ยวข้องกับราชการบ้านเมืองแต่อย่างใด ดังนั้น ภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยว *นิราศนครวัด* ผ่านสายตาของสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพได้แสดงให้เห็นว่า กัมพูชาเป็นดินแดนแห่งอารยธรรมโบราณ และความยิ่งใหญ่ในด้านโบราณสถาน ให้ภาพกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างราชวงศ์ กล่าวคือ ราชวงศ์สยามกับราชวงศ์เขมร และภาพกัมพูชาเป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้อำนาจของฝรั่งเศส

การเดินทางไปกัมพูชาครั้งนี้ ในช่วงเวลาที่กัมพูชาอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ดังนั้น การเยือนสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพ และคณะ ได้รับการต้อนรับจากฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสที่เป็นฝ่ายจัดการวางแผนการท่องเที่ยวไว้ให้ เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัย แต่ในอีกด้านหนึ่ง การท่องเที่ยวในดินแดนกัมพูชาของสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพครั้งนี้ จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การดูแลของฝรั่งเศส โดยสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพก็ไม่ได้เสนอหรือเรียกร้องความช่วยเหลือแต่อย่างใด และการดูแลจัดการวางแผนท่องเที่ยวของฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสครั้งนี้ คือเป็นการป้องกันภัยคุกคามจากรัฐอื่น ๆ ที่เข้ามาอาณาเขตของตน เนื่องจากสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพเป็นบุคคลที่มีสถานภาพสูงจากรัฐอื่นที่เคยมีความขัดแย้งด้านการเมืองการปกครองกับฝรั่งเศสที่ผ่านมา

จากบริบทในช่วงเวลาที่สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพ เดินทางไปกัมพูชาเมื่อ พ.ศ. 2467 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากเหตุการณ์ข้อพิพาทวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112² และหลังจากเหตุการณ์ที่ประเทศไทยเสียดินแดนเขมรส่วนใน (มณฑลบูรพา) ให้ฝรั่งเศส³ หมายความว่า การเดินทางไปกัมพูชาครั้งนี้ของสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพกับฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสไม่มีปัญหาความขัดแย้งกัน กล่าวคือ ข้อพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสด้านการเมืองสิ้นสุดมานานแล้ว และฝรั่งเศสก็ได้เข้ามา

²ข้อพิพาทวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 (Franco-Siamese war หรือ สงครามฝรั่งเศส-สยาม) เป็นเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างราชอาณาจักรสยามกับฝรั่งเศสในสมัยสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ 3 ซึ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2436

³ เหตุการณ์ที่ประเทศไทยเสียดินแดนเขมรส่วนใน (มณฑลบูรพา มีเมืองพระบอง เสียมราชู ศรีโสภณ) ให้ฝรั่งเศสในพ.ศ.2446 จากเอกสารการจัดการความรู้เรื่อง “การจัดทำแผนที่การเสียดินแดนของไทย 14 ครั้ง” โดย พันเอก อำนาจ ไกรสงคราม และคณะ ในปี 2556

ปกครองดินแดนกัมพูชาตั้งแต่ใน พ.ศ. 2406 ถึง พ.ศ. 2469 ระยะเวลา 90 ปี ซึ่งการเดินทางของ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเข้ากัมพูชานั้น เป็นช่วงเวลาฝรั่งเศสมีอำนาจปกครองกัมพูชา ด้วยสมบูรณ์แล้ว

สังเกตเห็นว่า หนังสือ *นิราศนครวัด* นอกจากสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพให้ความสำคัญข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม โบราณคดีแล้ว พระองค์ยังแสดงความรู้สึกเป็น มิตรไมตรี และเห็นอกเห็นใจราชวงศ์และชาวเขมรที่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของฝรั่งเศส กล่าวคือ จากบริบทสังคมและเวลาที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเดินทางไปกัมพูชา กัมพูชาเป็น เมืองขึ้นของฝรั่งเศส ทุกอย่างของกัมพูชาถูกจัดทำให้เป็นระบบของฝรั่งเศสทั้งหมด และรัฐบาล ฝรั่งเศสก็มีอำนาจทุกอย่างในดินแดนอารยธรรมแห่งนี้

ถ้าหากกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับเขมรนั้น คือ ราชวงศ์ทั้งสองมีความสัมพันธ์อัน ติดต่อกันมาอย่างช้านาน มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาด้วยตลอด กล่าวคือ มีพระบรมวงศานุวงศ์ เขมร พระสงฆ์ และข้าราชการ มีโอกาสได้ไปศึกษาอยู่ในเมืองสยามมากมายหลายคน ซึ่งการเดินทาง ไปกัมพูชาครั้งนี้ของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพก็เป็นตัวแทนในนามราชวงศ์สยาม เช่นเดียวกันที่ไปเยือนญาติพี่น้อง ดังนั้น น้ำเสียงที่แสดงออกมาจากหนังสือเล่มนี้ เป็นน้ำเสียงที่แสดง ถึงความเห็นอกเห็นใจฝ่ายราชวงศ์มากกว่ารัฐบาลฝรั่งเศส แม้ว่าสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ไม่ได้วิพากษ์วิจารณ์ฝรั่งเศสโดยตรง แต่พระองค์ได้เล่าให้เห็นภาพที่รัฐบาลฝรั่งเศสเอารัดเอาเปรียบ กัมพูชา โดยการเอาเงินของรัฐกัมพูชา เป็นค่าซ่อมแซมบำรุงปราสาทต่าง ๆ ด้วยใช้กำลังแรงงานของ ชาวเขมร และมีการย้ายของโบราณไปเก็บไว้ที่ต่างประเทศและขายวัตถุโบราณอื่น ๆ ของกัมพูชาให้ นักท่องเที่ยว ดังความว่า

...รูปสำหรับดูเช่นนั้นนี้มีมาก เทียวคันเล่นจึงสนุก ดูหลายวันก็ไม่เบื่อ แล้ว ไปดูคลังเก็บของโบราณวัตถุและสำนักงานเมอซิเออร์มาร์ชาล ของโบราณที่เขา เก็บได้เอาพักไว้ในคลังนี้ก่อน แล้วคัดเลือกสิ่งที่ดีไปรักษาไว้ในพิพิธสถาน ที่ เมืองพนมเปญหรือเมืองฮานอยตามควร ของที่ไม่ต้องการเขาให้พิพิธสถาน ขายเป็นแก่คนเที่ยว เอาเงินใช้บำรุงรักษาโบราณสถาน

(สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2545: 105-106)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ฝรั่งเศสใช้อำนาจจัดการทุกอย่างในกัมพูชา ไม่ว่าจะเป็น การเมืองการปกครอง รวมทั้งการเอาโบราณวัตถุที่เป็นสถาปัตยกรรมต่าง ๆ อันเป็นสัญลักษณ์

ความเป็นกัมพูชา การที่ฝรั่งเศสนำเอารูปพระพุทธรูปต่าง ๆ และของโบราณวัตถุ ไปไว้ที่สถานอยู่นั้น หมายความว่า ฝรั่งเศสกำลังทำให้ ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นกัมพูชาต้องสูญเสียไป และยิ่งกว่านั้น วัตถุโบราณต่าง ๆ เหล่านั้นที่ฝรั่งเศสคิดว่าจะสำคัญก็นำเอาไปขายอีก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจของ ฝรั่งเศสรุกรานไปถึงการจัดการโบราณวัตถุหรือสมบัติอันมีคุณค่าของชาติกัมพูชา ผ่านสายตาของ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพที่ปรากฏในหนังสือ *นิราศนครวัด*

2. เอกเขมร

หนังสือเรื่อง *เอกเขมร* เป็นผลงานของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้วิจัยนับว่าเป็นสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่มสำคัญอีกเล่มหนึ่ง นอกจาก *นิราศนครวัด* ที่ได้เผยแพร่สู่สาธารณะ และได้รับการยอมรับ ยกย่องอย่างกว้างขวางมาแล้ว *เอกเขมร* ก็เป็นหนังสือเล่มที่สองที่ให้ภาพกัมพูชาในลักษณะการเดินทางได้อย่างดี หลังจากพิจารณาเนื้อหาและประวัติของผู้เขียนทำให้หนังสือเล่มนี้ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมไทยและมีการตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะหลาย ๆ ครั้ง เนื่องจากหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้เขียนที่มีชื่อเสียงและมีคนรู้จักในสังคมไทย

หนังสือเรื่อง *เอกเขมร* แต่งขึ้นในปี 2496 เป็นหนังสือที่ผสมผสานระหว่างบันทึกเหตุการณ์การเดินทางกับการเล่าประวัติศาสตร์ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะหนังสือพิมพ์สยามรัฐ อันประกอบด้วยคุณอบ ไชยสุ คุณประยูร จรรย์วาศ และ คุณประหยัด ศ. นาคะนาท เมื่อครั้งได้ไปเยือนประเทศกัมพูชา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเปลี่ยนบรรยากาศ และการท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้านที่ตนเองรู้สึกว่ามีเบื่อและรู้จักประเทศนั้นน้อยที่สุด จึงตัดสินใจกับผู้ร่วมเดินทางอีกสองคนว่าจะเดินทางไปเที่ยวกัมพูชาโดยตรงกับบริษัทนำเที่ยว ไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานราชการบ้านเมืองทั้งสิ้น โดยผู้เขียนอยากจะถ่ายทอดประสบการณ์ และมีเจตนาสื่อความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งที่ตนได้พบเห็น สร้างความสนุกสนานความเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่านเท่านั้น นอกจากนี้ *เอกเขมร* ยังมีภาพวาดเป็นการดูมาประกอบ วาดโดย ประยูร จรรย์วาศ และมีภาพถ่ายที่ถ่ายโดยหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เพื่อเพิ่มเติมสีสันให้ตัวงาน และช่วยเพิ่มเติมการเล่าด้วยตัวอักษรทำให้ผู้อ่านเห็นภาพที่ผู้เขียนพยายามสื่อได้ชัดเจนมากขึ้น

หนังสือเรื่อง *เอกเขมร* ได้เล่าตั้งแต่ขั้นตอนการขอทำหนังสือเดินทางรวมทั้งวีซ่าเพื่อเข้าประเทศกัมพูชา เล่าประสบการณ์การเดินทางโดยเครื่องบินที่ดอนเมืองไปลงที่สนามบินจังหวัดเสียมเรียบประเทศกัมพูชา เมื่อถึงเมืองแห่งโบราณสถานแล้ว หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช และผู้ร่วมเดินทางได้ไปท่องเที่ยว นครวัด นครธม ปราสาทหินอื่น ๆ โดยหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์ โบราณคดี ตำนาน เรื่องเล่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปราสาท

แต่ละแห่ง รวมทั้งแสดงความคิดเห็นประเด็นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเขมร และมีการอ้างอิงถึงบันทึกของนักปราชญ์ชาวจีน ชื่อเจียวต้าก้วนที่ได้เดินทางมาอาณาจักรเขมรและได้บันทึกเนื้อหาเอาไว้ในยุคที่อาณาจักรแห่งนี้มีความเจริญรุ่งเรืองที่สุด หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช กับคณะใช้เวลาท่องเที่ยวปราสาทหินอยู่ในจังหวัดเสียมเรียบจำนวน 3 วัน ต่อมาก็ได้เดินทางไปเมืองพนมเปญ โดยรถยนต์ประจำทาง เมื่อถึงพนมเปญ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะ ได้เที่ยวชมสถานที่สำคัญ ๆ ในเมืองพนมเปญ เช่น พระราชวังเขมรินทร์ วัดพระแก้ว เป็นต้น นอกจากนี้หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เล่าถึงสภาพบ้านเมืองของกัมพูชาที่ยังไม่สงบ กล่าวคือ มีความขัดแย้งระหว่างฝ่ายฝรั่งเศสกับฝ่ายเขมรอิสระที่เป็นหน่วยทหารอยู่นอกอำนาจของรัฐบาลฝรั่งเศส และได้เล่าถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกัมพูชาที่ไม่ค่อยจะมีความสุข ไม่แจ่มใส เศร้าหมองจากสงครามที่ตกค้างมายาวนาน เมื่อเที่ยวชมเมืองพนมเปญเสร็จแล้ว หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะ เดินทางกลับกรุงเทพฯ โดยเครื่องบินจากสนามบินกรุงพนมเปญสู่กรุงเทพฯ

สังเกตเห็นว่า จุดเด่นของหนังสือ *เอกเขมร* คือเป็นการเล่าประสบการณ์การเดินทางท่องเที่ยวในกัมพูชา รวมทั้งการแสดงทัศนะวิพากษ์วิจารณ์ต่อเหตุการณ์ และสิ่งที่พบเห็นของผู้เขียนไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง เรื่องเล่า ตำนาน และการเมือง หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความยิ่งใหญ่ของปราสาทนครวัด โดยมีน้ำเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการใช้อำนาจไม่ชอบธรรมของผู้เป็นกษัตริย์ ที่กดขี่ข่มเหงเกณฑ์กำลังราษฎรมาสร้างปราสาทแห่งนี้ เพื่อความยิ่งใหญ่ของตน ดังหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงทัศนคติอย่างชัดเจนว่า

เราเดินดูปราสาทนครวัดอยู่หลายตลบ ปล่อยให้บรรยากาศ และชีวิตความเคลื่อนไหวแห่งโบราณกาลนั้นแทรกซึมเข้าไปในตัวเราทีละน้อย เรายิ่งดูไปก็ยิ่งเห็นอัจฉริยในการก่อสร้างอันมหัศจรรย์ที่ปราศจากเครื่องมือใด ๆ นอกจากแรงงานคน หินแต่ละก้อนที่เอามาก่อปราสาทนั้นไม่ใช่เล็ก ๆ ในสมัยปัจจุบัน จะไม่มีใครนึกฝันที่จะใช้แรงคนยกและแบกหาม ลายสลักและภาพต่าง ๆ นั้น ละเอียดลออเป็นที่สุดแล้ว เมื่อปราสาทนั้นก่อสร้างด้วยแรงคนนับหมื่นนับแสนก็ต้องใช้ช่างฝีมือจำนวนนับพันเข้ามาแกะสลัก คิดดูแล้วก็เห็นเกินกำลังด้านทางศิลปะเกินศรัทธา และเกินความฝันของมนุษย์ที่จะสร้างสรรค์สิ่งก่อสร้างอันใหญ่หลวงนี้ขึ้นมาได้ด้วยกำลังแขนกำลังขาและด้วยเครื่องมือเพียงง่าย ๆ ตามแบบโบราณภายในเวลาเพียง 30 ปีเท่านั้น สิ่งเดียวที่ก่อกำเนิดและเร่งรัดการก่อสร้างนี้ไปจน

สำเร็จเป็นรูปร่างขึ้นมาได้ก็คือ อำนาจ อำนาจที่เห็นแก่ตัวจะเคลิ้มฝันเห็นตัวเอง
เป็นเทวราชผู้ครองโลก อำนาจที่กดขี่บังคับและทารุณแก่มนุษย์อื่น ๆ โดยมีได้
เห็นราคาและมีได้เห็นว่าเป็นมนุษย์ด้วยกัน

(หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2547: 55)

จากข้อความข้างต้นทำให้เห็นว่า นครวัดได้สร้างความตื่นตาตื่นใจต่อผู้คนที่ได้เห็น
ความใหญ่โตมหึมาแล้วมักจะชื่นชมความยิ่งใหญ่ของผู้สร้าง แต่ทัศนคติของหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์
ปราโมช มีความคิดต่างและเป็นการชี้ให้เห็นว่าเบื้องหลังของความยิ่งใหญ่ อลังการของปราสาท
นครวัดที่ทุกคนชื่นชมนั้นเกิดขึ้นมาได้ต้องแลกด้วยหยดเหงื่อ หยดเลือด และชีวิตของมนุษย์มากมายที่
เต็มใจและไม่เต็มใจจากผู้ที่มีอำนาจ อีกประการหนึ่งหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช มองว่าการที่
พระมหากษัตริย์เขมรใช้อำนาจเกณฑ์กำลังราษฎรสร้างปราสาทหินต่าง ๆ เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้
อำนาจและกำลังของเขมรโบราณอ่อนแอลงเรื่อย ๆ

นอกจากนี้ หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงทัศนคติที่เห็นอกเห็นใจชาวเขมร
ในด้านเสรีภาพ อำนาจ และความมีชีวิตชีวาของชาวเขมร โดยกัมพูชายังขาดเสรีภาพ และความเป็น
อิสระ การตกอยู่ใต้อำนาจของชาติตะวันตก ได้บั่นทอนกำลังกายและพลังใจของชาวกัมพูชาอย่างมาก
ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนกัมพูชา ดังความว่า

เราได้สังเกตตามถนนหนทางที่ผ่านไปเห็นผู้หญิงหลายคนโกนศีรษะ
แบบนางชี แต่จะว่าเป็นชีก็มีใช่ เพราะแต่งกายเช่นคนธรรมดา และบางคนก็ใส่
สายสร้อยหรือต่างหู ในชั้นแรกเรานึกเสียว่า หญิงที่โกนศีรษะนั้นคงจะเป็นคน
สูงอายุ จึงไม่สนใจไยดีต่อร่างกาย มีความประสงค์ก็แค่เพียงที่จะตัดภาระระงับ
ความรำคาญ แต่เมื่อเราได้ไปถึงตลาดเสียมเรียบ จึงได้เห็นหญิงสาว ๆ อีกหลาย
คนโกนศีรษะเช่นเดียวกัน ใต้ถามดูแล้วได้ความว่าความนิยมเขาเป็นเช่นนั้น
สภาพของจิตใจที่เศร้าหมองมานานจนหมดอาลัยตายอยาก ก็ยิ่งปรากฏชัดขึ้น
อีก อาการเช่นนี้ถ้าดูแต่ผิว ๆ ก็อาจจะรู้สึกอัศจรรย์ใจ แต่ถ้าคำนึงถึงประวัติ
เมืองเขมรในยุคหลังนครธมมาแล้ว ก็พอจะเข้าใจได้ว่า เพราะเหตุใดคนเขมร
จึงเฝ้ายหน้าเศร้าหมองไปทั้งเมืองจนกลายเป็นประเพณี

(หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2547: 105-106)

จากข้อความข้างต้นทำให้เห็นว่า ภาพชีวิตของชาวเขมรยังมีความทุกข์ ไม่มีความสุข ไม่แจ่มใส เนื่องจากสภาพสังคมที่อยู่ภายใต้อำนาจของชาติอื่น และสภาพบ้านเมืองก็ยังไม่สงบ ยังมีความขัดแย้งระหว่างผู้นำเขมรอิสระกับฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสที่ต้องเผชิญอยู่ ปัญหาทางการเมืองของประเทศกัมพูชาเหล่านี้เองที่เป็นต้นเหตุทำให้ชาวกัมพูชามีความเศร้าหมองตกค้างมาจากสงครามมายาวนาน ส่งผลให้ชาวกัมพูชาขาดพลังใจในการช่วยสร้างชาติให้มีความรุ่งเรืองได้

3. เขมรสามยก

หนังสือเรื่อง *เขมรสามยก* เป็นพระราชนิพนธ์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศกัมพูชาถึง 3 ครั้ง กล่าวคือ ครั้งแรกระหว่างวันที่ 25-27 สิงหาคม พ.ศ. 2535 ครั้งที่สอง วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2536 และ ครั้งที่สามระหว่างวันที่ 12-18 มกราคม พ.ศ. 2536 ซึ่ง *เขมรสามยก* มีลักษณะเป็นบันทึกการเดินทางรายวันของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วยการบันทึกการเดินทางไปกัมพูชาทั้ง 3 ครั้ง รวมทั้งมีภาพถ่ายจำนวนมากพร้อมกับมีชื่อของภาพกำกับไว้อย่างละเอียดว่าเป็นภาพอะไรหรือเป็นภาพแสดงถึงกิจกรรมอะไรของการเยือนกัมพูชาในแต่ละครั้งของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งมีเนื้อหารายละเอียดดังนี้

1. พระราชดำเนินเยือนประเทศกัมพูชาครั้งที่หนึ่ง

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศกัมพูชาระหว่างวันที่ 25-27 สิงหาคม พ.ศ. 2535 พระองค์เสด็จฯ เป็นการส่วนพระองค์ เพื่อเยือนประเทศกัมพูชาเป็นครั้งแรก โดยพระองค์ประทับเครื่องบินพระที่นั่งกองทัพอากาศจากท่าอากาศยานกองบัญชาการกองทัพอากาศ กรุงเทพมหานคร ไปยังท่าอากาศยานโปเซงตง กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เสด็จทอดพระเนตรพระราชวังหลวง วัดพระแก้ว เสด็จพระที่นั่งเขมรินทร์ เฝ้าสมเด็จพระสีหนุและเจ้าหญิงโมนิก เสด็จทอดพระเนตรพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้านค้าของโรงเรียนวิจิตรศิลป์ ทอดพระเนตรทัศนียภาพกรุงพนมเปญ ทอดพระเนตรโบราณสถานที่เมืองอุดงค์ เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมโรงเรียนฝึกอาชีพเด็กกำพร้าดอนบอสโก โบราณสถานที่จังหวัดตาแก้ว เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงเรียนเด็กกำพร้ากุหลาบ โรงเรียนมัธยมวัดพนม และเสด็จทอดพระเนตรหอสมุดแห่งชาติ

2. พระราชดำเนินเยือนประเทศกัมพูชาครั้งที่สอง

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยือนกัมพูชาครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2536 เพื่อปฏิบัติพระราชกรณียกิจในฐานะองค์อุปนายกสภาอากาศไทย เนื่องจากสภาอากาศไทยได้ส่งหน่วยแพทย์ไปช่วยรักษาพยาบาลประชาชนกัมพูชาที่โรงพยาบาลเกาะกง โดยเสด็จพระราชดำเนินโดยเรือรบหลวงกระบือ จากจังหวัดตราดไปยังจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา เสด็จทรงเยี่ยมโรงพยาบาลเกาะกง โรงเรียนประถมเกาะกง พระองค์ประทับเรือยนต์พระที่นั่ง ทอดพระเนตรทัศนียภาพสองฝั่งแม่น้ำครางคิน และประทับเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งกลับประเทศไทย

3.พระราชดำเนินเยือนประเทศกัมพูชาครั้งที่สาม

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยือนกัมพูชาครั้งที่สาม และเป็นการเยือนอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 12 ถึง 18 มกราคม พ.ศ. 2536 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวส่วนพระองค์ที่กรุงพนมเปญ และเสียมเรียบ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- วันอังคารที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2536 พระองค์เสด็จประทับเครื่องบินพระที่นั่ง กองทัพอากาศจัดถวาย จากท่าอากาศยานกองบัญชาการกองทัพอากาศ กรุงเทพมหานคร ไปยังท่าอากาศยานโปเซงตง ประเทศกัมพูชา เมื่อเสด็จถึงกรุงพนมเปญพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชม โรงเรียนมัธยมพนมเปญ โรงพยาบาลศาลเม็ตต์ โรงเรียนนาฏศิลป์ และทอดพระเนตรการแสดง ต่อมาพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชมสถานเอกอัครราชทูตไทย กรุงพนมเปญ แล้วเสด็จพระราชดำเนินพระที่นั่งเขมรินทร์ เสด็จพระกระยาหารค่ำร่วมกับสมเด็จพระสีหนุและเจ้าหญิงโมนิก

- วันพุธที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2536 เสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดกันดาล และจังหวัดตาแก้วทอดพระเนตรโบราณสถานปราสาทเนียงเขมา พนมจิสอร์ และเสด็จทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรหมู่บ้านเนียงสรา เสด็จทอดพระเนตรการแสดงศิลปะกัมพูชาที่พระที่นั่งโกชนิ

- วันที่ 14-17 มกราคม พ.ศ. 2536 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตรโบราณสถานต่าง ๆ อยู่ในจังหวัดเสียมเรียบ โดยพระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทูลลาเจ้าหญิงโมนิกที่พระที่นั่งเขมรินทร์ แล้วก็ประทับเครื่องบินพระที่นั่งสายการบินกัมพูชาจากท่าอากาศยานโปเซงตง กรุงพนมเปญ ไปยังท่าอากาศยานเสียมเรียบ เมื่อถึงจังหวัดเสียมเรียบพระองค์เสด็จทอดพระเนตรปราสาทนครวัด บริเวณปราสาทนครวัด ปราสาทปักชีจำกรง ปราสาทบายน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมืองพระนครธม ปราสาทบาปวน ปราสาทพิมาน

อากาศ ปราสาทพระขรรค์ ปราสาทนาคนัน ปราสาทพระปาลิไลยก์ ปราสาทเจ้าสายเทวดา ปราสาท
ธมมานันท์ ปราสาทตาแก้ว ปราสาทตาพรหม ปราสาทพนมบาเค็ง บันทายศรี บันทายสำหรับ
ปราสาทแปรรูป ปราสาทโลเลย ปราสาทบากอง และทอดพระเนตรนาฏศิลป์ เป็นต้น

- วันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2536 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร Conservation d'Angkor
Farm จระเข้ และเสด็จพระราชดำเนินไปยังท่าอากาศยานเสียมราฐ ประทับเครื่องบินพระที่นั่งกลับ
ประเทศไทย

สังเกตเห็นว่า ลักษณะพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเขียนขึ้นต้นบทโดยวันที่แล้วก็ทรงบรรยายถึงเหตุการณ์
เรื่องราวต่าง ๆ ประกอบด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี
ต่าง ๆ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุขที่พระองค์ได้พบเห็นจากการ
ทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ของแต่ละวัน รวมทั้งมีภาพถ่ายจำนวนมากประกอบด้วย ซึ่งภาพถ่าย
เหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมเนื้อหา เรื่องราวที่พระองค์ทรงไม่ได้เล่าหรืออธิบายให้ละเอียดมาก
นัก แต่ภาพถ่ายเหล่านั้นทำหน้าที่นำผู้อ่านให้เห็นสิ่งที่พระองค์ทรงอยากสื่อและเข้าใจชัดเจน โดยไม่
จำเป็นต้องบรรยายเพิ่ม

หนังสือ *เขมรสามยุค* ทำให้เห็นถึงความรู้สึกหรือทัศนะของผู้เขียนที่เป็นกลาง โดยผู้เขียนได้
เล่าบรรยายตามลำดับเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นตัวตนของผู้เขียนที่มีทัศนะเป็นกลางได้ชัดเจน โดยไม่มี
การวิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ได้พบเห็น ดังที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงแสดงความคิดเห็นต่อภาพศิลปประติมากรรมที่อยู่บนระเบียงไว้ว่า

ที่พระระเบียง มีภาพรามเกียรติ์ ถ้าเทียบกับไทยก็เห็นได้ชัดว่าอยู่ใน
สมัยรัชกาลที่ 4 หรือที่ 5 ฝีมือไม่ดัดนักแต่เรื่องราวที่นำมาเขียนละเอียดลออ
ผาผนังของเขาคือไม่ขึ้น แต่น่าเสียดายที่ตอนซ่อมเขาทำสีขาวที่ใช้ทาหลังคาหยด
รดภาพเปื้อนไปหลายแห่ง ยังดูไม่ทั่วพอดีถึงเวลาไปพระที่นั่งเขมรินทร์เฝ้า
สมเด็จพระสีหนุ และเจ้าหญิงโมนิก ท่านประธานเครื่องเงินให้ข้าพเจ้าเป็น
ของขวัญ อาหารที่ประธานเลี้ยงกลางวันเป็นอาหารฝรั่งเศสที่อร่อยมาก

(สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สยามบรมราชกุมารี, 2536: 19-20)

จากข้อความข้างต้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงทัศนะของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่มีมุมมองเป็นกลางในด้านศิลปะ จิตรกรรม และ ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างราชวงศ์ไทยกับราชวงศ์เขมร เนื่องจากการไปเยือนของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นการเยือน ส่วนพระองค์และเป็นพระราชอาคันตุกะของกษัตริย์เขมร เมื่อพระบรมวงศานุวงศ์ของไทยมาเยือน ประเทศกัมพูชา ฝ่ายราชวงศ์กัมพูชาถวายเป็นการต้อนรับอย่างไมตรี โดยมีสมเด็จพระสีหนุ และเจ้าหญิง โมนิก รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ที่เป็นเจ้าบ้านได้ถวายเป็นการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติ ดังความว่า

กลับที่พักเพื่อเปลี่ยนเสื้อ (ผ่านสถานทูตแต่ไม่ได้มีเวลาแวะเข้าไป) แล้ว
ไปวังเขมรินทร์เพื่อทูลลาสมเด็จพระสีหนุและเจ้าหญิงโมนิก ท่านว่าคราวหน้า
ขอให้มาเขมรเป็นทางการ ท่านจะต้อนรับด้วยตนเอง ประทานเทพเพลงต่าง ๆ
ที่ทรงร้องเอง เจ้าชายสีหนุนั่งรถด้วยพาไปส่งที่สนามบิน

(สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สยามบรมราชกุมารี, 2536: 87)

จากข้อความข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างราชวงศ์ไทยกับราชวงศ์กัมพูชา โดยฝ่ายกัมพูชามีความเอื้อเฟื้อและยินดีต้อนรับในการเสด็จเยือนกัมพูชาเป็นอย่างดี สะท้อนให้เห็นถึง การให้เกียรติและมิตรไมตรีทั้งสองราชวงศ์ที่มีให้ซึ่งกันและกันมายาวนาน แม้ว่าสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จเยือนกัมพูชาในช่วงเวลาอาจจะมี ความขัดแย้ง หรือสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาที่มีความบาดหมางกันบ้างตาม แนวชายแดนที่อาจจะเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ของราชวงศ์ทั้งสองก็ยังเป็นมิตร ไมตรีต่อกัน เมื่อพิจารณาเนื้อหาในตัวบทของ *เขมรสามยุค* ทำให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์ ไทยกับราชวงศ์เขมรยังเป็นมิตรภาพอันดีต่อกันไม่ได้หยุดอยู่แค่ช่วงเวลาที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เยือนกัมพูชาเท่านั้นแต่ดำเนินเรื่อยมาจนถึง ปัจจุบันนี้

4. ลุยเขมร

หนังสือ *ลุยเขมร* ผลงานของปราโมทย์ ทัศนาสุวรรณ ผู้วิจัยนับว่าเป็นสารคดีท่องเที่ยว กัมพูชาเล่มสำคัญอีกเล่มหนึ่งที่ให้ภาพกัมพูชาหลังสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ได้เป็นอย่างดี เนื่องจาก หนังสือเล่มนี้ปราโมทย์ ทัศนาสุวรรณ เขียนขึ้นหลังจากการเดินทางไปเขมรเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.

2535 ซึ่งกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (UNTAC) เข้าไปถึงพนมเปญพอดี หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. 2536 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กัมพูชากำลังฟื้นตัวจากสงคราม และเปิดประเทศต้อนรับนักท่องเที่ยวอีกครั้ง เมื่อการเดินทางท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศกัมพูชาที่ผ่านมามีต้องหยุดชะงักมาหลายปี

การเดินทางไปกัมพูชาครั้งนี้ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เดินทางไปพร้อมกับสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวในประเทศ (สนท.) โดยบริษัท วิคเอนด์ทัวร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อชมเที่ยวปราสาทนครวัด นครธม และทำความรู้จักกัมพูชา รวมทั้งนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคมบ้านเมืองกัมพูชาให้คนไทยได้รู้จักมากขึ้น โดยผู้เขียนและคณะผู้ร่วมเดินทางมีความสนใจอยากรู้จักประเทศกัมพูชาให้ได้มากกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากประเทศกัมพูชากับประเทศไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้านกันมายาวนาน

ลุยเซมร ได้บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศกัมพูชาที่ปิดประเทศมานาน และก็เพิ่งเปิดประเทศมาใหม่ ๆ โดย ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวในประเทศ (สนท.) ได้ท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ๆ ในกรุงพนมเปญที่บริษัททัวร์ วี.เอ.เอส จัดวางแผนไว้ให้ เช่น วังเขมรินทร์ วัดพระแก้ว ค่ายกักกัน S 21 หรือค่ายนรกตุลสะแล็ง และ สนามฆ่าเจือเอ็ก ที่เป็นสถานที่แห่งใหม่ของกัมพูชา นับเป็นพิพิธภัณฑ์สงครามที่สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงความโหดร้ายของผู้นำเขมรแดง ทำให้ผู้คนนักท่องเที่ยวอยากเห็นสถานที่แห่งนี้กับตา ซึ่ง ลุยเซมร ปรากฏภาพกัมพูชาเป็นประเทศที่กำลังฟื้นตัวจากสงครามกลางเมือง สภาพการเมืองภายในประเทศยังมีความขัดแย้งกันจากผู้นำเขมรทั้ง 4 ฝ่าย ส่งผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศไม่ดี ต่อมาปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ และคณะเดินทางโดยเครื่องบินไปท่องเที่ยวเมืองเสียมราฐ และขมนครวัด นครธม ซึ่งผู้เขียนได้เล่าถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมาเกี่ยวข้องกับปราสาทต่าง ๆ เช่น นครวัด นครธม รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าในเมืองพระนครของเขมรมีปราสาทหินน้อยใหญ่มากมายหลายแห่ง เป็นดินแดนแห่งความยิ่งใหญ่ของสถาปัตยกรรม ปราสาท และโบราณสถาน

นอกจากความรู้เรื่องของเขมรโบราณในอดีตที่ผู้เขียนแสดงความรู้สึกชื่นชมจากสถาปัตยกรรม โบราณสถานต่าง ๆ ที่ปรากฏในจังหวัดเสียมเรียบแล้ว หนังสือ *ลุยเซมร* แม้ว่าจะลีลาการแต่งของผู้เขียนเพื่อให้ความสนุกสนานก็ตาม แต่เมื่อผู้เขียนเล่าถึงภาพบาดแผลของสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของเขมรแดง ผู้เขียนได้เล่าด้วยน้ำเสียงเห็นอกเห็นใจ มีความรู้สึกสงสารชาวกัมพูชาที่เป็นผู้

บริสุทธิ์ต้องเสียชีวิตจากการฆ่าอย่างโหดเหี้ยมของเขมรแดง และผู้คนที่ผ่านเหตุการณ์นี้ รวมทั้งคนพิการที่เป็นผลพวงมาจากสงครามกลางเมืองของกัมพูชา ดังความว่า

ตรงปากประตูทางเข้านั่นเอง ก็ได้เห็นดอกผลความโหดของเขมรแดง
ชาวเขมรคนหนึ่งดูหน้าคะเนอายุไม่เกิน 35 ขาขาด ทั้ง 2 ข้างนั่งอยู่บนรถเข็น
คอยเวลาค้นนักท่องเที่ยวนำมาเยือนพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ ผมเห็นแล้วน้ำลายฝืดคอ
สงสารจับใจ ในแผ่นดินเขมรวันนี้จะพบคนขาขาด แขนขาดมากมายทุกหัว
ระแង ล้วนแต่เป็นดอกผลของสงครามที่รบกันเองมายาวนาน

(ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, 2536: 74)

จากข้อความข้างต้นของผู้เขียน แสดงถึงความรู้สึกสงสารชาวกัมพูชาที่ต้องทนทุกข์ทรมาน
จากสงครามกลางเมือง การรบกันเอง ซึ่งความขัดแย้งการเมืองภายในประเทศนี้เอง ส่งผลทำให้
ประเทศกัมพูชาตกต่ำในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น สถานภาพ
ความเป็นอยู่ของประชาชนมีความยากจน และประชาชนที่เป็นคนพิการมีจำนวนมาก ดังนั้น
สิ่งเหล่านี้ คือเป็นผลพวงมาจากสงครามฆ่ากันเองที่เกิดขึ้นในกัมพูชา

จะเห็นได้ว่า *ลุยเขมร* ปรากฏภาพกัมพูชาหลังจากสงครามเขมรแดงได้อย่างน่าสนใจ จึงทำให้
หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารและบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศกัมพูชาที่
ปิดประเทศไปนานให้คนไทยได้รับรู้ นอกจากนี้ สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวในประเทศ (สนท.) ยัง
ได้นำตัวแทนบริษัททัวร์ไปสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและสถานการณ์ทางการเมืองของกัมพูชา เพื่อเตรียม
เปิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจท่องเที่ยวประเทศกัมพูชา

จากการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเล่มสำคัญ ๆ ทำให้เห็นถึงพัฒนาการของภาพ
กัมพูชาในสารคดีท่องเที่ยวที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทย กล่าวคือ ภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดี
ท่องเที่ยวในยุคแรก ๆ เป็นผลงานของผู้เขียนที่มีสถานภาพสูงเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในการ
เดินทางของคนในสังคม ทำให้ประชาชนทั่วไปไม่สามารถท่องเที่ยวต่างประเทศได้ เช่น *นิราศนครวัด*
พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และ *ถกเขมร* ผลงานของ
หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งมีลักษณะเน้นให้ความรู้แก่ผู้อ่านมากกว่าการบันเทิง โดยผู้เขียน
คำนึงถึงผู้อ่านว่า ผู้อ่านยังไม่ค่อยรู้จักต่างประเทศหรือประเทศกัมพูชาที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านมาก
นัก จึงให้เนื้อหารายละเอียดมากโดยเฉพาะด้านประวัติศาสตร์และด้านวัฒนธรรม เนื่องจาก
ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของกัมพูชามีความเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กับไทย นอกจากนี้ผู้เขียน

ไม่ได้พยายามแสดงทัศนคติว่าไทยเหนือกว่ากัมพูชาหรือกัมพูชาด้อยกว่าไทย ในทางกลับกันผู้เขียนได้แสดงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจชาวกัมพูชาที่ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของชาติตะวันตก ในยุคต่อมาหลังสงครามเขมรแดงปรากฏผลงานสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของผู้เขียนที่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์และสามัญชน เช่น *เขมรสามยก* เป็นพระราชนิพนธ์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และ *ลุยเขมร* ผลงานของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ซึ่งผู้เขียนไม่ได้แสดงทัศนคติเชิงลบต่อกัมพูชา โดย *ลุยเขมร* เน้นให้เนื้อหาวิธีการเดินทาง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนหลังจากระบอบเขมรแดง ส่วน *เขมรสามยก* พระองค์ไม่ได้เล่าถึงความบาดแผลจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เขมรแดง เนื่องจากพระองค์มีสถานภาพเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งพระองค์ไม่ได้แสดงทัศนคติเกี่ยวข้องกับการเมือง แต่พระองค์ทรงแสดงพระราชทรรศนะเป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกัมพูชา จึงทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างราชวงศ์ไทยกับราชวงศ์กัมพูชาที่มีต่อกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อาจกล่าวสรุปได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาที่ปรากฏในวงวรรณกรรมไทยยุคแรกคือยุคกัมพูชาอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศสที่ปรากฏงานเขียนของผู้เขียนที่มีสถานภาพสูงเท่านั้นที่ได้เดินทางท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ และได้รับการดูแลจากฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาหรือบริษัททัวร์เป็นอย่างดี สารคดีท่องเที่ยวในยุคนี้ เน้นให้เนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สภาพบ้านเมืองของประเทศกัมพูชาในครานั้น ต่อมาในยุคที่กัมพูชาได้รับเอกราชหลังจากเกิดเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ยุคเขมรแดงได้ปรากฏสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเป็นจำนวนมากโดยผู้เขียนเป็นบุคคลทั่วไปที่เน้นให้เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และเมืองสำคัญ ๆ ในประเทศกัมพูชา กล่าวคือ ให้ภาพกัมพูชาเป็นประเทศที่มีสถานที่ท่องเที่ยวอันเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก คือนครวัด นครธม ภาพบาดแผลจากสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนกัมพูชา และในยุคปัจจุบันที่กัมพูชาเข้าสู่สมาคมอาเซียนทำให้เกิดสารคดีท่องเที่ยวกลุ่มประเทศอาเซียนปรากฏขึ้น โดยงานเขียนกลุ่มนี้เน้นนำเสนอแง่คิดและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการเรียนรู้ในความต่างของชาวอาเซียนให้รอบด้านทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวและสังคมวัฒนธรรม เสมือนเป็นการเปิดประตูเรียนรู้เพื่อนบ้านและเปิดโลกทัศน์ใหม่ยอมรับความเหมือน ความแตกต่างเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ส่วนงานเขียนของสัจภูมิ ละออ มีลักษณะเด่นที่เกิดขึ้นในช่วงประเทศไทยกับกัมพูชามีปัญหาความสัมพันธ์ด้านการเมือง และเป็นงานเขียนที่เกิดขึ้นจากนักเขียนคนเดียวทั้งสี่เล่ม โดยมีวัตถุประสงค์ทั้งด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและเป็นการกระชับความสัมพันธ์ นับว่าเป็นการสร้างความรู้เข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างไทยกับกัมพูชาในแง่มุมของประชาชน นอกจากนี้สัจภูมิ

ยังเป็นผู้สนใจกัมพูชาและมีความเชี่ยวชาญด้านเขมรศึกษาเป็นการเฉพาะ สัจภูมิได้สอดแทรกความรู้เพิ่มและขยายพื้นที่ท่องเที่ยวไปสู่เมืองอื่น ๆ ที่เล่มอื่นไม่ได้กล่าวถึงโดยเฉพาะ คือ พระตะบอง อีกประการหนึ่งงานเขียนของสัจภูมิ ละออ เป็นการท่องเที่ยวแบบนักท่องเที่ยวที่เดินทางลำพัง ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะนี้ทำให้สัจภูมิมีอิสระในการเดินทาง การท่องเที่ยว พบปะ ไกล่ลัด และสัมผัสกับวิถีชีวิตของคนกัมพูชาได้สะดวกกว่าการท่องเที่ยวลักษณะแบบทัวร์ จากประสบการณ์ดังกล่าว ทำให้สัจภูมิได้ถ่ายทอดความรู้สึกทัศนคติในเชิงบวกต่อสังคมและวัฒนธรรมของกัมพูชาให้คนไทยได้รู้จัก ดังนั้น สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ ได้นำเสนอภาพหลักของกัมพูชา 3 ภาพ ได้แก่ 1. ภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล 2. ภาพกัมพูชาในฐานะบ้านพี่เมืองน้องกับไทย และ 3. ภาพวิถีชีวิตคนกัมพูชาที่เหมือนคนไทย ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดในบทที่ 3

บทที่ 3

การศึกษาภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ

สารคดีท่องเที่ยวเป็นสารคดีที่บันทึกเรื่องราวการเดินทางของผู้เขียนที่ไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยมีลักษณะสำคัญคือ ให้ข้อมูลและทัศนคติมุมมองของผู้เขียนที่มีต่อภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งความเชื่อ ภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนแต่ละท้องถิ่น การอ่านสารคดีท่องเที่ยวเป็นเหมือนการเปิดโลกทัศน์ใหม่ให้ผู้อ่านได้รู้จักประเทศอื่น ๆ ผ่านสายตาของผู้เขียน โดยไม่ต้องเดินทางไปสถานที่นั้น ๆ ซึ่งในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออได้ให้ภาพหลักของกัมพูชา 3 ภาพ ได้แก่ 1. ภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล 2. ภาพกัมพูชาในฐานะบ้านที่เมืองน้องกับไทย และ 3. ภาพวิถีชีวิตคนกัมพูชาที่เหมือนคนไทย ภาพเหล่านี้มีผลต่อการสร้างทัศนคติที่ดีต่อประเทศกัมพูชา งานเขียนของสัจภูมิ ละออจึงมีส่วนสำคัญในการช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาให้ดีขึ้นในแง่มุมมองของประชาชน

ก่อนที่จะกล่าวถึงภาพของกัมพูชาที่นำเสนอในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออผู้วิจัยขอกล่าวถึงประวัติศาสตร์กัมพูชา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่ปรากฏในงานของสัจภูมิ ละออ โดยแบ่งเป็น 2 หัวข้อ คือ 1. ประวัติศาสตร์กัมพูชายุคพระนคร ซึ่งมีความสัมพันธ์กับภาพสถาปัตยกรรมและอารยธรรมเก่าแก่ของนครวัด นครธม และ 2. กัมพูชายุคหลังได้รับเอกราชโดยเฉพาะ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับภาพกัมพูชาที่มีประวัติศาสตร์บาดแผลในช่วงเขมรแดง ผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังนี้

1. ประวัติศาสตร์กัมพูชายุคพระนคร

ยุคพระนครเป็นยุคที่กัมพูชามีอำนาจยิ่งใหญ่ที่สุดประกอบด้วยเอกภาพ อำนาจอธิปไตย และมีความเจริญก้าวหน้าสูงสุด เป็นเหตุผลที่ทำให้กัมพูชามีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก ความรุ่งเรืองนี้ เกิดมาจากพระปรีชาสามารถอันชาญฉลาดของพระมหากษัตริย์ที่พระองค์ทรงปกป้องราชรัฐและประเทศชาติด้วยความรักและความจริงใจ ทำให้ราชรัฐมีความศรัทธาและผูกพันเป็นหนึ่งเดียวได้ร่วมพระบารมีของพระมหากษัตริย์ด้วยความสมัครใจตามพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์คติประจำพระทัยของพระมหากษัตริย์ทุก ๆ พระองค์ คือ “อำนาจคือธรรม” ซึ่งเป็นประจักษ์พยานถึงความคิดที่ก้าวหน้าของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ตั้งแต่โบราณตลอดมา (มีแชล ตราแน และทอน ฮิน, 2004: 28)

มีแชล ตราแน และทน ฮิน (2004: 28) ได้กล่าวว่า ในยุคสมัยพระนครนักประวัติศาสตร์ได้แบ่งออกเป็น 3 ยุคสมัยใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ยุคสมัยแรกช่วงระหว่าง ค.ศ. 802 ถึง ค.ศ. 889
2. ยุคสมัยที่สองช่วงระหว่าง ค.ศ. 889 ถึง ค.ศ. 1001
3. ยุคสมัยที่สามช่วงระหว่าง ค.ศ. 1001 ถึง ค.ศ. 1300

1. ยุคสมัยแรกช่วงระหว่าง ค.ศ. 802 ถึง ค.ศ. 889

ยุคสมัยแรกของพระนครเป็นยุคที่แสดงให้เห็นถึงฤทธิ์อำนาจอันยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ที่กอบกู้เอกราชจากชาวต่างชาติได้สำเร็จ เริ่มสถาปนาราชวงศ์มหานคร และขยายดินแดนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น มีการสร้างปราสาทต่าง ๆ ทั้งขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก เช่น ปราสาทพระโค ปราสาทบกกอง บารายลโลการ และสร้างบารายหรือสระน้ำขนาดใหญ่ไว้เพื่อเก็บน้ำฝน (โรส จันตราบุตร, 1997: 199-200) ส่วนวิถีชีวิตของราษฎรอยู่อย่างสงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้า เพราะความเต็มเปี่ยมด้วยทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ดังจารึกอยู่ “พระบาง” และ “บากอง” ได้บันทึกไว้ว่า “พระเจ้าอินทรวรมันที่ 1 เป็นกษัตริย์ที่เปี่ยมด้วยทศพิธราชธรรม ทำให้ราษฎรร่มเย็นเป็นสุข พระองค์ทรงมีฤทธิ์อำนาจอันยิ่งใหญ่สามประการ คือพระองค์สามารถเอาชนะตัวเองได้ พระองค์ไม่เคยลี้ภัยที่จะบูชาพระ และพระองค์ได้ปกป้องแผ่นดิน โดยตระหนักถึงตนว่า ควรทำอะไรและอะไรไม่ควรทำ” (โรส จันตราบุตร, 1997: 202)

2. ยุคสมัยที่สองช่วงระหว่าง ค.ศ. 889 ถึง ค.ศ. 1001

ในยุคสมัยที่สองนี้เป็นต้นกำเนิดในการสร้างมหานคร (กรุงอังกอร์) ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 9 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 10 อาณาจักรกัมพูชาอยู่ภายใต้รัชสมัยของพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ ได้แก่

1. พระเจ้ายโสธรวรมันที่ 1 (ค.ศ. 889-900) 2. พระเจ้าหรรษวรมันที่ 1 (ค.ศ. 900-922)
3. พระเจ้าอิศานวรมันที่ 2 (ค.ศ. 922-928) 4. พระเจ้าชัยวรมันที่ 4 (ค.ศ. 928-941)
5. พระเจ้าหรรษวรมันที่ 2 (ค.ศ. 941-944) 6. พระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 2 (ค.ศ. 944-968)

ซึ่งในยุคสมัยของแต่ละพระองค์ ยังคงทำให้ราษฎรมีความสุข และบ้านเมืองเจริญก้าวหน้า โดยแต่ละพระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในการสร้างชาติทั้งด้านการทำสงครามและด้านการปกครองดินแดนด้วยความกล้าหาญและจริงใจเหมือนพระมหากษัตริย์ที่เป็นบรรพบุรุษของพระองค์ได้ยึดปฏิบัติมา (โรส จันตราบุตร, 1997: 203-204) กล่าวคือ เริ่มวางแผนสร้างเมืองหลวงใหม่ขึ้นมาชื่อว่า ยโสธรปุระ ที่เขมรนิยมเรียกว่า “มหานคร” ยโสธรปุระนี้ ถือว่าเป็นนครแห่งแรกในเขตพระนคร เป็นเมืองที่สร้าง

ล้อมรอบเนินเขาธรรมชาติที่ชื่อ พนมบาเค็ง (แปลว่า “ภูเขาแห่งบรรพบุรุษมีอำนาจ”) เป็นศูนย์กลางของอำนาจของอาณาจักรเขมรและก็กลายเป็นนครที่เป็นศูนย์กลางของเขมรมาอีกยาวนาน (อาณัติ อนันตภาค, 2558: 69-72)

ในเวลาต่อมา มีการสร้างปราสาทขึ้นมากมาย เช่น ปราสาทแม่บุญและปราสาทแปรรูป เกาะแกร์ และปราสาทอื่น ๆ การสร้างปราสาทเหล่านี้เพื่ออุทิศแด่บรรพบุรุษภายใต้เทวรูปพระอิศวร และพระอุมา และสำหรับทำพิธีบูชาศิวลึงค์ นอกจากการสร้างปราสาทพนมมาจากหินแล้ว มีการสร้างบารายขนานใหญ่ เพื่อการชลประทานสำหรับการทำเกษตรกรรม (มีแชล ตราแน และทอน อิน, 2004: 31) ประเทศเขมรในยุคนี้ประชาชนมีความสุข และสันติสุขไม่น้อย มีเรื่องกระทบกระทั่งกันก็เพียงแค่สงครามที่เกิดขึ้นกับจามปา และเขมรก็สามารถเอาชนะได้ (อาณัติ อนันตภาค, 2558: 74-75)

3. ยุคสมัยที่สามช่วงระหว่าง ค.ศ. 1001 ถึง ค.ศ. 1300

ในยุคนี้เป็นยุคที่ราชอาณาจักรเขมรมีความอุดมสมบูรณ์ มั่งคั่ง และความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 11 ถึง 13 โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งเป็นรัชสมัยที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของอาณาจักรเขมรในยุคเมืองพระนคร อันเป็นแหล่งที่เกิดความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเกษตร ความเชื่อ ความศรัทธา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ศาสนา เป็นต้น (มีแชล ตราแน และทอน อิน, 2004: 34) โดยทุก ๆ พระองค์ที่ปกครองยุคนี้ ทรงมีพระปรีชาสามารถในด้านการปกครองแผ่นดิน ในด้านการทำศึกสงคราม และมีอำนาจในการขยายดินแดนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างให้เกิดความสัมพันธ์และความเจริญของเมืองพระนครเพิ่มมากขึ้น (อาณัติ อนันตภาค, 2558: 81)

ด้านสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุคนี้ที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน คือปราสาทนครวัด ผลงานของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 อันเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก สร้างขึ้นเพื่ออุทิศบูชาพระวิษณุ และปราสาทหลากหลายแห่งที่เป็นผลงานของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อาทิ ปราสาทบายน สร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวายพระพุทธศาสนา ปราสาทตาพรหม ปราสาทพระขรรค์ ปราสาทบันเตียฉมาร์ ปราสาทบันเตียกดี ปราสาทตาโสม ปราสาทเนียกเป็อน สระสรอง และปราสาทพิมาย ซึ่งปราสาทเหล่านี้ เป็นผลงานด้านสถาปัตยกรรมที่สำคัญของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และอันเป็นสิ่งประจักษ์ว่าอาณาจักรเขมรมีความรุ่งเรืองด้านสถาปัตยกรรม ไม่เพียงเท่านั้น พระองค์ได้สร้างโรงพยาบาลจำนวน 102 แห่ง และธรรมศาลาหรือศาลาพักจำนวน 121 หลัง โดยพระองค์ทรงสร้างทั้งหมดนี้ เพื่ออุทิศให้แด่มารดา บิดา ปู่ย่า

ตายาย ครูบาอาจารย์ นักปราชญ์ และวีรบุรุษเขมรที่ได้เสียสละชีวิตรับใช้ชาติ (โรธะ จันตราบุตร, 1997: 234-237)

การสร้างสถาปัตยกรรมในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ส่วนใหญ่นำแนวคิดความเชื่อในทางพุทธศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการก่อสร้าง รวากับว่าพระองค์ทรงต้องการให้ประชาชนชาวกำพูชาหันมาเชื่อเรื่องบุญกรรม และเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งในรัชสมัยของพระองค์ พุทธมหายานมีความรุ่งเรืองมากอยู่ในราชสำนัก (อาณัติ อนันตภาค, 2558: 100) ดังนั้นในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถมากทั้งอำนาจที่ยิ่งใหญ่และการเป็นผู้นำประเทศชาติ พระองค์นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน ทรงทำให้บ้านเมืองมีความมั่นคง ราษฎรทั้งมวลมีความสุขและสามารถปกป้องดินแดนของตนได้ (มีแชล ตราแน และทอน อิน, 2004: 38)

จากการกล่าวถึงประวัติศาสตร์ภูมิหลังของกำพูชาในยุคพระนคร ทำให้เห็นว่ากำพูชา เป็นอาณาจักรหนึ่งที่เก่าแก่ มีอำนาจยิ่งใหญ่และมีความเจริญรุ่งเรืองที่สุดในทุก ๆ ด้าน อาทิ สังคม เศรษฐกิจ การเกษตร ความเชื่อ ความศรัทธา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม ส่วนสภาพบ้านเมืองมีความมั่นคง และราษฎรมีความสงบสุขดี

2. กำพูชายุคหลังได้รับเอกราช

หลังจากกำพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสและได้บรรลุสันติภาพอย่างสมบูรณ์ตามสนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ.1954 เริ่มต้นด้วยยุคระบอบสังคมนิยม (ค.ศ.1955-1970) ที่มีพระบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ เป็นผู้นำประเทศ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม ค.ศ. 1955 พระบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ทรงประกาศสละราชสมบัติให้แก่พระบิดา คือพระบาทสมเด็จพระนโรดม สุรามฤต เพื่อต้องการเล่นการเมืองเต็มตัว เมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1955 พระบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ทรงประกาศสถาปนาองค์กรการเมือง ในนามว่า “พรรคสังคมนิยม” เพื่อจะแข่งขันกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ในการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกันยายน ค.ศ. 1955 ซึ่งผลปรากฏว่า พรรคสังคมนิยม ของพระบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ได้รับชัยชนะโดยได้รับคะแนนเสียงมากถึง 83 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสามารถจัดตั้งรัฐบาลฝ่ายเดียวได้ (มวง สุพาด และคณะ, 2020: 20-22) ต่อมาเมื่อวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 1960 พระบาทสมเด็จพระนโรดม สุรามฤต สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน ค.ศ.1960 พระบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ กลับมารับตำแหน่งประมุขรัฐอีกครั้งหนึ่ง และยังคงมีอำนาจในทางการเมืองเหมือนเดิม นโยบายการเมืองที่โดดเด่นในขณะนั้นคือ นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ในทางปฏิบัติกลับมีนโยบายที่เอียงไปในแนวทางของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์และอนุญาตให้กองทัพเวียดนามเหนือตั้ง

ฐานปฏิบัติการในกัมพูชา เพื่อปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลเวียดนามใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา การดำเนินนโยบายต่างประเทศนี้สร้างความไม่พอใจให้กับ นายพล ลอน นอล ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีกัมพูชาในขณะนั้น ได้ทำการรัฐประบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ให้ลงจากตำแหน่งประมุขรัฐเมื่อวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ขณะที่พระบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ อยู่ต่างประเทศ (นิรันดร์ คิตบรรจง, สุรพล ราชภัณฑรัรักษ์, สมบูรณ์ สุขสำราญ และธนาสฤณี สตะเวทิน, 2563: 257) ส่งผลให้การเมืองของกัมพูชามีการเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่ ค.ศ.1970 และกลายเป็นประเทศที่มีสงครามกลางเมืองอย่างต่อเนื่อง ต่อมานายพล ลอน นอล ได้ขึ้นเป็นผู้นำและตั้งชื่อประเทศว่า ยุคสาธารณรัฐเขมร (ค.ศ.1970-1975) ในยุคนี้กัมพูชายังมีปัญหาเข้ามามากมาย ได้แก่ ปัญหาทุจริตและความล้มเหลวในการบริหารระบบราชการ ความอ่อนแอในการบริหารประเทศ และความอ่อนแอของกองทัพ ทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เขมรแดงสามารถยึดกรุงพนมเปญได้สำเร็จเมื่อวันที่ 17 เมษายน ค.ศ.1975 (นิรันดร์ คิตบรรจง, สุรพล ราชภัณฑรัรักษ์, สมบูรณ์ สุขสำราญ และธนาสฤณี สตะเวทิน, 2563: 258) ซึ่งเขมรแดงได้ขึ้นปกครองกัมพูชา ค.ศ.1975-1979 และได้ทำให้เกิดประวัติศาสตร์บาดแผลให้กัมพูชา

เขมรแดง เป็นชื่อที่สมเด็จพระนโรดม สีหนุ ใช้เรียกกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่ต่อต้านพระองค์ในช่วงทศวรรษ 1960 มีชื่อเป็นทางการคือพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาที่ยึดครองกัมพูชาเมื่อวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1975 (ดี คำโบลี และคณะ, 2007: 1) ซึ่งมีนาย พอล พอต (Pol Pot) เป็นผู้นำ และมีนโยบายการเมืองเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบสังคมกัมพูชาให้มีความเท่าเทียมอย่างเฉียบพลัน โดยใช้อำนาจและใช้ความรุนแรงมากกว่าการใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา ยุคเขมรแดงหรือยุคกัมพูชาประชาธิปไตย เป็นยุคหนึ่งที่ทำให้กัมพูชาเกิดประวัติศาสตร์บาดแผลปรากฏขึ้น เมื่อกลุ่มเขมรแดงยึดพนมเปญได้สำเร็จในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1975 กองกำลังเขมรแดงได้บังคับให้ประชาชนอพยพออกจากพนมเปญ ถ้าหากผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งก็จะถูกจับกุมหรือยิงทิ้งทันที หลังจากนั้นเมื่อวันที่ 20-25 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 เขมรแดงได้จัดตั้งหลักการนโยบาย 8 ประการ เพื่อนำไปปฏิบัติทั่วประเทศ ได้แก่ 1. อพยพประชาชนออกจากเมืองโดยเฉพาะกรุงพนมเปญ 2. ไม่ให้มีการตลาด ไม่ให้มีการค้าขาย 3. ยกเลิกการใช้สกุลเงิน 4. สักพระทั้งหมดที่อยู่สำนักพุทธศาสนาให้มาทำนาทำไร่ทำนาในชนบท 5. ประหารชีวิตผู้นำ ลอน นอล 6. จัดตั้งสหกรณ์ขั้นสูงทั่วประเทศ 7. ขับไล่ชนกลุ่มน้อยชาวเวียดนามออกไปให้หมด 8. ส่งกำลังทหารไปตามแนวชายแดนโดยเฉพาะชายแดนเวียดนาม (ซอน ซอมณาง และคณะ, 2017: 39)

ในยุคเขมรแดงได้สร้างโศกนาฏกรรมต่อสิทธิมนุษยชนอย่างโหดร้ายที่สุด โดยกลุ่มเขมรแดงใช้กองกำลังบังคับให้ประชาชนทำงานมากกว่า 12 ชั่วโมงต่อวัน และ 7 วันต่อสัปดาห์ โดยไม่ได้

พักผ่อนเพียงพอและได้บริโภคอาหารน้อยที่สุด ผู้ใดก็ตามที่มีความผิดหรือคัดค้านจะถูกกล่าวหาว่าเป็นศัตรูขององค์การปฏิวัติและถูกส่งเข้าคุกหรือประหารชีวิต (ซอน ซอมฉาง และคณะ, 2017: 43) ราชอาณาจักรลาวในครั้งนี้ ได้คร่าชีวิตประชาชนกัมพูชาประมาณ 2 ล้านคน และทิ้งไว้เพียงสตรีแม่หม้าย เด็กกำพร้าหลายแสนคน ชาวกัมพูชาหลายแสนคนต้องหนีออกจากประเทศและกลายเป็นผู้ลี้ภัย พ่นระเบิดหลายล้านลูกที่กองทหารเขมรแดงและกองกำลังของรัฐบาลวางไว้ ทำให้ผู้คนหลายพันคนต้องพลัดถิ่นและพิการ ชาวกัมพูชาจำนวนมากต้องใช้ชีวิตด้วยความหวาดกลัวและทนทุกข์ทรมานจากอาการป่วยทางจิต เนื่องจากการสูญเสียสมาชิกในครอบครัวและทรัพย์สินต่าง ๆ (ดี คำโบลี และคณะ, 2007: 79)

ยุคเขมรแดง เป็นยุคที่กัมพูชาตกต่ำที่สุดในหน้าประวัติศาสตร์ เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศถูกทำลายทั้งหมดโดยระบอบเขมรแดง กลุ่มผู้นำเขมรแดงไม่ให้คุณค่ากับการศึกษา มีผู้นำเขมรแดงเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่มีการศึกษาระดับสูง นอกจากนั้นเป็นคนที่ไม่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำ ผู้ปฏิบัติงานระดับล่างส่วนใหญ่ไม่รู้หนังสือหรืออ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ แม้จะมีอุปสรรคเรื่องดังกล่าวก็ตาม เขมรแดงก็มีความทะเยอทะยานทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ให้สำเร็จในระยะเวลาสั้น ๆ โดยไม่คำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่หรือผลลัพธ์ของหลักนโยบาย กล่าวคือ เขมรแดงได้ทำให้พื้นที่ทั้งหมดในประเทศกลายเป็นทุ่งนาและเปลี่ยนประชาชนทั้งหมดให้เป็นชาวนาและนักโทษขององค์การ โดยไม่คำนึงถึงสิทธิและความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน ทรัพย์สินส่วนตัวถูกยึดศาสนา สกุลเงิน และขนบธรรมเนียมประเพณี กลายเป็นสิ่งไร้ประโยชน์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศถูกตัดขาดอย่างสิ้นเชิง ระบอบการปกครองนี้ไม่อนุญาตให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ผู้นำหรือนโยบายของชาติแม้แต่เล็กน้อย และถือว่าปัญญาชน ผู้บริหารของระบอบเก่า หรือข้าราชการ ผู้ที่ต่อต้านนโยบายเป็นศัตรูของรัฐที่ต้องทำลาย ไม่มีการนิรโทษกรรมและไม่มีการปรองดองในยุคกัมพูชาประชาธิปไตย (ดี คำโบลี และคณะ, 2007: 79)

จะเห็นได้ว่า ยุคเขมรแดงได้สร้างปรากฏการณ์ที่เป็นประวัติศาสตร์บาดแผลให้กับกัมพูชา กล่าวคือ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาติเอง ทำให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์มากกว่า 3 ล้านคนต้องเสียชีวิตและมากกว่า 7 ล้านคนต้องทนทุกข์ทรมาน เจ็บปวด ต้องสูญเสียพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ต้องใช้ชีวิตด้วยความหวาดกลัวและไม่มีอิสรภาพ การดำเนินนโยบายทางการเมืองที่ผิดพลาดของผู้นำเขมรแดงได้นำพากัมพูชาเข้าสู่ความหายนะอย่างร้ายแรง จนถึงวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1979 กัมพูชาได้รับอิสรภาพจากระบอบการปกครองของเขมรแดง แต่สงครามภายในประเทศและความขัดแย้งยังคงมีอยู่

เพื่อให้ประเทศชาติมีสันติภาพ พระบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ และ สมเด็จ ฮุน เซน ได้ทำการเจรจา ระหว่างทั้งสองฝ่ายเพื่อรวบรวมชาติเขมรอีกครั้ง (มวง สุพาด และคณะ, 2020: 103)

3.1 ภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล

การศึกษาภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ 1. การนำเสนอภาพกัมพูชาผ่านโบราณสถานอันวิจิตร และ 2. การนำเสนอ ประสบการณ์บาดแผลของกัมพูชาผ่านพิพิธภัณฑ์และวิถีชีวิต ผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 การนำเสนอภาพกัมพูชาผ่านโบราณสถานอันวิจิตร

3.1.1.1 นครวัด นครธม : มหัศจรรย์แห่งโบราณสถานของบุรพชนเขมร

กัมพูชาเป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์เก่าแก่ เป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งอำนาจ อารยธรรม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ซึ่งสิ่งที่เป็นหลักฐานยืนยันถึง ความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรขอมหรือเขมรโบราณ คือ ความมหัศจรรย์ของโบราณสถาน เช่น ปราสาทนครวัด ได้รับยกย่องให้เป็น 1 ใน 7 สิ่งมหัศจรรย์ของโลก และปราสาทนครธมที่เป็น โบราณสถานอันยิ่งใหญ่ของประเทศกัมพูชาและของโลก ในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ ให้ภาพ กัมพูชาเป็นดินแดนแห่งสิ่งมหัศจรรย์ของโลกผ่านนครวัด นครธม โดยแสดงความรู้สึก ทศนคติ ชื่นชมสิ่งมหัศจรรย์ของปราสาทนครวัด นครธม ดังความว่า

ฉันยืนอยู่หน้าปราสาทนครวัด 1 ใน 7 สิ่งมหัศจรรย์ของโลก ความ ยิ่งใหญ่อลังการของนครวัด หากจะใช้ถ้อยคำใด ๆ บรรยายก็คงไม่ฉายภาพจริง ให้เห็นได้เท่ากับเห็นด้วยตนเอง ความมหัศจรรย์ของนครวัด มิใช่อยูที่รูปทรง ปราสาทอันโอ่อ่าเพียงอย่างเดียวหากอยู่ที่วัสดุก่อสร้างนั้นเป็นหิน หินซึ่งต้องใช้ พยายามแรงงานของผู้คน เชื่อเหลือเกินว่าหลายชีวิตต้องพลีชีพไปกับการชัก ลากหินมาจากภูเขาพนมกุเลน ซึ่งอยู่ห่างจากนครวัดประมาณ 50 กิโลเมตร กว่าที่จะชักลากหินมาแต่ละก้อน กว่าที่จะสกัดหินให้ได้รูปทรงตามต้องการ กว่าที่จะ เรียงหินให้เข้ารูปทรง และกว่าจะสลักเสลาหินให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ ต้องใช้เวลา ต้องใช้ความพยายาม และความอดทนอย่างยิ่งยวด

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 108)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า นอกจากการชื่นชมความยิ่งใหญ่อลังการของปราสาทนครวัดว่ามีการสลักเสลาหินให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ อย่างน่าอัศจรรย์แล้ว สัจจุมิ ยังยกย่องผู้ก่อสร้างปราสาทนครวัดที่ไม่ใช่เพียงพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ปกครองในครานั้น แต่รวมถึงผู้คนหลายพันคนที่ต้องแลกด้วยชีวิต พลีทั้งกำลังกาย และกำลังใจ ต่อสู้ อดทน เพื่อสร้างสิ่งมหัศจรรย์ให้คนรุ่นหลังและชาวโลกได้ศึกษาและชื่นชม

ต่อมาปราสาทนครธรรมเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในประวัติศาสตร์กัมพูชาในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ด้วยพระองค์ทรงสร้างเมืองพระนครธรรมเป็นพระนครหลวง รวมทั้งสร้างปราสาทที่เป็นโบราณสถานหลายแห่งทั้งในเมืองพระนคร ปราสาทนครธรรม หรือบายน เป็นปราสาทที่มีเอกลักษณ์ต่างจากปราสาทอื่น คือ เป็นรูปปั้นใบหน้าของคน ซึ่งหลุยส์ ฟิโนต์ (Louis Finot) ได้แสดงทัศนะว่า ปราสาทนครธรรมเป็นปราสาทของพระพุทธศาสนา และใบหน้าเหล่านี้เป็นพระพักตร์ของพระพุทธเจ้าและเป็นสัญลักษณ์ของพรหมวิหารธรรม ส่วน พอล มัส (Paul Mus) ได้ยืนยันกับทัศนะของปีแอร์ โลติ (Pierre Loti) ว่าใบหน้าที่อยู่ในปราสาทบายน เป็นตัวแทนของอำนาจที่แผ่ทั่วทั้งสี่ทิศของประเทศ ใบหน้าทั้งหมดนี้ เป็นพระพักตร์ของพระพรหม พระพักตร์ของพระศิวะ พระพักตร์ของพระโพธิสัตว์ และพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า (สุข ชีแดส, 1947: 78-79) ซึ่งใบหน้าของคนที่อยู่ในปราสาทแสดงถึงความขลังน่าอัศจรรย์ใจ ดังที่สัจจุมิ ละออ ได้กล่าวว่า

ฉันมาถึงแล้ว นครธรรม นครธรรมอันรุ่งโรจน์ในอดีต อังกฤษ แปลว่า “เมือง” ธรรม แปลว่า “ใหญ่” รวมความหมายตามอักษรคือ “เมืองใหญ่” ความกว้างใหญ่ของตัวเมืองใหญ่ขนาดไหนนั้น ในเอกสารบอกว่า มีพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ความยาวด้านละ 3 กิโลเมตร ล้อมรอบด้วยกำแพง ภายในกำแพงมีโบราณสถานหลายแห่ง หนึ่งในจำนวนโบราณสถานเหล่านั้นคือ บายน องค์ปราสาทยอดแทงฟ้า แต่ละยอดของปราสาทสลักเสลาพระพักตร์เทพไว้ทั้ง 4 ด้าน ยอดปราสาทจึงเหมือนที่อยู่ของใบหน้าคน และเฝ้ามองคนที่อยู่ในอาณาบริเวณอยู่ตลอดเวลา พระพักตร์นั้นยากตัดสินได้ว่าอยู่ในอารมณ์ใด เหมือนจะยิ้มให้คล้ายจะหยัน ปานคนร้องไห้ มองและคิดได้ไปหมดแล้วแต่คนจะจินตนาการ

(สัจจุมิ ละออ, 2544: 120-121)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปราสาทหินนครวัด นครธม เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความมหัศจรรย์ ความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรเขมรโบราณในอดีต และความแข็งแกร่งของบรรพบุรุษเขมรในการใช้ภูมิปัญญาสร้างสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ซึ่งได้แผ่อิทธิพลต่อไปยังหลาย ๆ ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังที่สัจภูมิได้นำเสนอหลักฐานศิลาจารึกและปราสาทหินต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อันเป็นที่ยืนยันว่าบรรพชนเขมรมีความแข็งแกร่ง ทำให้อาณาจักรแห่งนี้มีความเจริญรุ่งเรือง ดังความว่า

หลักฐานชี้ความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 คือ จารึกต่าง ๆ ที่เชื่อกันว่าจารึกในสมัยของพระองค์ นั่นคือจารึกปราสาทตาเมียนโต จารึกปราสาทพิมาย จารึกด่านปะคำ จารึกทรายฟอง จารึกพิมานอากาศ จารึกปราสาทพระขรรค์ จารึกเมืองมิเชิน นครจำปา และมีจารึกอื่น ๆ อีกมากมาย ล้วนแล้วแต่กล่าวถึงพระเกียรติของพระองค์พระเจ้าชัยวรมันที่ 7

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 73)

และ

จารึกในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ศิลาจารึกเหล่านั้น กระจายอยู่ตามโบราณสถานต่าง ๆ ในกัมพูชา ในประเทศไทยของเราก็พบไม่น้อย ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ทั้งในเขตจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และที่ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ถ้อยคำที่จารึก นอกจากบรรยายความสมบูรณ์พูนสุขของอาณาจักรเขมรแล้ว ยังอำนวยการถวายให้พระมหากษัตริย์พระองค์ต่อ ๆ มาได้อยู่เย็นเป็นสุข

(สัจภูมิ ละออ, 2548: 102)

จากข้อมูลข้างต้น เป็นภาพประวัติศาสตร์กัมพูชาที่เจริญรุ่งเรืองในยุคสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่ปรากฏหลักฐานตามจารึกในปราสาทต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ในยุคเก่าก่อนของประวัติศาสตร์กัมพูชา สัจภูมิในฐานะผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเขมรศึกษา ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะด้านศิลาจารึกได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจารึกในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่ปรากฏหลักฐานอยู่ในประเทศไทยมานำเสนอให้แก่ผู้อ่าน เพื่อแสดงให้เห็นว่ากัมพูชากับไทยเคยมีเขตแดนบางส่วนเป็นผืนแผ่นดินเดียวกัน และผู้คนในอดีตที่อาศัยอยู่ในดินแดนทั้งสองประเทศนี้ มีการ

ติดต่อแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในการดำรงวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้น จากภาพปราสาทนครวัด นครธม และปราสาทหินอื่น ๆ ที่ สัจภูมิ นำเสนอเหล่านี้จะทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของอารยธรรมขอม และรู้จักประเทศ กัมพูชามากกว่าสิ่งที่เป็นในปัจจุบัน

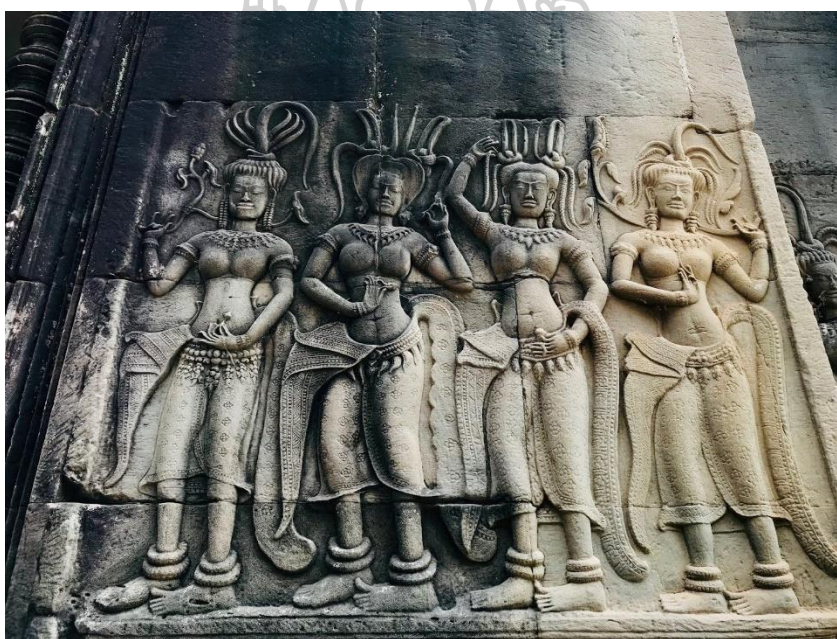
อาจกล่าวได้ว่า ในมุมมองของสัจภูมิในฐานะผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเขมรศึกษามองว่า นครวัด นครธม และปราสาทหินอื่น ๆ เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของบรรพบุรุษชาวกัมพูชา และความเจริญรุ่งเรืองทางสถาปัตยกรรมอันยิ่งใหญ่ในอดีตของประวัติศาสตร์กัมพูชา ส่งผลให้กัมพูชาขึ้นชื่อว่า เป็นอาณาจักรที่ร่ำรวยด้วยโบราณวัตถุ และเป็นแหล่งภูมิปัญญาในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมด้วยหิน ซึ่งจากมุมมองของสัจภูมิดังกล่าวมีความสอดคล้องกับนักวิชาการต่างชาติ เดวิด แชนด์เลอร์ เป็นนักประวัติศาสตร์ชาวตะวันตกที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์กัมพูชาได้กล่าวไว้ว่ากัมพูชาในสมัยพระนครเป็นอาณาจักรรุ่งเรือง เป็นยุคแห่งสันติสุข มีพระมหากษัตริย์ สร้างศาสนสถาน “ร้อยแห่ง” เช่น นครวัด นครธม เกาะแกร์ จากหลักฐานที่ปรากฏตามจารึกต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นการประกาศความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรนี้ (แชนด์เลอร์, 2546: 60) ดังนั้นจากการกล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของบรรพบุรุษเขมรผ่านภาพความเจริญรุ่งเรืองด้านสถาปัตยกรรมของอาณาจักรกัมพูชาด้วยสายตาของสัจภูมิ ละออกจากหลักฐานคือปราสาทหิน

3.1.1.2 เรื่องเล่าจากประติมากรรมเกี่ยวกับภาพสลักภายในปราสาทหิน

กัมพูชา เป็นชาติหนึ่งที่มีความเก่าแก่และมีศิลปวัฒนธรรมที่เคยรุ่งเรืองมาก อาณาจักรอันเก่าแก่แห่งนี้ ได้สร้างและทิ้งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันมีคุณค่าให้ชาวโลกได้เห็นมากมายโดยเฉพาะด้านประติมากรรมเกี่ยวกับภาพสลักบนปราสาทหิน สัจภูมิได้นำเสนอภาพกัมพูชาที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้านประติมากรรมผ่านภาพแกะสลักในปราสาทนครวัด นครธม นับเป็นกลุ่มก้อนปราสาทที่มหึมาปรากฏในประเทศกัมพูชา โดยปราสาทนครวัดสร้างขึ้นเสมือนเป็นแบบภูเขา และตัวปราสาทประกอบด้วยระเบียงคดสี่เหลี่ยมที่มีภาพสลักทั้งหมดสามชั้น ซึ่งภาพสลักเหล่านั้นแสดงให้เห็นถึงศิลปะอันงดงามของเขมรด้วยความกลมกลืนกับสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี ดังภาพสลักฝาผนังของปราสาทหินที่สัจภูมิได้นำเสนอ คือ ภาพสลักนางอัปสร ภาพแกะสลักรamayana และภาพวิถีชีวิตของบรรพบุรุษเขมรโบราณ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบางตอนที่สัจภูมิได้นำเสนอภาพสลักนางอัปสรายอยู่บนฝาผนังในปราสาทนครวัด เพื่อให้เห็นภาพความรุ่งเรืองด้านภาพสลักของศิลปะของเขมรชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังความว่า

ฉันเดินผ่านไป พบทางเข้าสู่ตัวองค์ปราสาทที่เป็นประธานนั้น ด้านซ้ายและขวาของซุ้มประตู เห็นภาพแกะสลักมากมาย ภายในซุ้มนั้นก็มีภาพสลักนางอัปสรในท่ายืนมากมาย นางอัปสรจะตรึงฉันไว้อยู่กับที่เป็นครู่ ก่อนที่จะตัดสินใจไปดูองค์ปราสาทใหญ่ก่อน จากนั้นหันกลับมาดูนางอัปสร และภาพต่าง ๆ ในระเบียง ไฉนภาพจำหลักนางอัปสรหรือนางอัปสรจริงตรึงฉันไว้ คำตอบคือ สรีระของนางอัปสรดูกลมกลึงกลมกลื่น ทรวดทรงองค์เธอแม้จะดูโบราณ แต่ก็เหมือนจะไหวออกมาจากหินที่สลักจริง ๆ

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 112)

(ภาพที่1: ภาพสลักนางอัปสรอยู่ที่นครวัด) <https://search.app/fvMBV5aC65jWMNR36>

จากข้อความข้างต้น เป็นภาพสลักนางอัปสรที่มีรูปร่างสวยงามและยืนในลักษณะร่ายรำท่าต่าง ๆ ที่ดึงดูดใจสัจภูมิให้ต้องหยุดมองความงามของนางอัปสร ซึ่งภาพสลักนางอัปสรเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองด้านประติมากรรมเกี่ยวกับภาพสลักหินของศิลปะเขมรที่มีความงดงามและอยู่เคียงคู่กับตัวปราสาทที่สง่างามมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ปราสาทนครวัดเป็นอุดมคติแห่งชาติกัมพูชา นางอัปสรในปราสาทนครวัดก็เป็นอุดมคติแห่งสตรีกัมพูชาเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงมักจะปรากฏการแสดงของประเทศกัมพูชาเป็นระบำในท่าทางคล้ายกับรูปจำหลักที่ปรากฏบนปราสาทหิน

ซึ่งเป็นการประยุกต์ทำทางมาใช้ในทำรำนั่นเอง และรู้จักกันทั่วไปคือ “ระบำอัปสรา” และถือว่าเป็น การชุบชีวิตนางอัปสราออกมาจากภาพสลักเป็นระบำระดับชาติในเชิงชาติพันธุ์นิยม เพื่อให้เข้าถึง สัญลักษณ์สูงสุดแห่งสตรีกัมพูชา (ออนไลน์: Tradition of Asean (ระบำอัปสรา) อ้างถึงใน บัณฑิต อินทร์คง, 2558: 169-170) ภาพสลักนางอัปสรา จึงเป็นภาพสลักอันทรงคุณค่าและเป็นมรดกของ บรรพบุรุษเขมรที่ฝากไว้ให้ลูกหลานได้สืบสานกันมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากภาพสลักนางอัปสรา สัจภูมิยังได้นำเสนอภาพสลักเรื่องราวรามเกียรติ์ที่แสดงให้เห็นถึง ภาพสลักที่มีความมหัศจรรย์มาก โดยสลักเสลาจากหินให้กลายเป็นรูปร่างอื่น ๆ ไปตามเนื้อหาของ เรื่องที่เป็นเรื่องราวน่าติดตาม ไม่เพียงเท่านั้นลักษณะของภาพแกะสลักดูขรึมขลัง น่าเกรงขาม ดังที่ สัจภูมิกล่าวไว้ว่า

ลงมาชมระเบียบจะเหมาะสมกว่า ที่ระเบียบมีภาพแกะสลักรามเกียรติ์ ภาพสลักเสลาด้วยหิน ดูขรึมขลัง น่าเกรงขาม ศิลปินต้องใช้ความพยายามอย่าง ยิ่งยวดกว่าจะได้แต่ละร่าง แต่ละรูป ที่ฉินยืนอยู่นี้ สมัยเมื่อประมาณเกือบ 1,000 ปีก่อน พวกเขาเหล่าศิลปินทำงานกันก็เดือน ก็ปีกันหนอ ถึงได้ภาพ รามเกียรติ์เป็นเรื่องราว อีกทั้งภาพกษัตริย์ และจอมทัพชาติต่าง ๆ ในสมัยนั้น ไว้ให้เราได้เห็น ได้เรียนได้ศึกษา

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 112-113)

(ภาพที่ 2:ภาพสลักเรียบเกรบนฝาผนังนครวัด)

<https://www.youtube.com/watch?v=VMUelQ-PLPI>

จากข้อความข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงความงดงามของภาพสลักรื่องรามเกียรติ์ที่เป็นวรรณคดีเรื่องหนึ่งที่นับว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมเขมรอันทรงคุณค่าที่บรรพบุรุษได้พยายามสร้าง โดยใช้ความอดทนทั้งกำลังใจและกำลังกายเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และศึกษา รวมทั้งเก็บรักษาไว้เป็นมรดกของชาติต่อไป

นอกจากนี้ ในระเบียงคดของปราสาทหินบายนยังมีภาพแกะสลักเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษเขมรโบราณ ดังสัจภูมิ ได้กล่าวไว้ว่า

ภาพที่เห็นในระเบียงคดของปราสาทบายนส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวชีวิตประจำวันของชาวบ้านธรรมดา ๆ ภาพชีวิตชาวบ้าน เช่น คนตีไก่ในภาพมีชาวบ้าน 2 กลุ่ม นำเอาไก่มาชนกัน แต่ละฝ่ายกำลังชี้ไม้ชี้มือ คงตกลงเรื่องพนันขันต่อ นอกจากนั้นก็มีคนหุงข้าว และฆ่าสัตว์ประกอบอาหาร ...มีภาพของคน

เข้าทำบุญ คนที่ถึงศาลาแล้วนั่งพนมมือไหว้พระป้อ ส่วนคนที่เพิ่งเดินทางมา ก็
ยังสนทนากันอยู่ข้างล่าง

(สังขุมิ ละออ, 2544: 120-123)

และ

ภาพเรื่องเฟื่องฟูนั้นเล่าว่า “ถึงเทศกาลปีใหม่เขาปลูกปะรำใหญ่ขึ้นที่
ตรงหน้าพระราชวัง และตามประทีปโคมไฟสว่างไสวประดับดอกไม้สด และ
ตรงหน้าปะรำนี้ทุกคืนเขาก็ปักหลักสูง ๆ เป็นรูปพระสถูปสี่ห้องค์ ที่ยอดสถูปนี้
เขาจุดพลุและประทัด พอถึงเวลาค่ำ พระเจ้าแผ่นดินก็เสด็จออกประทับดูงาน
และดอกไม้ไฟพลุและประทัดก็จุดขึ้นพร้อมกัน พลุขึ้นขึ้นสูงลิ่วในอากาศ และ
ประทัดซึ่งดอกหนึ่งใหญ่ราวป็นใหญ่ก็ดังกึกก้องกัมปนาทเพียงพระนครไหว”

(สังขุมิ ละออ, 2544: 125)

(ภาพที่ 3 :ภาพสลักวิถีชีวิตของคนอยู่ตีนครม)

<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=7tL4lXdmq8>

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นถึงภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนเขมรในอดีตรวมทั้งมี
เทศกาลปีใหม่ที่เป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของกัมพูชาที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น

เรื่องเล่าจากภาพสลักที่ได้สลักเสลาไว้ในปราสาทนครวัดและได้นำเสนอผ่านสายตาของสังกุมิ ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงอารยธรรม ความเก่าแก่ ความเจริญรุ่งเรือง และความสามารถของบรรพบุรุษกัมพูชา ในสมัยโบราณทั้งในด้านสถาปัตยกรรมด้วยหิน และศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าอย่างมากแก่ผู้คนรุ่นหลัง

อาจกล่าวได้ว่า การนำเสนอภาพประวัติศาสตร์กัมพูชาผ่านโบราณสถานอันวิจิตร นครวัด นครธม ของสังกุมิ ละออบเป็นการยกย่องและชื่นชมกัมพูชาในฐานะเพื่อนบ้านที่ร่ำรวยด้วยโบราณสถานอันเก่าแก่ ซึ่งสอดคล้องกับการนำเสนอภาพการท่องเที่ยวของรัฐบาลกัมพูชา โดยส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวในเมืองเสียมเรียบที่มีโบราณสถาน นครวัด นครธม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด และเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของกัมพูชา อีกทั้งเลือกใช้ตราสัญลักษณ์เป็นภาพนครวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้คำขวัญ Cambodia : Kingdom of Wonder ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการนำเสนอภาพแทนการท่องเที่ยวของกัมพูชาที่สัมพันธ์กับมรดกทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญของประเทศ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาติและต่างชาติให้เข้ามาเยี่ยมชม นอกจากนี้สังกุมิได้แสดงความรู้สึกยอมรับพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ของกัมพูชา ดังพระเจ้า สุริยวรมันที่ 2 และพระเจ้า จัยวรมันที่ 7 ที่เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของอัจฉริยภาพในการคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งบรรพบุรุษของกัมพูชาที่มีความแข็งแกร่งและเสียสละอุทิศจิตวิญญาณในการสร้างสถาปัตยกรรมด้วยหินและประติมากรรมเกี่ยวกับภาพสลักบนปราสาทหิน อันเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่ามหาศาล ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้กลายเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมที่เผยแพร่ทั่วเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เหนือสิ่งอื่นใดภายใต้ประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ ความรุ่งเรืองของกัมพูชาผ่านทัศนคติของสังกุมิทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาจากหลักฐานที่ปรากฏไว้ตามปราสาทต่าง ๆ ทั้งในกัมพูชาและในพื้นที่ประเทศไทยปัจจุบัน โดยต่างคนก็ต่างถ่ายทอดวัฒนธรรมและอารยธรรมซึ่งกันและกัน จึงภาพกัมพูชาไม่ใช่ความเป็นอื่นในสายตาของสังกุมิ ละออบ

3.1.2 การนำเสนอประสบการณ์บาดแผลของกัมพูชาผ่านพิพิธภัณฑ์และวิถีชีวิต

3.1.2.1 เสียงเล่าจากอนุสรณ์สถานทุ่งสังหารเจ็องเอ็กและพิพิธภัณฑ์ตวลเสลง

ยุคกัมพูชาประชาธิปไตยหรือ ยุคเขมรแดงเป็นประวัติศาสตร์บาดแผลของกัมพูชาที่ทั่วโลกรับรู้ สังกุมิได้ให้ภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์บาดแผลผ่านเสียงเล่าจากอนุสรณ์สถานทุ่งสังหารเจ็องเอ็กและพิพิธภัณฑ์ตวลเสลงที่เป็นสถานที่ประวัติศาสตร์ของกัมพูชาที่ยังคงเหลือไว้หลังจากสงครามกลางเมือง โดย ทุ่งสังหารเจ็องเอ็ก” หรือ Killing Fields เป็นทุ่งสังหารหรืออนุสรณ์

สถานที่ระลึกถึงการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวกัมพูชาอยู่ห่างจากตัวเมืองพนมเปญไปทางทิศตะวันออกประมาณ 25 กม. สภาพเป็นท้องทุ่ง เมื่อเข้าไปใกล้จะเห็นยอดอาคารจัตุรมุขสูงตระหง่าน ในอาคารนั้นมีห้วกะโหลกวางอยู่บนชั้นทั้งหมด 12 ชั้น ชั้นใต้สุดยังมีเสื้อผ้าของผู้ที่เสียชีวิตกองอยู่ เดินเข้าไปใกล้กลิ่น อับ สาบสาง กลิ่นอายเหล่านั้นล้วนเป็นกลิ่นอายจากการฆ่าฟันของสงครามกลางเมืองยังคงเหลือไว้ในยุคเขมรแดง ส่วน“ตวลเสลง” (Tuol Sleng) เป็นคุกขังนักโทษ สถานที่แห่งนี้ที่เดิมเป็นโรงเรียนมัธยม เมื่อเขมรแดงเข้ายึดอำนาจสำเร็จ ก็ได้ดัดแปลงมาเป็นคุกขังนักโทษ เช่นนักการเมือง ปัญญาชนชาวต่างชาติ และผู้คนที่เขมรแดงคิดว่าเป็นศัตรู ใน“คุกตวลเสลง” มีห้องขังนักโทษ เตียนนอน และซัปดาห์ต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับทรมานนักโทษ และรูปภาพผู้เสียชีวิตมากมายที่เป็นภาพขาวดำติดเพื่อประจานความโหดร้ายของผู้ฆ่า

จากภาพดังกล่าวที่สัจภูมิ ละออ นำเสนอเป็นประวัติศาสตร์อันแสนเจ็บปวดของชาวกัมพูชาผ่านเหตุการณ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวกัมพูชาที่มีอนุสรณ์สถานทุ่งสังหารเจืองเอ็กและพิพิธภัณฑสถานตวลเสลงเป็นหลักฐานยืนยัน เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ว่า เป็นโศกนาฏกรรมอันเลวร้ายที่สุดของชาวกัมพูชาทำให้คนนับล้านต้องเสียชีวิต และมากกว่า 7 ล้านคนต้องทนทุกข์ทรมาน ต้องใช้ชีวิตด้วยความหวาดกลัวและไม่มีอิสรภาพ ด้วยผู้นำเขมรแดงเชื่อทฤษฎีการปกครองที่ว่าทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกันในสังคม กล่าวคือ ไม่มีคนจน ไม่มีคนรวย ทุกคนอยู่ในสังคมต้องเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นการตีความจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้ผู้คนที่มีความรู้ นักวิชาการ ปัญญาชน และผู้มั่งคั่งทั้งหลายต้องถูกฆ่าเพราะถือว่าเป็นศัตรูของผู้นำเขมรแดง ดังความว่า

คนที่ถูกฆ่าตามคำสั่งนั้น และห้วกะโหลกอยู่เบื้องหน้าฉันตอนนี้ ส่วนใหญ่แล้วเล่าขานกันว่าเป็นชาวพนมเปญ ทั้งนักวิชาการ ปัญญาชน และผู้มั่งคั่งทั้งหลาย สาเหตุที่ฆ่าคนกลุ่มนี้ ก็เพราะว่าต้องการจัดระเบียบสังคมในกัมพูชาใหม่ เพื่อให้มีความเท่าเทียมกันระหว่างคนในสังคมตามความเชื่อและการตีความจากลัทธิคอมมิวนิสต์ของผู้นำเขมรในสมัยนั้น บางหลุมที่ฝัง เจ้าหน้าที่ที่ขุดพบว่ามีอยู่ถึง 200 โคร่งกระดูก แต่ไม่มีหัว หัวหายไปไหนนั่น หายไปได้อย่างไร ฆ่าแล้วทำไมต้องเอาหัวไปทิ้งที่อื่นด้วย ลองคิดและจินตนาการกันเองก็แล้วกัน ช่วงที่เขมรแดงครองอำนาจ ระหว่างปี พ.ศ. 2518-2522 นั้น กล่าวกันว่าประชากรเขมรถูกฆ่าไปประมาณ 3,000,000 คน

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 44-45)

จากข้อความจะเห็นได้ว่า โศกนาฏกรรมอันเลวร้ายที่เกิดขึ้นนี้ เพราะปัญหาการเมืองภายในประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นบทเรียนของการเมืองกัมพูชาในการแย่งชิงอำนาจของผู้นำที่ก่อให้เกิดสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ร่วมชาติกันเองอย่างโหดเหี้ยม โดยพวกเขาไม่ได้กระทำอะไรผิด การกระทำของผู้นำเขมรแดง ส่งผลให้กัมพูชาเผชิญกับหายนะอย่างร้ายแรง ชาวกัมพูชาต้องใช้ชีวิตบนความเจ็บปวดทรมานทุกขุทรมาน ประเทศชาติต้องตกต่ำและยากจนที่สุดในหน้าประวัติศาสตร์ ชาตีกัมพูชาต้องเริ่มพัฒนาประเทศจากศูนย์ขึ้นมาใหม่ทุกอย่าง อีกด้านหนึ่งจากภาพความโหดเหี้ยมของผู้นำเขมรแดงที่สร้างโศกนาฏกรรมอันเลวร้ายให้แก่ชาติตนเองนั้น ทำให้สังคมเกิดความรู้สึกโศกสลดและเห็นอกเห็นใจชาวกัมพูชาที่บาดเจ็บพลทางประวัติศาสตร์ของประเทศกัมพูชา ดังความว่า

ไม่ยากเชื่อเลยว่า ประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาพุทธกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ จะกล้าประหัตประหารเพื่อนร่วมเผ่าพันธุ์ได้เป็นล้านคน แต่ความจริงก็คือความจริง และเป็นความจริงที่เกิดขึ้นแล้วในประเทศกัมพูชา ฉันทวาดสายตาไล่จากชั้นล่างสุดขึ้นบน แล้วจากด้านบนลงล่างอย่างช้า ๆ กะโหลกแต่ละอัน หมายถึงหัวคนหนึ่งหัว ทั้งหมดที่แออัดกันอยู่นั้น ถ้าหัวกะโหลกบ่นออกมาได้ พวกเขาจะบ่นออกมาว่าอึดอัดเหลือเกิน ขยับขยายให้ช้าหน่อยได้ไหม แต่เหนือค้ำบ่นเหล่านั้น เขาคงร้องต่อชาวโลกว่า เขาผิดอะไรที่ฆ่าเขาเหมือนผักเหมือนปลา ใครจะเสวยอำนาจ ใครจะเสียอำนาจเขาต้องเป็นผู้รับผิดชอบด้วยกระนั้นหรือ

(สังภูมิ ละออ, 2544: 40)

และอีกตัวอย่างหนึ่ง

ทุกประเทศผ่านสงคราม แต่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คงไม่มีประเทศไหนสร้างความขมขื่นได้เท่ากับกัมพูชา เพราะคนที่ตายส่วนใหญ่เกิดจากน้ำมือของคนเชื้อชาติเดียวกัน และฆ่ากันเองเพราะความคิดเห็นไม่ไปด้วยกัน ในเรื่องลัทธิการปกครอง แน่นอนเกิดเพราะอำนาจของคนไม่กี่คน

(สังภูมิ ละออ, 2548: 97)

จะเห็นได้ว่า ประวัติศาสตร์บาดแผลของกัมพูชาเป็นประวัติศาสตร์ที่โหดร้าย ทารุณ ไร้มนุษยธรรมของกลุ่มคอมมิวนิสต์เขมรแดง ซึ่งเกิดขึ้นเพราะปัญหาการเมืองภายในประเทศและนับเป็นบทเรียนของการเมืองกัมพูชาในการแย่งชิงอำนาจของผู้นำที่ทำให้บ้านเมืองต้องเผชิญกับ

หายนะ ตกต่ำและยากจนที่สุด ชาวกัมพูชาต้องทนทุกข์ทรมานทั้งกายและจิตใจ แม้ว่าภาพดังกล่าวที่ สัจภูมินำเสนอแฝงไว้ด้วยความหดหู่ โหดร้ายและสะเทือนใจ แต่ภายใต้ความทุกข์ทรมานจากบาดแผล นั้น ทำให้เห็นถึงทัศนะของสัจภูมิที่มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจต่อชาวกัมพูชาที่ต้องประสบเหตุการณ์ บาดแผลอันเลวร้ายแบบนี้ ดังนั้นจากเสียงเล่าผ่านอนุสรณ์สถานทุ่งสังหารเจืองเอ็กและพิพิธภัณฑ คุกตวลเสลง ส่งผลให้ผู้อ่านชาวไทยได้เห็นภาพกัมพูชา และเข้าใจถึงความลำบากของกัมพูชามาก ยิ่งขึ้นจากตัวตนของชาวกัมพูชาเองผ่านมุมมองของสัจภูมิ ละออ

3.1.2.2 “พวกเขา” คือผู้ยืนหยัดหลังประวัติศาสตร์อันเจ็บปวด

ระบอบเขมรแดง ทำให้ชาวกัมพูชาเกิดความเสียหายอย่างมากที่สุด สิ่งที่เหลือคือความบอบ ข้ำทางจิตใจ เด็กกำพร้า แม่หม้าย ผู้บาดเจ็บ ผู้พิการ และระเบิดที่อยู่เกือบทุกพื้นที่ในประเทศ ชาติ กัมพูชาต้องเริ่มต้นจากศูนย์ขึ้นมาใหม่ทุกอย่าง จากบาดแผลทางประวัติศาสตร์ของชาวกัมพูชาได้ นำไปสู่การนำเสนอภาพชีวิตของชาวกัมพูชาหลังประวัติศาสตร์อันเจ็บปวดผ่านมุมมองของสัจภูมิ ละออ เนื่องจากสัจภูมิได้ลงไปสัมผัสกับวิถีชีวิตหรือสนทนากับชาวกัมพูชาที่รอดชีวิตจากการฆ่าล้าง เผ่าพันธุ์ ส่งผลให้สัจภูมิได้รับรู้ถึงเรื่องราวชีวิต การต่อสู้กับความลำบากของชาวกัมพูชาหลังจากยุค เขมรแดงได้ล่มสลาย จึงทำให้สัจภูมิมองว่า ชาวกัมพูชาเป็นนักสู้ ขยัน อดทน ดิ้นรนทำมาหากินเพื่อ เลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว โดยกลุ่มแรก เป็นกลุ่มคนปกติหรือประชาชนทั่วไปที่สามารถทำงาน เลี้ยงชีพด้วยตนเองได้ เช่น ช่างถ่ายภาพตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง คนรับจ้าง ขนของ ค้าขาย ประมง และเกษตรกร ดังความว่า

ยามเช้าที่ท้องฟ้าเป็นไข ฉันทกระวีกระวาดออกจากโรงแรม รีบนั่งรถ มอเตอร์ไซด์รับจ้างจากอำเภออรัญประเทศสู่ตลาดโรงเกลือ หวังว่าจะได้ดูคลื่น ชาวเขมรที่หลังไหลกันเข้ามาทำมาค้าขายในตลาด หวังที่วาดไม่พลาดหวัง คลื่นชาวเขมรนับพัน ชะเง้อรอเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน คล้ายแรงกดดันอันไพศาล น้ำเหนือเขื่อนที่กำลังจะพ่นพุ่งไปเบื้องหน้า ใครไม่เคยเห็น ฉันว่าว้าง ๆ น่าจะ ลองมานั่งบริเวณ “แดนชนแดน” ดูบ้าง แม่ดินฟ้าอากาศจะเป็นอย่างไร ดวงใจ ที่ไหวเต้นต้องกิน ต้องใช้ ต้องชวนขายทำมาหากิน อย่างน้อยก็เพื่อความ จำเป็นพื้นฐาน เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญให้พวกเขาต้องทำ ทำมาอย่างต่อเนื่อง และยังทำอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 15-16)

จากข้อความข้างต้น จะแสดงให้เห็นความขยันขันแข็งของชาวกัมพูชาที่ต้องต่อสู้อดทนดิ้นรน ทุกความลำบากในการประกอบอาชีพที่เป็นอาชีพสุจริตเพื่อเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัว ท่ามกลาง ประเทศกำลังฟื้นฟูขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นคนที่พบสภาพที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เนื่องจากหลังสิ้นสุด สงครามกลางเมืองโครงสร้างพื้นฐานของประเทศถูกทำลายทั้งหมด ผู้คนที่รอดชีวิตต้องสูญเสีย ครอบครัว ญาติพี่น้องรวมทั้งทรัพย์สินอื่น ๆ และที่สำคัญต้องกลายเป็นคนพิการ ไม่มีที่พึ่งพาอาศัย จนต้องเป็นขอทานตามสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อหารายได้ประทังชีวิต ดังความว่า

...เสียงขลุ่ยก็ดังวิเวกกังวาน ใครหนอช่างหาญนำเอาขลุ่ยมาเป่าใน สถานที่อันขริบขลัง เพลงขลุ่ยนั้นสร้างบรรยากาศให้เศร้าสร้อย หดหู่โง้ง ผ่าน กำแพงขึ้นออกไป เห็นคนเป่าขลุ่ยแต่ไกล เขาเป็นชายชราและตาพิการ เบื้องหน้ามีหมวกหงายไว้ 1 ใบใกล้ ๆ เมื่อฉันเดินเข้าไปถึงชายผู้นั้นยังไม่ หยุดเป่าขลุ่ย แต่พอหย่อนเงินลงไปในขันเท่านั้น เขาก็หยุดแล้วพนมมือบ่นเป็น ภาษาเขมร คงให้พร เขาใส่เสื้อคอกลมสีกากี กางเกงขายาวสีน้ำเงิน ร่างกาย กายำของเขายกให้รู้ว่าได้ผ่านชีวิตมาอย่างทรหด ฉันอดคิดไม่ได้ว่าทำไมตา และขาต้องพิการแถบเดียวกันด้วย จากหมวกและเสื้อของเขา เขาอาจจะเคย เป็นทหารฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในเขมร 4 ฝ่าย แล้วโดนกับระเบิดจนพิการ

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 147-148)

จะเห็นได้ว่า หลังจากระบอบเขมรแดงได้ล่มสลาย ชาวกัมพูชาต้องยืนหยัดสู้ เพื่อกอบกู้ ประเทศชาติขึ้นมาใหม่ แม้ว่าจะเป็นคนพิการหรือกลุ่มคนปกติทั่วไปก็ต้องดิ้นรนในการใช้ชีวิต ชาวกัมพูชาทุกคนต้องอดทนทุกความลำบากในการประกอบอาชีพเพื่อให้ตนเองและครอบครัวสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ จากการสัมผัสและรับรู้ถึงความแข็งแกร่ง ความเป็นนักสู้ของชาวกัมพูชาทำให้ เห็นถึงความรู้สึกชื่นชมและนับถือจิตใจชาวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออกับสิ่งที่พวกเขาดิ้นรนในการใช้ ชีวิตท่ามกลางประเทศที่ยากจนที่สุด ซึ่งในทัศนคติของสัจภูมิมองว่า “พวกเขา” คือผู้ยืนหยัดประเทศ หลังประวัติศาสตร์อันเจ็บปวด

อาจกล่าวได้ว่า แม้ประวัติศาสตร์บาดแผลของกัมพูชาจะเป็นประวัติศาสตร์ที่ชาวโลคมองว่า โหดร้าย ทารุณ เป็นโศกนาฏกรรมที่เต็มไปด้วยการเข่นฆ่าทำลายล้างกันเอง โดยหลงเหลือร่องรอย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อย่าง พิพิธภัณฑ์คุกตวลเสลง และอนุสรณ์สถานทุ่งสังหาร

เจื่องเอ็กที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก แต่ในมุมมองของสังคมภายใต้ประสบการณ์ความเจ็บปวดผ่านวิถีชีวิตของชาวกัมพูชา ได้มองเห็นถึงความแข็งแกร่ง ความเป็นนักสู้ ความพยายามดิ้นรนของชาวกัมพูชาที่ต้องการกอบกู้ประเทศชาติและชีวิตตนเองขึ้นมาใหม่หลังจากความภยันตราย ภาพเหล่านี้แม้จะแฝงไว้ด้วยความหดหู่และสะเทือนใจ แต่ในอีกด้านหนึ่งสังคมก็ได้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกชื่นชมและนับถือต่อความอดทน ต่อสู้ของชาวกัมพูชา รวมทั้งความเห็นอกเห็นใจไม่ต่างกัน

3.2 ภาพกัมพูชาในฐานะบ้านพี่เมืองน้องกับไทย

ภาพกัมพูชาในฐานะบ้านพี่เมืองน้องกับไทย สังคม ได้แสดงให้เห็นผ่าน 3 ภาพ ได้แก่ 1. ภาพในเชิงกายภาพที่ไทยและกัมพูชามีพรมแดนติดกัน 2. ภาพประวัติศาสตร์การเมืองที่มีความสัมพันธ์กันมายาวนาน และ 3. ภาพศิลปวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ภาพในเชิงกายภาพที่ไทยและกัมพูชามีพรมแดนติดกัน

ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชามีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกัน โดยความยาวประมาณ 800 กิโลเมตร ตลอดแนวเขตแดนทั้งพื้นที่ทางบกและทางทะเล ดังความว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้น เราเป็นเพื่อนบ้านกันมาแสนนาน ปัจจุบันเรามีแผ่นดินติดกันตั้งแต่ช่องบก อ.น้ำยืน จ.อุบลราชธานีถึงบ้านหาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด ระยะทางรวมแล้วประมาณ 800 กิโลเมตร ชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีเทือกเขาพนมดงรักทอดตัวกัน

(สังขุมิ ละออ, 2544: 19)

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดเชิงกายภาพระหว่างไทยและกัมพูชา ส่งผลให้คนทั้งสองประเทศมีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว เป็นต้น ตามประวัติศาสตร์ไทยกับกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นตามปราสาทหินต่าง ๆ หรือพบจารึกต่าง ๆ ที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งปราสาทเหล่านั้นมีลักษณะเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกับปราสาทหินอื่น ๆ อยู่ในประเทศกัมพูชา ดังนั้น สามารถอนุมานได้ว่า ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ระหว่างทั้งสองประเทศในอดีตเคยเป็นเขต

แดนที่มีบางส่วนเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันยังไม่ได้แบ่งแยกหรือปักปันเขตแดน แต่ช่วงเวลาต่อมา จึงทำให้คนทั้งสองประเทศถูกแบ่งแยกกัน สัจภูมิ ได้แสดงความคิดเห็นนี้ได้อย่างชัดเจน ดังความว่า

เมื่อมองไปรอบ ๆ ภาย เจ้าหน้าทีไทยบางคนก็ไม่ได้แตกต่างกัน ทั้งรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณ เพราะเส้นเขตแดนแท้ ๆ ทำให้เราแบ่งพวกแบ่งพันธุ์ ทั้ง ๆ ที่เราจะแยกไม่ออกว่า ใครมีเชื้อสายมาจากใครบ้าง เพราะเราไปมาหาสู่กันนับพันปี

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 16)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยกับกัมพูชามีความใกล้ชิดกันในเชิงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ตั้งแต่อดีตนับพันปี และมีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในการดำรงชีวิต จนกระทั่งมีการจัดเส้นพรมแดน แต่คนทั้งสองประเทศก็มีความใกล้ชิดสนิทสนม ไปมาหาสู่กันเพื่อทำมาหากินเหมือนเดิม นอกจากนี้ การมีสภาพภูมิศาสตร์พรมแดนติดกัน มีผลถึงการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งคนไทยและคนกัมพูชา มีลักษณะรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณใกล้เคียงกัน และความมีรูปร่างหน้าตาไม่แตกต่างกันนี้เองที่เน้นย้ำความเป็นคนกลุ่มเดียวกัน เป็นพื้นที่ผสมผสานทางชาติพันธุ์เกินกว่าที่จะนับว่าเป็นคนอื่นคนไกลได้

การที่มีสภาพภูมิศาสตร์พรมแดนติดกันไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ลักษณะรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณใกล้เคียงกันเท่านั้น แต่ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ทางสายเลือดระหว่างไทยกับกัมพูชา กล่าวคือ ชาวไทยกับชาวกัมพูชาได้สร้างครอบครัวด้วยกัน สัจภูมิ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ดังความว่า

ถ้าจะถามถึงความสัมพันธ์ในปัจจุบัน เฉพาะชาวพระตะบองกับไทยก็มีไม่น้อยเหมือนกัน เพราะเราไปหาสู่กันง่าย ชาวพระตะบองไม่น้อยเข้ามาค้าขายที่ตลาดโรงเกลือ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว หลายคู่พบรัก และแต่งงานกัน ลูกสาวของโสง สาเรียม ก็เช่นกัน โสง สาเรียมได้ลูกเขยเป็นชาวอรัญ วันดีคืนดีก็มาเยี่ยมเยียนหลาน ๆ ที่ฝั่งไทยเสียคราวหนึ่ง แต่ถ้าเป็นเทศกาลงานบุญ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา หรือสงกรานต์บางครั้งลูกก็หอบหลานมาเยี่ยมเยียนถึงบ้าน

(สัจภูมิ ละออ, 2548: 48)

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งของคนไทยและกัมพูชาที่มีพรมแดนติดกันและได้สร้างสะพานความรัก เพื่อไปมาหาสู่กันเป็นญาติมิตรกัน ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ลักษณะเครือญาติ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ไทยกับกัมพูชาไม่เพียงแต่เป็นประเทศที่มีพรมแดนติดกันเท่านั้น หากยังเป็นประเทศที่มีความคล้ายคลึงกันทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะ “อาณาบริเวณพื้นที่ชายแดน” (Borderland) ในปัจจุบัน ผู้คนในอดีตที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณดังกล่าวไม่เพียงแต่มีการเดินทางติดต่อสัมพันธ์กันอย่างเสรี เพราะผู้คนเหล่านั้นต่างมีวัฒนธรรมหรือวิถีดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นภาษา ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ นำมาซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลายทั้งความสัมพันธ์ที่ดีผ่าน รูปแบบของเครือญาติ การแต่งงาน ญาติพี่น้อง เพื่อน ผู้รับอุปถัมภ์-ผู้ให้อุปถัมภ์ (สมหมาย ชินนาค, และกาญจนา ชินนาค, 2559: 1)

3.2.2 ภาพประวัติศาสตร์การเมืองที่มีความสัมพันธ์กันมายาวนาน

ไทยกับกัมพูชานอกจากเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดกันแล้ว ไทยกับกัมพูชายังมีความสัมพันธ์ทางการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในการศึกษาภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองระหว่างไทยกับกัมพูชา ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

3.2.2.1 ภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองยุคสมัยพระนคร

ในด้านประวัติศาสตร์การเมืองไทยกับกัมพูชาที่มีความผูกพันกัน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยกับกัมพูชาที่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองตั้งแต่อดีต นับตั้งแต่ยุคสมัยพระนครที่กัมพูชามีความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดตลอดจนถึงปัจจุบัน โดยสังขุมิได้นำเสนอภาพสลัก “เสียมกุก” ที่เป็นภาพแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างไทยกับกัมพูชา กล่าวคือ ภาพสลัก “เสียมกุก” ที่ปรากฏอยู่บริเวณระเบียงด้านขวาของปราสาทนครวัด ซึ่งเป็นภาพขบวนทัพสยามจอมทัพสยามอยู่ในท่าพร้อมเหนี่ยวนำวธนู ทหารนั่งอยู่ค่อข้าง ถืออาวุธคล้ายหอกอยู่ในมือขวา ประดาขุนศึกถือหอกเดินไปเป็นขบวน โดยภาพสลักนี้ นักวิชาการไทย จิตร ภูมิศักดิ์ (อ้างถึงใน สังขุมิ ละเอียด, 2546: 150) ได้เขียนไว้ในความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอมว่า “ภาพชาวสยามกุกที่เข้าขบวนทัพหน้ากองทัพลวงของศรีสุริยวรมันที่ 2 ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป็นกองทัพเสียมแห่งลุ่มน้ำกก เพื่อไปช่วยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ทำสงครามกรุงศรีวิชัยของจามปา คือ พวกขอมรบกับพวกจาม ในการทำสงครามครั้งนี้พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ได้รับชัยชนะ จึงได้จำหลักภาพการกระทำพิริยชาติราทัพของตนไว้บนระเบียงเทวสถานนครวัดนี้”

จากภาพที่ได้กล่าวข้างต้นที่สังภูมิ นำเสนอมีความสอดคล้องกันกับ ชิม สุเพียกตรา นักวิชาการชาวกัมพูชาได้เขียนในหนังสือเรื่อง *ทำลายความลับปราสาทนครวัด* (Angkor Wat Revealed) ว่าภาพสลักนี้เป็นเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจที่สุด เพราะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ครั้งแรกที่ปรากฏชนชาติไต (ไทย / สยาม) ที่อยู่อาศัยในดินแดนแห่งอาณาจักรขอมในสมัยโบราณ และได้สรุปความว่า ในรัชสมัยของพระเจ้า สุริยวรมันที่ 2 ภาพสลักขุยมุกหรือสยาม/ไทย เป็นกองกำลังทหารเกณฑ์สยาม (ชิม สุเพียกตรา, 2015: 137-138) ซึ่งจากหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่า ขอมหรือเขมร และเสียมหรือสยามมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ตั้งแต่อดีตในด้านการเมืองการปกครอง

3.2.2.2 ภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์

นอกจากการร่วมมือให้ความช่วยเหลือกันในด้านสงครามยุคพระนครจากหลักฐานภาพสลักของ “เสียมมุก” แล้ว สังภูมิ ยังแสดงให้เห็นถึงความผูกพันในด้านประวัติศาสตร์ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ให้การพักพิงแก่องค์รัชทายาทเขมร “นักร้องเอง” ก่อนรัชกาลพระบาทองค์เอง (ค.ศ. 1779-1769) ราชวงศ์ของกัมพูชาที่มีความวุ่นวายในเรื่องราชสมบัติ ในเวลานั้นพระบาทองค์เองเพิ่งมีพระชนม์ 6 พรรษา สมเด็จพระเจ้าฟ้ามูได้ขึ้นเป็นผู้สำเร็จราชการ รัฐบาลหัว เป็นกลาโหม และแบน เป็นยมราช โดยยมราชแบนทะเลาะกับสมเด็จพระเจ้าฟ้ามู ทำให้ยมราชแบนหนีไปสยาม เวลาต่อมาในปี ค.ศ. 1782 ยมราชแบนและกลาโหมหัวได้ร่วมกันคิดฆ่าสมเด็จพระเจ้าฟ้ามู เมื่อฆ่าสมเด็จพระเจ้าฟ้ามูได้สำเร็จแล้ว ยมราชแบนก็ได้ฆ่ากลาโหมหัวต่ออีกเวลานั้น ออกญาอรุณ ผู้มีอำนาจอยู่โตงตมม ได้ยกทัพมาจับยมราชแบนแต่ต่อสู้ไม่ชนะยมราชแบนได้หนีไปสยามอีกครั้ง นำทั้งพระราชกุมาร พระองค์เองไปด้วย สยามได้ให้พระองค์เองอยู่ในเมืองสยามจนถึงปี ค.ศ. 1794 จึงพระราชทานให้พระองค์มาปกครองกัมพูชา (เจีย อวม, ไผ เวง และโซม เอ็ม, 1973: 115)

จะเห็นได้ว่าเจ้าชายองค์น้อยของกัมพูชาที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ในประเทศไทยจนถึงพระองค์ทรงเจริญพระชันษาและได้ทรงผนวชแล้ว จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้นักร้องเอง กลับไปปกครองกรุงกัมพูชา โดยได้รับพระราชทานนามว่า “สมเด็จพระนารายณ์รามธิบดี ศรีสุริโยพรรณ บรมสุรินทราหูจักรพรรดิราช บรมนาถบพิตร” (สังภูมิ ละออ, 2553: 90-91)

จากภาพประวัติศาสตร์ที่น่าเสนอผ่านงานเขียนของสังภูมิทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างพระราชวงศ์ไทยกับพระราชวงศ์กัมพูชาที่ให้ความช่วยเหลือเสมือนพ่อกับลูก กล่าวคือ

พ่อดูละลุ ให้การศึกษาเล่าเรียนแก่ลูก ซึ่งนักร้องเองได้เข้ามาบวชเรียนและเติบโตในราชสำนักไทย ตั้งแต่วัยเยาว์ จึงได้รับเอาวัฒนธรรม ประเพณี และระสนิยมแบบไทยจากราชสำนักไทย ในเมื่อพระองค์กลับมาปกครองแผ่นดินกัมพูชา พระองค์มีความผูกพันและมีทัศนคติที่ดีต่อพระบรมวงศานุวงศ์สยามอย่างมาก ในรัชกาลพระองค์เองเมืองเขมรอยู่ภายใต้การดูแลของสยาม และนำโดยขุนนางเขมรคือ สมเด็จพระเจ้าฟ้า (ปก) ซึ่งมีความจงรักภักดีต่อพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลก ต่อมาในต้นของรัชกาลพระองค์ จันทร ซึ่งเป็นพระราชโอรสองค์โตของพระองค์เอง สมเด็จพระเจ้าฟ้าปกได้ส่งกองทัพเขมรจำนวนหนึ่ง หมิ่นคนไปช่วยสยามต่อสู้รบกับพม่า (อุบ เชา ชูฮา, 2018: 7) จากหลักฐานดังกล่าวนี้ ยิ่งทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นทางประวัติศาสตร์ด้านการเมืองระหว่างไทยกับกัมพูชามากขึ้น

ภาพประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่นำเสนอผ่านสายตาของสัจภูมิ จะส่งผลให้ผู้อ่านเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างราชวงศ์ทั้งสอง อาณาจักรนี้ที่มีต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้

3.2.2.3 ภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองยุคปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชายังคงมีอยู่ทั้งในด้านการเมือง ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว สัจภูมินำเสนอความสัมพันธ์ ความเป็นมิตรไมตรีที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในด้านทางการเมือง ด้วยมีการร่วมมือจากหน่วยงานรัฐบาลไทย หรือองค์กรอิสระของไทยกับหน่วยงานรัฐบาลกัมพูชาเพื่อกระชับความสัมพันธ์ในพื้นที่พรมแดนและทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศมีความสะดวกสบายมากขึ้น ดังความว่า

นายกสมาคมวัฒนธรรมไทย-กัมพูชาก็กล่าวตอบด้วยเสียงเรียบนุ่มว่า สมาคมวัฒนธรรมไทย-กัมพูชาเห็นว่า การบูรณะซ่อมแซมเจดีย์ผู้ว่าฯ จะช่วยกระชับความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจระดับประชาชนของทั้งสองประเทศ จึงเห็นควรให้การสนับสนุนเงินซ่อมแซมเจดีย์ผู้ว่าฯ เป็นจำนวน 1,069,000 บาท สิ่งนี้จะเป็นสัญลักษณ์ของความร่วมมืออันดีระหว่างไทยกับกัมพูชา และยังเป็นกิจกรรมหนึ่งของการเฉลิมฉลองในวาระครบรอบ 60 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-กัมพูชาในปี พ.ศ. 2553 อีกด้วย

(สัจภูมิ ละออ, 2553: 106)

ในด้านของความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา นาย ชโลธร เภาวิบูล เปิดใจ เรื่องการดำเนินกิจกรรม กระชับสรัยสัมพันธ์ไทยกับกัมพูชาว่า ไทยกับกัมพูชา เป็นประเทศเพื่อนบ้านกัน มีการไปมาหาสู่กันมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ดังนั้นเรื่องการไปมาหาสู่กัน เราควรพัฒนาให้คล่องตัวยิ่งขึ้น เพื่อให้ความสะดวกสบายต่อประชาชนของทั้งสองประเทศ สรัยสัมพันธ์ไทยกับกัมพูชา ไม่ว่าจะเรื่องช่วยซ่อมจวนผู้ว่าฯ จังหวัดพระตะบอง หรือเอื้อไมตรีกันด้านใด ล้วนแต่เป็นผลมาซึ่งความสงบสุขของคนทั้งสองประเทศทั้งสิ้น

(สัจภูมิ ละออ, 2553: 111)

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีของไทยกับกัมพูชาในแง่ของการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าและทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น อีกด้านหนึ่งการให้ภาพความช่วยเหลือในพื้นที่ที่เป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับไทยในอดีตที่สัจภูมินำเสนอจะเป็นการสร้างมุมมอง ทศนคติที่ดีของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ติดกันให้มีความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น และเป็นการช่วยบรรเทาทัศนคติที่เป็นเชิงลบของทั้งสองประเทศ ถ้าหากนำภาพประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันมาพิจารณาเปรียบเทียบกับบริบทสังคมในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชามาตั้งแต่วันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ.1950 ทั้งสองประเทศมีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนา และรูปแบบการดำรงชีวิตของประชาชนที่คล้ายคลึงกัน มีความสัมพันธ์ในระดับประชาชน โดยเฉพาะประชาชนบริเวณแนวชายแดนที่ใกล้ชิดและมีการแลกเปลี่ยนทางการค้าปริมาณมาก (ชนิดาภา ชะลอวงษ์ และคณะ, 2559: 204)

ดังนั้น ภาพประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันที่นำเสนอผ่านงานเขียนของสัจภูมิ ละออ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในด้านการเมืองเพื่อพัฒนาประเทศชาติให้ไปด้วยกัน และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระดับประชาชนที่มีพื้นที่พรมแดนติดกันให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นเพื่อนบ้านที่อยู่เคียงข้างกันอย่างมีความสุข

จะเห็นได้ว่า ภาพประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทางการเมืองของไทยกับกัมพูชา มีความผูกพันกันตั้งแต่ยุคพระนครเป็นยุคประวัติศาสตร์ที่กัมพูชามีความรุ่งเรืองสูงสุดดังหลักฐานจากภาพสลัก “เสียมกุก” ต่อมาในยุคต้นรัตนโกสินทร์ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างราชวงศ์ไทยกับราชวงศ์กัมพูชา จนถึงในยุคปัจจุบันได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงพัฒนาประเทศของ

หน่วยงานรัฐที่มีความร่วมมือซึ่งกันและกันในพื้นที่พรมแดนติดกัน เพื่อให้ประชาชนทั้งสองฝ่ายมีความสุข และสะดวกสบาย ซึ่งภาพประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นภาพที่เน้นย้ำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาว่าเป็นเพื่อนบ้านที่ดีและเป็นพี่น้องที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3.2.3 ภาพศิลปวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน

ด้วยเหตุว่าไทยกับกัมพูชามีพรมแดนติดกัน มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ที่ผูกพันกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่สัจภูมิ ใช้ยืนยันความเป็นบ้านพี่เมืองน้องของไทยกับกัมพูชาแล้ว สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ประชาชนทั้งสองประเทศมีลักษณะทางกายภาพ ความเป็นอยู่ และศิลปวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งสัจภูมิได้นำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกัน อันเป็นผลพวงมาจากความใกล้ชิดของทั้งสองประเทศ ดังความว่า

“เจ้าบรม” เลือกร้างวังเขมรินทร์อันเป็นพระราชวังทั้งดงาม
 ผังการก่อสร้างกล่าวกันว่าได้อิทธิพลไปจากวัดพระแก้วของไทย แต่มี
 นักวิชาการบางสำนักบอกว่าไทยเราจำลองแบบมาจากกรุงศรีอยุธยา และ
 อยุธยาจำลองแบบมาจากเมืองพระนครของขอม รากเหง้าเรามาไกลจริง ๆ

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 55)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ศิลปะ ลวดลาย รูปแบบในการสร้างวัดพระแก้วมรกตอยู่ในพระราชวังกัมพูชา มีลักษณะเหมือนกับวัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้วของไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศิลปะของประเทศไทยทั้งสองได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกันเหมือนเท่ากับหยิบยืมกันไปมา เนื่องจากมีความใกล้ชิดกันทางภูมิประเทศ และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของผู้คนที่ผูกพันและติดต่อสื่อสารกันตลอดมา

นอกจากรูปแบบของวัดพระแก้วมรกตของกัมพูชาที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้วของไทยมีลักษณะเหมือนกันแล้ว ภายในวัดพระแก้วมรกตของกัมพูชามีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์เหมือนกับในวัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือพระแก้วของไทยเช่นเดียวกัน ดังความว่า

รอบระเบียงมีภาพจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ เช่นเดียวกับวัดพระแก้ว
 ของไทย แต่ดูเรื่องความอ่อนช้อย ความงดงามของภาพวาดแล้วห่างไกลกับจิตร
 กรไทยหลายช่วงตัว น่าเสียดายอยู่เหมือนกัน ภาพที่จิตรกรวาดไว้ส่วนใหญ่

กะเทาะ ลอกออกจากผนังเป็นส่วนมากแล้ว ยิ่งมองต่ำลงไปเท่าไร ภาพยิ่งเลื่อนหายไปเท่านั้น...ฉันหยุดมองภาพตอนศึกทรมพิ พาลีกำลังหักคอควายอยู่ พลงนิกกลอนรามเกียรติ์บทหนึ่งที่ว่า “เทวัญองค์ใดไม่สิ่งสู่ ตัวภูมิฤทธิ์ด้วยสองเขา เอ็งอย่าสู้รู้ดูเบา ภูเอาชีวิตเสียบัดนี้” เป็นคำของทรมพิ ได้ตอบพาลีเมื่อถูกยั่ว เพราะคำโอหังนี้แท้ ๆ... ส่วนแบ้คราวด์ทั้งภูเขา ต้นไม้ดูแล้วไม่ค่อยจะพาฝันเท่าไรเลย ส่วนภาพอื่น ๆ ดูผ่าน ๆ ก็งาม แต่งามอย่างเขมร...

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 73-74)

จากข้อความข้างต้น สัจภูมิ ละออ ได้นำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่เป็นวัดใหญ่อยู่ใกล้วังเขมรินทร์กรุงเทพมหานคร โดยสัจภูมิ ได้บรรยายภาพวัดที่ใหญ่โต กว้างขวาง และมีภาพจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่สวยงามอยู่รอบระเบียงเหมือนกับภาพจิตรกรรมฝาผนังระเบียงวัดพระแก้วของไทย ในการนำเสนอภาพจิตรกรรมนี้ สัจภูมิได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวรรณคดีโบราณเรื่องรามเกียรติ์ ตอนศึกทรมพิ ซึ่งเป็นวรรณคดีโบราณเรื่องเดียวกันกับเรื่องเรียมเกร์ของกัมพูชา ในข้อความจะปรากฏคำพูดในเชิงประเมินค่าว่า “ความอ่อนช้อย ความงดงามของภาพวาดทางไกลกับจิตรกรไทยหลายช่วงตัว” แต่ศิลปะเป็นเรื่องของรสนิยมของแต่ละชนชาติ ดังสัจภูมิเองที่กล่าวว่า “ส่วนภาพอื่น ๆ ดูผ่าน ๆ ก็งาม แต่งามอย่างเขมร” คำกล่าวนี้แสดงถึงการยอมรับว่า ศิลปะเขมรที่มีความงดงามในแบบของตัวเอง คนไทยอาจคุ้นเคยกับศิลปะแบบไทยแต่ก็ต้องยอมรับในรสนิยมความงามแบบอื่น ๆ ไม่ตัดสินให้คนอื่นด้อยกว่า

จากที่กล่าวมา ความเป็นบ้านพี่เมืองน้องของไทยกับกัมพูชาเป็นผลมาจากการที่ประเทศทั้งสองมีพรมแดนติดกัน มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันดีต่อกันมายาวนาน จึงส่งผลให้ไทยกับกัมพูชามีความใกล้ชิดกัน เป็นพี่น้องที่ดีต่อกัน อันนำไปสู่ความเป็นมิตรไมตรีที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ศัตรูหรือคนอื่นไกล งานเขียนของสัจภูมิ ละออ จึงมุ่งส่งเสริมและให้ภาพเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันระหว่างทั้งสองประเทศ

3.3 ภาพวิถีชีวิตคนกัมพูชาเหมือนกับคนไทย

ภาพวิถีชีวิตของคนกัมพูชาเหมือนกับคนไทยเป็นภาพสุดท้ายที่สัจภูมิ ละออได้แสดงให้เห็นในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชา เนื่องจากไทยกับกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดกันทั้งในด้านพื้นที่ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม จึงส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนคล้ายคลึงกัน ในการนำเสนอภาพวิถีชีวิตของคนกัมพูชา สัจภูมิ ได้นำเสนอภาพวิถีชีวิตในด้านการประกอบอาชีพ คืออาชีพ

เกษตรกรรมและประมง เนื่องจากชาวกำพูชาประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักรองลงมาเป็นอาชีพประมง ซึ่งอาชีพทั้งสองนี้ เป็นอาชีพที่สามารถพบได้ในสังคมไทยเช่นกัน

3.3.1 ภาพวิถีชีวิตในด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

การเกษตรในกำพูชาเป็นพื้นฐานของการเพิ่มรายได้ในพื้นที่ชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่ยากจนในประเทศ ภาคเกษตรกรรมของกำพูชามีส่วนร่วมประมาณร้อยละ 29 ของผลผลิตรวมภายในประเทศ (GDP) ใน ค.ศ. 2005 เนื่องจากในกำพูชาร้อยละ 85 ของประชากรอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท และกว่าร้อยละ 60 ของประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้น การพัฒนาด้านการเกษตรกรรมจึงมีความสำคัญมาก เนื่องจากเกษตรกรรมเป็นหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์นโยบายของรัฐบาลกำพูชาในการลดความยากจนในชนบท การพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท ประกันความมั่นคงทางอาหาร และรักษาความเติบโตทางเศรษฐกิจ และผลการสรุปผลผลิตทั้งหมดของการเกษตร การประมง และการป่า มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี 1998-2003 (ฮอง จวนนารุน, 2015: 177)

ภาพการเกษตรกำพูชา สัจภูมิ ได้ชี้ให้เห็นว่า สภาพภูมิศาสตร์ของกำพูชามีความเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมมาก เนื่องจากมีแหล่งแม่น้ำขนาดใหญ่ คือทะเลสาบ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของชาวกำพูชา แม่น้ำแห่งนี้ได้อำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่อยู่รายรอบทะเลสาบอย่างจังหวัด กัมปงธม เสียมเรียบ พระตะบอง โพธิ์สัตว์ และกัมปงชนัง เป็นต้น โดยประชากรแต่ละจังหวัดได้อาศัยแม่น้ำแห่งนี้เป็นแหล่งทำมาหากิน ทำประมง เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ไปตามสภาพภูมิศาสตร์และความถนัดของตนเอง ดังความว่า

ตัวเมืองมีแม่น้ำส็องแกร์ไหลผ่านรอบ ๆ เมืองเต็มไปด้วยพืชสวน ไร่ นา อาชีพของชาวพระตะบอง นอกจากทำนาข้าวเป็นหลักแล้ว ยังทำการประมงในแม่น้ำส็องแกร์ และอาศัยแม่น้ำส็องแกร์เล่นเรือเข้าไปจับปลาในทะเลสาบเขมรได้อีกด้วย

(สัจภูมิ ละออ, 2548: 48)

และ

แม่น้ำโพธิ์สัตว์ไหลอ้อยอิ่ง สายน้ำแห่งนี้ไม่เคยเหือดแห้ง ชาวบ้านได้อาศัยเป็นเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตมาตั้งแต่บรรพกาล การที่แม่น้ำไหลลงทะเลสาบขนาดใหญ่ของกำพูชา ทำให้ปลาน้อยใหญ่ว่ายทวนกระแสน้ำขึ้นมา

ช่วยให้เกิดอาชีพของชาวบ้าน อีกทั้งเป็นแหล่งหากับข้าวของชาวบ้านได้อย่างดี
เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของโพธิสัตว์เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา ถ้า
ออกมาชนเมืองจะเห็นทุ่งข้าวเขียวขจี ชวนนกกาลังกัม ๆ เฌย ๆ ดูระดับน้ำ
หรือไม่ก็จัดการกับวัชพืชในนา นับเป็นภาพที่เห็นได้ไม่ยาก

(สัจจภูมิ ละออ, 2548: 48)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าประชากรกัมพูชาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรใน
การดำรงชีวิต นอกจากสัจจภูมิให้ภาพวิถีชีวิตด้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมแล้ว สัจจภูมิยังแสดง
ความรู้สึกคุ้นเคยกับวิถีชีวิตของชาวกัมพูชาที่ไม่ได้แตกต่างกับวิถีชีวิตของชาวไทย ดังข้อความที่สัจจภูมิ
ได้กล่าวไว้ว่า “สองข้างทางมีหมู่บ้านเป็นหย่อม ๆ ส่วนใหญ่เป็นท้องนากว้างใหญ่ไพศาล มองข้างทาง
บางช่วงตอนเป็นทุ่งนาที่เต็มไปด้วยต้นตาล หากมองมาในบ้านเราเมืองเรา ก็อาจจะคล้ายเพชรบุรี”
(สัจจภูมิ ละออ, 2546: 17)

และอีกข้อความหนึ่งว่า

เลยแปลงผักเขียวขจีไม่นาน เห็นหมู่บ้านชาวเขมรเป็นหย่อม ๆ สภาพ
บ้านเป็นเรือนไม้ได้ถุนสูง หลังคามุงด้วยแฝก กระเบื้องบ้าง คงเป็นไปตามฐานะ
บ้านแต่ละหลังส่วนใหญ่มีคอกวัวอยู่ใกล้ ๆ สภาพบ้านโดยรวมแล้ว คล้าย ๆ กับ
หมู่บ้านในชนบทไทย

(สัจจภูมิ ละออ, 2546: 120)

อาจกล่าวได้ว่า สัจจภูมิ ให้ภาพวิถีชีวิตของคนกัมพูชาส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ประกอบอาชีพ
เกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และเพาะปลูกพืชผักชนิดต่าง ๆ ภาพวิถีชีวิตของคนกัมพูชา
ดังกล่าว ส่งผลให้สัจจภูมิเกิดความรู้สึกคุ้นเคยกับบรรยากาศที่พบเห็นในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว
โดยไม่ได้รู้สึกแปลกหรือแตกต่างไปจากที่ไทย เนื่องจากส่วนตัวของสัจจภูมิเองมีพื้นเพเป็นคนชนบทที่
อาศัยอยู่จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งวิถีชีวิตชาวชนบทของไทยส่วนใหญ่ก็ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
เช่นเดียวกัน ดังนั้น วิถีชีวิตของคนไทยและคนกัมพูชามีลักษณะเหมือนกันไม่ได้มีความแตกต่างกัน
แม้แต่รูปร่างหน้าตาของผู้คนที่สัจจภูมิได้พบเจอก็ไม่ต่างกันมาก ดังที่สัจจภูมิได้กล่าวว่า “เขมรกับไทย
สภาพภูมิประเทศไม่ได้แตกต่างกันนัก ยิ่งมองรูปร่างหน้าตาผู้คนที่จูงควายข้างทาง ยิ่งไม่รู้สึกว่าแปลก
แตกต่าง อาจจะรู้สึกบ้างก็ตรงผิวสีที่ออกจะคล้ำ ๆ แต่เมื่อคิดถึงคนชนบทของไทยก็ไม่มีอะไรต่างกัน”
(สัจจภูมิ ละออ, 2548: 78)

จากภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวกัมพูชาที่นำเสนอผ่านสายตา และมุมมองของสัจจุมิ ส่งผลให้ผู้อ่านได้รับความรู้สึกคุ้นเคยกับวิถีชีวิตของคนกัมพูชาเหมือนกับที่ สัจจุมิได้รู้สึก กล่าวคือ ไทยกับกัมพูชาเป็นพวกพ้องเดียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่มีวิถีชีวิตเหมือนกันไม่ได้เป็นคนอื่นไกล

3.3.2 ภาพวิถีชีวิตในด้านประกอบอาชีพประมง

ในด้านการประกอบอาชีพประมง เนื่องจากไทยกับกัมพูชาเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติทางน้ำที่ดีเหมือนกัน ด้วยประเทศไทยมีทะเลอ่าวไทยและทะเลอันดามันที่ติดชายฝั่งของไทย ส่วนประเทศกัมพูชามีทะเลสาบที่เป็นแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่ เป็นแหล่งปลาน้ำจืดชุกชุมทั้งปลาเล็กและปลาใหญ่ อาชีพประมงจึงเป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญ เป็นแหล่งที่มาของรายได้ที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจประชาชนกัมพูชาให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การประมงมีส่วนร่วมประมาณร้อยละ 10 ของผลผลิตรวมภายในประเทศ (GDP) ของการเกษตรกัมพูชา ปลาเป็นหนึ่งในสินค้าส่งออกหลักของกัมพูชา ในปี 2006 ผลผลิตการประมงทั้งหมดเพิ่มขึ้นเป็น 516,700 ตัน ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีของอาชีพประมงในกัมพูชา การประมง หาปลาเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ และสร้างงานให้ชาวกัมพูชาได้ร้อยละ 17 หรือประมาณ 1.3 ล้านคน (ฮอง จวนนารูน, 2015: 195) ดังที่สัจจุมิได้ให้ข้อมูลว่า ปลาน้ำจืดของกัมพูชาสามารถเลี้ยงคนในประเทศได้แล้ว และยังสามารถนำส่งออกไปขายที่ประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศไทยอีกด้วย ดังความว่า

ปลาจากฝีมือประมงเขมร นอกจากเลี้ยงคนในประเทศแล้ว ยังส่งออกขายนอกประเทศอีกด้วย ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่รับปลาจากเขมร ใครที่เคยเยือนตลาดโรงเกลือ อ.อรัญประเทศ จ. สระแก้ว บริเวณตลาดด้านทิศเหนือและตะวันตก จะเห็นแม่ค้าขายปลาแห้งจำนวนมาก...ปลาเขมรที่ขึ้นชื่อ มีปลากรอบและปลาฮก

(สัจจุมิ ละออ, 2546: 132-133)

จากข้อความข้างต้นทำให้เห็นว่า อาชีพประมงที่มีความสำคัญในการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจประเทศด้วยเลี้ยงคนทั้งในประเทศและส่งออกต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งอาชีพประมงเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้วิถีชีวิตของชาวกัมพูชาที่มีความเป็นอยู่ดีขึ้น อีกด้านหนึ่งการนำเสนอภาพอาชีพประมงกัมพูชาของสัจจุมิ ทำให้เห็นถึงมุมมองทัศนคติของสัจจุมิที่มีต่อภาพวิถีชีวิตชาวประมงด้วยความเห็นอกเห็นใจ ดังความว่า

มองภาพชีวิตชาวประมงเขมรแล้ว อดนึกไม่ได้ว่า หากฉันเกิดอยู่ในหมู่บ้านประมงแห่งนี้ ชีวิตจะเป็นอย่างไรหนอ อาจได้ออกแม่น้ำ เรียนรู้การจับปลา แทนออกจากบ้านไปเรียนหนังสือ อาจได้ท่องเที่ยวหาปลากลางทะเลสาบ แทนที่จะออกหากอบเก็บประสบการณ์อย่างที่เป็นอยู่ ไม่อาจตอบแทนชาวเขมรได้ว่า อยู่ในหมู่บ้านชาวประมงเป็นสุขหรือทุกข์ประการใด เพราะคนเราจะสุขหรือทุกข์อย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับใจของตนเอง

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 79)

และ

ชาวประมงพวกนี้สร้างบ้านอยู่บนเรือแพ ลอยเรือจับปลาไปวัน ๆ ใช้ชีวิตขัดแย้งกับในโลกยุคสหราชอาณาจักรอย่างสิ้นเชิง เพราะชีวิตไม่ต้องการบริโภคข่าวสาร ไม่ต้องการรับรู้เรื่องการเมืองระดับใด และดูเหมือนเป็นเรื่องห่างไกลจากชีวิตประจำวันของเขามากนัก สิ่งที่เขาสนใจว่าจะเกิดอะไรอยู่ทุกวันคือ คลื่นลมในห้วงน้ำ และบริเวณแหล่งปลาที่ชุกชุม เพื่อจับมาเปลี่ยนเป็นเงิน แล้วนำเงินมาเปลี่ยนเป็นข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 79)

จากทัศนคติของสัจภูมิข้างต้น ได้แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจต่อความอดทน การต่อสู้ของชาวประมงกัมพูชาในการดำเนินชีวิตอยู่บนเรือแพเสมือนเป็นบ้านลอยบนริมน้ำ ที่พวกเขาต้องใช้ชีวิตบนเรือแพ ลอยเรือจับปลาทุกวัน เพื่อเลี้ยงชีวิตเลี้ยงครอบครัว นอกจากสัจภูมิได้แสดงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจแล้ว สัจภูมียังได้แสดงความชื่นชมและประทับใจต่อภาพชีวิตของชาวประมง ดังความว่า

ดูเหมือนพวกเขาจะหลุดโลก แต่หากมองอีกมุมหนึ่งชีวิตพวกเขาก็กลับมีเสน่ห์ เพราะชีวิตของเขาเรียบง่าย สงบอยู่ท่ามกลางท้องน้ำ และกลิ่นคาวของปลาน้อยใหญ่ ดังนั้น สีสันชีวิตของชาวประมงเขมร จึงไม่ได้คลาไคลจากสายตานักเขียนสารคดีระดับโลก และการกล่าวขานของผู้คนที่เข้าไปสัมผัสชีวิตแต่อย่างใด

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 130)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชีวิตของชาวประมงที่ดูเหมือนเรียบง่าย เป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว แต่อีกด้านหนึ่งของการนำเสนอภาพอาชีพประมงกัมพูชาของสัจภูมิ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ และชื่นชมความพยายาม อุตุน ต่อสู้ของชาวประมงเนื่องจากก่อนที่จะได้ปลาเพื่อนำมาเลี้ยงครอบครัวตนเอง เลี้ยงคนในประเทศและนำส่งออกไปขายต่างประเทศ ชาวประมงเหล่านี้ต้องอดทนกับอุปสรรคมากมาย ต้องฝ่ากชีวิตไว้กับกระแสน้ำและต้องพึ่งพาธรรมชาติ เพื่อดำรงชีวิตให้อยู่ได้กับกระแสน้ำทุกฤดูกาล ดังที่สัจภูมิได้แสดงความเห็นว่า “ชีวิตของพวกเขาแม้จะฝากไว้กับโชคชะตา ต้องพึ่งพาธรรมชาติ แต่ก็เป็ชีวิตที่ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต อิศระ และที่สำคัญเป็นวิถีชีวิตที่พวกเขาได้เลือกแล้ว”(สัจภูมิ ละออ, 2546: 133)

อาจกล่าวได้ว่า ภาพชีวิตของคนกัมพูชาที่เหมือนกับคนไทย คือการนำเสนอภาพชีวิตการประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ประมง และสภาพสังคมบ้านเรือนในชนบทกัมพูชาที่มีลักษณะเหมือนกับสังคมหมู่บ้านในชนบทของไทยที่ทำให้สัจภูมิเกิดความรู้สึกคุ้นเคยกับสิ่งที่พบทั้งสภาพสังคม วัฒนธรรม และสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไทยกับกัมพูชามีส่วนที่เหมือนกันทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ ภาพดังกล่าว ที่ได้นำเสนอผ่านมุมมองด้านบวกของสัจภูมิ จะส่งผลให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่ได้มาจากทัศนคติด้านบวกของสัจภูมิและทำให้เกิดมุมมองที่ดีต่อกัมพูชา กล่าวคือคนไทยมองคนกัมพูชาด้วยความชื่นชม และยินดีต่อกัน

กล่าวสรุปได้ว่า ภาพกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา มาทั้งหมดมี 3 ภาพ ประกอบด้วยภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล ภาพกัมพูชาในฐานะบ้านที่เมืองน้องกับไทย และภาพวิถีชีวิตคนกัมพูชาที่เหมือนคนไทย ซึ่งแต่ละภาพสะท้อนให้เห็นทัศนคติด้านบวกของสัจภูมิที่มีต่อกัมพูชา โดยภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล สัจภูมิได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต โดยนำเสนอภาพกัมพูชาผ่านโบราณสถาน นครวัด นครธม อันเป็นสิ่งมหัศจรรย์แห่งโบราณสถานของบุรพชนเขมร และนำเสนอภาพประติมากรรมเกี่ยวกับภาพสลักในปราสาทหินที่เป็นศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวกัมพูชา สัจภูมิให้การยกย่อง ชื่นชม และยอมรับถึงพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ของกัมพูชา รวมทั้งบรรพบุรุษของกัมพูชาที่มีความแข็งแกร่งและเสียสละอุทิศจิตวิญญาณในการสร้างสถาปัตยกรรมอันเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าและยิ่งใหญ่มหาศาลที่ตกทอดมาตั้งแต่อดีตนับพันปีจนถึงปัจจุบัน ขณะเดียวกันการนำเสนอภาพประวัติศาสตร์บาดแผลของสัจภูมิผ่านเสียงเล่าจากทุ่งสังหารเจ็องเ็็ก พิพิธภัณฑ์คุกตวลเสลงและวิถีชีวิตของชาวกัมพูชา ทำให้เห็นมุมมองของสัจภูมิที่มีความรู้สึกโศกสลด เห็นอกเห็นใจและชื่นชมความ

เป็นนักร้องของชาวกัมพูชาที่ต้องการกอบกู้ประเทศชาติและชีวิตตนเองขึ้นมาใหม่ ส่วนภาพกัมพูชาใน
 ฐานะบ้านพี่เมืองน้องกับไทยทำให้เห็นถึงมุมมองของสังคมที่มองกัมพูชาในฐานะพี่น้องกัน เป็นเพื่อน
 บ้านที่ดีต่อกัน โดยนำเสนอภาพความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างไทยกับกัมพูชา จากการที่มีพรมแดน
 ติดกัน มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันดีต่อกันมายาวนาน จึงส่งผลให้ประเทศทั้งสองเป็นเพื่อนบ้าน
 และเป็นพี่น้องที่ดีต่อกัน อันนำไปสู่ความเป็นมิตรไมตรีที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และภาพ
 วิถีชีวิตของคนกัมพูชาที่เหมือนกับคนไทย ได้แสดงให้เห็นมุมมองของสังคมที่มองกัมพูชาในฐานะ
 ชาวบ้านมองชาวบ้านผ่านการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และประมง ซึ่งทำให้สังคมเกิดความรู้สึก
 คุ้นเคยกับสิ่งที่พบทั้งสภาพสังคมวัฒนธรรม และสภาพภูมิศาสตร์ กล่าวคือ สภาพสังคมชนบทกัมพูชา
 ที่มีลักษณะเหมือนกับสังคมชนบทของไทย รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรมที่
 คล้ายคลึงกัน ดังนั้น ภาพดังกล่าว ที่ได้นำเสนอผ่านทัศนคติและการบอกเล่าประสบการณ์ส่วนตัวของ
 สังคมที่ได้มาจากการเดินทางท่องเที่ยวลำพังและได้ใช้ความรู้ภาษาเขมรสื่อสารกับชาวกัมพูชา ล้วน
 แต่แสดงให้เห็นภาพด้านบวกของกัมพูชา จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างภาพและสื่อสารทัศนคติเกี่ยวกับ
 ประเทศกัมพูชาผ่านสารคดีท่องเที่ยวให้แก่ผู้อ่านชาวไทยได้เป็นอย่างดี

บทที่ 4

กลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับภูเขาของสังขุมิ ละออ

สารคดีท่องเที่ยวเป็นงานเขียนที่มุ่งให้ข้อมูลเนื้อหาสาระความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง และความสนุกเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน การนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจ ผู้เขียนจำเป็นต้องมีกลวิธีในการเขียนที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน และเร้าให้ผู้อ่านติดตามด้วยเรื่องราวการเดินทางและประสบการณ์ของผู้เขียนที่น่าตื่นตาตื่นใจ และเต็มไปด้วยสาระความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก อาหารการกิน ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ตลอดจนทัศนคติ มุมมองของผู้เขียนที่ได้สอดแทรกไว้ในเนื้อหาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและทำให้สารคดีท่องเที่ยวมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

การนำเสนอสารคดีท่องเที่ยว นอกจากเนื้อหาสาระและรูปแบบจะต้องมีความน่าสนใจแล้ว กลวิธีการเขียนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเขียนสารคดีท่องเที่ยวอีกด้วย เพราะกลวิธีการเขียนที่ดีจะทำให้เรื่องราวที่น่าสนใจและน่าอ่าน ดังที่สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543: 121) ได้กล่าวว่า กลวิธีในการเขียนนับว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ ซึ่งทำให้เรื่องที่น่าสนใจ และเป็นวิธีที่แสดงให้เห็นฝีมือและความสามารถของผู้เขียน ดังนั้น ผู้เขียนต้องคิดสร้างสรรค์กลวิธีการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ไม่ว่าจะเป็นการตั้งชื่อเรื่องในแต่ละบท การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง รวมทั้งการใช้ภาษา การแทรกอารมณ์ขัน การแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า เป็นต้น ผู้เขียนจะต้องใช้ศิลปะในการเขียนเพื่อกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่าน และรวบรวมองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนและมีเอกภาพ

สารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับภูเขาของสังขุมิ ละออ นอกจากมีเนื้อหาที่น่าสนใจแล้ว ยังมีลักษณะเด่นในด้านกลวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจอีกด้วย โดยสังขุมิ มีวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์ บริบทสังคมกับภูเขา และประสบการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งสอดแทรกแง่คิด และความรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบว่า กลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับภูเขาของสังขุมิ ละออ มี 5 ลักษณะ ได้แก่ 1. การตั้งชื่อเรื่อง 2. การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย 3. การแทรกอารมณ์ขัน 4. การแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน และเรื่องเล่า 5. การอ้างอิงข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่องเป็นกลวิธีในการเขียนสารคดีวิธีหนึ่ง เพราะชื่อเรื่องเป็นส่วนแรกที่จะเชิญชวนและเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน ดังที่ธัญญา สังขพันธานนท์ (2548: 49) ได้กล่าวว่า ชื่อเรื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญของสารคดีเพราะเป็นส่วนแรกที่ผู้อ่านมองเห็นและอยากอ่านเรื่องราวที่เขียน การตั้งชื่อเรื่องที่ดีจะทำให้ผู้อ่านอยากอ่านและติดตามอ่านเนื้อหาในเรื่องต่อไป

กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ เป็นการตั้งชื่อเรื่องตามสถานที่สำคัญ ๆ ของเรื่องโดยใช้วิธีการนำชื่อสถานที่ท่องเที่ยวมาตั้งเป็นชื่อบทและขยายความตามมุมมองของผู้เขียน เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนผู้วิจัยจะทำการตารางชื่อเรื่องและส่วนขยายที่เอามาจากสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ ทั้งสี่เล่ม ซึ่งมีดังนี้

ลำดับ	ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว	ส่วนขยาย
01	ตลาดโรงเกลือ-ปอยเปต	บ่อนคาสิโนและการเริ่มต้น
02	ศรีโสภณ -พระตะบอง	สายสัมพันธ์และความหวั่นกลัว
03	กัมปงชนัง	เมืองเขมร คนเวียดนาม
04	อุดงคัมชี	เวียงรักวังแห่งสุสาน
05	พนมเปญ	ออกุนเจริญ สำหรับบทเรียนแห่งสงคราม
06	เดิยวัดพนม	ชมพระพุทธรูปแฉมร์
07	ตะวันตกฟ้า	ที่วังเขมรินทร์
08	อารยธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบ	ได้รับบารมีพระเจ้าชัยวรมันที่ 7
09	ห้องพัก	แสงสีและราตรีพนมเปญ
10	เจืองเอ็ก	อนุสรณ์แห่งทุ่งสังหาร
11	พนมเปญ-สวายเรียง-ม็อกโบ	ถนนสู่โฮจิมินห์
12	ล่อง “ตอลเลสาบ”	สู่เมืองเสียมเรียบ
13	ประมงเขมร	บนผิวน้ำและคลื่นลมอันปรวนแปร
14	เสียมเรียบ	เธอเหมือนสาวใจแตก
15	เขื่อนนครวัด	แกะรอย “เสียมกุก” ชมสิ่งมหัศจรรย์ของโลก
16	นครธม	มหานครแห่งไบหน้ำ
17	บันทายศรี	อาคารพณปราสาทสตรี
18	“บันทายสำเหร่”และ “คนสำแร”	บ้านประดาก
19	“กบาลเปียล”	ลำธารใสไหลผ่านศิวลึงค์

ลำดับ	ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว	ส่วนขยาย
20	ประตูกัมพูชา	ตลาดโรงเกลือ-ปอยเปต
21	ปอยเปต-ศรีโสภณ	ถนนเลือดและน้ำตา
22	พระตะบอง	สร้อยสัมพันธ์และธารแห่งรัก
23	โพธิสัตว์	เมืองตันโพและส้ม
24	ผืนกลางแสงอสดง	ณ เมืองกัมปงนัง
25	นครอุดงคัมขัย	สุสานและตำนานรัก
26	พนมเปญ	เมืองภูเขา “ยายเพ็ญ”
27	ทางรถไฟ	สายยุทธศาสตร์ ปอยเปต-พนมเปญ
28	เส้นทางเรือ	สุโหจินันท์
29	สววยเรียง-ม็อกโบ	บนเส้นทางหมายเลขหนึ่ง
30	ลาเขมรเข้าเวียดนาม	ณ ด้านสากล “ม็อกโบ”
31	โฮจิมินห์ซิตี้	เมื่อลิ้นไฟสงคราม
32	ร.พ.อภัยภูเบศร วัดแก้วพิจิตร	รอยสยามกัมพูชาเทศ
33	ตลาดโรงเกลือ	กลิ่นเงินเปื้อนเหงื่องาน
34	บ่อนปอยเปต	นักเสี่ยงดวงและประตูกัมพูชา
35	ตำนานสายน้ำ	ต้นนิยามพระตะบอง
36	ชาวพระตะบอง	กับบางร่องรอยอดีต
37	ศาลาเขตพระตะบอง	และเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
38	ซ่อมจวงพระตะบอง	ซ่อมสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา
39	เที่ยวพิพิธภัณฑพระตะบอง	ร่องรอยแกมแลประฮก
40	วัดดำเรียว	รอยช้างเผือก รอยสยาม
41	วัดสำโรงใน	อดีตคุกและศาลเตี้ยเขมรแดง
42	วัดเอกพนม	ปราสาทเก่าในอดีต
43	ปราสาทบาแสด	มือร้ายและศรีชัยเกษตร
44	ปราสาทบานีออน	พระน้ำในถ้ำมืด
45	เมล กำปิงปวย	ลงเอยด้วยปราสาทสนึง

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า สัจภูมิ ละออ ตั้งชื่อเรื่อง โดยใช้วิธีการนำชื่อสถานที่ท่องเที่ยว มาตั้งเป็นชื่อบทและขยายความตามมุมมองของผู้เขียนเอง ซึ่งการตั้งชื่อเรื่องแต่ละบทในลักษณะนี้ของ

สัจภูมิจะทำให้ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านตั้งแต่แรกเห็นชื่อ และทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ว่าผู้เขียนกำลังแนะนำหรือไปท่องเที่ยวสถานที่ใด เพื่อให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบางชื่อ ดังต่อไปนี้

ลำดับที่ 10 ชื่อเรื่องว่า “เจืองเอ็ก อนุสรณ์แห่งทุ่งสังหาร” สัจภูมิได้ใช้ชื่อสถานที่คือ “เจืองเอ็ก” ตั้งเป็นชื่อเรื่องและขยายความด้วยคำว่า “อนุสรณ์แห่งทุ่งสังหาร” จึงบ่งบอกถึงการเป็นสถานที่ระลึกถึงการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวกัมพูชา ภายในเนื้อเรื่อง สัจภูมิ บรรยายถึงเหตุผลที่ทำให้เกิดเหตุการณ์อันโหดร้ายนี้ผ่านข้อมูลประวัติศาสตร์ของการเมืองการปกครอง การแย่งอำนาจของผู้นำเขมรในสมัยนั้น คำว่า “อนุสรณ์” หมายถึงเครื่องระลึกหรือที่ระลึก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1371) ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงการเป็นบทเรียนประวัติศาสตร์ที่ต้องจดจำทั้งของคนกัมพูชาและคนทั่วโลก

ลำดับที่14 ชื่อเรื่องว่า “เสียมเรียบเธอเหมือนสาวใจแตก” สัจภูมิ ได้ใช้ชื่อเมือง “เสียมเรียบ” ตั้งเป็นชื่อเรื่อง และขยายความด้วยคำว่า “เธอเหมือนสาวใจแตก” ซึ่งเสียมเรียบเป็นชื่อเมืองท่องเที่ยวเมืองหนึ่งของกัมพูชาที่ได้รับการยกย่องว่า เป็นเมืองที่มีสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่เป็นเมืองที่มีสิ่งมหัศจรรย์ของโลกตั้งอยู่ คือ นครวัด นครธม ด้วยเหตุนี้ สัจภูมิ จึงนำชื่อเมือง “เสียมเรียบ” มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง แล้วเพิ่มส่วนขยายด้วยคำว่า “เธอเหมือนสาวใจแตก” ที่หมายถึงผู้หญิงที่ปล่อยตัวปล่อยใจกับค่านิยมใหม่ ๆ ที่เข้ามา โดยสัจภูมิ เปรียบเทียบเมือง “เสียมเรียบ” เป็น “สาวใจแตก” ซึ่งหมายความว่า สัจภูมิกำลังสื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของเมืองเสียมเรียบ ซึ่งเมื่อก่อนเสียมเรียบเป็นเมืองที่เงียบเหงา เนื่องจากสงครามกลางเมืองที่ผ่านมา แต่คราวนี้เสียมเรียบได้เปลี่ยนโฉมเป็นเมืองที่มีชีวิตชีวา เป็นเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้าจากเดิมอย่างรวดเร็ว ดังความว่า

ตลาดเสียมเรียบตอนกลางวันเมื่อ 5 ปีก่อนนั้น ฉันบรรยายว่า “ตลาดเมืองเสียมเรียบเป็นตลาดเล็ก ๆ ขัดแย้งกับการเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างสิ้นเชิง ฉันเดินดูสินค้าต่าง ๆ มีของใช้ครัวเรือน เสื้อผ้า และร้านอาหารเล็ก ๆ ในตลาดก็มีอยู่ไม่กี่ร้าน...มาตอนนี้ตลาดเสียมเรียบตอนกลางวัน เต็มไปด้วยผู้คนจอบจก ตลาดที่ฉันเคยบอกว่าเงียบเหงา กลายเป็นตลาดที่มีชีวิตชีวา มีร้านให้เช่าเล่นอินเทอร์เน็ต ขายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว โรงแรมใหญ่น้อยก็ผุดขึ้นมาเป็นดอกเห็ด แถมยังมีโรงพยาบาลขนาดใหญ่ บริเวณทางไปนครวัด นครธมอีกด้วย”

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 136-137)

จากทัศนคติของสังคมที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าตาใหม่ของเมืองเสียมเรียบที่ต่างจาก 5 ปีก่อน ซึ่งตอนนี้เมืองเสียมเรียบมีความเจริญมากขึ้นและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในเมืองนี้อย่างมาก ดังนั้นการตั้งชื่อด้วยการเปรียบเทียบ “เมืองเสียมเรียบเป็นหญิงสาวใจแตก” ของสังคม จึงบ่งบอกถึงความทันสมัย ค่านิยมวัฒนธรรมตะวันตกที่กำลังเข้ามาสู่เมืองเสียมเรียบ ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่จะทำให้ภาพวิถีชีวิตของคนกัมพูชาเปลี่ยนไปด้วย

จะเห็นได้ว่ากลวิธีการเขียน การตั้งชื่อเรื่องโดยการนำชื่อสถานที่ท่องเที่ยวและมีส่วนขยายความตามมุมมองของผู้เขียนมาตั้งเป็นชื่อเรื่องนั้น เป็นการสื่อความให้ผู้อ่านได้รับความรู้และทราบถึงเนื้อหาข้างในของเรื่องได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสภาพภูมิประเทศ ความเป็นอยู่ของผู้คน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมวัฒนธรรม และมีการแทรกเกร็ดตำนานนิทานที่เกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ ช่วยให้ผู้อ่านทราบถึงหัวใจหลักในเนื้อหาของเรื่องแต่ละเรื่องว่า ผู้เขียนได้กล่าวถึงสถานที่ใดและลักษณะสถานที่ท่องเที่ยวนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร

4.2 กลวิธีการใช้ภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสารของคนในสังคม นอกจากนี้ การใช้ภาษายังเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของผู้เขียนในการคิดสร้างสรรค์ผลงานเขียนให้มีคุณค่า และประสบความสำเร็จ สารคดีท่องเที่ยวเป็นงานเขียนที่ถ่ายทอดความคิดอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนด้วยวิธีการใช้ภาษาเป็นสื่อกลางเพื่อการสื่อสาร ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ เกิดอารมณ์คล้อยตาม และเพื่อจูงใจให้ผู้อ่านติดตามและประทับใจ อีกประการหนึ่งการใช้ภาษาเป็นองค์ประกอบอันสำคัญที่จะช่วยเสริมให้สารคดีท่องเที่ยวน่าอ่านยิ่งขึ้น การใช้ภาษาที่ดีจะให้ทั้งความเข้าใจเนื้อเรื่องและได้ความเพลิดเพลินประกอบกัน (เกศราพร มาจันทร์, 2547: 38)

เมื่อพิจารณาสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสังคม ละอ้อ ทั้งหมดจำนวน 4 เล่มแล้ว พบว่าสังคม มีการใช้กลวิธีด้านการใช้ภาษาที่น่าสนใจ เนื่องจากสังคมมีความสามารถด้านประวัติศาสตร์ด้านภาษาไทยที่ชัดเจน รวมทั้งมีองค์ความรู้ด้านภาษาเขมร มีการสอดแทรกนิทาน ตำนาน เรื่องเล่าเขมรเข้ามาด้วย โดยสังคมใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย กระชับ และสื่อความได้ชัดเจน ทำให้เข้าถึงคนได้ทุกระดับ คือการใช้คำและสำนวน การใช้ความเปรียบในชีวิตประจำวัน และการใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ ผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดต่อไป

4.2.1 การใช้คำและสำนวน

การใช้คำเป็นองค์ประกอบสำคัญของผู้เขียนที่จะเลือกใช้และเรียบเรียงถ้อยคำเพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างเหมาะสมและส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจ ผู้เขียนจะใช้ถ้อยคำเป็นเครื่องมือถ่ายทอดอารมณ์ ความนึกคิด และจินตนาการ นอกจากผู้เขียนต้องใช้คำให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาไทยที่กำหนดแล้ว ผู้เขียนจำเป็นต้องคิดสร้างสรรค์ เลือกสรรถ้อยคำ สำนวนที่ช่วยส่งเสริมให้งานเขียนมีชีวิตชีวาและมีสีสันมากยิ่งขึ้น จึงนับได้ว่า การใช้คำและสำนวนเป็นศาสตร์และศิลป์อย่างหนึ่งในการกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านให้ติดตามและประทับใจผลงานของผู้เขียน

กลวิธีการใช้ภาษาในสารคดีท่องเที่ยวกับพู่ชา สัจภูมิ ได้เลือกสรรถ้อยคำที่ไพเราะและสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจความหมาย รวมทั้งมีการเล่นคำที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานไปกับเนื้อหาของสารคดีอีกด้วย ดังความว่า

ฉันเสีร่อยยิ้มเซย ๆ ให้กับ “เนียงลออ”แอร์โฮสเตสของสายการบิน ก่อน
เข้าอาคารท่าอากาศยาน ผ่านเธอมาแล้วใจชักหวิว ๆ เพราะยิ้มของเธอเยือกเย็นไม่
มีอาการยั่ว “ญวน” แม้แต่น้อย อาจเพราะญวนทำประเทศเธอไว้เจ็บแสนนัก

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 20)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่าสัจภูมิใช้คำศัพท์มีทั้งภาษาเขมร ภาษาไทยและทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งคำศัพท์ภาษาเหล่านี้ล้วนแต่เป็นคำศัพท์ที่เข้าใจง่าย มีความสะดวกในการสื่อสารและผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายได้เป็นอย่างดี หรือเคยได้ยินมาจากการสื่อสารโดยทั่วไปมาบ้างแล้ว ดังตัวอย่างว่า

“เนียงลออ” มาจากคำว่า “เนียง” + “ลออ” ซึ่งเป็นคำที่ออกเสียงตามภาษาเขมร โดย คำว่า “เนียง” มีความหมายว่า นาง และ คำว่า “ลออ” มีความหมายว่า งาม จึง คำว่า “เนียงลออ” ที่สัจภูมิใช้นั้นมีความหมายคือนางงาม หรือผู้หญิงที่สวยงานนั่นเอง ต่อมาคำว่า “หวิว ๆ” เป็นคำไทยที่หมายถึงความรู้สึกที่ดูเหมือนใจจะขาด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ซึ่งเป็นคำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจได้ด้วยไม่ต้องตีความ ส่วนการทับศัพท์ภาษาอังกฤษ สัจภูมิ ใช้คำไทยแทนการออกเสียงคำในภาษาอังกฤษ คือ “แอร์โฮสเตส”มาจากคำภาษาอังกฤษคือ “Air Hostess” หมายถึงพนักงานผู้ให้บริการบนเครื่องบิน ซึ่งคำศัพท์เหล่านี้เป็นคำที่ผู้อ่านเข้าใจความหมายได้ง่าย

นอกจากนี้สังขุมิ ยังมีการเล่นคำเพื่อแสดงทัศนะบางประการให้ผู้อ่านได้รับรู้ ดังความว่า “เพราะยืมของเธอเอือกเย็นไม่มีอาการยั่ว ‘ญวน’ แม้แต่น้อย” ซึ่งในตัวอย่างนี้ สังขุมิมีการใช้คำพ้อง คือคำพ้องเสียง ด้วยคำนั้นมีการออกเสียงเหมือนกันแต่เขียนต่างกัน และมีความหมายต่างกัน โดยคำว่า “ยั่ว ‘ญวน’” เป็นคำที่ออกเสียงเหมือนกับคำ “ยั่ววน” เป็นคำกริยาที่หมายถึงทำให้อีกฝ่ายหนึ่งกำเริบหรือเกิดความโกรธ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) แต่สังขุมิใช้คำว่า “ญวน” ที่หมายถึงประเทศเวียดนาม ซึ่งการใช้คำพ้องในลักษณะแบบนี้ของสังขุมิ เป็นการแสดงทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและเวียดนามในอดีต ซึ่งตามประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทางการเมืองของประเทศทั้งสองมีความบาดหมางกันมาบ้าง ดังข้อความที่เน้นย้ำความบาดหมางนี้ว่า “อาจเพราะญวนทำประเทศเธอไว้เจ็บแสนัก”

อีกตัวอย่างหนึ่งที่มีความว่า

บ๊ีบ ๆ เสียงปลาใหญ่ซุบเหี่ยว กระตุกสติฉันทกลับมา เมื่อมองลงไปเบื้องหน้า ผูกปลาชีวะกระโดดหนีเห็นตัวขาว ก่อนลงน้ำพร้อม ๆ กันดังซ่า ระลอกน้ำ กระเพื่อมเป็นวงกว้างขยายไล่กันออกไป ทรายใต้ที่ปลาใหญ่ยังกินปลาเล็ก ทรายนั้นผู้มีอำนาจมีหรือจะไม่เขมือบผู้ด้อยกว่าเห็นภาพปลาใหญ่ไล่ล่าปลาน้อย ฉันทอดคิดถึงกลอนบทหนึ่งไม่ได้ “เมื่อสัตว์ใหญ่ไล่ล่าสัตว์จ้อย ดุจผู้น้อยพวาทวาดอำนาจใหญ่ สังคมบาปหยาบช้ำอยู่ฉันท โอธิปไตยยอมไม่เห็นเหมือนเช่นชีวะ”

(สังขุมิ ละออ, 2546: 99)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า สังขุมิ ใช้คำศัพท์ที่เรียบง่าย ทำให้อ่านเข้าใจและเกิดภาพเด่นชัดอยู่ในใจ เหมือนผู้อ่านได้เห็นภาพเหตุการณ์ที่สังขุมิ ต้องการสื่อโดยไม่จำเป็นต้องตีความหมายของคำนั้น ๆ เช่น คำว่า “ซุบ” หมายถึง การกระโดด และจับเอาเข้าในปาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) คำว่า “ซ่า” หมายถึงเสียงดังอย่างเสียงน้ำแตกกระจาย หรือ เป็นการที่ปรากฏแก่ร่างกายเมื่อเวลาชนลูกหรือเป็นเหน็บเป็นตัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 399) และคำว่า “กระเพื่อม” หมายถึงอาการของเหลวหรือนุ่มที่ไหวขึ้น ๆ ลง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 52)

จากตัวอย่างข้างต้นที่ได้ยกมา จะเห็นได้ว่าคำศัพท์ที่สังขุมิใช้ไม่ใช่คำศัพท์ที่ยาก แต่เป็นคำศัพท์ที่บ่งบอกถึงลักษณะ กิริยา อาการ เสียง และการเคลื่อนไหว จึงทำให้อ่านเกิดภาพถึงเรื่องราวที่สังขุมินำเสนอได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งให้อ่านเข้าใจถึงเจตนาที่สังขุมิต้องการจะสื่อได้ง่ายอีกด้วย

นอกจากการใช้คำที่เข้าใจง่าย สัจภูมิได้ใช้สำนวนเพื่อสร้างความน่าสนใจในงานเขียนอีกด้วย คือ “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” ซึ่งหมายถึงผู้มีอำนาจหรือกำลังเหนือกว่าเอาเปรียบคนที่มีอำนาจหรือกำลังน้อยกว่า สัจภูมิ ใช้สำนวนนี้เพื่อสอดแทรกข้อคิดให้แก่ผู้อ่าน เมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วเกิดความเข้าใจและเห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาสังคมที่มักจะเกิดขึ้น กล่าวคือผู้มีอำนาจมักจะกดขี่ข่มเหงคนที่มีความอำนาจน้อยกว่า และคนที่มีความอำนาจน้อยก็จะถูกเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้สำนวนที่เปรียบเทียบกับปลาเป็นคนที่มีความสภาพทางสังคมแตกต่างกันแล้ว สัจภูมียังสอดแทรกบทกลอนบทหนึ่ง คือ “เมื่อสัตว์ใหญ่ไล่ล่าสัตว์จ้อย ดุคน้อยผวาหวาดอำนาจใหญ่ สังคมบาปหยาบช้ำอยู่ฉนั้นใด อธิปไตย ย่อมไม่เห็นเหมือนเช่นชีวิต” เพื่อเน้นย้ำเจตนาที่จะสื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกเหนือจากสำนวน “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” ที่มีความหมายสื่อถึงผู้มีอำนาจมากมักจะกดขี่ข่มเหงคนที่มีความอำนาจน้อยกว่าแล้ว สัจภูมิได้ใช้สำนวนที่แสดงให้เห็นถึงสามัญสำนึกของความเป็นมนุษย์ ความดี ความชั่ว บาปบุญคุณโทษของมนุษย์ทั่วไปในสังคม คือ “ชั่วดีรู้หมด แต่อดไม่ได้” ซึ่งสัจภูมิได้แสดงทัศนะไว้ เมื่อสัจภูมิ ได้เดินทางไปสัมผัสกับบริบทสังคมกัมพูชาที่กำลังฟื้นตัวจากสงครามกลางเมือง เป็นเหตุที่ทำให้กฎหมายการปกครองประเทศยังไม่เข้มงวด จึงปล่อยให้ชาวต่างชาติสามารถทำเรื่องที่ผิดได้ ดังที่สัจภูมิได้แสดงทัศนะอย่างชัดเจนไว้ว่า

อยู่แผ่นดินมาร์ดา วัฒนธรรมทางสังคม และกฎหมายในตัวกำหนดให้ต้องทำอย่างนั้น ไม่ทำอย่างนี้ โดยสามัญสำนึกของความเป็นมนุษย์ต้องการความอิสระ ทั้งความคิดและการกระทำ แนนอนความต้องการของแต่ละคนต่างกัน เมื่อต้องการในสิ่งที่สังคมของตนไม่ยอมรับ เมื่อพลัดบ้านเกิดเมืองนอนมาอยู่สถานที่โอกาสทางสังคมเปิดให้ทำได้คนเรายากหักห้ามใจ ฉนั้นเห็นใจเขาที่ต้องทำอย่างนั้นสิ่งที่เขาทำแม้จะผิดกฎหมายเมื่ออยู่ในประเทศอื่น แต่ถูกกฎหมายในประเทศนี้ก็จริงอยู่ ถ้าเข้าเสฟแล้วก่อเรื่องให้เดือดร้อน ไม่ว่ากับสังคมไหนก็ตาม เขาก็อาจจะกลายเป็นคนชั้นต่ำของสังคมไป ธรรมชาติจิตของคนเหมือนสายน้ำ ชอบไหลลงสู่ที่ต่ำเสมอ เพราะมันง่าย อบายมุขต่าง ๆ ที่คนติดกันอมแถมทั่วโลก ก็เพราะคนไม่ได้รังจิตปล่อยให้อิทธิพลแรงไปกับความเมามัน กับความรู้สึกอันหลอกลอนจอมปลอมนี้มีใช้ หรือ คนเรานี้หนอ “ชั่วดีรู้หมด แต่อดไม่ได้”

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 31)

อาจกล่าวได้ว่า สัจภูมิจึงใช้ถ้อยคำที่เรียบง่าย ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะ กิริยา อาการ เสียง และการเคลื่อนไหวทำให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจน สัจภูมิจึงใช้สำนวนที่เข้าใจง่ายเพื่อสอดแทรกข้อคิดที่เกี่ยวกับปัญหาสังคมที่มักจะเกิดขึ้น การใช้คำและสำนวนเหล่านี้เพื่อช่วยเสริมเรื่องราวและอธิบายเนื้อหาเหตุการณ์ หรือประสบการณ์ที่สัจภูมิได้พบเจอให้มีเนื้อหาน่าสนใจมากขึ้น จึงทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่งการใช้คำและสำนวนเหล่านี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถ องค์ความรู้ของสัจภูมิในการสร้อยคำและเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวนในการเขียนสารคดีท่องเที่ยว เพื่อสื่อให้ผู้อ่านได้รับสุนทรียภาพ

4.2.2 การใช้ความเปรียบ

การใช้ความเปรียบเป็นกลวิธีการใช้ภาษาอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจทัศนะของผู้เขียนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ พบว่า สัจภูมิ มีการใช้ความเปรียบเพื่อแสดงทัศนคติของตนให้ผู้อ่านได้รับรู้เจตนาที่ตั้งใจสื่อ ซึ่งการใช้ความเปรียบของสัจภูมิมีลักษณะเป็นอุปมา กล่าวคือเป็นความเปรียบที่อธิบายลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยนำไปเทียบกับอีกสิ่งหนึ่งโดยใช้คำเชื่อมที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “เหมือน” เช่นคำว่า ดุจดั่ง ราวกับ เปรียบ ประดุจ เป็นต้น (อรรถยา สุวรรณระดา, 2011: 47) ดังความว่า

ฉันกวาดสายตาไล่จากชั้นล่างสุดขึ้นบน แล้วจากด้านบนลงล่างอย่างช้า ๆ
กะโหลกแต่ละอัน หมายถึงหัวคนหนึ่งหัว ทั้งหมดที่แออัดกันอยู่นั้น ถ้าหัวกะโหลก
บนออกมาได้พวกเขาคงบนออกมาว่าอึดอัดเหลือเกิน แต่เหนือค้ำบนเหล่านั้น เขา
คงร้องต่อชาวโลกว่าเขาทำอะไรผิดที่ฆ่าเขาเหมือนผักเหมือนปลา ใครจะเสวย
อำนาจ ใครจะเสียอำนาจเขาต้องเป็นผู้รับผิดชอบด้วยกระนั้นหรือ

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 40)

จากข้อความข้างต้นเป็นเนื้อหาอยู่ในบท “เจืองเอ็ก อนุสรณ์แห่งทุ่งสังหาร” ซึ่งเป็นสถานที่เก็บกะโหลกของชาวกัมพูชาที่ถูกผู้นำเขมรแดงฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในช่วงสงครามกลางเมือง โดยสัจภูมิ ใช้ความเปรียบชาวกัมพูชาที่ถูกกลุ่มเขมรแดงฆ่าว่า เป็นผัก เป็นปลา ที่ไม่มีปากเสียงไม่มีสิทธิ์ต่อรองกับคนที่มีอำนาจ ซึ่งการใช้ความเปรียบในลักษณะนี้ ทำให้เห็นถึงทัศนคติของสัจภูมิ ที่มองผู้นำเขมรแดงว่า เป็นผู้ที่บ้าคลั่งในอำนาจ ถ้าทำได้ทุกอย่างเพื่ออำนาจของตนจนกล้าลงมือฆ่าพี่น้องร่วมชาติเองอย่างโหดเหี้ยมแบบนี้ นอกจากนี้การใช้ความเปรียบทำให้เห็นถึงมุมมองของสัจภูมิที่เห็นอกเห็นใจ

ชาวกำพูชาผู้เสียชีวิต ด้วยผู้คนเหล่านั้นไม่ได้กระทำความผิดอันใด แต่ต้องรับกรรมจากคนที่หลงในอำนาจเพียงไม่กี่คน

อีกตัวอย่างหนึ่ง ดังความว่า

...ลิกเข้าไปในทะเลสาบ นกตัวสีขาวนวล มองไม่ออกกว่าเป็นนกอะไร บินอยู่สูงใหญ่ประมาณด้วยสายตาไม่น่าจะต่ำกว่าหมื่นตัว เห็นเป็นจุดขาว ๆ ไหวเต็นอยู่เต็มท้องฟ้า พอเรือแล่นผ่าเข้าไป มันแตกฝูงบินหนีไปทิศละทิศละทาง เมื่อเรือเลยไป หันมองดูมันอีก ปรากฏว่ามันบินไปรวมตัวกันอีกครั้ง มันคงเหมือนน้ำที่เรือผ่านผ่าออกเป็นสองซีก...

(สัจจภูมิ ละออ, 2544: 83-85)

จากข้อความข้างต้นอยู่ในบท “ล่อง ‘ตอลเลสาบ’ สู่มืองเสียบเรียบ” ในขณะที่สัจจภูมิเดินทางท่องเที่ยวไปเมืองเสียบเรียบ โดยเดินทางตามเรือในตอลเลสาบนั้น สัจจภูมิได้บรรยายถึงธรรมชาติที่มีฝูงนกหลายหมื่นตัวแม้แต่เรือแล่นผ่าจนต้องหนีไปทิศละทิศละทางก็ตาม สุดท้ายก็สามารถกลับมารวมตัวกันเป็นฝูงเหมือนเดิม สัจจภูมิได้ใช้ความเปรียบเทียบ คือ เปรียบฝูงนก เหมือนกับผืนน้ำที่ถูกเรือผ่านผ่าออกเป็นสองซีกแต่ก็กลับมาเป็นผืนน้ำอันเดียวกันเช่นเดิม ซึ่งตรงข้ามกับคนที่มีความขัดแย้งเพื่อแย่งอำนาจกัน และไม่มีทางที่จะรวมมือกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ดังที่สัจจภูมิ ละออ (2544: 85) ได้แสดงทัศนะอย่างชัดเจนว่า “ผืนน้ำที่เรียบสงบ มันไม่เหมือนคน โดยเฉพาะผู้ที่เรียกได้ว่าเป็นเจ้าของประเทศที่มันอาศัยอยู่ แม้จะโดนต่างชาติต่างภาษาเข้ามาปั่นหัวจนแตกออกเป็น 4 ฝ่าย ชกกันตายเป็นล้านคนแล้ว ก็ยังไม่มีวันจะรวมตัวกันได้เสียที”

อาจกล่าวได้ว่า การใช้ความเปรียบของสัจจภูมิ เป็นศิลปะในการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกถึงบรรยากาศและเห็นภาพได้ชัดเจน อีกประการหนึ่งการใช้ความเปรียบมีความสำคัญเพื่อทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงทัศนคติ มุมมอง และเจตนาของผู้เขียนที่สื่อได้อย่างแจ่มแจ้งมากขึ้น

4.2.3 การใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ

ระดับของภาษาคือความลดหลั่นของถ้อยคำและการเรียบเรียงถ้อยคำที่ใช้โดยพิจารณาตามโอกาส หรือ กาลเทศะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้สื่อสารและตามเนื้อหาที่สื่อสาร ระดับภาษาที่กำหนดตามกาลเทศะหรือโอกาสในการใช้ภาษาแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ ภาษาระดับทางการ และภาษาแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งภาษาแบบเป็นทางการคือ เป็นภาษาที่ใช้ในโอกาสสำคัญ ๆ

ที่เป็นพิธีการ สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น 2 ระดับ คือ ภาษาระดับพิธีการ และภาษาระดับมาตรฐานราชการหรือภาษาระดับทางการ ส่วนภาษาแบบไม่เป็นทางการคือ ภาษาที่ใช้สื่อสารกันโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น 3 ระดับ คือ ภาษาระดับกึ่งทางการ ภาษาระดับสนทนา และภาษาระดับกันเองหรือภาษาปาก (วัลยา ช่างขวัญยืน, 2552: 10-11)

วัลยา ช่างขวัญยืน (2552: 10) ได้กล่าวถึง ภาษาระดับกึ่งทางการว่า เป็นภาษาที่มีลักษณะยังคงความสุภาพอยู่ แต่ผู้ใช้ภาษาก็ไม่ต้องระมัดระวังมากเท่ากับการใช้ภาษาแบบเป็นทางการ เพราะอาจใช้รูปประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ถ้อยคำที่ใช้เป็นระดับคำสามัญ บางครั้งมีภาษาระดับสนทนาเข้ามาปะปนด้วย ภาษาระดับกึ่งทางการจึงใช้ในการติดต่อธุรกิจการงาน หรือใช้สื่อสารกับบุคคลที่ไม่สนิทสนมคุ้นเคยกัน และใช้ในการเขียนเรื่องที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนกำลังฟังผู้เขียนเล่าเรื่องหรือเสนอความคิดเห็นอย่างไม่เคร่งเครียด เช่น การเขียนสารคดีท่องเที่ยว บทความแสดงความคิดเห็น หรือการเล่าเรื่องต่าง ๆ อาทิ ชีวิตประวัติ

ในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ ปรากฏการใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ เนื่องจากลักษณะของภาษาระดับกึ่งทางการ เป็นภาษาที่ผู้ใช้ภาษาไม่ต้องระมัดระวังมากนัก ใช้รูปประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ถ้อยคำที่ใช้เป็นระดับคำสามัญ ทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเนื้อหาที่เป็นหัวใจหลักของเรื่องได้ง่ายโดยไม่ต้องตีความหมาย ดังความว่า

แสงเข้าแม้จะไม่สดใส แต่ก็พอมองแสงสว่างส่องเข้ามาทางหน้าต่าง ที่ฉันทั้งไว้ตั้งแต่เมื่อคืน เสียงไก่ขันก้องมาจากไหนไม่รู้ บางครามีเสียงหมาเห่าแว่ว ๆ ประสานเข้ามาด้วย ความรู้สึกแรกเหมือนนอนอยู่ที่บ้าน แต่เมื่อความทรงจำเก่า ๆ คืบมาจึงรู้ว่าไม่ใช่ อดจินตนาสัต์ไม่ได้จริง ๆ พวกนก ไก่ หมา ในแต่ละท้องถิ่น ในแต่ละประเทศ มันคงสื่อสารภาษาของมันได้ ไม่ว่าจะเป็นไก่ไทย ไก่เขมรมันขันเสียงเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นหมาไทย หมาเขมรมันเห่าเหมือนกัน แต่คนกลับไม่ใช่ คนด้วยกันแท้ ๆ แต่พูดกันไม่รู้เรื่องและที่เลวร้ายกว่านั้นคือ พูดภาษาเดียวกันแท้ ๆ แต่พูดไม่รู้เรื่อง

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 22)

จากข้อความข้างต้นเป็นข้อความอยู่ในสารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย* ในบทชื่อว่า “ตลาดโรงเกลือ-ปอยเปต บ่อนคาสิโนและการเริ่มต้น” สัจภูมิได้ใช้ภาษาระดับกึ่งทางการในการบรรยายความเป็นธรรมชาติของสัตว์ที่มีความเหมือนกัน แม้ว่าอยู่คนละประเทศก็ตาม สัจภูมิใช้

ถ้อยคำสามัญที่ผู้คนใช้ทั่วไป เช่น นก ไก่ หมา บ้าน เป็นต้น การใช้คำเหล่านี้เป็นการลดความตึงเครียดและเป็นการสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่าน เนื่องจากเป็นคำที่ผู้คนคุ้นเคยและใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ สัจภูมียังเรียบเรียงคำเป็นข้อความเสมือนเป็นการเล่าให้ผู้อ่านฟัง เช่น “เสียงไก่ขันก้องมาจากไหนไม่รู้ บางครามีเสียงหมาเห่าแว่ว ๆ ประสานเข้ามาด้วย ความรู้สึกแรกเหมือนนอนอยู่ที่บ้าน แต่เมื่อความทรงจำเก่า ๆ คืบมาจึงรู้ว่าไม่ใช่” และ “พวกนก ไก่ หมา ในแต่ละท้องถิ่น ในแต่ละประเทศ มันคงสื่อสารภาษาของมันได้ ไม่ว่าจะเป็นไก่ไทย ไก่เขมรมันขันเสียงเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นหมาไทย หมาเขมรมันเห่าเหมือนกัน แต่คนกลับไม่ใช่ คนด้วยกันแท้ ๆ แต่พูดกันไม่รู้เรื่อง และที่เลวร้ายกว่านั้นคือ พูดภาษาเดียวกันแท้ ๆ แต่พูดไม่รู้เรื่อง” จึงทำให้เห็นถึงทัศนะของสัจภูมิ กล่าวคือ ธรรมชาติของสัตว์แม้จะอยู่คนละประเทศ แต่ก็ยังคงมีลักษณะที่เหมือนกัน ตรงกันข้ามกับธรรมชาติของมนุษย์แม้ว่าจะอยู่ในประเทศเดียวกัน ใช้ภาษาเดียวกันแต่ก็ยังไม่มีความขัดแย้งกันอยู่เสมอ

สารคดีท่องเที่ยวกับภูเขาของสัจภูมิ ละออ เรื่อง *ผาเขมร เห็นไฉ่งอ่อน* ในบทชื่อ “ผืนกลางแสงอัสตง ณ เมืองกัมปงชนัง” สัจภูมิตได้บรรยายถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวกัมพูชาที่อยู่ในบริเวณทะเลสาบ จังหวัดกัมปงชนัง ดังความว่า

บริเวณท่าเรือนอกจากเรือโดยสาร และเรือพาเที่ยวชมทะเลสาบแล้วยังมีเรือชาวบ้านนำปลาขายจอดเรียงรายอยู่หน้าตา บนสะพานปลายามบาย ชาวบ้านนำปลาขายมากมาย มีทั้งปลาช่อน ปลาตะเพียน ปลาเนื้ออ่อน และปลาอื่น ๆ สารพัด ที่เตะตาเป็นอย่างมากก็คือ ู แม่ค้า นั่งคัดขนาดของงูใส่ถังที่เตรียมมาเหมือนของเล่น ลักษณะของงูนั่นเท่านี้หัวแม่มือ ลำตัวมีลายดำเป็นจุด ๆ พื้นสีเหลืองคล้ำ ๆ กับงูปลาบ้านเรา

(สัจภูมิ ละออ, 2548: 70)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า สัจภูมิจำภาษาระดับกึ่งทางการ โดยใช้คำสามัญที่ใช้พูดกันทั่วไป เช่น ยามบาย ชาวบ้าน ปลาช่อน ปลาตะเพียน ปลาเนื้ออ่อน ู แม่ค้า เรา เป็นต้น คำศัพท์เหล่านี้เป็นคำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไปที่เป็นประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ส่งผลให้ผู้อ่านเข้าใจถึงเนื้อหาได้อย่างชัดเจน และการใช้คำลักษณะนี้ทำให้เห็นถึงความรู้สึกใกล้ชิดระหว่างผู้อ่านและผู้เขียน เช่น คำว่า เรา ชาวบ้าน แม่ค้า ล้วนแต่เป็นคำที่แสดงความรู้สึกสนิทสนมได้เป็นอย่างดี

อาจกล่าวได้ว่า สัจภูมิ ละออใช้ระดับภาษาทั้งทางการในการบรรยายและเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทาง โดยสัจภูมิใช้ถ้อยคำ คำศัพท์ที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก และมุมมองที่สัจภูมิอยากจะสื่อ การใช้คำศัพท์ลักษณะนี้ของสัจภูมิ นอกจากจะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงเจตนาของเขาแล้ว ยังช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้สึกผ่อนคลาย ไม่เกิดความตึงเครียดกับการใช้ภาษาของสัจภูมิที่ไม่เคร่งครัดมากเกินไป การใช้ภาษาของสัจภูมิ แม้ว่าจะไม่ต้องระมัดระวังเท่ากับการใช้ภาษาแบบเป็นทางการ แต่การนำเสนอเนื้อหาของสัจภูมิ โดยใช้ภาษาทั้งทางการก็ยังคงความสุภาพ และสามารถทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ข้อคิด และความสนุกสนานจากการอ่านสารคดีท่องเที่ยวกับภูเขาของสัจภูมิ ได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่ากลวิธีการใช้ภาษาของสัจภูมิ ละออ ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถ องค์ความรู้ของสัจภูมิทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ด้านภาษาไทย และด้านภาษาเขมรในการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกับภูเขา โดยใช้คำและสำนวน เพื่อช่วยเสริมเรื่องราวและอธิบายเนื้อหา เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่สัจภูมิได้พบเจอให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น มีการใช้ความเปรียบเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกถึงบรรยากาศ เหตุการณ์ และเห็นภาพได้ชัดเจน รวมทั้งเข้าใจถึงทัศนคติ มุมมอง เจตนาของผู้เขียนที่สื่อได้อย่างแจ่มแจ้งมากขึ้น ส่วนการใช้ภาษาทั้งทางการ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้สึกผ่อนคลายและความสนุกสนาน นอกเหนือจากสาระความรู้ที่ปรากฏในเนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยว

4.3 การสอดแทรกอารมณ์ขัน

การสอดแทรกอารมณ์ขันเป็นกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยววิธีหนึ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านและทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อมกัน เนื่องจากอารมณ์ขันเป็นหนึ่งในอารมณ์ที่หลากหลายของมนุษย์ที่สื่อสารผ่าน “ภาษา” ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อสื่อสาร โดยมีผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีทั้งความเป็นสากลและลักษณะเฉพาะ เพราะอารมณ์ขันเป็นผลมาจากปัจจัยทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเฉพาะเวลาและพื้นที่ ดังนั้น ในแต่ละสังคมจึงมีอารมณ์ขันที่มีลักษณะเฉพาะที่คนในสังคมนั้นรับรู้ร่วมกัน (สุทธภา อินทรศิลป์, 2564: 333)

สุทธภา อินทรศิลป์ (2564) ได้ศึกษาวิธีการสร้างอารมณ์ขันในงานเขียนของปินดา โพสยะ โดยผลการศึกษาพบว่า ในงานเขียนของปินดา โพสยะ มีการใช้กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันจำนวน 11 กลวิธี ได้แก่ การยั่วล้อ ความไม่เข้ากัน การสร้างเรื่องเกินจริง การใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันด้วยวิธีต่าง ๆ การทำให้เรื่องผิดความคาดหมาย ลักษณะหรือขนาดที่แปลกและแตกต่างไปจากความเป็นจริง ล้อเลียนวรรณคดี การกระทำซ้ำซาก การใช้ตรรกวิทยาแบบผิด ๆ การทำให้เป็นเรื่องสัปดน และความ

เหนือกว่าและต่ำกว่า เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพูชาของสังกุมิ ละออ พบว่า การใช้กลวิธี สอดแทรกอารมณ์ขันของสังกุมิ เป็นกลวิธีที่โดดเด่นอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงตัวตน อุปนิสัยของ สังกุมิว่า เป็นหนุ่มลูกทุ่งที่มีอารมณ์ขัน ชี้เล่น ร่าเริง ตลกขบขัน ทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินไป พร้อมกับอารมณ์ขันของสังกุมิที่สอดแทรกไว้ในเนื้อหาตลอดเรื่อง ส่งผลให้สารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพูชา ของสังกุมิมีชีวิตชีวา มีความสนุกสนานไม่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเบื่อ ซึ่งผู้วิจัยพบ 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขัน เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ผิดปกติ และการสร้างเรื่องที่เกิดขึ้นความจริง ผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังนี้

4.3.1 การใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขัน

การใช้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างอารมณ์ขันของผู้เขียน เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนาน เนื่องจากภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความคิด อารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนสู่ ผู้อ่าน โดยผู้เขียนต้องใช้ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อทำให้สารที่สื่อไปยังผู้อ่านได้ผลตามความ ประสงค์ของตนเองที่คาดหวัง นับได้ว่าการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันเป็นกลวิธีหนึ่งในการเขียน สารคดีท่องเที่ยว เพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่ผลงานของตนเอง (เกศราพร มากจันทร์, 2548: 373) เช่นเดียวกันกับสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพูชาของสังกุมิ ละออ ที่มีศิลปะการใช้ภาษาในการสร้าง อารมณ์ขันได้อย่างเป็นธรรมชาติ เช่น การใช้ชื่อบทเพลง เนื้อเพลง คำและสำนวน เป็นต้น ซึ่งสังกุมิได้ ใช้กลวิธีแทรกอารมณ์ขันเหล่านี้เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านและให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินไป พร้อมกัน ดังคำว่า

เกือบทุกหมู่บ้านที่เรือผ่าน ซ่อฟ้าพระอุโบสถจะแยงแทงฟ้า แสงต้องตะวัน
ยามสงส่ายประกายวาววาม ประหนึ่งรัศมีแห่งธรรมรสสมเด็จพระสัมมาสัม-
พุทธเจ้า ชี้ทางสว่างทางสวรรค์ให้กับพุทธศาสนิกชนชาวเขมร ริมตลิ่งถ้าไม่มีแปลง
ผักก็จะได้เห็นวัวฝูงใหญ่บ้าง-เล็กบ้าง พยายามมองหา “เขมรไล่ควาย” จนแล้วจน
รอดก็ไม่เห็น เห็นแต่เขมรไล่วัว จึงได้แต่นึกเสียดายอยู่ในใจ

(สังกุมิ ละออ, 2546: 121)

จากข้อความข้างต้นเป็นข้อความอยู่ในสารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย* ใน บทชื่อว่า “ล่องตอลเลสาบ สู่เมืองเสียมเรียบ” ได้แสดงให้เห็นถึงกลวิธีการสอดแทรกอารมณ์ขันของ สังกุมิ โดยการพลิกละเล่นภาษาในการเขียนทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขัน สังกุมิได้ใช้วิธีการนำชื่อเพลง ลูกทุ่ง “เขมรไล่ควาย” เข้ามาสอดแทรกไว้ในเนื้อหาที่สอดคล้องกับสิ่งที่ตนได้พบเห็น กล่าวคือ สังกุมิ

ได้เขียนบรรยายถึงวิถีชีวิตของคนกัมพูชาในหมู่บ้านหนึ่งที่เขานั่งเรือผ่าน ซึ่งในหมู่บ้านนั้นมีผู้คนที่ยิ้มแย้มจำนวนมาก โดยในวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกัมพูชาชอบยิ้มมากกว่าเสียใจ เพราะยิ้มมีความทนแดด ทนร้อนมากกว่าเสียใจ ทำให้สังคมมองเห็นแต่คนที่ยิ้มแย้ม จึงเลือกใช้ชื่อเพลงลูกทุ่งที่มีลักษณะไม่ตรงตามสิ่งที่เขาพบเจอ คือ “เขมรไล่ควาย” การใช้ภาษาในลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความขบขันและเพลิดเพลิน โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขอะไร เพราะผู้อ่านก็เข้าใจเจตนาของผู้เขียน แค่อ่านและรู้จักเพลง “เขมรไล่ควาย”

นอกจากนี้ในสารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย* บทชื่อเรื่องว่า “‘กบาลสเปียร์’ ลำธารใสไหลผ่านศิวลึงค์” ซึ่งสังคมได้กล่าวถึงบรรยากาศระหว่างการเดินทางไปสถานที่ท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องขึ้นภูเขาทำให้สังคมมีความเมื่อยล้า แต่ก็ได้สอดแทรกอารมณ์ขันให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนาน ดังความว่า

มองสองข้างทางเพลินดี แต่ความเมื่อยล้าไม่ปรานีเอาเสียเลย ยิ่งก้าวก็ยิ่งเพิ่มความเมื่อยล้า เพราะทางขึ้นเขา และลงเขาดูเหมือนอยู่ตลอดเวลาบ้างคราครวต้องหยุดพัก ระหว่างนั้นเห็นสองแม่สาวเดินสวนมา พวกเธอไปดูสถานที่มาแล้วทำทางยังคล่องแคล่ว เห็นแล้วรู้สึกอายนะ แต่เราก็ไม่ปฏิเสธความต้องการของร่างกาย เมื่อเมื่อดูพอเราก็นั่งพักบนก้อนหินขนาดใหญ่ รอให้ลมเย็น ๆ เป่า ก่อนที่จะเดินต่อไป พอใกล้เราได้ยินเสียงน้ำตกซ่า ๆ ไม่ได้ดัง “จ๊อก ๆ โครม ๆ” เหมือนเพลง “เขมรไทรโยค”

(สังคม ละเอียด, 2546: 189)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการพลิกแพลงภาษาของสังคม ละเอียด โดยการหยิบเอาเนื้อเพลงไทยเดิม “เขมรไทรโยค” สอดแทรกไว้ในเนื้อหาประกอบกับสิ่งที่สังคมได้พบเห็นเพื่อสร้างอารมณ์ขัน กล่าวคือ สังคม ได้ไปท่องเที่ยวสถานที่ที่เป็นน้ำตก และได้สร้างอารมณ์ขันโดยใช้คำที่มีความหมายไม่เข้ากัน คือเสียงของน้ำตกซ่า ๆ หมายถึงเสียงน้ำที่แตกกระจาย ที่ต่างกับเสียง “จ๊อก ๆ โครม ๆ” ที่เป็นเนื้อเพลง “เขมรไทรโยค” การใช้ภาษาในลักษณะนี้ทำให้เห็นถึงความสามารถของผู้เขียน ในการสรรคำ และเนื้อเพลงที่มีลักษณะที่ต่างกันมาผสมผสานกัน เพื่อทำให้เกิดอารมณ์ขันและความสนุกสนานได้เพียงแค่อ่านเข้าใจและรู้จักเพลง “เขมรไทรโยค” ก็สามารถเกิดอารมณ์ขันจากการอ่านสารคดีท่องเที่ยวของสังคม ละเอียด ได้

นอกจากนี้ ในระหว่างการเดินทางไปท่องเที่ยว “บันทายสำเหร่” สัจภูมิได้ผ่านหมู่บ้านหนึ่ง ชื่อว่าหมู่บ้านประดาก เขาได้กล่าวถึงความน่ารักของเด็ก ๆ ที่ไล่วิ่งตามถนน ซึ่งเหตุการณ์นี้จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานและคิดสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น ดังความว่า

เดินออกจากประตูทิศตะวันตก เบื้องหน้ายังเป็นละเมาะไม้ ต้นไม้ขนาด
ย่อม ๆ กระจัดกระจายอยู่ในป่า แสงตะวันยามเย็นแทงยอดไม้ผ่านตอต้องยอดซุ้ม
ประตูเป็นบางจุด ยามนั้นเองเด็กเลี้ยงวัวไล่วิ่งผ่านมา แต่ละคนแม้จะมอมแมม แต่
พวกเขาก็หัวเราะอย่างสนุกสนาน เมื่อเห็นฉันหันกลิ้งไปหาพวกเขา “ถอด ๆ”
เด็กคนหนึ่งตะเบ็งเสียงออกมาคำว่า “ถอด” หมายถึงถ้ายรูปนั่นเอง ฉันส่งยิ้มให้
เมื่อทำท่าจะเก็บภาพจริง ๆ เจ้าเด็กน้อยก็แบมือขอเงิน ฉันจึงระเบิดเสียงหัวเราะ
ออกมา ก่อนจะเก็บกลิ้งเพื่อต้องการบอกเป็นนัย ๆ ว่าไม่ถ่ายภาพแล้ว เด็ก
หัวเราะคิกคักช่วยกันตะเพิดวัวจากไป

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 182)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่าสัจภูมิสร้างอารมณ์ขันโดยใช้คำศัพท์ภาษาเขมร คือ คำว่า “ถอด” เป็นคำกริยาหมายถึงถ้ายรูป การที่สัจภูมิเลือกใช้คำศัพท์นี้สืบเนื่องมาจากเด็ก ๆ พุดออกมา เพราะเห็นสัจภูมิถือกลิ้งถ้ายรูป การใช้คำภาษาเขมร “ถอด ๆ” ซ้ำ ๆ กันจะช่วยสร้างความตลกขบขันเนื่องจากผู้อ่านไม่รู้จักคำศัพท์นี้ อีกประการหนึ่งการที่สัจภูมิ นำเอาคำศัพท์ภาษาเขมรมาใช้ ในบริบทที่เหมาะสมก็สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันได้

จะเห็นได้ว่าการสร้างอารมณ์ขันโดยการใช้ภาษาของสัจภูมิ ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถองค์ความรู้ของสัจภูมิในการเล่นคำเพื่อให้อ่านเกิดอารมณ์ขัน ทั้งในการใช้ภาษาไทยและภาษาเขมร ได้เป็นอย่างดี โดยสัจภูมิ ใช้ถ้อยคำสั้น ๆ สำนวน ซื่อบทเพลง และ เนื้อเพลงต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการเขียนสารคดีท่องเที่ยว โดยถ้อยคำ สำนวน รวมทั้งซื่อบทเพลงต่าง ๆ เหล่านั้นล้วนแต่เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายสื่อให้อ่านเข้าใจและเกิดความเพลิดเพลินไปกับการพลิกแพลงภาษาของเขา ซึ่งนับเป็นศิลปะการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ

4.3.2 เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ผิดปกติ

สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ผิดแปลกไปจากเหตุการณ์ธรรมดาที่ดูเหมือนเป็นเรื่องไม่ปกติก็สามารถทำให้เกิดอารมณ์ขึ้นได้ เนื่องจากทำให้ผู้อ่านรู้สึกแปลกไปกับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สัจภูมิ มีศิลปะในการสร้างอารมณ์ขึ้นลักษณะนี้ได้เป็นอย่างดี ดังความว่า

ฉันว่าจ้างรถมอเตอร์ไซด์จากสถานีขนส่งไปวัดเอกพนมราคา 100 บาท ...
รถออกมาได้ครึ่งทาง เขาจอดรถข้างทาง ฉันมองเขาอย่างงง ๆ แล้วถามว่าจอดทำไม เขาบอกว่าค่าจ้าง 100 บาท ไปไม่ได้ต้อง 200 บาท อย่างเฉียบพลัน ฉันพรายยิ้มออกมา ทั้ง ๆ ที่ในใจนั้น 100 องศา รับผิดชอบต่อไม่เป็นไร สองร้อยก็สองร้อย ไร่ เรื่องแค่นี้ ระหว่างทางกว่าจะถึงปราสาทวัดเอกพนม ฉันพยายามถามโน่นถามนี้ สังเกตท่าทีของคนขับมอเตอร์ไซด์เห็นว่าไม่มีแววว่าจะเล่นลูกไม้่ออีก จึงเริ่มวางใจ

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 35)

จากข้อความข้างต้นเป็นข้อความอยู่ในสารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *ล่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย* ในบทชื่อว่า “ศรีโสภณ - พระตะบอง สายสัมพันธ์และความหวั่นกลัว” จะเห็นได้ว่าข้อความดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่ผิดปกติที่สัจภูมิ ได้พบเจอ กล่าวคือ คนขับมอเตอร์ไซด์ขอค่าจ้างเพิ่ม 100 บาทระหว่างทาง ซึ่งสัจภูมิ ใช้อารมณ์ขึ้นในการประนีประนอม เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง โดยกล่าวว่า “ไม่เป็นไร สองร้อยก็สองร้อย ไร่ เรื่องแค่นี้” ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาละเอียดเฉพาะหน้าโดยใช้น้ำเสียงที่ขำขัน เพื่อให้ผู้อ่านไม่ตึงเครียดกับเหตุการณ์ดังกล่าว ในที่สุดสัจภูมิ ก็ถึงจุดหมายปลายทางโดยสวัสดิภาพ

นอกจากนี้สถานการณ์ที่ผิดปกติอีกเหตุการณ์หนึ่งที่สัจภูมิ พบในสถานีรถไฟในจังหวัดพระตะบอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้อารมณ์ขึ้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหามาไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ดังความว่า

ในสถานีรถไฟเก่าอยู่บัดดี้อมบอง ฉันต้องออกสันขวัญแขวนที่สถานีรถไฟนี้เอง เรื่องมีอยู่ว่าขณะที่ฉันเพลินอยู่กับการถ่ายภาพอยู่นั้น เผลอญเหลือบไปเห็นเจ้าหน้าที่การรถไฟกำลังหัดนับเลขกันอย่างขะมักเขม้น ฉันแกล้งทำเป็นไม่เห็นแล้วเดินไปเสียทางอื่น แต่วิธีนี้ไม่ได้ผล พวกเจ้าหน้าที่กรูกันออกมา เล่นเอาใจคว่ำเจ้าหน้าที่คนหนึ่งบอกว่าห้ามถ่ายภาพสถานีรถไฟ แล้วส่งเสียงล้ออะไรกันก็ยากจะจับความได้ เพราะภาษาเขมรฉันไม่ได้เรื่องเอาเลย ส่วนภาษาอังกฤษเจ้าหน้าที่ก็กระต่อนกระแท่นเหมือนกัน เพื่อตัดปัญหาต่าง ๆ ฉันเลยใจดีสู้แหลม บอกว่าให้ไป

หานายสถานีด้วยกัน บ้านนายสถานีอยู่ใกล้ ๆ นั่นเองท่านดีใจหาย เมื่อฉันอธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดเท่าที่ทำได้ นายสถานีก็พรายิ้มออกมา แล้วบอกว่าไม่เป็นไร มาท่องเที่ยวไม่เป็นไร ถ้าอยากจะถ่ายภาพอีกก็กลับไปถ่ายได้ตามใจ

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 30-32)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าสัจภูมิ ได้พบเหตุการณ์ที่ทำให้เขาตกใจ กล่าวคือขณะที่สัจภูมิกำลังท่องเที่ยวสถานีรถไฟได้พบกับเจ้าหน้าที่ห้ามไม่ให้ถ่ายภาพ โดยสัจภูมิได้ใช้อารมณ์ขัน เพื่อประนีประนอมไม่ให้เกิดปัญหา ดังข้อความว่า “เพื่อตัดปัญหาต่าง ๆ ฉันเลยใจดีสู้แหลมร์ บอกว่าให้ไปหานายสถานีด้วยกัน บ้านนายสถานีอยู่ใกล้ ๆ นั่นเอง ท่านดีใจหาย” ซึ่งการใช้วิธีแทรกอารมณ์ขันของสัจภูมิ จะทำให้ผู้อ่านไม่เคร่งเครียดหรือมีความหวั่นกลัวไปกับเหตุการณ์ที่สัจภูมิได้นำเสนอ เนื่องจากเหตุการณ์เหล่านั้นไม่ใช่เป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่โหดร้ายและไม่ได้เกิดผลกระทบหรือเป็นอันตรายแก่สัจภูมิ ดังข้อความว่า “เมื่อฉันอธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดเท่าที่ทำได้ นายสถานีก็พรายิ้มออกมา แล้วบอกว่าไม่เป็นไร มาท่องเที่ยวไม่เป็นไร ถ้าอยากจะถ่ายภาพอีกก็กลับไปถ่ายได้ตามใจ”

อาจกล่าวได้ว่า การสอดแทรกอารมณ์ขันไปกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ผิดปกติของสัจภูมิ เพื่อทำให้ภาพหรือเหตุการณ์ที่ดูเหมือนเป็นภาพที่น่าหวั่นกลัวและอันตราย แต่กลับกลายเป็นภาพหรือเหตุการณ์ธรรมดาที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความฉงนสนเท่ห์และเกิดอารมณ์ขันจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของสัจภูมิเหมือนถูกโดนหลอกและตกอยู่ในอันตราย แต่ในทางกลับกันสัจภูมิได้บรรยายด้วยอารมณ์ขันทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นเหตุการณ์ปกติ ไม่เป็นเรื่องที่ร้ายแรงอะไร ดังนั้นการสอดแทรกอารมณ์ขันของสัจภูมิ จึงเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทำให้ผู้อ่านได้รับความบันเทิง ความสนุกสนานและไม่มีทัศนคติเชิงลบต่อคนกัมพูชา

4.3.3 การสร้างเรื่องที่เกินความจริง

การสร้างเรื่องราวให้เกินความเป็นจริง นับว่าเป็นวิธีการสอดแทรกอารมณ์ขันอย่างหนึ่งของสัจภูมิ ละออ เนื่องจากการสร้างเรื่องเกินจริงของผู้เขียนนั้น จะทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันได้ โดยสัจภูมิ ได้บรรยายถึงสถานที่ท่องเที่ยวจริงและเพิ่มเติมจินตนาการ อารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการให้เกินความจริงเล็กน้อย เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน ดังคำว่า

วินาทีแรกที่เห็นธารน้ำ ฉันก็แทบทรุดกายนั่งลงกองดิน คนอะไรหนอช่างมี
 อุตสาหะเหลือเกิน เอาเวลาว่างที่โหมมานั่งสลักเสลา “ศิวลึงค์” ไว้บนแท่น “โยนี”
 ได้มากมาย ก่ายกอง ดูเอาเถิดกลางธารน้ำใส ๆ ที่ไหลริน ๆ มาจากต้นธารไกลโพ้น
 เต็มไปด้วยแท่งศิวลึงค์ขนาดเท่าต้นขา บางแถวโผล่พ้นน้ำ บางแถวปรึมน้ำ แล้วแต่
 ระดับฐานว่าสูงต่ำเพียงใด มองฐานโยนีแล้ว ฉันไม่ได้นึกถึงท่วงท่าอันแปลก ๆ อย่าง
 ที่นิราศนรินทร์บรรยาย ยิ่งไม่นึกถึงฉากอันอัศจรรย์ในขุนช้างขุนแผน แต่คิดถึงฐาน
 ความคิดของคนสลัก หรือคนที่ให้สลักเสลาอวัยวะสืบพันธุ์

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 189-190)

จากข้อความข้างต้นอยู่ในสารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *สองเขมรตระเวนกัมพูเจีย* ในบทชื่อเรื่อง
 “‘กบาลสเปียล’ ลำธารใสไหลผ่านศิวลึงค์” จะเห็นได้ว่า สัจภูมิ ใช้อารมณ์ความรู้สึกบรรยายภาพ
 สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นธารน้ำมีสลักหินเป็นรูป ศิวลึงค์ และโยนีไว้จำนวนมาก รวมทั้งมีขนาดใหญ่มาก
 อีกด้วย อาจจะเป็นภาพที่แปลกในสายตาของสัจภูมิ จึงทำให้สัจภูมิ แสดงอารมณ์ความรู้สึกเกิน
 เล็กน้อย ดังคำว่า “วินาทีแรกที่เห็นธารน้ำ ฉันก็แทบทรุดกายนั่งลงกองดิน คนอะไรหนอช่างมี
 อุตสาหะเหลือเกิน เอาเวลาว่างที่โหมมานั่งสลักเสลา “ศิวลึงค์” ไว้บนแท่น “โยนี” ได้มากมาย
 ก่ายกอง” ซึ่งการแสดงความรู้สึกลักษณะแบบนี้ของสัจภูมิ จะทำให้ผู้อ่านรู้สึกตกชบขันไปด้วย

นอกจากนี้การกล่าวถึงรูปสลัก “ศิวลึงค์” กับ “โยนี” ที่เป็นภาพอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว
 โดยสัจภูมิ ได้สร้างเรื่องราวที่เกินความเป็นจริงอย่างมากเกี่ยวกับเรื่องเล่าขานความเป็นมาของรูปสลัก
 “ศิวลึงค์” กับ “โยนี” ซึ่งทำให้เกิดอารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน ดังคำว่า

เรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล เล่าขานเอาไว้ว่า เกิดจากความเชื่อที่ว่าคราหนึ่งทวยเทพใน
 ชั้นฟ้าพากันไปเยี่ยมเยือนองค์ศิวเทพ พอถึงช่วงนั้นบรรยาภาศิวเทพจะเป็นใจ ประมาณว่าฟ้า
 ฝนมีดครีมี เหมาะแก่การเสพกามรสองค์ศิวเทพเลยสวดยสุราเสียจนเมามาย เมื่อเมาได้ที่แล้ว
 ก็ไม่ต้องหาสาว ๆ ในร้านคาราโอเกะ หรือไปเที่ยวตักเอาตามพับชื่อดัง เพราะมีพระนาง
 ศรีอุมาเทวีอยู่แล้ว จึงเสพสังวาสกันอย่างออกรส แยกเหวขึ้นมาเห็นเข้าก็เลยนำเรื่องไป
 เยาเย้ย เหตุให้ทรงพระยั่วะ จึงประกาศว่าจะขอเกิดใหม่เป็นรูปศิวลึงค์ให้ทวยเทพกราบไหว้
 เสียเลย

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 190-191)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าสังกม ได้สอดแทรกเรื่องราวที่เกินความจริงมาเล่าให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขัน ในวัฒนธรรมของเขมรโบราณ“ศิวลิ่งค์” กับ“โยนี” เป็นตัวแทนของเทวรูปที่เทวรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อสังกมได้ สร้างเรื่องราวแซวให้สองสิ่งนี้มีกิริยาอาการทะเลาะกันเหมือนคนทั่วไป ซึ่งทำให้อ่านเกิดอารมณ์ขัน โดยสังกมสร้างเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ตนได้ไปท่องเที่ยว กล่าวคือ พยายามสร้างบุคลิกของเทพเทวดาให้มีลักษณะคล้ายกับบุคคลทั่วไปที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน มีร้านค้าคาราโอเกะ ผับ และการดื่มสุรายุ่บนสวรรค์ ซึ่งไม่สามารถเป็นไปได้ ดังนั้น การพยายามสร้างกิริยาอาการของเทพเทวดาให้เหมือนมนุษย์หรือสร้างบรรยากาศเหมือนสังคมปัจจุบัน ชวนให้อ่านเห็นภาพตามพร้อมกับเกิดอารมณ์ขันไปด้วย จึงนับเป็นการสร้างความสนุกสนานให้อ่าน โดยไม่มีเจตนาหรือต้องการจะเสียดสี เหน็บแนมผู้ใดในสังคมทั้งสิ้น

อาจกล่าวได้ว่ากลวิธีการสอดแทรกอารมณ์ขันของสังกม ละออ ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเล่นคำทั้งภาษาไทย และภาษาเขมร การใช้สำนวน และชื่อบทเพลงต่าง ๆ เพื่อสร้างอารมณ์ขันแก่อ่าน โดยมีการสอดแทรกอารมณ์ขันไปกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ผิดปกติของสังกม ที่ได้พบเจอ เพื่อทำให้ภาพหรือเหตุการณ์ที่ดูเหมือนเป็นภาพที่น่าหัวก๊วและอันตราย กลั้กลายเป็นภาพหรือเหตุการณ์ธรรมดาที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความงงสนทน่้รวมทั้งเกิดอารมณ์ขัน และการสร้างเรื่องราวเกินความจริงมาเล่า เพื่อให้อ่านเกิดอารมณ์ขันและเกิดความเพลิดเพลิน ซึ่งกลวิธีเหล่านี้นับว่าเป็นศิลปะการสร้างอารมณ์ขันของสังกม ละออในการเขียนสารคดีท่องเที่ยว กัมพูชา

4.4 การแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน และเรื่องเล่า

เกศราพร มากจันทร์ (2548: 383) ได้กล่าวว่า การมุ่งนำเสนอเนื้อหาสาระความรู้ของสถานที่ท่องเที่ยวอย่างเดียวย่อมจะทำให้เนื้อหาของสารคดีขาดความน่าสนใจจากผู้อ่าน ซึ่งผู้เขียนจะต้องมีกลวิธีการแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน และเรื่องเล่า ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการช่วยเสริมให้งานเขียนมีเสน่ห์ มีสีสันและสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามมากขึ้นอีกด้วย เนื่องจากเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน และเรื่องเล่าเปรียบเสมือนเครื่องปรุงอาหารที่มักจะช่วยทำให้รสชาติของอาหารอร่อยถูกใจ ดังนั้น การสอดแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า จึงเป็นกลวิธีสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยทำให้สารคดีท่องเที่ยวมีความสอดประสานกลมกลืนกันมากขึ้น

การนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชา สังกม ละออ มีความตระหนักถึงความสำคัญในการรับสารของผู้อ่าน ถ้าหากผู้อ่านได้รับข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเพียง

อย่างเดียวอาจจะทำให้ผู้อ่านไม่เกิดจินตนาการมากเท่าที่ควรโดยเฉพาะทางด้านภาษาเขมร กล่าวคือ การสอดแทรกเกร็ดความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ภาษาเขมร นิทาน ตำนานและเรื่องเล่าของเขมร เนื่องจาก สัจภูมิ เป็นนักวิชาการท่านหนึ่งที่เชี่ยวชาญด้านเขมรศึกษา ซึ่งการสอดแทรกเกร็ดความรู้เหล่านี้เป็นการปรับเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านให้เกิดความสนุกสนานไปตามเรื่องราวของตำนาน นิทาน และเรื่องเล่าเหล่านั้นโดยไม่รู้ตัว สัจภูมิ ได้นำเสนอเป็นเกร็ดความรู้ที่มีความน่าสนใจ เป็นเรื่องราวที่ผู้อ่านไม่เคยรู้มาก่อน จึงเป็นการช่วยเสริมความรู้หรือช่วยสร้างความประหลาดใจ รวมทั้งความฉงนสนเท่ห์แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ผู้อ่านไม่รู้สึกละเบื่อหน่ายและยังได้รับความบันเทิงจากการอ่าน สารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพญาของสัจภูมิอีกด้วย ในการศึกษาสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพญาของสัจภูมิ ละออ ผู้วิจัยพบว่าสัจภูมิ มีการใช้กลวิธีการแทรกเกร็ดความรู้คำภาษาเขมร นิทาน ตำนาน เรื่องเล่าของเขมร ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.4.1 การแทรกเกร็ดความรู้คำภาษาเขมร

สัจภูมิ ได้สอดแทรกเกร็ดความรู้เกี่ยวกับภาษาเขมรที่ควรเรียนรู้ ซึ่งเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจาก สารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพญาของผู้เขียนท่านอื่น ๆ โดยสัจภูมิ ได้ให้เกร็ดความรู้เกี่ยวกับภาษาเขมร เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์ เช่น เป็นคำทักทาย การนับจำนวน การซื้อของ รับประทานอาหาร และการถามทาง เป็นต้น ดังความว่า

คำทักทาย

- สวัสดี (จุม-เรียบ-ซัวร์)	- ขอบคุณ (อ-กุน)
- ขอบคุณมาก (อ-คุณ-เจริญ-นะ)	- สบายดี (ส-สือบ-บาย-เต)
- มาจากไหน (โม้-ปี-ณา)	- คุณจะไปไหน (โลก-นึ่ง-เตว-ณา)
- ชื่ออะไร (ชมวะ-อะ-เวีย)	- อายุเท่าไร (อา-ยุ-ปน-มาน)
- ทำงานอะไร (ธเว-การ-อ-เวีย)	- ขอลาก่อน (โชม-เลีย-เซ็น)

การนับจำนวน

- หนึ่ง (มว) – สอง (ปี) – สาม (เบีย) – สี่ (บวน) – ห้า (ปรำ) – หก (ปรำมว)
- เจ็ด (ปรำปี) – แปด (ปรำเบีย) – เก้า (ปรำบวน) – สิบ (ตือบ) – ยี่สิบ (มะพีย)
- หนึ่งร้อย (มวโรย)

การซื้อของ

สอดแทรกเกร็ดความรู้ในเนื้อหาสารคดีท่องเที่ยวได้อย่างน่าสนใจ และเกร็ดความรู้เหล่านี้จะช่วยเสริมความรู้รอบตัวให้แก่ผู้อ่านรวมทั้งสิ่งแปลกใหม่ ๆ ที่ผู้อ่านไม่เคยรู้มาก่อนอีกด้วย

4.4.2 การแทรกตำนาน นิทาน และเรื่องเล่า

การนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจและมีสีสัน นอกเหนือจากการให้สาระความรู้ความเพลิดเพลิน การแทรกตำนาน นิทาน เรื่องเล่าในการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวเป็นการช่วยสร้างให้เนื้อหาสารคดีท่องเที่ยวมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น ในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับปูชนียวัตถุ ละออ พบว่า สัจภูมิ ได้การสอดแทรกตำนาน นิทาน เรื่องเล่าของเขมร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ของสัจภูมิที่เข้าถึงตำนาน นิทาน เรื่องเล่าของเขมร และสามารถนำตำนาน นิทาน เรื่องเล่าเหล่านี้มาสอดแทรกในสารคดีท่องเที่ยว เช่น เรื่องสารคดีท่องเที่ยว *ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย* ในบทชื่อเรื่องว่า “อุตงค์มีชัยเวียงรักวังแห่งสุสาน” เมื่อสัจภูมิ ได้ท่องเที่ยวเมืองอุตงค์ที่เป็นราชธานีเก่าในประวัติศาสตร์ของกัมพูชา โดยสัจภูมิ ได้กล่าวถึงตำนานความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับสถานที่เมืองอุตงค์ดังความว่า

ตำนานเมืองอุตงค์มีชัย เป็นตำนานรักระหว่างพระราชา กับสามัญชน ความเป็นมาของชื่ออุตงค์มีชัย ตามพงศาวดารเขมรบอกว่า บริเวณท่าเรือที่จะขึ้นไป พระบรมมหาราชวัง ซึ่งอยู่บนภูเขานั้น แรกเริ่มเดิมทีตากดกับยายชัย หรือพ่อตงกับแม่ชัย อาศัยเป็นที่ยู่ทำมาหากินมาก่อน เมื่อสร้างเมืองจึงนำชื่อสองตายายมาตั้งเป็นชื่อเมือง ความสำคัญของตากดกับยายชัย ก็คือเป็นคนที่มียูกสาวงามมากชื่อตระเจิลเตาะกราล ต่อมา ประมัญญวิงสูง ลูกเลี้ยงของพรานวิงมาพบเข้า จึงรักใคร่ชอบพอกันเป็นอย่างมาก ซึ่งพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายก็เห็นงามด้วย เรื่องราวทำท่าจะลงเอยด้วยดี แต่ความรักถ้าไม่มีอุปสรรคเสียบ้างก็ดูเหมือนจะไม่มีรสชาติ อยู่มาวันหนึ่งพระราชาเสด็จประพาสป่ามา เจอนางสาวตระเจิลเตาะกราลเข้า เกิดหลงเสน่ห์นางขึ้นมาอย่างจับพระทัย จึงพยายามตามตัวเพื่อสู่ขอกับพ่อแม่ แต่ตากดกับยายชัยเป็นแม่ที่มีหัวใจเป็นประชาธิปไตยเห็นใจลูกสาวเป็นอย่างมาก ครั้นจะปฏิเสธพระราชา ก็เกรงว่าหัวจะขาด จึงออกอุบายว่า ถ้าสร้างถนนจากพลับพลาที่ประทับถึงบ้านของตนภายในคืนเดียว ก็จะยกลูกสาวให้อย่างไม่มีเงื่อนไข โชคดีของชายหนุ่มลูกพราน ที่พระราชาสร้างถนนไม่เสร็จ ตากดกับยายชัย แม้จะไม่ต้องยกลูกสาวให้พระราชาตามสัญญา แต่ก็เกรงภัยที่อาจมาถึงตนได้ จึงพาลูกสาวหนีไปแต่งงานกับคนที่ลูกรัก แต่พระราชา ก็ตามไปพบจนได้ เมื่อทอดพระเนตรเห็น

เจ้าบ่าวงามนัก จึงถามความเป็นมาพรานจึงเล่าว่าได้ไขมาจากป่า 1 ฟอง ต่อมาฟักออกมาเป็นคนจึงเลี้ยงไว้ พระราชาได้ฟังจึงเล่าเรื่องพระมหาลีคลอดลูกออกมาเป็นไขให้ฟัง เมื่อทั้งหมดทราบความจริง ลูกพรานจึงได้เป็นพระราชาปกครองบ้านเมืองต่อมา

(สังข์มณี ละออ, 2546: 51)

ต่อมาเมื่อสังข์มณีได้ไปท่องเที่ยวปราสาทบนานอยู่นั้นในจังหวัดพระตะบอง สังข์มณีได้กล่าวถึงนิทานพื้นบ้านที่มีความเกี่ยวข้องกับปราสาทพนมบนาน ดังข้อความในสารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *จุมเรียบซัวร์ บัดด้อมบอง* ในบทชื่อว่า “ปราสาทบนานพระน้ำในถ้ำมืด” มีความว่า

เรื่องนิทานพื้นบ้าน “เนียงรุ่มชายเซาะ หรือ นางสยายผม” ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านของจังหวัดพระตะบอง นิทานเรื่องนี้ รศ.ประยูร ทรงศิลป์ แปลเอาไว้ในประชุมเรื่องตำนาน และนิทานพื้นบ้านเขมร ขอนำเอามาเล่าย่อ ๆ ก็แล้วกัน อดีตกาลมีเศรษฐีคนหนึ่งมีลูกสาวสวยชื่อนางสยายผม เธอเป็นโรคประจำเดือนแห้ง ทำให้เจ็บปวด ๆ แอด ๆ ต่อมาดาบส ชื่อคราม มารักษาจนหาย จึงได้ลูกเศรษฐีเป็นภรรยา แล้วพากันมาอยู่ในถ้ำพระน้ำแห่งนี้ ต่อมาลูกพระราชามาขอเรียนคาถาอาคมกับดาบสคราม แม้จะมีข้อห้ามว่า ห้ามมอง นางสยายผม แต่วันหนึ่งเมื่อดาบสไม่อยู่ พระกุมารนั้นก็เห็นความสวยของภรรยาดาบส และเกิดรักใคร่กัน เมื่อรักกันนักหนาก็พากันหนีลงเรือสำเภาไป ดาบสตามไปเห็นสำเภาล่องอยู่ก็เสกลมฝนแต่นางสยายผมรู้มันดักได้ทุกครั้งไป ดาบสจึงแค้นจนขาดใจตาย พระกุมารกับนางสยายผมจึงกลับมาใช้ถ้ำเปรี๊ยะตึกเป็นเรือนหอต่อไป อยู่ต่อมาพระกุมารขออนุญาตนางสยายผมกลับเมือง แล้วสัญญาว่าจะกลับมาหา เมื่อกลับถึงเมืองปรากฏว่าภรรยาเดิมไม่พอใจ จึงใช้จระเข้มาขวางทางเรือสำเภาไว้ นางสยายผมเห็นเข้าก็เลยบนบานว่า ขอให้สามีปลอดภัย แล้วจะถวายเขาลูกที่อยู่ที่นี่ สิ้นคำบนบาน พระกุมารก็ปลอดภัย การบนภาษาเขมรคือ บ้อมน็อน คำนี้เอง ต่อมาเพี้ยนเป็นบนาน อันเป็นชื่อภูเขา และเป็นชื่อปราสาทบนภูเขาด้วย

(สังข์มณี ละออ, 2553: 196-197)

เมื่อสังข์มณีไปท่องเที่ยวเมืองพระตะบอง ในตัวเมืองพระตะบองมีรูปสำนักดาบ้อมบองกระยุงที่เป็นที่สักการบูชาของชาวพระตะบองหรือผู้คนที่อยู่จังหวัดใกล้เคียง ชาวภูมิปัญญาที่มีความศรัทธาต่อรูปสำนักดาบ้อมบองกระยุง เพราะมีความเชื่อว่าดาบ้อมบองกระยุง เป็นผู้ปกป้องรักษาให้แผ่นดิน

พระตะบองอยู่เย็นเป็นสุข สัจจุมิ จึงได้กล่าวถึงเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับดาบ้อมบองกระยุง ให้ผู้อ่านได้ทราบ เช่น สารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *จุมเรียบซัวร์ บัตด้อมบอง* ในบทชื่อว่า “ตำนานสายน้ำ ดันนิยามพระตะบอง” ที่มีความว่า

ดินแดนแห่งนี้สมัยก่อนโพ้น กษัตริย์องค์หนึ่งครองเมืองอยู่ในแคว้นกัมพูเทศ ครั้นเมื่อสวรรคต เจ้าชายแห่งแคว้นได้เกณฑ์ไพร่พลมาช่วยกันตัดไม้ทำพระเมรุ หนุมคนหนึ่งรับหน้าที่หุงข้าวขณะหม้อข้าวเดือดปุด ๆ ไม่มีไม้คนหม้อเขาจึงหยิบไม้จั่วใกล้มือมาคน ยางไม้ทำให้ข้าวสีดำ แต่ด้วยความหิวเจ้าหนุมจึงกินข้าวจนหมดสิ้นแล้วความอหังการก็บังเกิดเมื่อเจ้าหนุมพบว่ากำลังวังชามากขึ้นอย่างไม่คาดฝัน เพื่อน ๆ จึงยกให้เขาเป็นหัวหน้ากลุ่ม หัวหน้าคนนี้ตัดไม้กระยุงมาทำตะบองด้วยความเก่งกล้าสามารถจึงตีเมืองพระนครได้ และได้เป็นพระราชาชาวบ้านจึงเรียกเขาว่า ดาต้อมบองกระยุง ครั้นต่อมามีคนต้องการแย่งราชสมบัติจากดาต้อมบองกระยุง เมื่อเกิดการสู้รบกัน ดาต้อมบองกระยุงขว้างกระบองไม้กระยุงหายไปในที่แห่งหนึ่ง (ในเรื่องไม่ได้บอกว่า ขว้างหายแล้วทำไมไม่รีบไปตามหาเอามา) ด้วยวาสนาของเขามีบุญที่มาแย่งราชสมบัติ หรือว่าดาต้อมบองกระยุงเปื้อนครองเมืองใหญ่แล้วก็ไม่อาจทราบได้ อยู่ต่อมา ดาต้อมบองกระยุงก็สละราชสมบัติให้คนมีบุญไป ส่วนตนเองไปครองเมืองที่ตะบองหายไปในั้น เมืองที่ดาต้อมบองกระยุงไปปกครองก็คือ เมืองบัตด้อมบอง แปลว่า ตะบองหาย ซึ่งก็คือ พระตะบองนั่นเอง

(สัจจุมิ ละออ, 2553: 54-57)

จากการกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าสัจจุมิ ละออ ได้สอดแทรกตำนาน นิทาน เรื่องเล่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวไว้ในเนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงเรื่องราว ความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศกัมพูชา นับว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน และเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของนักเขียนเล่มอื่น อีกประการหนึ่งการสอดแทรกตำนาน นิทาน เรื่องเล่า ต่าง ๆ ไว้ในงานเขียนของสัจจุมิ จะทำให้เห็นว่าสัจจุมิ มีความรู้ที่กว้างขวางเกี่ยวกับเรื่องราว ตำนาน นิทาน เรื่องเล่าที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

อาจกล่าวได้ว่า การนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชา สัจจุมิมีการใช้กลวิธีต่าง ๆ เช่น การแทรกเกร็ดความรู้คำภาษาเขมร เพื่อจะช่วยเหลือเสริมความรู้ใหม่ ๆ และสิ่งที่แปลกใหม่ที่ผู้อ่านไม่เคยรู้

มาก่อน ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน มีการสอดแทรกนิทาน ตำนาน เรื่องเล่าเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ การแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน เรื่องเล่าเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นกลวิธีที่ทำให้เนื้อหาสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพญาของสัจจภูมิ ละออ มีชีวิตชีวาและน่าติดตามมากยิ่งขึ้น

4.5 การอ้างอิงข้อมูล

การใช้อ้างอิงข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ มาประกอบในการเขียนสารคดีท่องเที่ยวเพื่อช่วยสนับสนุนทัศนะของผู้เขียนให้มีน้ำหนักมากขึ้น นับได้ว่าเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่ช่วยสร้างให้สารคดีท่องเที่ยวมีความน่าเชื่อถือ โดยผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งข้อมูลที่เป็นเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รู้และสอบถามคนท้องถิ่น เป็นต้น หลังจากได้ข้อมูลเหล่านั้นแล้วผู้เขียนก็นำมาประกอบในการเล่าเรื่องตามความเหมาะสมของตนเอง ทำให้เนื้อหามีความหนักแน่นและน่าเชื่อถือ (เกศราพร มากจันทร์, 2548: 394) จากการศึกษาสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพญาของสัจจภูมิ ละออ ผู้วิจัยพบว่าสัจจภูมิ ใช้กลวิธีการอ้างอิงข้อมูล 2 แหล่ง คือ อ้างอิงข้อมูลจากเอกสาร และอ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายให้ละเอียดดังนี้

4.5.1 อ้างอิงข้อมูลจากเอกสาร

การนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพญา สัจจภูมิ ละออ มีการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนได้นำเสนออยู่เสมอ โดยสัจจภูมิ ได้นำข้อมูลจากเอกสารเหล่านั้นมาอ้างอิงไว้ในสารคดีท่องเที่ยวเพื่อให้เนื้อหามีความน่าเชื่อถือ ซึ่งการอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารของสัจจภูมิ ผู้วิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 3 แหล่ง ได้แก่ อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการไทย อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารต่างชาติที่แปลสำนวนโดยนักวิชาการไทย และอ้างอิงจากเอกสารนักวิชาการกัมพูชา

4.5.1.1 อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการไทย

การนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับพญา สัจจภูมิ ละออได้อ้างอิงข้อมูลเอกสารของนักวิชาการไทยหลายคน เพื่อช่วยเสริมให้เนื้อหาบางตอนในสารคดีท่องเที่ยวมีความหนักแน่นน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เช่น สัจจภูมิ ได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โดยอ้างอิงข้อมูลจากจารึกตามปราสาทต่าง ๆ ที่เป็นหลักฐานในหนังสือเรื่อง *จารึกพระเจ้าชัยวรมันที่ 7* ของชะเอม แก้วคล้าย ดังความว่า

จากจารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งพบในประเทศไทย และได้นำมาเก็บรักษาไว้ในหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี กรุงเทพมหานคร ก็มีจารึกพิมาย อ.พิมาย จ.นครราชสีมา จารึกด่านปะคำ อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ และจารึกที่ปราสาทตาเมียนโตต จ.สุรินทร์ เป็นต้น จารึกแต่ละหลัก ชะเอม แก้วคล้าย อ่าน แผล และรวบรวมไว้ในหนังสือ “จารึกพระเจ้าชัยวรมันที่ 7” กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่ เมื่อ พ.ศ. 2528 เท่ากับเป็นการประกาศความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อีกทั้งเป็นหลักฐานทางศิลปวัฒนธรรมอันเกริกไกรในบรรพกาล เนื้อความของจารึกทั้ง 4 ด้านเป็นคำในภาษาสันสกฤต เขียนด้วยอักษรขอมจารึกบนหินทรายละเอียด ทำขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 เนื้อหาเกือบเหมือนกันทุกประการเริ่มต้นด้วยการแสดงความนอบน้อมต่อพระพุทธเจ้า กล่าวถึงการป้องกันโรคและยอเกียรติพระมหากษัตริย์ คือพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 นั้นเอง เรื่องศรัทธาของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ต่อพระพุทธเจ้านั้น ศิลปจารึกปราสาทตาเมียนโตตด้านที่ 1 โศลกที่ 1 ถอดความได้ว่า “ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระพุทธเจ้า ผู้มีนิรมาณกาย ธรรมกาย และสัมโมคคกาย ผู้ล่วงพ้นภาวะและสภาวะทั้งสอง ผู้มีอาตมอันเป็นสอง ผู้หาอาตมอันมิได้” จารึกศิลปจารึกด้านเดียวกันนี้ กล่าวถึงพระเจ้าชัยวรมันในโศลกที่ 4 ว่า “มีพระเจ้าแผ่นดินนามว่า “ศรีชัยวรมัน” ผู้เป็นโอรสของพระเจ้าศรีธรณีนทรวรมัน ผู้ประสูติแต่เจ้าหญิงแห่งเมือง ชยาทิตยปุระ ผู้ได้รับราชสมบัติเพราะพระจันทร์อันยอดเยี่ยมท้องฟ้า”

(สัจจุมิ ละออ, 2546: 81)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า สัจจุมิ ใช้การอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการไทย เพื่อให้เนื้อหาของเรื่องที่สัจจุมิ นำเสนอนั้นมีน้ำหนักและน่าเชื่อถือ ซึ่งสัจจุมิ กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จากหลักฐานในหนังสือเรื่อง *จารึกพระเจ้าชัยวรมันที่ 7* ของชะเอม แก้วคล้ายที่สัจจุมิใช้อ้างอิงนั้น ส่งผลให้ผู้อ่านได้รับรู้เนื้อหาสาระความรู้ที่หนักแน่นและน่าเชื่อถือ เนื่องจากข้อมูลที่ได้นำมาประกอบนั้นเป็นหลักฐานสำคัญที่จะเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ไปยังผู้อ่าน และเป็นข้อมูลที่ถูกต้องมีการยอมรับในแวดวงวิชาการ

ในสารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย* ในบทชื่อ “เยือนนครวัด แกะรอย ‘เสียมกุก’ ชมสิ่งมหัศจรรย์ของโลก” สัจจุมิ ได้กล่าวถึงความมหัศจรรย์ของปราสาทนครวัด คือยอด

ปราสาททั้ง 5 ยอด ซึ่งสังกมิต ได้อ้างอิงถึงข้อมูลเกี่ยวกับยอดปราสาททั้ง 5 ยอด ที่นักวิชาการกล่าวว่า เหมือนภูเขาพระสุเมรุที่มีหัวงน้ำที่จำลองมาจาก “มหานทีสีทันดร” ดังความว่า

ยอดปราสาททั้ง 5 นักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมบอกว่า เหมือนยอดเขาทั้ง 5 ของเขาพระสุเมรุ บนปราสาททองคำกลางนั้นเชื่อกันว่าเป็นที่ประทับของเหล่าเทวดา เมื่อพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ทรงสร้างนั้น เป้าหมายก็คือจำลองเขาพระสุเมรุ อันเป็นที่สถิตของเหล่าเทพยดา หัวงน้ำนั้นก็จำลองมาจาก “มหานทีสีทันดร” ที่มีความกว้างขนาดครุฑที่ว่ามีกำลังมหาศาลแล้วยังสุดกำลังบิน ในไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ พระยาลีไท กล่าวถึง มหานทีสีทันดรว่า “นอกจากเขาพระสุเมรุราช นั้น มีแม่น้ำกัน ชื่อว่าสีทันดรสมุทอยู่โดยกว้างนั้นได้ 85,000 โยชน์ โดยลึกได้ 84,000 โยชน์” เพราะความกว้างยิ่งกว่ากว้าง ยากยิ่งในการข้าม ฤๅษณา อโศกสิน จึงนำมาตั้งชื่อนวนิยายเรื่องหนึ่งว่า ข้ามสีทันดร ใช้เป็นความเปรียบให้เห็นความยากในการเลิกลาเสด็จของตัวเอง นับเป็นชื่อเรื่องที่เหมาะสม เพราะให้เห็นภาพความยากลำบากได้อย่างดี

(สังกมิต ละออ, 2546: 146-147)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าสังกมิต ใช้การอ้างอิงข้อมูลของนักวิชาการมาประกอบในการอธิบายเกี่ยวกับยอดปราสาททั้ง 5 ที่เหมือนยอดเขาพระสุเมรุอันเป็นที่สถิตของเทพยดาและมีหัวงน้ำที่จำลองมาจาก “มหานทีสีทันดร” นอกจากนี้ สังกมิต ได้อ้างอิงข้อมูลจากวรรณคดีเรื่อง *ไตรภูมิพระร่วง* ในพระราชนิพนธ์พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาลีไท) และนวนิยายเรื่อง *ข้ามสีทันดร* ของฤๅษณา อโศกสิน เพื่อเน้นความหมายของ “มหานทีสีทันดร” ที่มีความกว้างใหญ่ไพศาล มีความยากลำบากมากที่จะข้ามได้ ซึ่งสอดคล้องกับความมหัศจรรย์ของยอดปราสาททั้ง 5 ยอดของนครวัดนั่นเอง การอ้างอิงข้อมูลในลักษณะนี้ของสังกมิต ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่ถูกต้อง โดยไม่จำเป็นต้องอธิบายละเอียดมากนัก ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงหัวใจความสำคัญของเรื่องราวที่สังกมิตได้นำเสนอมากยิ่งขึ้น

4.5.1.2 อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารต่างชาติที่แปลสำนวนโดยนักวิชาการไทย

นอกจากการอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการไทยแล้ว การนำเสนอเนื้อหาสารคดีท่องเที่ยวก็ผูกพันกับสังกมิตได้ค้นคว้าข้อมูลต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ มาประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับเนื้อหาที่สมบูรณ์มากขึ้น เช่น สารคดีท่องเที่ยวเรื่อง

ส่องเขมรตระเวนกำพูเจีย ในบทชื่อ “นครธม มหานครแห่งไบหน้า” โดยสังภูมิ ได้กล่าวถึงภาพ นครธมในยุคสมัยอันรุ่งเรืองรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สังภูมิ ได้อ้างอิงข้อมูลจากหนังสือเรื่อง *บันทึกเจี๊วตัวก้วน* แปลโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังความว่า

ภาพนครธมสมัยยังรุ่งเรืองอยู่นั้นเป็นอย่างไร เริ่มจากการทรงเครื่องของ พระเจ้าแผ่นดิน “พระเจ้าแผ่นดินองค์เท่านั้นที่มีสิทธินั่งผ้ายกทองชนิดหนึ่ง แต่ถ้า หากไม่ทรงมงกุฎก็ทรงมาลัยดอกไม้อวด รัศมีนวมยพระเกศาไว้ มาลัยนั้นร้อยด้วย ดอกไม้หอมเช่น ดอกมะลิหรือพุทธรักษา รอบพระศอนั้นทรงอาภรณ์ประดับด้วย ไข่มุกเม็ดใหญ่ ๆ และที่ข้อพระกรและข้อพระบาท และข้อนิ้วพระหัตถ์ พระกร กำไล และอำมรงค์ประดับด้วยเพชรตาแมว เวลาจะเสด็จพระราชดำเนินไปที่ใดที่ไม่สวม รองพระบาท แต่ที่ฝ่าพระบาทและพระหัตถ์นั้นทาแดงด้วยน้ำชาด พระองค์ถือ พระขรรค์ฝึกทองคำเวลาเสด็จออกพระราชฐาน”

(สังภูมิ ละออ, 2546: 161-162)

จากข้อความข้างต้น สังภูมิ ได้อ้างอิงหนังสือเรื่อง *บันทึกเจี๊วตัวก้วน* เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็น ภาพความเจริญรุ่งเรืองของยุคสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้อย่างชัดเจน โดยเริ่มต้นจากการแต่งกาย ของพระมหากษัตริย์ประกอบด้วยเครื่องประดับที่มีคุณค่ามาก เช่น ไข่มุกเม็ดใหญ่ ๆ กำไล เพชรตาแมว เป็นต้น นอกจากนี้ ในหนังสือ *บันทึกเจี๊วตัวก้วน* ได้บอกเล่าถึงรูปร่างผิวพรรณของผู้คน ในสมัยนั้นว่า

“สัณฐานคนทั่วไปนั้นหยาบดำ ใครอยากจะเห็นคนที่เจริญและงดงามจริง ๆ ก็ต้องไปในพระราชวังที่นั่น และวังเจ้านายและบ้านขุนนางผู้หญิงเป็นจำนวนมากไม่เคยเห็นแสงตะวันและมีผิวขาวราวกับหยก ทุกคนตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินลงมามุนมย ผมและเปลือยไหล่ความจริงอย่างดีที่สุดก็เอาผ้าเคียนพุงไว้เท่านั้นเอง”

(สังภูมิ ละออ, 2546: 162)

จะเห็นได้ว่าสังภูมิ ได้ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับยุคสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนสมัยนั้น โดยอ้างอิงข้อมูล จากแหล่งที่มาที่มีความน่าเชื่อถือมาอธิบายให้ผู้อ่านได้รับรู้ ดังความว่า

ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนครสมัยเมื่อ 700 กว่าปีมานั้นเป็นอย่างไร ชาวจีนชื่อ “เจียวต้าก่วน” ซึ่งเดินทางไปอยู่นครกับคณะทูตจีน เมื่อ พ.ศ.1839 ถึง 1840 บันทึกความเป็นอยู่เอาไว้แล้ว บันทึกเหตุการณ์ผสมความคิดของเจียวต้าก่วน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แปลเอาไว้ด้วยสำนวนภาษาที่ไพเราะ ข้อความทั้งหมดผู้แปลบอกว่า “ใครที่เคยไปนครวัด นครธม แล้วได้อ่านรายงานของเจียวต้าก่วนก็ต้องยอมยกให้ว่า แกล่ไ้ร่าวกับตาเห็น เพราะปราสาทราชฐานและภาพจำหลักแสดงชีวิตในสมัยนั้น เท่าที่ยังมีเหลืออยู่ก็ตรงกับคำบรรยายของเจียวต้าก่วนไปทั้งสิ้น รายงานของเจียวต้าก่วน จึงเป็นสิ่งที่พึงเชื่อถือได้โดยสมบูรณ์”

(สัจภูมิ ละออ, 2546: 160-161)

นอกจากนี้ ในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเรื่อง *เด็วเขมร* ในบทชื่อว่า “เจืองเอ็ก อนุสรณ์แห่งทุ่งสังหาร” สัจภูมิ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์สงครามกลางเมืองของกัมพูชาที่พวกเขมรแดงได้เข้าตีกรุงพนมเปญแตกเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518 โดยสัจภูมิ อ้างอิงหนังสือ *สีป็นรกรในเขมร* ของ ยาสีโกะ นะโอโต” แปลโดยผุสดี นาวาวิจิต ดังความว่า

“เมื่อคืนนอนไม่หลับทั้งคืน มีเสียงปืนใหญ่ดังอยู่ตลอดเวลา” เสียงปืนใหญ่ที่ถล่มกัน คงไม่ต้องบอกว่าเกิดอะไรขึ้น พอถึงเช้าวันที่ 18 เป็นอย่างไร เธอบันทึกไว้ว่า “ทหารยิงปืนขึ้นฟ้าเป็นการเตือนให้ทุกคนเก็บข้าวของหนีออกไปจากตัวเมือง พร้อมประกาศเตือนเป็นระยะ ๆ อย่างซัดซ้ำ รีบออกจากตัวเมืองไปโดยเร็วที่สุด” หลังกจากเหตุการณ์วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518 เธอต้องถูกกวาดต้อนไปอยู่ตามจุดต่าง ๆ ตามแต่ทหารจะพาไปต้องเสียลูก ๆ และสามีไป ต้องใช้ชีวิตเหมือนตกรอกอยู่ถึง 4 ปี

(สัจภูมิ ละออ, 2544: 41)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า สัจภูมิ ได้อ้างอิงข้อมูลจากหนังสือเรื่อง *สีป็นรกรในเขมร* ที่เป็นบันทึกของคนที่อยู่ในเหตุการณ์จริงในช่วงยุคเขมรแดง เพื่อเน้นย้ำเนื้อหาทำให้ผู้อ่านเห็นภาพเกี่ยวกับความทุกข์ทรมานของผู้คนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์นี้ได้ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งช่วยเสริมให้เนื้อหาของเรื่องในสารคดีท่องเที่ยวมีน้ำหนัก น่าเชื่อถือและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นด้วย

4.5.1.3 อ้างอิงจากเอกสารนักวิชาการของกัมพูชา

การนำเสนอเนื้อหาในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชา สัจภูมิ มักจะค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลของนักวิชาการไทย และข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการกัมพูชามาอ้างอิงไว้ในสารคดีท่องเที่ยว เพื่อให้เนื้อหาหนักแน่นและให้ภาพเรื่องราวแก่ผู้อ่านได้ชัดเจนมากขึ้น การอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารนักวิชาการของกัมพูชาของสัจภูมิ มีดังนี้

ในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเรื่อง *จุมเรียบชั่วรบัตต้อมบอง* ในบทชื่อว่า “ชาวพระตะบองกับบางร่องรอยอดีต” โดยสัจภูมิ กล่าวถึงภาพชีวิตชาวพระตะบองในอดีตสมัยพระยาอภัยภูเบศร และได้อ้างอิงหนังสือเรื่อง *บัตต้อมบองสมัยโหลกมะจะส* ของนักประวัติศาสตร์ชาวกัมพูชาชื่อว่า โตจ ฌวง ดังความว่า

ผู้คนในสมัยเจ้าพระยาอภัยภูเบศร มีภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ขออนุญาตเก็บความมาเล่าให้ทราบกัน คนในพระตะบองแบ่งออกเป็น 3 วรรณะ คือ อภิชน คนสามัญ และทาส

อภิชน ได้แก่ คนในตระกูลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และพวกข้าราชการชั้นสูง ในพระตะบองรวมทั้งคนสำคัญอย่างพระคลัง เป็นต้น พวกอภิชนมักไม่เรียกขานชื่อ กัน แต่นิยมเรียกตามยศศักดิ์ เช่น เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง คุณ หมื่น เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เจ้าพระยาคณาทร พระยาอภัย พระยาพระคลัง พระยามโนมไตร เป็นต้น

คนสามัญ ได้แก่ คนธรรมดา ประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำนา หาปลา ค้าขาย ชาวบ้านเรียกคนวรรณะนี้ว่า เนียะเจีย คนกลุ่มนี้ต้องเสียภาษีให้เจ้าคุณและอาจถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงานเมื่อมีงานสำคัญ เช่น งานบุญ เป็นต้น

ทาส ได้แก่ คนที่เป็นทาส เซลยสงคราม นักโทษ คนกลุ่มนี้ทำงานเพียงใดก็ตามจะได้เพียงข้าวพอมื้อท้อง และเสื้อผ้าสวมใส่เท่านั้น และทาสจำพวกสามารถใช้เงินไถ่ถอนตัวเองได้

(สัจภูมิ ละออ, 2553: 68-69)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า สัจภูมิ อ้างอิงข้อมูลของนักวิชาการกัมพูชาเพื่อช่วยทำให้ภาพวิถีชีวิตชาวพระตะบองที่สัจภูมินำเสนอนี้น่าหนัก ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพชัดเจน อีกทั้งทำ

ให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกมั่นใจกับข้อมูลว่าเป็นข้อมูลที่สามารถเชื่อถือได้ นอกจากนี้การอ้างอิงข้อมูลของนักวิชาการกัมพูชาของสัจภูมิ แสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถด้านภาษาเขมร และความเป็นผู้รู้เกี่ยวกับเขมรศึกษาของสัจภูมิที่สามารถนำข้อมูลมาเล่าไว้ในสารคดีท่องเที่ยว นอกจากจะช่วยเน้นย้ำเนื้อหาให้มน้ำหนักแล้ว ยังช่วยให้ผู้อ่านได้รับสาระความรู้อีกด้วย

ในสารคดีท่องเที่ยวเรื่อง *ฝ่าเขมร เห็นช่าง่อน* สัจภูมิ ได้อ้างอิงเอกสารวิชาการของกัมพูชาจาก Tourism resort of Cambodia (1999) ในการกล่าวถึงภูมิศาสตร์ พื้นที่ รวมทั้งประชากรของชาวกัมพูชาที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่สัจภูมิได้ท่องเที่ยว ดังความว่า

ประชากรของกัมพูชานั้น เอกสารของทางการกัมพูชาปี พ.ศ. 2544 ระบุว่า มี 546 หมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านรวมกันแล้วมี 82,638 ครอบครัว มีประชากร 417,693 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ชาย 197,691 คน นอกนั้นเป็นหญิง เนื่องจากมีพื้นที่ประมาณ 5,521 ตารางกิโลเมตร จึงมีความหนาแน่นของประชากร ประมาณ 76 คนต่อตารางกิโลเมตร

(สัจภูมิ ละออ, 2548: 68-70)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า สัจภูมิใช้ข้อมูลทางวิชาการของกัมพูชาเพื่อกล่าวถึงพื้นที่และจำนวนประชากรของจังหวัดกัมพูชานี้ที่เป็นเมืองหนึ่งที่สัจภูมิได้ท่องเที่ยว ทำให้เห็นถึงภาพรวมของชาวกัมพูชานี้ที่มีจำนวนประชากรมากและมีฐานะยากจนเป็นส่วนใหญ่ ดังที่สัจภูมิ ได้กล่าวถึงภาพเศรษฐกิจกัมพูชาที่ต้องการความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยอ้างอิงมาจากเอกสารวิชาการของกัมพูชา Cambodia development review ดังความว่า

เงินที่รัฐบาลกัมพูชาได้มาบริหารประเทศ ยังต้องอาศัยเงินทุนช่วยเหลือและการเข้ามาลงทุนของต่างประเทศหลัก จะเห็นได้จากตัวอย่างรายได้ของรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ. 2544 ไตรมาสที่สอง มีรายได้จากต่างชาติ 2,807 พันล้านเรียล ขณะที่รายได้ภายในประเทศติดลบ 821 พันล้านเรียล รายได้ของชาวกัมพูชาในวันหนึ่งสำรวจ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2544 พบว่า ผู้ประกอบอาชีพถีบสามล้อ (cyclo drivers) ได้วันละ 9,057 เรียล ประมาณ 90 บาท พนักงานยกของตามโรงแรม (porters) ได้วันละประมาณ 80 บาท แม่ค้าขายผักร้านเล็ก ๆ ในตลาดได้วันละ 75 บาท คนขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง และรถแท็กซี่ ได้วันละ 117 บาท เป็นต้น ค่าเงินของกัมพูชา เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ก็อ่อนตัวเป็นอย่างมากในปี

พ.ศ. 2544 เงินของสหรัฐอเมริกา 1 ดอลลาร์ แลกได้ 3,931 บาท หนึ่งบาทไทย 1 บาทแลกได้ 86.6 บาท

(สัจภูมิ ละออ, 2548: 112)

จากข้อความข้างต้นนี้จะเห็นว่า สัจภูมินำข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการกัมพูชามาอ้างอิงเพื่อนำเสนอเนื้อหาให้มีความน่าเชื่อถือและเป็นข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับภาพเศรษฐกิจกัมพูชาที่ยังต้องการความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่อมาเจริญเศรษฐกิจประเทศ เนื่องจากรายได้ของชาวกัมพูชาที่ได้รับไม่เพียงพอในการใช้จ่ายประจำวัน การสอดแทรกข้อมูลงานวิชาการของสัจภูมิ เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่งานเขียน และทำให้งานเขียนของสัจภูมิเป็นงานที่มีลักษณะวิชาการมากขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า สัจภูมิอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารในการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยว เพื่อนำเนื้อหาทำให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจน และช่วยเสริมให้เนื้อหาของเรื่องน่าเชื่อถือและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยสัจภูมิ ใช้วิธีการอ้างอิงจากเอกสาร 3 ลักษณะ คือ อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการไทย อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารต่างชาติที่แปลสำนวนโดยนักวิชาการไทย และอ้างอิงจากเอกสารนักวิชาการของกัมพูชาที่เป็นจุดเด่นของสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ อีกประการหนึ่ง การอ้างอิงข้อมูลเหล่านี้ของสัจภูมิ ได้สะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ด้านภาษาเขมรของสัจภูมิ และทำให้เห็นถึงตัวตนของสัจภูมิ ที่ให้ความสำคัญแก่ข้อมูลเอกสารต่าง ๆ โดยพยายามศึกษาค้นคว้าคัดสรรข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน และส่งผลให้สารคดีท่องเที่ยวมีความหนักแน่นน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

4.5.2 อ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การเดินทางท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ เป็นการท่องเที่ยวด้วยตนเองแบบลำพัง ซึ่งมีอิสระในการพบปะใกล้ชิดกับผู้คนท้องถิ่นมากมาย โดยผู้คนเหล่านั้นต่างให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและให้ความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวให้แก่สัจภูมิ นอกจากนี้เมื่อสัจภูมิได้ไปท่องเที่ยวสถานที่แห่งใดและมีความสนใจกับเรื่องราวต่าง ๆ หรือมีความสงสัย สัจภูมิก็นำข้อมูลไปให้ผู้ใกล้ชิดที่เป็นคนท้องถิ่น เพื่อได้คำตอบที่กระจ่างแจ้งและได้นำข้อมูลจากการสอบถามเหล่านั้นมาอ้างอิงไว้ในเนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยว เช่น ในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชา เรื่อง *เดี๋ยวเขมร* ในบทชื่อว่า “ห้องพักแสงสี ราตรีพนมเปญ” สัจภูมิ ได้กล่าวถึงเรื่องราวเขมรแดงที่เป็นยุคบาปผลของชาวกัมพูชา โดยสัจภูมิได้ข้อมูลมาจาก คุณสุคนธ์ คิม อายุ 45 ปี ประกอบอาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง อาศัยอยู่พนมเปญ ได้เล่าถึงเหตุการณ์ตอนพนมเปญแตกซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของโคกนาฏกรรมการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชา ดังความว่า

เมื่อฉันทมาถึงตอนเขมรแตกปี 2518 เชนังนีกอยู่ครู่ ปล่อยให้ลมหอบเอา
อายอวลของน้ำในทะเลสาบเข้าจมูก แล้วย้อนอดีตให้ฟังด้วยสีหน้าเศร้า แหวตา
หมอง ตอนนั้นเพิ่งอายุได้ 10 ขวบ เขมรแดงบุกเข้ามาในเดือนเมษายนปี 2518 นั้น
ยังเรียนอยู่ชั้นประถม ทันทีที่เขมรแดง ซึ่งนำโดยนายเขี้ยว สัมพันธ์ กล่อมพนมเปญ
เขาต้องพลัดจากพ่อแม่ พ่อแม่ของเขาถูกจับเป็นเชลย ตอนนั้นเขาเองก็ไม่รู้
เหมือนกันว่าชาวพนมเปญทำผิดอะไร ถึงเป็นที่จึงเกลียดชังของเขมรแดงนัก เพิ่ง
มารู้ภายหลังว่าสาเหตุมาจากพวกเขมรแดงเห็นว่าชาวพนมเปญได้แต่นั่งเสวยสุข
ขณะที่พวกของตนต้องทนอยู่ในป่า ทั้งพิษไข้และการเป็นอยู่แสนอดคัด อีกทั้งความ
เชื่อตามลัทธิคอมมิวนิสต์แบบเขมรแดงว่าต้องไม่มีชนชั้นศักดินา ชาวพนมเปญใน
สายตาเขมรแดงเสมือนเจ้าขุนมูลนายเป็นชนชั้นศักดินา เมื่อยึดเขมรได้จึงจับตัวไว้
เป็นเชลย แล้วนำไปฆ่าทั้งเป็นการฆ่าเพื่อนร่วมชาติเพื่อล้างชนชั้นศักดินา และเป็น
การฆ่าเพื่อนร่วมชาติชนิดเกือบจะล้างเผ่าพันธุ์ หลักฐานยืนยันในเรื่องนี้ หัวกะโหลก
คนอยู่ที่เจืองเอ็ก

(สังภูมิ ละออ, 2548: 32-33)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า สังภูมิได้นำข้อมูลจากผู้เล่าที่ผ่านประสบการณ์จริงใน
เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของชาวกัมพูชามานำเสนอ กล่าวคือ กลุ่มเขมรแดงได้บุกเข้าตีเมืองหลวง
กัมพูชาเมื่อ พ.ศ. 2518 ได้สำเร็จ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่น่าเชื่อถือจากบุคคลคนหนึ่งที่อยู่ใน
สถานการณ์จริง และเป็นคนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวจริง ๆ เขาต้องสูญเสียพ่อแม่
ญาติ พี่น้อง ตั้งแต่อายุ 10 ขวบ ต้องทนอยู่อย่างทุกข์ทรมานในระบอบอันโหดเหี้ยมนี้

นอกจากนี้ เมื่อกลุ่มเขมรแดงได้ปกครองประเทศกัมพูชา กลุ่มเขมรแดงได้บังคับให้ประชาชน
ทำงานอย่างหนักจนทำให้มีคนล้มตาย และถ้าหากมีใครต่อต้านไม่ยอมทำงานก็จะถูกฆ่าตาย
ต่อหน้าต่อตา ดังที่ สังภูมิ ได้สัมภาษณ์ จอน ลี เป็นคนหนึ่งที่อยู่ในเหตุการณ์และผ่านประสบการณ์มา
ในยุคของเขมรแดง ดังข้อความในสารคดีท่องเที่ยว *ผ่าเขมร เห็นใจง่อน* ในบทชื่อว่า “พระตะบอง
สร้อยสัมพันธ์และธารแห่งรัก” มีความว่า

หนึ่งในจำนวนที่ถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงาน และรอดชีวิตมาได้ จอน ลี ชาวบ้าน
พนมสัมเปือย เล่าสถานการณ์ช่วงนั้นให้ฟังว่า มีคนล้มตายกันมากทหารบังคับให้
ทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน ระหว่างทำงานไม่มีใครกล้าจ้องตาคนคุม คนที่สงสัย

อะไรก็ตามถ้าถามออกมา จะถูกกล่าวหาว่าหัวหมออาจโดนทุบหัวตายเอาง่าย ๆ อาหารการกินจนบอกว่า ส่วนใหญ่เป็นข้าวต้ม ตักมาถ้วยหนึ่งแทบหาเมล็ดข้าวไม่ได้เลย ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านช่วยกันทำนานปีหนึ่ง ๆ ได้ข้าวมากมายนะ ข้าวที่หายไปนั้นจนบอกว่า รัฐบาลต้องเอาไปใช้หนี้ที่รัฐบาลซื้ออาวุธมาใช้รบรากับ (จน ลี, สัมภาษณ์, 2544)

(สัจภูมิ ละออ, 2548: 52)

จากข้อความข้างต้น เป็นข้อมูลมาจากบุคคลที่ผ่านประสบการณ์การใช้ชีวิตในยุคสมัยเขมรแดงที่สัจภูมิ ได้นำมาอ้างอิงไว้ในเนื้อหาเพื่อช่วยทำให้ผู้อ่านมีความเชื่อถือ และได้รับความรู้ที่เป็นความจริงจากคนที่เคยอยู่ในสถานการณ์จริง แม้ว่าจะเป็นข้อมูลที่อ่านแล้วน่าหดหู่ก็ตาม

นอกเหนือจากการอ้างอิงของบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ในยุคเขมรแดงแล้ว สัจภูมิ ได้กล่าวถึงภาพวิถีชีวิตของชาวกัมพูชา โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของ วิ วีระ อายุ 53 ปี เป็นชาวนาอาศัยอยู่ในจังหวัดพระตะบอง ดังความว่า

ลึกเข้าไปในกระท่อมมีชีวิต มีเรื่องราวของชาวนาเล่าขาน ชาวนาพระตะบอง วิ วีระ บอกว่า ข้าวที่ปลูกได้ส่วนใหญ่ขายให้กับรัฐบาล แต่ราคาไม่ดีนัก ทางออกก็คือ นำเอาข้าวมาขายให้กับคนไทยที่ตลาดปอยเปต แต่นั่นก็ต้องเสียค่าขนส่ง ต้องมีช่องทางขายก่อน ไม่ใช่อยู่ ๆ จะเอาข้าวไปถือกรรมวาจาขายได้ง่าย ๆ ว้างจากงานนา วิบอว่า ถ้าไม่ออกหาปลา เลี้ยงวัว ควาย ก็ไม่มีงานอะไรทำ ทางที่เหมาะสมที่สุดคือออกรับจ้างตามถิ่นต่าง ๆ ถ้าว่างจากงานนาแล้ว การเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย เป็นที่ปรารถนาของชาวกัมพูชาทุกคนก็ว่าได้ เรื่องเรียนรู้ชาวพระตะบองส่วนใหญ่พออ่านออกเขียนได้ ถ้าเป็นลูกคนมีเงินก็จะได้เรียนภาษาอังกฤษ ได้เรียนระดับสูงขึ้นไป ลูกชาวบ้านทั่วไปเรียนแค่ชั้นประถม บางคนไม่จบก็ออกไปช่วยพ่อแม่ทำงานก็มี (วีระ, สัมภาษณ์, 2544)

(สัจภูมิ ละออ, 2548: 45)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า สัจภูมิได้นำข้อมูลการสัมภาษณ์ของบุคคลที่เป็นชาวนาได้บอกเล่าถึงภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวพระตะบองทั้งด้านการศึกษา การประกอบอาชีพอื่น ๆ

นอกจากการทำนา การอ้างอิงข้อมูลจากการบอกเล่าของคนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้อ่านมีความเชื่อถือกับข้อมูลที่สัจภูมิ ได้นำเสนอ และได้รับความรู้เนื้อหาสาระไปพร้อมกัน

กล่าวได้ว่า การอ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์หรือการสอบถามคนท้องถิ่นของสัจภูมิ เป็นข้อมูลความรู้ที่ช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่น่าเชื่อถือจากบุคคลที่ผ่านประสบการณ์จริงในเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยสัจภูมิใช้ความรู้ด้านภาษาเขมร และความเป็นมิตรไมตรีในการสื่อสารกับชาวกำพูชา ซึ่งการอ้างอิงข้อมูลในลักษณะนี้ของสัจภูมิ เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่งานเขียนสารคดีท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น การอ้างอิงข้อมูลในการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละอ่อม ทั้งการอ้างอิงข้อมูลจากเอกสาร และการอ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารของสัจภูมิมี 3 แหล่ง คือ อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการไทย อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารต่างชาติที่สำนวนแปลโดยนักวิชาการไทย และอ้างอิงจากเอกสารนักวิชาการของกำพูชาที่เป็นจุดเด่นของสารคดีท่องเที่ยวกำพูชาของสัจภูมิ ละอ่อมที่แตกต่างจากสารคดีท่องเที่ยวกำพูชาของนักเขียนท่านอื่น การนำข้อมูลจากเอกสารเหล่านี้มาอ้างอิงไว้ในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิเพื่อช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่ถูกต้องและข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์บุคคลที่ผ่านประสบการณ์ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงโดยใช้ความรู้ด้านภาษาเขมร และการเป็นมิตรไมตรีกับคนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่สัจภูมิได้ศึกษาค้นคว้าและนำมาเล่าไว้ในเนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยว ส่งผลให้สารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

กล่าวสรุปได้ว่า กลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกำพูชาของสัจภูมิ ละอ่อม จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาทั้งหมดมี 5 ลักษณะ ประกอบด้วย การตั้งชื่อเรื่อง การใช้ภาษา การแทรกอารมณ์ขัน การแทรกเกร็ดความรู้คำภาษาเขมร นิทาน ตำนาน เรื่องเล่าของเขมร และการอ้างอิงข้อมูล ซึ่งแต่ละกลวิธีได้สะท้อนให้เห็นคุณสมบัติหรือโลกทัศน์ของสัจภูมิมีต่อกำพูชา กล่าวคือ การตั้งชื่อเรื่องตามสถานที่ท่องเที่ยวและขยายความตามมุมมองด้านบวกของสัจภูมิทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกำพูชาผ่านสายตาของสัจภูมิ มีลีลาการเขียนที่เรียบง่ายแต่ชวนอ่านด้วยภาษาที่สั้น กระชับ สร้างอารมณ์ขันผ่านมุมมอง ความคิด ความสามารถด้านภาษาไทยและด้านเขมรศึกษาสอดแทรกองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา ตำนาน นิทาน รวมทั้งความเป็นอยู่ของผู้คน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมวัฒนธรรมของกำพูชา และมีการศึกษาค้นคว้าเอกสารอ้างอิงที่ชัดเจนและหลากหลายแหล่งทั้งข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการไทย ข้อมูลจากเอกสารต่างชาติที่แปลสำนวนโดยนักวิชาการไทย

ข้อมูลจากเอกสารนักวิชาการกัมพูชา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ ดังนั้น กลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึง ความสามารถ องค์ความรู้ของสัจภูมิ ละออ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ด้านภาษาไทย ด้านภาษาเขมร นิทาน ตำนาน เรื่องเล่าของเขมร รวมทั้งมุมมอง ทศนคติที่ดีของสัจภูมิ ละออที่มีต่อกัมพูชา

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่อง ภาพ “กัมพูชา” ในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพของกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ และกลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ ซึ่งศึกษาจากสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ *เดี๋ยวเขมร* (2544) *ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย* (2546) *ฝ่าเขมรเห็นไข่มุก* (2548) และ *จุมเรียบซัวร์ บัดดี้มบอง (สวัสดิ์พระตะบอง)* (2553)

งานเขียนสารคดีท่องเที่ยวเป็นงานที่มุ่งนำเสนอข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนแต่ละท้องถิ่นผ่านทัศนคติและมุมมองของผู้เขียน การอ่านสารคดีท่องเที่ยวจึงได้รับประสบการณ์รอง และงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวเองก็มีบทบาทในการสร้างภาพสถานที่ ผู้คน ตลอดจนทัศนคติต่อสังคมนั้น ๆ ให้แก่ผู้อ่านโดยปริยาย

ผลการศึกษาสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ พบว่า ภาพ “กัมพูชา” ที่สำคัญ 3 ภาพคือ ภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล ภาพกัมพูชาในฐานะบ้านพี่เมืองน้องกับไทย และภาพวิถีชีวิตคนกัมพูชาที่เหมือนคนไทย

1) ภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์และบาดแผล

ในส่วนภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์ สัจภูมิได้นำเสนอภาพกัมพูชาผ่านโบราณสถานที่สำคัญคือ นครวัด นครธม อันเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกที่บุรพชนเขมรสร้างไว้ และภาพความเจริญรุ่งเรืองด้านประติมากรรมภาพสลักหินภายในปราสาท การให้ภาพกัมพูชาผ่านโบราณสถาน นครวัด นครธมของสัจภูมิ ละออ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความชื่นชมและยกย่องกัมพูชาในฐานะดินแดนที่ร่ำรวยด้วยโบราณสถานอันเก่าแก่ และยอมรับถึงพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ของกัมพูชา คือ พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 และพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ผู้ทรงสร้างปราสาทอันเป็นมรดกโลกทั้งสองแห่ง รวมทั้งบรรพบุรุษของชาวกัมพูชาที่มีความแข็งแกร่งและเสียสละอุทิศจิตวิญญาณในการสร้างสถาปัตยกรรมอันเป็นภูมิปัญญาและทรงคุณค่ายิ่งใหญ่มหาศาลที่ตกทอดมาตั้งแต่อดีตนับพันปี จนถึงปัจจุบัน ส่วนภาพความเจริญรุ่งเรืองด้านภาพสลัก สัจภูมิได้นำเสนอผ่านภาพแกะสลักนางอัปสร ภาพแกะสลักรามายณะที่อยู่บนฝาผนังของปราสาทนครวัด และภาพวิถีชีวิตของผู้คนเขมร

สมัยโบราณที่ปรากฏอยู่ในนครธม ซึ่งเรื่องเล่าจากภาพสลักดังกล่าวที่นำเสนอผ่านสายตาของ สัจภูมิ ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงอารยธรรมและความเจริญรุ่งเรืองในด้านสถาปัตยกรรมของกัมพูชาในอดีต

ส่วนภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์บาดแผล สัจภูมิ ได้นำเสนอประสบการณ์ บาดแผลของกัมพูชาผ่านเสียงเล่าจากทุ่งสังหารเจืองเอ็ก พิพิธภัณฑวัตถุพลแสง และวิถีชีวิตของผู้คนที่ เป็นหลักฐานคงเหลือไว้จากยุคเขมรแดง ที่มีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในประเทศกัมพูชาเกิดขึ้น เหตุการณ์ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เป็นประวัติศาสตร์อันแสนเจ็บปวดของชาวกัมพูชา นับเป็นโศกนาฏกรรมอัน เลวร้ายที่สุดในหน้าประวัติศาสตร์ของประเทศกัมพูชาและรวมถึงประวัติศาสตร์ที่ชาวโลกจดจำ แม้จะ เป็นการนำเสนอภาพประวัติศาสตร์บาดแผลผ่านสถานที่ท่องเที่ยว แต่สัจภูมิก็ได้สอดแทรกทัศนคติด้าน บวกที่มีต่อชาวกัมพูชา กล่าวคือ สัจภูมิได้นำเสนอภาพชาวกัมพูชาที่เข้มแข็งและพยายามใช้ชีวิตหลัง ความล่มสลายทางการเมือง ภาพที่ปรากฏในพิพิธภัณฑวัตถุและสถานที่ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการฆ่าล้าง เผ่าพันธุ์ในช่วงเขมรแดง แม้จะแฝงไว้ด้วยความหดหู่และสะเทือนใจ แต่ในอีกด้านหนึ่งสัจภูมิก็ได้แสดง ให้เห็นถึงความรู้สึกชื่นชม และความนับถือต่อความอดทน ต่อสู้ของชาวกัมพูชา รวมทั้งมีความเห็นอก เห็นใจในชะตากรรมของเขาเหล่านั้น

2) ภาพกัมพูชาในฐานะบ้านพี่เมืองน้องกับไทย

สัจภูมิ ได้นำเสนอผ่าน 3 ภาพ ได้แก่ 1) ภาพในเชิงกายภาพที่ไทยและกัมพูชามีพรมแดน ติดกัน 2) ภาพประวัติศาสตร์การเมืองที่มีความสัมพันธ์กันมายาวนาน และ 3) ภาพศิลปวัฒนธรรมที่มี ความคล้ายคลึงกัน

ภาพในเชิงกายภาพที่ไทยและกัมพูชามีพรมแดนติดกันแสดงผ่านเส้นทางการเดินทาง ท่อเทียมที่สามารถใช้จุดผ่านแดนจากฝั่งประเทศไทยไปสู่กัมพูชาได้อย่างง่ายดาย ประชาชนสองฝั่ง ต่างเดินทางไปทำงาน ท่อเทียม และพบปะกันตลอดเวลา ความใกล้ชิดกันด้านพรมแดนนี้เองที่ทำให้ สัจภูมิสามารถนำเสนอข้อมูลในเชิงเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมและโบราณวัตถุ จารึกต่าง ๆ ที่อยู่ใน ประเทศไทยปัจจุบันมีลักษณะร่วมหรือคล้ายคลึงกับที่ปรากฏในกัมพูชา นอกจากนี้สัจภูมิยังบรรยาย ถึงรูปพรรณสัณฐานของคนไทยและคนกัมพูชาที่ไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวได้ ว่าความใกล้ชิดด้านพรมแดนส่งผลให้เกิดการผสมผสานอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จนนำมาสู่ทัศนคติด้าน ความเป็นเพื่อนบ้านใกล้ชิดกันได้อย่างง่ายดาย

ภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองระหว่างไทยกับกัมพูชามี 3 ภาพ คือ ภาพ ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองยุคพระนคร ภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ในยุคต้น

กรุงรัตนโกสินทร์ และภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองยุคปัจจุบัน โดยภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองยุคพระนครแสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างขอมกับเสียมหรือสยามที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางการเมืองการปกครองในยุคพระนคร ดังหลักฐานจากภาพสลัก “เสียมกุก” ที่ปรากฏอยู่บริเวณระเบียงด้านขวาของปราสาทนครวัด ส่วนภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างราชวงศ์ไทยกับราชวงศ์กัมพูชา ที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และภาพความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองยุคปัจจุบันได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงการพัฒนาประเทศของหน่วยงานรัฐที่ร่วมมือกันในพื้นที่พรมแดน เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนทั้งสองฝ่าย ภาพความสัมพันธ์ที่กล่าวมาเหล่านี้ช่วยเน้นย้ำความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาว่าเป็นบ้านพี่เมืองน้องกัน

ในด้านศิลปวัฒนธรรม สัจภูมิได้นำเสนอภาพ ศิลปะ ลวดลายรูปแบบในการสร้างวัดพระแก้วมรกตของกัมพูชาว่ามีลักษณะเหมือนกับวัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้วของไทย และภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ที่อยู่ในวัดพระแก้วมรกตในพระราชวังของกัมพูชา ก็มีลักษณะเหมือนกับจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ที่อยู่ในวัดพระแก้วของไทยอีกเช่นกัน ในด้านทัศนศาสตร์ภาพเหล่านี้ สัจภูมิแสดงให้เห็นว่าศิลปวัฒนธรรมของประเทศทั้งสองมีการรับอิทธิพลซึ่งกันและกัน เสมือนการหยิบยืมกันไปมา เนื่องจากมีความใกล้ชิดกันทางภูมิประเทศและประวัติศาสตร์การเมือง สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ในการนำเสนอภาพศิลปะและจิตรกรรม สัจภูมิได้แสดงถึงการยอมรับศิลปวัฒนธรรมของแต่ละประเทศว่าต่างมีความงดงามในแบบของตน ซึ่งด้วยความคิดเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าสัจภูมิไม่ได้มุ่งตัดสินว่าศิลปวัฒนธรรมของชนชาติอื่นด้อยกว่าศิลปวัฒนธรรมของตนเอง ผู้อ่านสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิจึงได้รับการถ่ายทอดความคิดนี้ไปด้วยเช่นกัน ซึ่งนับเป็นรากฐานในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

3) ภาพวิถีชีวิตคนกัมพูชาที่เหมือนกับคนไทย

วิถีชีวิตของผู้คนเป็นสิ่งสำคัญที่ได้จากการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง งานเขียนของสัจภูมิได้นำเสนอภาพวิถีชีวิตในด้านการประกอบอาชีพของชาวกัมพูชา ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน และประมง ซึ่งเป็นอาชีพที่สามารถพบได้ในสังคมไทยเช่นเดียวกัน การนำเสนอภาพวิถีชีวิตของชาวกัมพูชาทำให้เห็นถึงสภาพสังคมบ้านเรือนในชนบทกัมพูชาที่มีลักษณะเหมือนกับสังคมหมู่บ้านในชนบทของไทย ส่งผลให้สัจภูมิเกิดความรู้สึกคุ้นเคยกับสิ่งที่พบทั้งสภาพสังคมวัฒนธรรม และสภาพภูมิศาสตร์ จึงแสดงให้เห็นว่าในสายตาของสัจภูมิไทยกับกัมพูชามีส่วนที่เหมือนกันทั้งวิถีชีวิตความ

เป็นอยู่ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ดังนั้น ภาพดังกล่าวที่นำเสนอผ่านมุมมอง ทักษะคิดด้านบวกของ สัจภูมิ ทำให้ผู้อ่านชาวไทยรู้จักภูมิปัญญาในด้านที่ดีและเกิดทัศนคติที่ดีต่อภูมิปัญญาเช่นกัน

ส่วนกลวิธีการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวภูมิปัญญาของสัจภูมิ ละออง แบ่งการวิเคราะห์เป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ 1. การตั้งชื่อเรื่อง 2. กลวิธีการใช้ภาษา 3. การแทรกอารมณ์ขัน 4. การแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า และ 5. การอ้างอิงข้อมูล

ด้านกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องพบว่า สัจภูมิใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องตามสถานที่สำคัญ ๆ โดยใช้วิธีการนำชื่อสถานที่ท่องเที่ยวมาตั้งเป็นชื่อบทและขยายความตามมุมมองของตนเอง การตั้งชื่อเรื่องแต่ละบทในลักษณะนี้ของสัจภูมิช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่านตั้งแต่แรกเห็นชื่อ ส่งผลให้ผู้อ่านได้รับรู้ว่าผู้เขียนกำลังแนะนำหรือไปท่องเที่ยวสถานที่ใด และทราบถึงหัวใจหลักของเนื้อหาข้างในได้เป็นอย่างดี

กลวิธีการใช้ภาษาของสัจภูมิ มี 3 ลักษณะคือ การใช้คำและสำนวน การใช้ความเปรียบ และการใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ โดยการใช้คำและสำนวน สัจภูมิได้เลือกสรรถ้อยคำที่ไพเราะและใช้สำนวนที่เข้าใจง่ายและบ่งบอกถึงลักษณะ กิริยา อาการ เสียง และการเคลื่อนไหว ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพได้ชัดเจน ส่วนการใช้ความเปรียบของสัจภูมิ เป็นศิลปะการใช้ภาษาอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเห็นถึงภาพบรรยากาศและเข้าใจถึงทัศนคติ มุมมอง และเจตนาของผู้เขียนที่สื่อได้อย่างแจ่มแจ้ง ขณะที่การใช้ภาษาระดับกึ่งทางการจะแสดงผ่านรูปประโยคที่ไม่ซับซ้อน ใช้ถ้อยคำระดับสามัญ ทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและยังช่วยทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้สึกผ่อนคลาย ไม่เกิดความตึงเครียดกับการใช้ภาษาที่ไม่เคร่งครัด

กลวิธีการแทรกอารมณ์ขันของสัจภูมิมี 3 ลักษณะคือ การใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขัน การใช้เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ผิดปกติ และการสร้างเรื่องที่เกิดขึ้นความจริง โดยการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันของสัจภูมิ เป็นการใช้ถ้อยคำ สำนวน เนื้อหาเพลงและชื่อบทเพลงต่าง ๆ มาประยุกต์เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านและสร้างความเพลิดเพลินไปพร้อมกัน ส่วนการสอดแทรกอารมณ์ขันไปกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ผิดปกติของสัจภูมิ เป็นการเล่าภาพเหตุการณ์ที่น่าหัวเราะและอันตรายให้กลายเป็นภาพหรือเหตุการณ์ธรรมดาที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความฉงนสนเท่ห์และได้รับความบันเทิงโดยไม่มีทัศนคติเชิงลบ สุดท้ายการสร้างเรื่องที่เกิดขึ้นความจริง เป็นการสร้างเรื่องราวจากเหตุการณ์และสถานที่ที่สัจภูมิได้ท่องเที่ยวให้มีลักษณะเกินกว่าปกติเพื่อให้อ่านเกิดอารมณ์ขัน โดยไม่มีเจตนาเสียดสีสังคมหรือเหน็บแนมบุคคลใด

การแทรกเกร็ดความรู้ นิทาน ตำนาน และเรื่องเล่า เป็นหนึ่งในลักษณะที่โดดเด่นของสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ เนื่องจากสัจภูมิเป็นผู้ที่มีความสามารถใช้ภาษาเขมรและมีความรู้ด้านเขมรศึกษาเป็นอย่างดี ตำนาน เรื่องเล่า ตลอดจนนิทานต่าง ๆ ที่นำมาสอดแทรกจึงแตกต่างจากเรื่องเล่าในสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาเรื่องอื่น ๆ ที่เน้นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ การเดินทาง หรือสังคมวัฒนธรรมที่ผู้เขียนประสบพบเห็น

กลวิธีสุดท้ายที่ขบเน้นงานสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิก็คือ การอ้างอิงข้อมูล สัจภูมิใช้กลวิธีอ้างอิงข้อมูล 2 แหล่ง คือ อ้างอิงข้อมูลจากเอกสาร และอ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารพบ 3 ลักษณะ คืออ้างอิงข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการไทย อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารต่างชาติที่แปลสำนวนโดยนักวิชาการไทย และอ้างอิงจากเอกสารนักวิชาการกัมพูชา การอ้างอิงข้อมูลดังกล่าวของสัจภูมิเพื่อทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่ถูกต้อง ช่วยเน้นเนื้อหาของเรื่องให้มีความน่าเชื่อถือและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ส่วนอ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สัจภูมิได้นำข้อมูลจากผู้คนท้องถิ่นชาวกัมพูชา หรือผู้คนที่ผ่านประสบการณ์ในเหตุการณ์จริง โดยสัจภูมิใช้ความรู้ภาษาเขมรและความเป็นมิตรไมตรีกับชาวกัมพูชา เพื่อนำเสนอให้ผู้อ่านได้รับความรู้ข้อมูลที่ได้มาจากบุคคลที่ผ่านประสบการณ์ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง อย่างไรก็ตามการอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่สัจภูมิได้ศึกษาค้นคว้าล้วนแต่ส่งผลให้สารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิมีความน่าเชื่อถือและผู้อ่านได้รับความรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาภาพของกัมพูชาที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละอ อพบว่า ภาพกัมพูชาทั้งสามภาพที่สัจภูมิได้นำเสนอให้แก่ผู้อ่านล้วนแต่เป็นภาพกัมพูชาในด้านที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับกัมพูชาที่มีความผูกพันกันมายาวนาน รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนและศิลปวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน โดยสัจภูมิเป็นทั้งนักเขียนและนักวิชาการด้านเขมรศึกษาที่มีทัศนคติด้านบวกต่อกัมพูชา การเดินทางท่องเที่ยวของเขาแต่ละครั้งจึงเป็นไปเพื่อต้องการทำความรู้จักและแนะนำประเทศกัมพูชาให้แก่ผู้อ่านชาวไทยที่สนใจประเทศกัมพูชาเช่นกัน อย่างไรก็ตามปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยกับกัมพูชาในช่วงเวลาทำงานสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิเกิดขึ้น ทำให้สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิมีบทบาทมากกว่าการสร้างภาพลักษณ์แต่ยังช่วยสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อประเทศและประชาชนกัมพูชาได้ นอกจากนี้งานเขียนสารคดีท่องเที่ยวเล่มหนึ่งของสัจภูมิ คือ *ฝ่าเขมรเห็นใจง่อน* ยังได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวที่จะช่วยกระชับความสัมพันธ์ภายหลังจากการชะงักงันทางการทูตในปี 2546 ด้วย

จากมุมมองและบทบาทของการนำเสนอภาพกัมพูชาในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า มีความแตกต่างจากหนังสือสารคดีท่องเที่ยวของนักเขียนชาวไทยท่านอื่นและชาวต่างชาติ แม้ว่าจะมีการนำเสนอภาพสถานที่ท่องเที่ยวที่เดียวกัน เช่น นครวัด นครธม คุกวาส และทุ่งสังหารเจียงเอ็ก แต่สัจภูมิได้สอดแทรกทัศนะและบอกเล่าประสบการณ์ส่วนตัวที่ได้จากการเดินทางท่องเที่ยวลำพังด้วยตนเองและได้ใช้ความรู้ภาษาเขมรสนทนากับผู้คนชาวกัมพูชา เพื่อแสดงให้เห็นภาพด้านบวกด้วยการยอมรับความรุ่งเรืองของอาณาจักรเขมรโบราณ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองดินแดนในอดีต หากเปรียบเทียบกับ *ภกเขมร* ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช จะพบน้ำเสียงวิพากษ์วิจารณ์ปราสาทนครวัดด้วยการชี้ให้เห็นว่า ความยิ่งใหญ่ตระการตาของนครวัดเกิดขึ้นด้วยอำนาจอันไม่ชอบธรรม ที่กดขี่ข่มเหงเกณฑ์กำลังราษฎร เพื่อความยิ่งใหญ่ของตน ดังความว่า “สิ่งเดียวที่ก่อกำเนิดและเร่งรัดการก่อสร้างนี้ไปจนสำเร็จเป็นรูปร่างขึ้นมาได้ก็คืออำนาจ อำนาจที่เห็นแก่ตัวจะเคลิ้มฝันเห็นตัวเองเป็นเทวราช ผู้ครองโลก อำนาจที่กดขี่บังคับและทารุณแก่มนุษย์อื่น ๆ โดยมิได้เห็นราคาและมิได้เห็นว่าเป็นมนุษย์ด้วยกัน” (หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2547: 55) ในขณะที่ทัศนะต่อนครวัดของสัจภูมิจะเป็นการนับถือในความอุตสาหกรรมและความพยายามของบรรพบุรุษชาวกัมพูชามากกว่า ด้วยท่าทีเช่นนี้ของสัจภูมิ จึงทำให้ผู้อ่านสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิจะเกิดทัศนคติที่แตกต่างไป

การนำเสนอภาพกัมพูชาในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ของสัจภูมิ ละออ ยังสอดคล้องกับการนำเสนอภาพกัมพูชาของรัฐบาลกัมพูชาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านโบราณสถาน นครวัด นครธมในเมืองเสียมเรียบซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดของประเทศ รัฐบาลกัมพูชาเลือกใช้ตราสัญลักษณ์เป็นภาพนครวัดและคำขวัญ Cambodia : Kingdom of Wonder ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับมรดกทางสถาปัตยกรรมของบรรพบุรุษของตน การนำเสนอภาพประวัติศาสตร์อันรุ่งเรืองของสัจภูมิจึงไม่เพียงสร้างทัศนคติที่ดีต่อกัมพูชาให้แก่คนไทย หากยังไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสายตาของชาวกัมพูชาอีกด้วย

ส่วนการนำเสนอภาพความประวัติศาสตร์บาดแผลของกัมพูชา สัจภูมิได้แสดงทัศนคติเชิงเห็นอกเห็นใจชาวกัมพูชาที่เสียชีวิตและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโศกนาฏกรรมนี้ โดยมุมมองที่สัจภูมิเลือกใช้ต่อกรณีดังกล่าวจะมีทั้งจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ เรื่องราวชีวิตของชาวกัมพูชาที่เขามีโอกาสสนทนาด้วย จึงทำให้เห็นถึงภาพความเข้มแข็งของชาวกัมพูชาที่พยายามใช้ชีวิต ต่อสู้ดิ้นรน เพื่อปกป้องประเทศชาติและตัวตนของตนเองขึ้นมาใหม่ ทัศนะนี้แตกต่างกับสิ่งที่ปรากฏในการศึกษาของ Tegelberg (2010: 105) เรื่อง Hidden sights Tourism, representation and lonely Planet

Cambodia ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ภาพประวัติศาสตร์บาดแผลของกัมพูชาในหนังสือนำเที่ยว Lonely Planet Cambodia เป็นการถูกสร้างภาพหรือเรื่องราวโศกนาฏกรรมในยุคเขมรแดงขึ้นมาเพื่อเพียงดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก ซึ่งเป็นสายตาที่ชาวตะวันตกมองชาวตะวันออกซึ่งเคยเป็นอาณานิคม

นอกจากนี้ยังพบว่า สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ มีจุดเด่นที่แตกต่างกับหนังสือคู่มือการท่องเที่ยว Lonely Planet Cambodia ในด้านที่สัจภูมิได้นำเสนอภาพวิถีชีวิตชาวกัมพูชาผ่านประสบการณ์ตรงในการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งแม้การเดินทางของนักท่องเที่ยวที่ปรากฏใน Lonely Planet Cambodia จะเป็นการท่องเที่ยวด้วยตนเองเช่นกัน อีกทั้งจุดมุ่งหมายที่ Lonely Planet ตั้งไว้ก็คือเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ แต่การนำเสนอภาพกัมพูชาที่ปรากฏใน Lonely Planet Cambodia กลับไม่พบภาพวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นแต่อย่างใด

กล่าวได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ เป็นการนำเสนอภาพกัมพูชาจากมุมมองทัศนคติของชาวตะวันออกที่มองชาวตะวันออกด้วยกัน ซึ่งเป็นดินแดนที่มีศิลปวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันและเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์กันมายาวนาน จึงทำให้ภาพกัมพูชาที่ถ่ายทอดออกมาล้วนแต่เป็นภาพในด้านบวก ซึ่งผู้อ่านที่ได้อ่านงานของสัจภูมิจึงได้รับภาพกัมพูชาที่มาร่วมกับทัศนคติด้านบวกของสัจภูมิเช่นกัน ถ้าหากพิจารณาบริบทสังคมกับช่วงเวลาที่ผลงานของสัจภูมิเผยแพร่สู่สาธารณะ คือเป็นช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาที่มีความบาดหมางกัน จนก่อให้เกิดความขัดแย้งกันหรือมีทัศนคติในด้านลบต่อประเทศและประชาชน ดังนั้นงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวกัมพูชาของสัจภูมิ ละออ จึงมีความสำคัญในการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อกัมพูชาและเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ช่วยทำให้ผู้อ่านชาวไทยเกิดความเข้าใจและเกิดมุมมองที่ดีต่อกัมพูชาและชาวกัมพูชา

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาภาพ “กัมพูชา” ในสารคดีท่องเที่ยวของสัจภูมิ ละออ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาภาพของประเทศอื่น ๆ ในสารคดีท่องเที่ยวของผู้เขียนท่านอื่น ๆ เพื่อพิจารณามุมมองทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อประเทศนั้น ๆ ผ่านสารคดีท่องเที่ยว

รายการอ้างอิง

- Kittinew. (2557). *เที่ยวไม่จ้อทัวร์ ตีตัวตะลุยกัมพูชา*. กรุงเทพฯ : ทิพย์ ไทย อินเตอร์ บัค.
- Macmillan Dictionary. (2002). *Macmillan Dictionary for Advanced Learners*. Oxford : Macmillan Education.
- MONO News. (2023). *ย้อนรอยเหตุจลาจล-เผาสถานทูตไทยในกัมพูชาครบ 20 ปี*. เข้าถึงเมื่อ 30 มกราคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://mono29.com/news/418221.html>
- Tan Xiao. (2554). *การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2551*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Tegelberg, Matthew. (2010). *Hidden sights Tourism, representation and lonely Planet Cambodia*. Accessed 25 March 2024. Available from https://www.researchgate.net/publication/254097967_Hidden_Sights_Tourism_Rpresentation_and_Lonely_Planet_Cambodia.
- กันณรัตน์ ผ่องสุข. (2553). *เนื้อหาและกลวิธีทางภาษาในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของ “นิวกมล”*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกศราพร มากจันทร์. (2548). *การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กฤตภาส ศักดิษฐานนท์. (2566). *20 ปี ปฏิบัติการโปชนตงบพพิสูจนภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต*. เข้าถึงเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2567. เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_644332
- กฤษณา อโศกสิน. (2536). *เสียงหัวเราะและน้ำตาในศิลานคร*. กรุงเทพฯ : ปัจจุบัน.
- ศีกฤทธิ ปราโมทย์, หม่อมราชวงศ์. (2567). *ถกเขมร. พิมพ์ครั้งที่สี่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานดอกหญ้า.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2546). *ตำนานนครวัด*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- เจีย อวม, ไพ เฟง และโซม เอ็ม. (1973). *ประวัติศาสตร์ของกัมพูชาชั้นที่ 9,8,7*. พิมพ์ครั้งที่ 2 พนมเปญ. (เจ้า หุย ,ไฉ่ เฝ่ง , เสงษ์ หิย. (1973) . *ประวัติศาสตร์กัมพูชาชั้นที่ 9,8,7* .เบาะ: กุญแจมือ 2 คู่มือ).

- ชลอ รอดลอย. (2544). *การเขียนสารคดี*. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชนิดาภา ชะลอวงษ์ และคณะ. (2559). *Cambodia ราชอาณาจักรกัมพูชา*. ศูนย์ศึกษาอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2543). *ท่องตะเข็บแดนสยาม : การสำรวจแนวพรมแดนไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาธร สิทธิเคหาภค. (2559). *50 สุดยอดแหล่งท่องเที่ยว ประเทศอาเซียน = Asean pocket guide book*. กรุงเทพฯ : บ้านพระอาทิตย์.
- แซนด์เลอร์, เดวิด. (2546). *ประวัติศาสตร์กัมพูชา*. พิมพ์ครั้งที่ 3 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ซอน ซอมณาง, เมียฮ พิรุณ และคณะ. (2017). *ประวัติศาสตร์ (สมัยอาณาจักรกัมพูชาครั้งที่ 2)*. กระทรวงศึกษาธิการ เยาวชน และกีฬา. (สนส สันถน, มาส กิณ และคณะ. (2017). *ประวัติศาสตร์ (สมัยอาณาจักรกัมพูชาครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สยามอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด.
- ซีม สุเพียกตรา. (2015). *ทำลายความลับปราสาทนครวัด*. สำนักพิมพ์องค์กร. (สุษ สุกุตร . (2015). *ฉายาหมอกดำแห่งปราสาทหินพิมาย*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ดวงเนตร มีแย้ม. (2544). *การศึกษาพัฒนาการของการเขียนสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศ ตั้งแต่พุทธศักราช 2475 ถึงพุทธศักราช 2540*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2545). *นิราศนครวัด*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ดี คำโปลี และคณะ. (2007). *ประวัติศาสตร์กัมพูชาประชาธิปไตย (1975-1979)*. ศูนย์เอกสารกัมพูชา: พนมเปญ. (ธี อัมบุณี และคณะ. (2007). *ประวัติศาสตร์กัมพูชาประชาธิปไตย (1975-1979)*. มติชน จำกัด.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ และยอดแก้ว อักษร. (2542). *เที่ยวไปกินไป ในต่างแดน พม่า เขมร ลาว สิงคโปร์*. กรุงเทพฯ : แสงแดด.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2536). *เขมรสามยุค*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เทอด เกียรติภูมิ. (2540). *คำสาปเขมร*. กรุงเทพฯ : ชรินทร์.

ัญญา สังขพันธานนท์. (2548). *การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธีรภาพ โลหิตกุล. (2546). *ชายชรา กับ บ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม*. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.

ธีรภาพ โลหิตกุล. (2556). *มนตราอาเซียน*. กรุงเทพฯ : มติชน.

ธีรภาพ โลหิตกุล. (2557). *หรรษาอาเซียน*. กรุงเทพฯ : มติชน.

ธีรภาพ โลหิตกุลและคณะ. (2555). *ท่องแดนอาเซียน*. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์.

นพรัตน์ พาทีพิน และมนทกานต์ วรนิติกุล. (2557). *ระบบบริหารราชการของราชอาณาจักรกัมพูชา*.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.), [ม.ป.ป.]. นนทบุรี.

นิรันดร์ คิดบรรจง, สุรพล ราชภัณฑรัรักษ์, สมบูรณ์ สุขสำราญ และธนาสฤษฎ์ สตะเวทิน. (2063).

การเมืองในระบอบรัฐสภาของราชอาณาจักรกัมพูชา. วารสารรัชต์ภาคย์. 14(37).257-258.

นิวกลม. (2548). *กัมพูชาปริศนาเดียว*. กรุงเทพฯ : อะบุ๊ก.

บัณฑิต อินทร์คง. (2558). *เยือนถิ่นกัมพูชาชมอัสราฟ่อนรำ. ัญบุรี*. คณะศิลปกรรมศาสตร์ ภาควิชา

ทัศนศิลป์ สาขาวิชาศิลปะไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.

บุญยงค์ เกศเทศ. (2525). *แสดงวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนส โตร์.

บุษกร แพบำรุง. (2542). *วิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ*. วิทยานิพนธ์ปริญญา

การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ปิ่นเพชร จำปา. (2545). *วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. 2394-2544*. วิทยานิพนธ์ปริญญา

อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. (2538). *ลุยเขมร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

ปรียา รัตนโยธา. (2546). *ท่องอินโดจีน เขมร ลาวและเวียดนาม*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์ อินเตอร์เนชั่น

แนล.

พระมหานัด อุดจारी. (2552). *ท่องศิลปนครแดนปราสาทขอม*. กรุงเทพฯ : นิติธรรมการพิมพ์.

พินิจ จันทร และคณะ. (2556). *เปิดประตูท่องเที่ยวอาเซียน : เชื่อมโยง 10 ประเทศ เป็นหนึ่งเดียว*.

กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.

พิษณุ ศุภนิมิต. (2545). *ตามกลิ่นนางอัสรา ตามหานครวัด นครธม*. กรุงเทพฯ: แพรว.

มารพิณ. (2552). แบ็คแพ็คเอเซีย. นทบุรี: บัค คาเฟ่.

มีแชล ตราแน และทอน อิน. (2004). การปกครองรัฐในสมัยมหานคร (ศตวรรษที่ 9-13).พนมเปญ:

มหาวิทยาลัยกัมพูชา. (មីសស ត្រានេ និង ធន ហ៊ុន. (2004). ការគ្រប់គ្រងរដ្ឋនាសម័យមហានគរ(សតវត្សរ៍ទី១ដល់ទី13នៃគ.ស.). ភ្នំពេញ : សកលវិទ្យាល័យកម្ពុជា).

มวง สุพาด และคณะ. (2020). *ประวัติศาสตร์ชั้นปี 12*. พิมพ์ครั้งที่ 11 กระทรวงศึกษาธิการ เยาวชน และกีฬา. พนมเปญ. (ម៉ុង សុផាត និងគណៈ .(2020)ប្រវត្តិវិទ្យា ថ្នាក់ទី12.ព្រះពុទ្ធពើកទី11ក្រសួងអប់រំយុវជន និងកីឡា.ភ្នំពេញ).

ยรรยง เจริญพงศ์. (2546). ปันทวนลม (หลากหลาย 5 ประเทศไทย ไทย ลาว เขมร จีน และมาเลเซีย).

กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2554.พิมพ์ครั้งที่2*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

รายการเปิดเล่ม. (2555). *ตอนคนสามัญ ละออ (นักเขียนอิสระ)*. เข้าถึงเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2567.

เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=X7QrZ4RV0zw>

รินฤทัย สัจจพันธ์. (2535). *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

โรฮอ จันทราบตร. (1997). ประวัติศาสตร์เขมร ภาคที่ 1 (ภาคตำนานและตามศิลาจารึก). Paris:

LHarmattan. (រស់ ចន្ទ្របុត្រ . (1997). ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ ភាគទី1 (ភាគរឿងព្រេងនិទាន និងតាមរយៈសិលាចារឹក) ជីយេស៍ ប្រទេសបារាំង).

ล้อม เพ็งแก้ว. (2555). *เที่ยวปราสาทหินขลุ่ยกันพบขา*. กรุงเทพฯ : ศยาม.

วรรณพร พงษ์เพ็ง. (2547). ภาษาจินตภาพในเรื่องไกลบ้าน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษร ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรรณศิริ ตั้งพงศัตติ. (2544). พระนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรศักดิ์ จรุงรัตนางค์. (2556). *Amazing asean กับพหุฯ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

วัลยา ช่างขวัญยืน. (2552). *การใช้ภาษาไทย : หลักสำคัญบางประการ ในการใช้ภาษาไทย*. คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิชชุ เวชชา ชีวะ. (2549). *นกล่าปราสาท เทียวโบราณสถานขอมนอกเมืองพระนคร*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.

วีระศักดิ์ เทียนธนะวัฒน์. (2552). *จุมเรียบขั้วรักมพูชา (สวัสดิ์กัมพูชา)*. กรุงเทพฯ : แพรว.

วีระ ธีรภัทร. (2545). *เทียวเขมร (ตระเวนอาณาจักร พระนคร ปราสาทนครวัด ยลนครธม)*. ปทุมธานี : โรนิน.

วีระศักดิ์ รักษาทรัพย์. (2542). *นครวัด นครธม กัมพูชาดินแดนแห่งปราสาท*. กรุงเทพฯ: PSP.

ศรัณย์ บุญประเสริฐ, ยอด เนตรสุวรรณ. (2549). *คู่มือนำเที่ยว นครวัด-นครธม*. กรุงเทพฯ: สารคดี.

ศุภลักษณ์ สนธิชัย. (2555). *10 ASEAN เทียว 10 ประเทศอาเซียน*. กรุงเทพฯ: อทิตตา.

ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม. (2565). ดร. สัจภูมิ ละออ. เข้าถึงเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2567. เข้าถึงได้จาก <http://www.m-culture.in.th/album/197473>

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2546). *โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวพื้นที่ชายฝั่งทะเลประเทศกัมพูชา*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สมศักดิ์ บุรพาพิพัฒน์. (2547). *คนชอบเทียว (ประเทศสปป.ลาว-กัมพูชา-เวียดนาม-พม่า-จีน)*. กรุงเทพฯ: ซี.พี. บุ๊ค สแตนดาร์ด.

สมหมาย ชินนาค และกาญจนา ชินนาค. (2559). *วิถีชีวิต การปรับตัว เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมข้ามชาติ และบทบาทในฐานะทูตทางวัฒนธรรมของพระนักศึกษข้ามแดนชาวกัมพูชาในประเทศไทย*. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

สรตี ใจสะอาด. (2542). *จดหมายเหตุรายวัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตันเค้าการเขียนสารคดีท่องเที่ยวยุคแรกของไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัจภูมิ ละออ. (2544). *เดี่ยเขมร*. กรุงเทพฯ: ภัครธรศ.

สัจภูมิ ละออ. (2546). *ส่องเขมรตระเวนกัมพูเจีย*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.

สัจภูมิ ละออ. (2548). *ผ่าเขมร เห็นไข่อ่อน*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

- สัจภูมิ ละออ. (2553). *จุมเรียบซัวร์ บัดต้อมบอง (สวลดีพระตะบอง)*. นนทบุรี: รัก 99 พรินต์ติ้ง.
- สัจภูมิ ละออ. (2557). *พราหนทุ่ง สารคดีวิถีชาวบ้าน ภูมิปัญญาของบรรพชนไทย*. วรสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 2(2). 26-29.
- สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เอสอาร์พรินต์ติ้งแมส โปรดัคส์.
- สุทธภา อินทรศิลป์. (2564). *กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในงานเขียนของปิ่นดา โพลยะ*. Journal of Modern Learning Development. 6(2). 333.
- สุธีระ ประเสริฐสรรพ. (2551). *ท่องเที่ยวในเส้นทางราชมรรคา เทียวตามหาอัปราณางฟ้า*.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- อรรถยา สุวรรณระดา. (2011). *การใช้ความเปรียบในวรรณกรรม โทษะนิกกิ*. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา ตะวันออก. (2545). *เดินข้ามปีที่เขมร*. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- อาณัติ อนันตภาค. (2558). *ประวัติศาสตร์กัมพูชา*. สำนักพิมพ์: ยิปซี.
- อารียา หุตินทะ และนันท์วัลย์ สุนทรภาரசสิดิต. (2564). *ภาษาไทยเพื่ออักษรศาสตร์*. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อนุรักษ์ พันธุ์รัตน์. (2546). *ตั้งสวรรค์แห่งเทวราชา ณ เมืองพระนครและพระนครหลวง*. กรุงเทพฯ: สายรุ้ง.
- อุบ เชา ซุฮา. (2018). *หน้าประวัติศาสตร์ : พระเจ้าองค์ดวง*. เข้าถึงเมื่อ 30 ธันวาคม 2566. เข้าถึงได้จาก https://data.over-blog-kiwi.com/0/99/22/70/20180226/ob_dcb584_.pdf (ขอ
สงวนลิขสิทธิ์). (2018). *จัมเบรลีสากล : ประเด็นปัญหา*.
- ฮอง จาน นารูน. (2015). *เศรษฐกิจประเทศกัมพูชา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. พนมเปญ. เก่ง ฉูร ฅนุส. (2015). *เสด็จกิตติประมุขกษัตริย์. พระกฤษฎีกา 1. กษัตริย์ผู้ทรง*.
- ฮุช ซีแดส. (1947). *เพื่อทำให้ยิ่งเข้าใจเกี่ยวกับอังกอร์*. ปารีส. (ญ. สี่เฟส. (1947). *เผชิญผืนดินอันยิ่งใหญ่*. หัสมิ. (ตีพิมพ์).

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

Mr.PHIRUN But

วุฒิการศึกษา

ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

